examenbundel.nl

examen bundel

Meer dan alleen oefenexamens

Nu bij je boek
mijn.examenbundel.nl
Online oefenen, video's en meer

2021|2022

havo

Engels

ThiemeMeulenhoff

examenbundel.nl

examen bundel

Meer dan alleen oefenexamens

2021 | 2022

Tineke van Putten
Riek Verploegh

havo

Engels

ThiemeMeulenhoff

mijn.examenbundel.nl ›

Slagen zonder examenstress doe je met Examenbundel, Samengevat, Examenidioom en Zeker Slagen! Alles voor je schoolexamens en je centrale examens in je boeken, maar ook online.

- Quickscan
- Antwoorden bij de oriëntatietoets
- Video's en andere leerbronnen
- Oefenexamens
- Overzicht van al je examenvakken
- En nog veel meer op Mijn Examenbundel!

Ga naar mijn.examenbundel.nl en log in op Mijn Examenbundel. Met deze code krijg je toegang tot heel veel (digitale) extra's die bij je bundel horen:

Deze code is uniek en door één persoon te gebruiken. Geldig tot 15 juli 2022.

#ikgazekerslagen

Voorwoord

Met deze **Examenbundel** bereid je je goed voor op het eindexamen. Je oefent met echte examenopgaven. In de uitwerkingen staan de antwoorden met een duidelijke uitleg. Zo weet je precies wat je goed en fout hebt gedaan.

Gebruik naast deze **Examenbundel** ook het boek **Examenidioom** om te leren voor je examen. Hierin vind je meer dan 1000 woorden met voorbeeldzinnen en oefeningen. Zo breid je je woordenschat eenvoudig uit. Handig voor zowel het centraal examen als de schoolexamens.

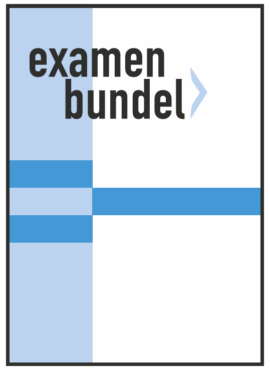

Oefenen met echte examens en duidelijke uitwerkingen

+

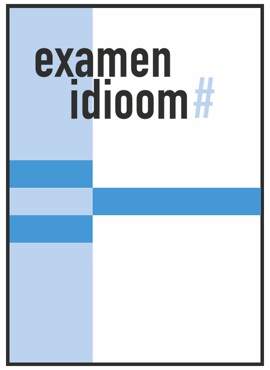

Meer dan 1000 woorden en voorbeeldzinnen

Wil je weten op welke datum het centraal examen is?
Ga naar examenbundel.nl/examenrooster voor het actuele examenrooster.
Of scan de QR-code:

Namens team **Examenbundel** heel veel succes!

Heb je een vraag of opmerking over deze **Examenbundel**?
Ga dan naar examenbundel.nl/contact.

Opmerking
De overheid stelt de regels op voor het examen. Bijvoorbeeld wat de examenonderwerpen zijn, welke hulpmiddelen je mag gebruiken en wanneer het examen is. De auteurs en uitgever hebben deze **Examenbundel** met grote zorg samengesteld. Soms veranderen de regels van de overheid echter of worden er nieuwe afspraken gemaakt over wat die regels betekenen. Raadpleeg daarom altijd je docent of onze website www.examenbundel.nl voor actuele informatie die voor jouw examen van belang is.

© ThiemeMeulenhoff

Inhoud

3 **Voorwoord**

6 **Stappenplan**

9 **Oriëntatietoets**

21 **Deel 1**
Voorbereiding op het examen

23 **A Kennis van land en samenleving**

23 1 Groot-Brittannië
30 2 Verenigde Staten van Amerika
34 3 Onderwijs
36 4 Veelgebruikte bronnen

38 **B Schoolexamen**

38 1 Kijk- en luistervaardigheid
41 2 Gespreksvaardigheid
47 3 Schrijfvaardigheid

55 **C Grammatica**

55 1 Zelfstandige naamwoorden
57 2 Lidwoorden
57 3 Voornaamwoorden
60 4 Bijwoorden
61 5 Trappen van vergelijking
62 6 Werkwoorden
66 7 Gerund
67 8 Woordvolgorde
68 9 Spelling

69 **D Centraal examen**

69 1 Leesvaardigheid
74 2 Oefenen met leesstrategieën
95 3 Soorten examenvragen
103 4 Veelvoorkomende woorden en uitdrukkingen in de vraagstelling
104 5 Signaalwoorden
107 6 Voorvoegsels

109 **Deel 2**
Oefenen met examenteksten

111 **E Examenteksten met woordenlijst**

112 1 Examen 2017-II: 1 ★
113 2 Examen 2017-II: 2 ★
114 3 Examen 2017-II: 10 ★
115 4 Examen 2017-II: 11 ★

116 5 Examen 2017-II: 3 ★★
118 6 Examen 2017-II: 8 ★★
119 7 Examen 2017-II: 9 ★★
121 8 Examen 2017-II: 12 ★★

123 9 Examen 2017-II: 4 ★★★
126 10 Examen 2017-II: 5 ★★★
128 11 Examen 2017-II: 6 ★★★
131 12 Examen 2017-II: 7 ★★★

134 **F 2018-II met woordenlijsten**

135 1 Examen 2018-II: 1 ★
136 2 Examen 2018-II: 2 ★
137 3 Examen 2018-II: 3 ★★
138 4 Examen 2018-II: 4 ★★
140 5 Examen 2018-II: 5 ★★
143 6 Examen 2018-II: 6 ★★★
145 7 Examen 2018-II: 7 ★★★
148 8 Examen 2018-II: 8 ★★★
151 9 Examen 2018-II: 9 ★★
153 10 Examen 2018-II: 10 ★★
155 11 Examen 2018-II: 11 ★
156 12 Examen 2018-II: 12 ★

158 **G Examenteksten met uitwerkingen**

159 1 Examen 2017-I: 2 ★
161 2 Examen 2018-I: 1 ★
162 3 Examen 2018-I: 2 ★
163 4 Examen 2018-I: 10 ★
164 5 Examen 2018-I: 11 ★

166 6 Examen 2017-I: 9 ★★
168 7 Examen 2018-I: 3 ★★
169 8 Examen 2018-I: 7 ★★
172 9 Examen 2018-I: 8 ★★
174 10 Examen 2018-I: 9 ★★

176 11 Examen 2017-I: 4 ★★★
178 12 Examen 2017-I: 6 ★★★
180 13 Examen 2017-I: 8 ★★★
182 14 Examen 2018-I: 4 ★★★
184 15 Examen 2018-I: 5 ★★★
187 16 Examen 2018-I: 6 ★★★

190 Uitwerkingen

202 **H 2019-I met uitwerkingen**

203 1 Examen 2019-I: 1 ★
204 2 Examen 2019-I: 2 ★
205 3 Examen 2019-I: 3 ★
206 4 Examen 2019-I: 4 ★★
208 5 Examen 2019-I: 5 ★★
210 6 Examen 2019-I: 6 ★★★
213 7 Examen 2019-I: 7 ★★★
216 8 Examen 2019-I: 8 ★★★
218 9 Examen 2019-I: 9 ★★
220 10 Examen 2019-I: 10 ★★★
222 11 Examen 2019-I: 11 ★★
223 12 Examen 2019-I: 12 ★
225 13 Examen 2019-I: 13 ★

227 Uitwerkingen

235 **I 2019-II met uitwerkingen**

236 1 Examen 2019-II: 1 ★
237 2 Examen 2019-II: 2 ★
238 3 Examen 2019-II: 3 ★★
239 4 Examen 2019-II: 4 ★★
241 5 Examen 2019-II: 5 ★★
243 6 Examen 2019-II: 6 ★★★
246 7 Examen 2019-II: 7 ★★★
249 8 Examen 2019-II: 8 ★★★
251 9 Examen 2019-II: 9 ★★★
253 10 Examen 2019-II: 10 ★★
254 11 Examen 2019-II: 11 ★★
256 12 Examen 2019-II: 12 ★
257 13 Examen 2019-II: 13 ★

260 Uitwerkingen

268 **J 2021-I zonder uitwerkingen**

Bijlagen

Basiswoordenlijst
Register op thema
Cijferbepaling examens 2018-II, 2019-I en 2019-II

© ThiemeMeulenhoff
© ThiemeMeulenhoff

Stappenplan

Natuurlijk kun je kriskras door de **Examenbundel** gaan en met die onderdelen oefenen die jou belangrijk lijken. Je kunt het ook systematischer aanpakken en daar is onderstaand stappenplan voor bedoeld. Het stappenplan leidt je op een slimme manier door de bundel en laat je optimaal profiteren van de mogelijkheden die de **Examenbundel** je biedt om je leesvaardigheid op peil te brengen. Dan kun je met vertrouwen het centraal examen tegemoet zien.

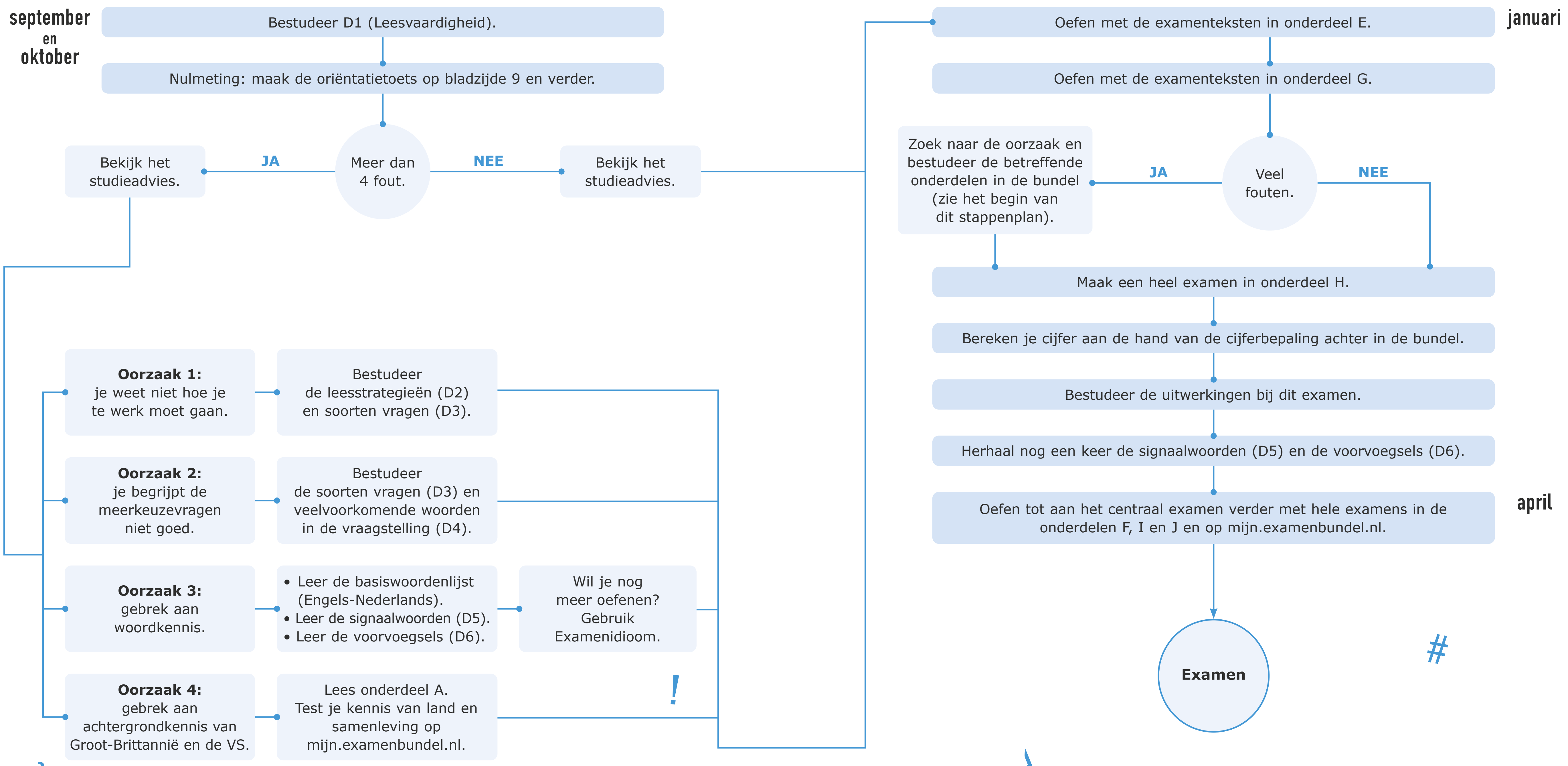

#geenexamenstress

© ThiemeMeulenhoff
© ThiemeMeulenhoff

Hoe zou je het nu al doen op een examen? De oriëntatietoets geeft je een eerste indruk. De antwoorden vind je op mijn.examenbundel.nl.

Oriëntatietoets

De oriëntatietoets is speciaal ontwikkeld om je een idee te geven hoe je ervoor staat wat het centraal examen betreft. Het centraal examen toetst verschillende leesvaardigheden (eindtermen).

Deze oriëntatietoets
- geeft een globaal beeld van hoe goed of hoe slecht je deze vaardigheden beheerst;
- bestaat uit opgaven uit examens van voorgaande jaren;
- heeft ongeveer de omvang van een half examen.

Wanneer je de scores invoert op mijn.examenbundel.nl bij Antwoorden oriëntatietoets Engels havo, krijg je een handig studieadvies. Daarna kun je met behulp van het stappenplan op bladzijde 6 en 7 verder werken met de Examenbundel.

Oriëntatietoets

Tekst 1

England shirt controversy

New World Cup England shirts have been launched and there are two versions available. "Stadium" tops retail at £60, but match tops as worn by the players cost £90, effectively branding those buying the cheaper versions second class citizens. Nike says the cooling technology used in the match shirts is __1__ spectators, but surely fans sweat in just the same way? Especially those excluded from expressing their support because Nike doesn't make shirts in XXXXL and XXXXXL sizes. On the question of price, Indonesian workers who make the shirts earn 30p an hour, which makes the profiteering even less __2__.

Private Eye, 2014

1 Which of the following fits the first gap?
A appreciated among
B financed by
C indispensable for
D unnecessary for

2 Which of the following fits the second gap?
A exclusive
B immoral
C interesting
D justifiable
E practical

Tekst 2

Bike Lane Lamentations

1 Courtland Milloy's July 9 Metro column, "District biker gang — the pedaling kind — has a lot of nerve," caught me off guard.
___1___ Frequently, car doors open as I pass, buses pass a few inches from my handlebars, and motorists yell or honk at me when I am trying to get around double-parked vehicles or cars parking. I try to obey traffic lights, but sometimes it is nice to get a running start and get away from traffic.
The bike lanes have helped enormously. I do not understand why anyone would think they are bad. I have been bicycling in the District since 1984, and motorists appear more impatient with my presence on a bicycle than they did years ago, probably because of the higher volume of traffic. Everyone would be better off riding a bicycle in the city, but it is not for everyone. However, saying that hitting a bicyclist is worth the $500 fine is not a solution.
Jamie Rothschild, Washington

2 The July 11 Style article "In D.C.'s bike wars, here come the spokespeople," peddling civility by and toward bikers downtown, revealed the reason cyclists should be aggressively ticketed by D.C. police when they break the rules: in the one brief capsule of time described in the article, five cyclists sped through a red light. An ambulance, fire engine or police car could have been speeding into the intersection, and the cyclists would have caused a tragedy, among many possibilities. If rude and rule-breaking cyclists start receiving fines for their behavior, maybe they will reconsider their importance over the importance of every other individual on the streets. ___2___
Linda O'Brien, Takoma Park

3 Courtland Milloy got his facts wrong and essentially advocated vehicular assault. How could The Post advocate violence that pits a driver in a ton of metal against an exposed bicyclist?
As a nation, we are trying to achieve a more sustainable way of living, and integrating multiple modes of transportation in cities is one way to do that.
___3___
Carolyn Dick Mayes, New Ipswich, N.H.

washingtonpost.com, 2014

3 Drie van de onderstaande vier zinnen (a, b, c en d) zijn uit de brieven weggelaten:
- a As a result, bicyclists span racial, social and economic boundaries and reflect a diverse city. Yet Milloy painted with a wide brush, polarizing an already-divided audience.
- b Bike commuters actually improve commutes by getting cars off the road, reducing congestion and pollution.
- c If that doesn't work, the bike lanes need to be considered a failed experiment.
- d I thought I was the one who had to be defensive riding D.C. streets until I reach a bike path or lane.

Noteer het nummer van elke brief, gevolgd door de letter van de zin die er uit is weggelaten. *Let op: je houdt één van de vier zinnen over.*

Tekst 3

That warm, fuzzy feeling

adapted from an article by **Paul Bloom**

1 MANY scientists who study morality are interested in why people behave badly, but I am more curious to understand why we are so nice. It seems that much of it is part of human nature, not the product of culture or parenting. The economist Adam Smith pointed out long ago that when you see somebody in pain, you feel it — to an extent — as if it were your own, and you are motivated to make it go away. Modern research shows this is true even of babies. When babies hear crying, they cry, and if they see someone suffer, even silently, they become distressed. As soon as they can move, babies will try to help. They'll stroke the person, or hand over a toy or bottle.

2 In my own research, I have been studying the development of our capacity to judge the behaviour of others as right or wrong. I created a set of short plays for babies using puppets. In one, a character would struggle to get up a hill. One puppet would help him; another would push him down. I then presented each baby with the two puppets. Even those as young as 6 months old tended to reach for the "good guy", suggesting that this is who they prefer. I also created plays in which one puppet does neither good nor bad, and I found that babies reach for a good guy over a neutral guy, but would rather reach for a neutral than a bad guy. This suggests babies are both drawn towards the good guy and away from the bad.

3 More recently, I explored the judgements of 3-month-olds. Although babies that young cannot coordinate their actions well enough to reach for something, I knew from the previous study that babies first tend to look to where they're going to reach. As predicted, they looked at the good guy, and not at the bad guy, suggesting that they, too, favour this character.

4 Are these true moral judgements? It's an open question. One might ask, for instance, whether babies are motivated to reward the good character and punish the bad — this is the focus of ongoing work. At minimum, though, we can conclude that babies are ___7___ third-party

interactions of a positive and negative nature, and that this influences how they behave. They have, then, the foundations of morality.

5 Can these inborn inclinations explain the scope of human kindness? Probably not. Babies prefer the familiar: they prefer to hear their native language rather than a foreign one; babies raised in white households prefer to look at white faces while those raised in black households prefer black faces and these preferences grow into biases and behaviours. At around 9 months, they'll show stranger anxiety and, later on, sort themselves into groups, dividing the world into us versus them, showing little sign of caring about distant others.

6 None of this is __8__. Our brains have evolved through natural selection to favour those who share our genes and those with whom we continually interact. It is entirely predictable that our natural reaction to strangers is at best indifference and more typically fear and disgust.

7 A theory of human kindness needs two parts. The core of our moral sense is explained by our evolved nature, but its extension to strangers is the product of our culture, our intelligence and our imagination.

NewScientist, 2010

4 Where does human kindness originate from according to Adam Smith? (paragraph 1)
A people's desire to overcome their selfishness
B people's identification with the misery of others
C people's inborn rules about what is right or wrong
D people's innate need to please those around them

5 What conclusion can be drawn from the experiment described in paragraph 2?
The babies were able to
A evaluate the actions of the puppets.
B focus on the actions of just one puppet at a time.
C indicate why they preferred one puppet over the other.
D separate fiction from reality.

6 How does paragraph 3 relate to the claims made in paragraph 2?
A It contradicts them.
B It illustrates them.
C It modifies them.
D It supports them.

7 Which of the following fits the gap in paragraph 4?
A pleased with
B sensitive to
C suspicious of
D untroubled by

8 Which of the following fits the gap in paragraph 6?
A inevitable **B** surprising **C** useful

"our natural reaction to strangers is at best indifference and more typically fear and disgust" (einde alinea 6)
9 Citeer de eerste twee woorden van de zin die **als eerste** hiervoor een verklaring geeft.

© ThiemeMeulenhoff

10 Which of the following is in line with the point made in paragraph 7?
The human race seems to have got kindness built in,
A but it does not necessarily extend this to strangers.
B but our genetic make-up is responsible for extending it to strangers.
C but we only extend it to strangers if we are forced to do so.

Tekst 4

Is meat the fix?

1 I was disappointed you gave so much space to an article on John Nicholson's book *The Meat Fix* (22 February). At best, his experiences are anecdotal.

2 I am in my fifties and have been vegan for over 40 years. I still play football and tennis every week, and I am able to beat much younger meat-eating opponents. People often assume I am younger than I am. I have two children who play football, tennis and cricket, are in their top PE groups and play for their school teams. They are slightly above average height and of average build, and are both taller than their parents. They have been vegan since birth.

3 It takes 2,400 gallons of water to produce 1lb of meat, yet it only takes 25 gallons to produce 1lb of wheat. We live in a world of over 7 billion people where more than a billion people go to sleep every night hungry and thirsty. Meat is a selfish, inefficient way of producing food.

4 The conclusions reached in *The Meat Fix* are preposterous. If his claims were true we'd see vegans and vegetarians crawling along the pavements on their way back from spending their benefits, because presumably they haven't the strength to work.

Ron Grainger
Halifax, West Yorkshire

John Nicholson's *The Meat Fix* (22 February) gives the impression that vegetarian and vegan diets are bad for your health. Nothing could be further from the truth. Scientific studies have repeatedly linked the vegan diet to lower levels of heart disease, diabetes, stroke, cholesterol and certain types of cancer. Besides, the exact details of Nicholson's diet were conspicuously absent from the article. An unbalanced diet of any kind can have adverse consequences. His is just one case and does not reflect the experiences of the majority of vegans who live healthy, active lives.

Ben Martin
Tonbridge, Kent

adapted from letters written to *independent.co.uk, 2013*

© ThiemeMeulenhoff

11 What point is made about vegans in paragraph 2?
A They are often ambitious and successful athletes.
B They can be fit and develop healthy physiques.
C They find it annoying to have to explain their principles.
D They lead more rewarding lives than non-vegans.
E They strongly disapprove of people who eat meat.

12 What is the function of paragraph 3?
A to add a point to the one made in paragraph 2
B to analyse one of the points made in paragraph 2
C to illustrate the point made in paragraph 2
D to modify the point made in paragraph 2

13 Welke van de volgende stijlfiguren gebruikt Ron Grainger in alinea 4?
A herhaling
B opsomming
C overdrijving
D relativering

"At best, his experiences are anecdotal." (alinea 1)
Ben Martin (tweede brief) maakt een opmerking die op hetzelfde neerkomt.
14 Citeer de eerste twee woorden van de zin waarin dit gebeurt.

15 What becomes clear in the second letter?
Ben Martin criticises John Nicholson for
A deliberately misinterpreting important scientific evidence.
B denying that he adopted unhealthy eating habits.
C failing to give sufficient information about the food he consumed.
D neglecting to mention why he writes about veganism.
E refusing to admit there are many healthy vegan dishes.

Tekst 5

The capital's hidden past and present

LONDON BOOKS
based on an article by **Andrew Neather**

1 WATCHING the BBC's wonderful and unmissable 1950s-set series *The Hour*, I often wonder where the outdoor shots of seedy Soho and other locales were filmed. Such is the gulf between today's streets and those of 50-odd years ago that it's impossible to tell. Yet that London is not really so distant: in the Fifties the city was already thoroughly modern — brightly lit shops and offices and mass public transit, an advanced metropolis.

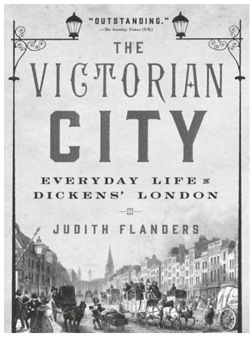

2 In fact modern London is older still, as Judith Flanders reminds us in *The Victorian City: Everyday Life in Dickens' London* (Atlantic, £25). For the 19th century was when the capital changed from being essentially a collection of villages to an industrial world city. Dickens (1812-1870) lived on the edge of modernity. At his birth, plenty of London looked closer to medieval times. Until the construction of Vauxhall Bridge in 1816, there were just three Thames bridges in central London (Westminster, Blackfriars and

London), necessitating a swarm of ferrymen. There were no closed sewers: in 1810, London's one million souls used 200,000 cesspits. Industrialisation changed all that. Grim urban conditions bore some resemblance to China's mushrooming cities today: by 1830 the city emitted a pall of smoke 30 miles across, with appalling air pollution in the teeming streets.

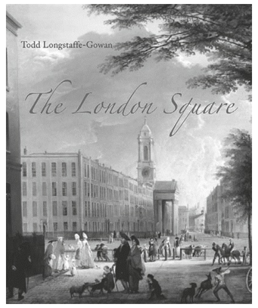

3 Early-Victorian planners never intended a metropolis. Todd Longstaffe-Gowan shows in *The London Square* (Yale, £30) how Georgian and Victorian architects continued the 17th-century tradition of squares surrounding fields or gardens. What they failed to foresee was how the fortunes of those squares would change in the midst of a vast city and its yo-yo-ing economy. Once-smart neighbourhoods underwent long cycles of decline and gentrification, most obviously in Notting Hill: fashionable when carved out of the Ladbroke estate in the 1840s, a near-slum by the Fifties, now the haunt of millionaires.

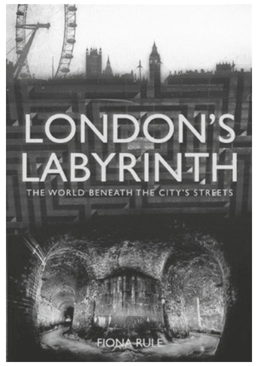

4 The city's remarkable growth had to be supported by a modern infrastructure, much of it below ground — the subject of *London's Labyrinth: The World Beneath the City's Streets* by Fiona Rule (Ian Allan, £19.99). Most of these subterranean spaces were created for just two purposes: the sewers and the Underground. Joseph Bazalgette's extraordinary sewer network was completed in the early 1860s using 318 million bricks. At the same time, construction started on the first Underground line, the Metropolitan: it opened 150 years ago on January 10.

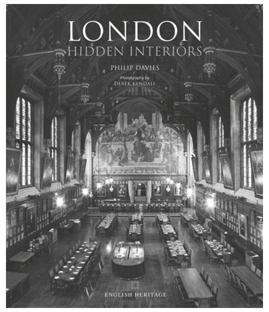

5 Still, for all London's modernity, it is a historical patchwork — though many of its buildings are hidden from everyday view. This is the glory of Philip Davies' *London Hidden Interiors* (Atlantic, £40), a lavishly illustrated tour of the city's historic buildings. The library and geometrical staircase in St Paul's, the Victorian Gothic finery of the National Liberal Club (1887), Sir George Gilbert Scott's Italianate Foreign and Commonwealth Office: all are magnificent but normally hidden to Londoners. But you can get in to some of them — such as the Regent Palace Hotel's sumptuous art deco Grill Room (1915), now Brasserie Zédel, off Piccadilly. Sitting there almost 100 years after it welcomed its first diners, I'm struck that they would find it quite familiar today. Perhaps modernity is not really so modern any more, after all.

Evening Standard, 2012

16 How does the writer introduce the subject of the article in paragraph 1?
A by explaining why he prefers 1950s London to the city as it is now
B by illustrating that London is a suitable location for period drama
C by listing which developments affected the city of London most
D by stating how much London seems to have changed over time

17 What is the main point made about London in paragraph 2?
A It became the centre for international trade in Dickens' days.
B It transformed beyond recognition during Dickens' lifetime.
C It was a rather unpleasant place to live according to Dickens.

18 What does the example of Notting Hill in paragraph 3 illustrate?
A that Londoners have always had a preference for the greener districts
B that parts of London have experienced huge fluctuations in prosperity
C that some areas in London attract wealthier people than other areas
D that the typical London city planning layout has helped the city thrive

19 Geef van elk van de volgende beweringen aan of deze wel of niet overeenkomt met de inhoud van alinea's 4 en 5.
1 Door de aanleg van een ondergronds rioleringsstelsel kreeg de stad een moderne aanblik.
2 Het ondergrondse metrosysteem maakt gebruik van tunnels die al eerder voor de riolering gegraven waren.
3 Veel van Londens oude gebouwen hebben een nieuwe gevel gekregen.
4 De menukaart van Brasserie Zédel is al honderd jaar ongewijzigd.
Noteer het nummer van elke bewering, gevolgd door "wel" of "niet".

20 Welk van de besproken boeken vindt Andrew Neather duidelijk zeer de moeite waard? Noteer de titel van dit boek.

Tekst 6

Chernobyl

1 SIR — The book review of "Four Fields" by Tim Dee concludes that "it is at Chernobyl, where in 1986 a reactor at the nuclear power station exploded, that man's influence on the earth's surface is at its most poignant. Here radiation has left the land flat and bleak for miles, triggering mutations in flora and fauna and leaving everything ill" ("Fields of dreams", August 24th).

2 Actually, the exclusion zone around Chernobyl has become a diverse habitat for otherwise endangered species. One species that was no longer found in the wild, Przewalski's horse, has been re-established there.

3 There is much emotional hyperbole around that ignores the factual evidence on what is happening in Chernobyl's surrounding area. As far as fauna and flora are concerned, the positive effects of the absence of humans seem to outweigh the hazards of radiation. An unmolested wilderness refuge has developed.

PROFESSOR STEPHEN BONDY
University of California, Irvine

The Economist, 2014

21 How does paragraph 2 relate to paragraph 1?
A It clarifies what is said in paragraph 1.
B It contradicts what is said in paragraph 1.
C It expands on what is said in paragraph 1.
D It illustrates what is said in paragraph 1.
E It supports what is said in paragraph 1.

"Here radiation has left the land flat and bleak for miles, triggering mutations in flora and fauna and leaving everything ill" (alinea 1).

Deze zin is een voorbeeld van de dramatische manier waarop het onderwerp vaak beschreven wordt. Verderop in de tekst typeert de schrijver deze stijl met **twee** woorden.
22 Citeer deze typering.

"'Four Fields' by Tim Dee" (alinea 1)
23 Geeft Stephen Bondy in deze brief zijn mening over het boek?
Zo nee, antwoord "Nee". Zo ja, noteer het nummer van de alinea waarin hij dat doet.

Deel 1 Voorbereiding op het examen

A Kennis van land en samenleving

In dit onderdeel vind je een overzicht van belangrijke feiten over de Engelstalige landen. Je krijgt informatie over de geografische ligging, de staatsinrichting, het onderwijssysteem en de cultuur. Ook worden de belangrijkste gebeurtenissen uit de recente geschiedenis aangegeven. Tot slot is een lijstje opgenomen met veelgebruikte bronnen.

Kennis van deze informatie helpt bij het sneller begrijpen van veel examenteksten. Ook is het een voordeel bij het maken van kijk- en luistertoetsen. De schuingedrukte woorden zijn Engelse woorden die handig zijn om te kennen. Voor het bestuderen van dit onderdeel kun je ook gebruikmaken van de studievragen die hierbij zijn gemaakt. Je vindt die op mijn.examenbundel.nl.
Of je kunt de interactieve quiz doen op www.engelsklaslokaal.nl.

A 1 Groot-Brittannië

De Engelstalige wereld

Over de hele wereld verspreid wordt Engels gesproken. Voor ongeveer 400 miljoen mensen in onder meer Groot-Brittannië, Ierland, de Verenigde Staten, Canada, Australië en Nieuw-Zeeland is het de moedertaal. Daarnaast is Engels in meer dan 50 landen de officiële taal, dat wil zeggen de taal die door de overheid gebruikt wordt. Dit geldt bijvoorbeeld voor meer dan 1 miljard mensen in India en voor de ruim 174,5 miljoen inwoners van Nigeria. Zonder overdrijven kun je stellen dat door de rest van de wereldbevolking Engels het vaakst als tweede taal geleerd wordt. Engels heeft deze positie te danken aan de grote invloed die Groot-Brittannië van de 17e tot halverwege de 20e eeuw over de hele wereld heeft uitgeoefend. Niet voor niets werd het *British Empire* aangeduid als het rijk waar de zon nooit onderging, om aan te geven dat er altijd wel daglicht was in een deel van het rijk. Ook na het onafhankelijk worden van de vele Britse koloniën en het verschrompelen van het *Empire* bleef Engels de voertaal in internationale politiek, wetenschap, sport en het zakenleven.

The English-speaking world

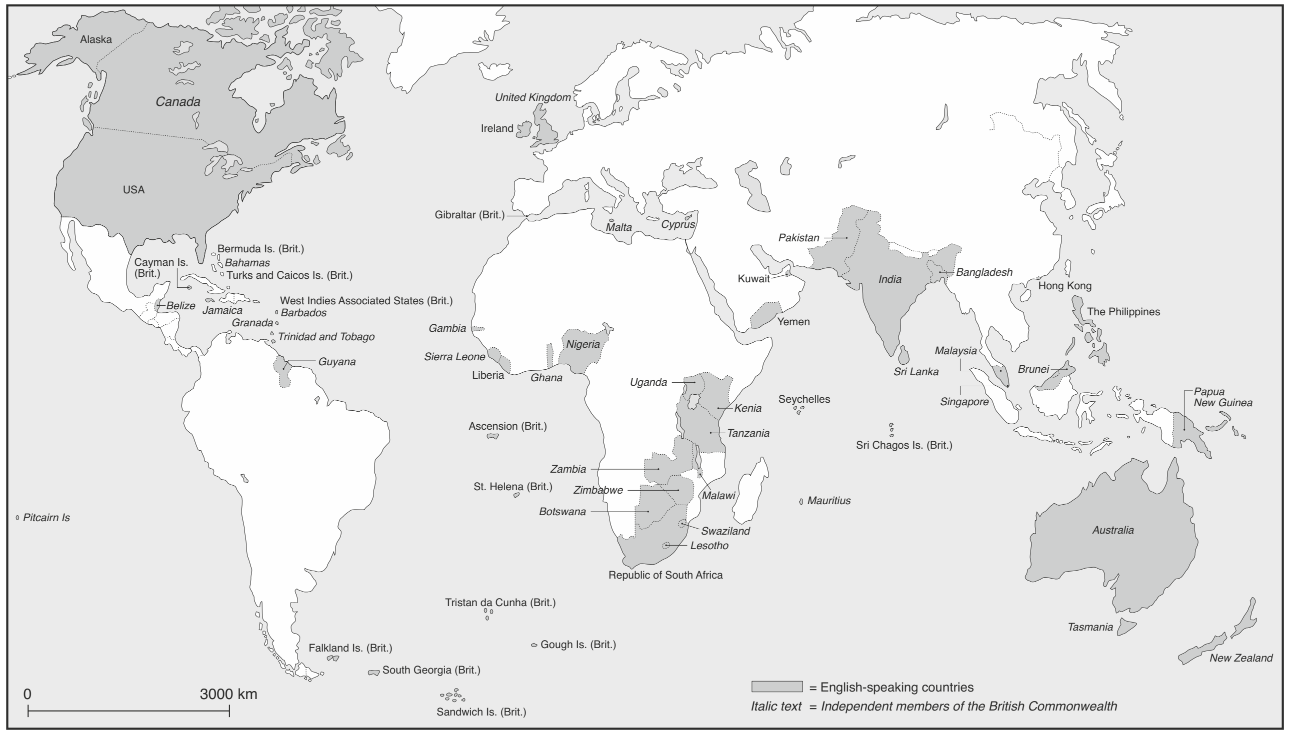

De geografie

Het Verenigd Koninkrijk (*United Kingdom*) van Groot-Brittannië en Noord-Ierland bestaat uit de landen Engeland, Wales en Schotland op het eiland Groot-Brittannië en het noordoostelijk deel van het eiland Ierland en een groot aantal kleine eilanden. Er wonen circa 63 miljoen mensen. Het wordt omringd door de Noordzee, het Kanaal, de Atlantische Oceaan en de Ierse Zee. Engeland is verbonden met het Europese vasteland (*Continent*) door de Kanaaltunnel (*Channel tunnel*), de langste onderwatertunnel ter wereld (50 kilometer).
Het Britse landschap is zeer gevarieerd: van glooiende heuvels in Engeland tot ruig gebergte in Wales en Schotland. Er heerst een gematigd zeeklimaat, dat bepaald wordt door de Golfstroom. Het hele jaar door valt er veel regen; in de winter kan het flink sneeuwen.

The British Isles

De geschiedenis van het Verenigd Koninkrijk tot de twintigste eeuw

Al tienduizenden jaren wonen er mensen in wat wij nu het Verenigd Koninkrijk noemen. In de prehistorie was Engeland via een moerassig grasland met Nederland verbonden. De eerste Britten spraken een Keltische taal. Een indrukwekkend aandenken aan hen is het monument Stonehenge uit 3100 voor Christus, dat gebruikt werd voor het aanbidden van de maan en de zon.
Rond 50 voor Christus begon de Romeinse invasie en bezetting van Engeland en Wales. De oorspronkelijke bevolking werd verdreven naar de uithoeken van Groot-Brittannië. Dit verklaart tot op de dag van vandaag dat er Keltisch wordt gesproken in Wales, Ierland en Schotland. De noordelijke grens van het Romeinse Rijk lag net ten zuiden van Schotland. Daar bouwden de Romeinen in 122 na Christus de muur van Hadrianus (*Hadrian´s Wall*) om de vijandige stammen tegen te houden. De Romeinse invasie was van bepalende invloed op de Engelse cultuur. Latijn was de taal van de kerk en de overheid en de Romeinen gaven de eilanden de naam Brittannië. Zij stichtten de hoofdstad Londinium (het latere Londen).

Tussen 400 en 900 waren er invasies van Germaanse stammen, zoals de Angelen en de Saksen die zich in Engeland vestigden, en gewelddadige invallen door Vikingen.
In 1066 werd voor de laatste keer voet aan wal gezet door een bezetter in Engeland: de Normandische *King William* versloeg *King Harald* tijdens de *Battle of Hastings*. Nu begon er een periode van Franse invloed op de Britse cultuur en op de Engelse taal.

In 1215 werd de Engelse *King John* door zijn onderdanen gedwongen het *Magna Carta* te ondertekenen. Dit is een document dat de macht van de koning aan banden legde en de rechten van burgers beschermde. Het is een van de beroemdste documenten uit de Engelse geschiedenis. Men beschouwt het vaak als de stevige basis van de Engelse democratie, rechtstaat en het recht op vrijheid.

In de eerste helft van de 16e eeuw regeerde *King Henry VIII*. Hij stamde af van de familie Tudor en is beroemd omdat hij brak met de rooms-katholieke kerk en vervolgens zijn eigen anglicaanse kerk (*Church of England*) stichtte. Hij werd ook het hoofd van deze kerk. Tot op de dag van vandaag is de regerend vorst van het Verenigd Koninkrijk hoofd van de anglicaanse kerk. Henry VIII werd berucht vanwege zijn zes huwelijken. Twee ex-vrouwen liet hij onthoofden.

In de tweede helft van de 16e eeuw regeerde *Queen Elizabeth I*. Zij was de laatste vorst uit de Tudor-dynastie. Omdat zij nooit getrouwd is geweest, wordt zij ook wel aangeduid als de *Virgin Queen*. Onder haar bewind bloeide het theater. De schrijver William Shakespeare was een beschermeling van haar. Dit was ook de periode van grote ontdekkingsreizen. Sir Francis Drake voer tweemaal de aarde rond en veel kolonisten vestigden zich in Noord-Amerika. Een Britse kolonie aan de Amerikaanse oostkust werd vernoemd naar Elizabeth: Virginia. Groot-Brittannië breidde zich in de volgende eeuwen uit met grote gebieden in Canada, Zuid- en Midden-Amerika, Afrika, Azië, Australië en Nieuw-Zeeland.

In 1689 werd de *Bill of Rights* door het Britse parlement aangenomen. Dit document zorgde voor een beperking van de bevoegdheden van de vorst en de rechten van het parlement werden erin vastgelegd. Het bevat bijvoorbeeld regels voor de vrijheid van meningsuiting in het parlement en het uitschrijven van regelmatige verkiezingen. De *Bill of Rights* vormt de basis voor de Britse democratische, parlementaire democratie en was ook de inspiratiebron voor de Amerikaanse *Bill of Rights*, de eerste tien amendementen van de Amerikaanse grondwet (1787).

In 1776 werd de Amerikaanse onafhankelijkheid uitgeroepen en zeven jaar later deed Groot-Brittannië afstand van zijn koloniën daar. De Britse expansie richtte zich vervolgens op Afrika en Azië.

In de negentiende eeuw bevond Groot-Brittannië zich op het hoogtepunt van de macht. *Queen Victoria* regeerde van 1837 tot 1901 en was een stabiele en populaire vorstin. Grondstoffen werden uit het wereldrijk aangevoerd en verwerkt in het industriële hart van Engeland, rondom Birmingham: in de *Midlands*. Engeland kreeg de bijnaam de *workshop of the world.* De overgang van het ambachtelijke handwerk naar massale productie met gebruik van stoomkracht, machines, nieuwe scheikundige processen en steenkool wordt aangeduid met het begrip de *Industrial Revolution*. Deze revolutie begon in Engeland en breidde zich binnen enkele decennia uit naar het vasteland van Europa en naar de Verenigde Staten. De schaduwzijdes hiervan waren kinderarbeid, uitbuiting van de arbeiders en enorme milieuvervuiling.

De geschiedenis van het Verenigd Koninkrijk vanaf de twintigste eeuw
In september 1914 verklaarde Groot-Brittannië de oorlog aan het Duitse Keizerrijk, nadat de Duitsers België waren binnengevallen. Men verwachtte *a jolly little war* en dat iedereen voor de kerst weer thuis zou zijn. Niets was minder waar. De oorlog groeide uit tot een wereldoorlog, die vier jaar zou duren en een zware tol eiste. Een groot aantal Britse jongemannen uit één generatie vond de dood. In totaal vielen er aan Britse zijde ruim 700.000 doden. Als we ook alle overzeese gebiedsdelen meetellen, stijgt dit aantal nog met ruim 200.000 personen. Het is daarom geen wonder dat deze bloedige strijd in de Engelse geschiedenisboeken nog steeds wordt aangeduid als de *Great War*.
Terwijl Groot-Brittannië in de loopgraven vocht tegen het Duits-Habsburgse rijk, kwamen de Ieren in april 1916 in opstand tegen de Britse overheersing (*Easter Rising*). Dit leidde in 1921 tot een splitsing op het Ierse eiland. Noord-Ierland, ook wel aangeduid als Ulster, bleef namelijk wel onderdeel van het Verenigd Koninkrijk. De rest van Ierland werd een onafhankelijke republiek (*Irish Republic*) met Dublin als hoofdstad.

In september 1939 verklaarden Groot-Brittannië en Frankrijk weer de oorlog aan Duitsland, nadat het naziregime Polen was binnengevallen. Van juli tot november 1940 was Groot-Brittannië het doelwit van Duitse luchtaanvallen. Hitler wilde in eerste instantie de Britse luchtmacht, de *RAF*, uitschakelen en later angst onder de bevolking zaaien door binnensteden te bombarderen. De Britse premier Sir Winston Churchill noemde dit de *Battle of Britain*. De *RAF* wist de Duitse aanvallen af te slaan en er kwam geen invasie en bezetting door de Duitsers. Vastberaden leidde Churchill de Britten door de oorlog heen. Met zijn beroemde speeches in het parlement en voor de BBC-radio inspireerde en bemoedigde hij hen. Bepaalde uitspraken van hem werden begrippen in de Engelse taal. Een voorbeeld hiervan is het verzoek om militaire steun aan de VS: *Give us the tools and we'll finish the job*.

In het voorjaar van 1945 wonnen de geallieerden (*Allies*), maar ook dit was een zwaar bevochten zege. In de Tweede Wereldoorlog sneuvelden ruim 380.000 militairen afkomstig uit het hele Britse rijk. Om te kunnen slagen had het Verenigd Koninkrijk veel geld geleend van de Verenigde Staten: ongeveer 120 miljard pond. Deze schuld is pas in 2006 helemaal afbetaald.

Na de Tweede Wereldoorlog braken er daarom sobere tijden aan voor de Britten: voedsel en kleding werden gerantsoeneerd. In de eerste parlementsverkiezingen na de oorlog verloor de *Conservative Party* (Churchill) van de *Labour Party*. Eind jaren '40 werd de basis gelegd voor de Britse verzorgingsstaat (*welfare state*). In 1948 werd de *National Health Service (NHS)* opgericht die gratis medische zorg biedt aan alle burgers. Ook werd de dekolonisatie van het Britse Rijk in gang gezet door het tekenen van het Onafhankelijkheidsverdrag met India (1947).
Veel voormalige koloniën hebben zich samen met het Verenigd Koninkrijk verenigd in het Britse Gemenebest (*Commonwealth*). Dit is een samenwerkingsverband van 53 onafhankelijke soevereine staten. *Queen Elizabeth II* is hun symbolische staatshoofd. In totaal telt het Gemenebest bijna 2 miljard inwoners.

© ThiemeMeulenhoff

In 1952 stierf *King George IV* en volgde zijn oudste dochter *Elizabeth II* hem op. Zij is de vierde monarch van de Windsor-dynastie en is de langst regerende vorst ter wereld. Haar zoon Charles, kleinzoon William en achterkleinzoon George zijn de volgenden in de lijn van troonsopvolging.

In de jaren 60 en 70 wisselden de *Labour Party* en de *Conservative Party* elkaar regelmatig als regeringspartij af. Eind jaren 70 was er een ernstige economische crisis in Groot-Brittannië. De industrie was sterk verouderd en de inflatie was hoog. Na een winter van stakingen en onrust, *the winter of discontent*, won de conservatief Margaret Thatcher overtuigend de parlementsverkiezingen. Zij was de eerste vrouwelijke premier van het Verenigd Koninkrijk en is de langstzittende premier van de twintigste eeuw geworden (1979-1991). Thatcher hervormde met harde hand de industrie, de positie van de vakbonden (*Trade Unions*) en de economie. Dit leverde haar de bijnaam de *Iron Lady* op.

Van eind jaren 60 tot 1998 woedde er een bloedig conflict om de grondwettelijke status van Noord-Ierland: *the Troubles*. De protestantse meerderheid wilde onderdeel blijven van het Verenigd Koninkrijk. Zij worden aangeduid als Unionisten en Loyalisten. De katholieke minderheid wilde zich voegen bij de Republiek Ierland. Zij noemden zich daarom Republikeinen en Nationalisten. Hoewel de twee vechtende partijen tot verschillende christelijke stromingen horen, was dit geen religieus conflict. In de kern ging het om twee totaal verschillende visies op nationale identiteit: beschouwde je jezelf als Iers of Brits?
De gewelddadigheid waarmee *the Troubles* gepaard ging, was ongekend. Sluipmoorden, martelingen (zelfs vee werd niet gespaard) en gevangenen die zichzelf verhongerden, beheersten decennia lang de voorpagina's van de kranten. Meer dan 3600 mensen stierven en ongeveer 50.000 mensen raakten lichamelijk gewond of verminkt. Het geweld werd gepleegd door zowel het Republikeinse verzet (*IRA, Irish Republican Army)* en Loyalistische paramilitaire groeperingen als door de Britse veiligheidstroepen.
Het *Good Friday Agreement* van 1998 gaf Noord-Ierland bevoegdheid om op termijn zelf te regeren. In mei 2007 werd de eerste Noord-Ierse regering gevormd, bestaande uit partijen die tien jaar eerder nog recht tegenover elkaar hadden gestaan.

In 1997 kwam er een einde aan bijna twee decennia conservatief beleid. Tony Blair (*Labour Party*) nam zijn intrek in *No. 10 Downing Street*, de ambtswoning van de premier. Zijn pragmatische socialisme wordt aangeduid met de term *New Labour*. In hetzelfde jaar kozen de bewoners van Wales en Schotland in referenda voor meer autonomie en decentralisatie (*devolution*). In 1999 kregen beide delen van het Verenigd Koninkrijk een eigen parlement.
Sinds 2010 zijn de *Conservatives* de grootste partij en leveren zij de *Prime Minister*. Na het Brexitreferendum in juni 2016, waarbij een krappe meerderheid (52%) voor vertrek uit de EU stemde, trad de zittende premier David Cameron af. Hij werd opgevolgd door partijgenote Theresa May. Na jarenlange onderhandelingen lukte het May niet het Brexitakkoord dat zij had gesloten met de EU, door de *House of Commons* te krijgen. Zij trad hierom in juli 2019 af en werd opgevolgd door Boris Johnson. In december 2019 riep hij algemene verkiezingen uit die hij met een overweldigende meerderheid won onder het motto 'Get Brexit Done'. In januari 2020 verliet Groot-Brittannië de EU.

© ThiemeMeulenhoff

Staatsinrichting van Groot-Brittannië

Het Verenigd Koninkrijk is een monarchie. Het parlement, de wetgevende macht, bestaat uit de *House of Commons* (het Lagerhuis, vergelijkbaar met onze Tweede Kamer), de *House of Lords* (het Hogerhuis, in bepaalde aspecten vergelijkbaar met onze Eerste Kamer) en (symbolisch) de regerend vorst. Koningin Elizabeth II is het staatshoofd en premier May het regeringshoofd.
Het parlement is gehuisvest in het *Palace of Westminster*, in het hart van Londen aan de Theems (*Thames*). Wanneer men het over het parlement heeft, gebruikt men vaak de term *Westminster* of *Whitehall*, de straat waar veel ministeries gevestigd zijn. Bij het *Palace of Westminster* hoort de klokkentoren met de grote klok *Big Ben*, die vaak als symbool voor Londen en Engeland gebruikt wordt.

De *House of Commons* bestaat uit 650 parlementariërs, *Members of Parliament* (of *MPs*), die elk een *constituency* (kiesdistrict) vertegenwoordigen. Bij algemene verkiezingen stuurt het kiesdistrict de kandidaat met de meeste stemmen naar de *House of Commons.* Hij of zij is de lokale *MP* en vertegenwoordigt iedereen in het kiesdistrict. Elke burger heeft het recht contact op te nemen met de eigen *MP*. Vaak betreft dit kwesties die ook landelijk spelen, zoals immigratie, onderwijs of gezondheidszorg.

De *House of Lords* bestaat uit ongeveer 800 leden: *peers*. De meesten van hen zijn voor hun leven benoemd door de koningin op basis van hun prestaties: *Life Peers*. Veel leden hebben een politieke achtergrond, maar sommige ook niet. Zij vertegenwoordigen heel verschillende beroepsgroepen: gezondheidzorg, rechten, zaken, kunsten, wetenschap, sport, onderwijs, het leger en de diplomatie. De overige leden zijn 26 (aarts)bisschoppen (*Lords Spiritual*) en 92 adellijke mensen die de titel geërfd hebben (*Hereditary Peers*).

Het Hogerhuis is controversieel, omdat de leden niet gekozen worden en sommige *peers* hun positie aan overerving danken. Dit is bijvoorbeeld een belangrijk verschil met onze Eerste Kamer en de Amerikaanse Senaat. Een overeenkomst is dat het wetgeving kan amenderen. Net als in onze Eerste Kamer ten opzichte van de Tweede Kamer heerst er een rustiger sfeer dan in het Lagerhuis. De leden spreken elkaar tijdens zittingen aan met *my noble friend* of *my noble lady* en zo zijn er nog meer oude tradities. De voorzitter, de *Lord Speaker*, zit bijvoorbeeld nog altijd op een wolzak, omdat in de middeleeuwen de schapenteelt werd beschouwd als de economische basis van Engeland en dus een teken van voorspoed.

 © ThiemeMeulenhoff

De positie van de vorst, de *Sovereign*, is in het Verenigd Koninkrijk en Nederland vergelijkbaar. Net als koning Willem-Alexander tekent *Queen Elizabeth* elke wet, *Act of Parliament*, voor deze echt van kracht wordt. Beide vorsten openen het parlementair jaar door het voorlezen van een troonrede en, na verkiezingen, benoemen zij de minister-president.

Verkiezingen

Om de vijf jaar vinden er algemene verkiezingen plaats, maar de regeringspartij kan besluiten eerder verkiezingen te houden. Door het districtenstelsel, waarbij de kandidaat met de meeste stemmen de *MP* van het betreffende district wordt (ook wel *winner takes all* of *first-past-the-post system* genoemd), hebben kleinere partijen niet veel kans op een parlementszetel. Dit is een groot verschil met Nederland waar het percentage van de landelijk behaalde stemmen bepaalt hoeveel zetels een partij krijgt in de Tweede Kamer. In Engeland zijn de belangrijkste partijen de *Labour Party* (vergelijkbaar met de PvdA, maar ook met radicalere leden die dichter tegen de SP aan zitten) en de *Conservative Party* of *Tories* (vergelijkbaar met de VVD).

Belangrijke politieke termen

Prime Minister (PM)	minister-president
Home Office	Ministerie van Binnenlandse Zaken
Home Secretary	minister van Binnenlandse Zaken
Foreign Office	Ministerie van Buitenlandse Zaken
Foreign Secretary	minister van Buitenlandse Zaken
Chancellor of the Exchequer	minister van Financiën
Secretary/ *Secretary of State*	minister
Minister/ Minister of State	staatssecretaris

Enkele Britse feestdagen

- *Bonfire Night / Guy Fawkes' Night* (5 november): vuurwerk, vreugdevuren (*bonfires*).
- *Armistice Day / Remembrance Day / Poppy Day* (11 november): herdenking van Britse soldaten die gevallen zijn in de Eerste Wereldoorlog en in alle conflicten sindsdien.
- *Bank holidays*: nationale vrije dagen. De naam is ontleend aan de gewoonte van de *Bank of England* om geen zaken te doen op religieuze feestdagen zoals Goede Vrijdag, Pasen en Kerstmis. Verder zijn de eerste en de laatste maandag van mei en de laatste maandag van augustus *bank holidays*.

© ThiemeMeulenhoff

A 2 Verenigde Staten van Amerika

De geografie

De Verenigde Staten zijn een federatie van vijftig staten en het *District of Columbia* waarin de hoofdstad Washington ligt. Aan de noordzijde wordt de VS begrensd door Canada, aan de zuidzijde door Mexico. De VS hebben een kustlijn van ongeveer 20.000 kilometer langs de Atlantische Oceaan, de Golf van Mexico en de Stille Oceaan. Er wonen circa 310 miljoen mensen.

The United States of America

© ThiemeMeulenhoff

Het Amerikaanse landschap varieert van de vulkanische eilandengroep Hawaii met tropische regenwouden, midden in de Stille Oceaan, tot de staat Alaska die aan de poolcirkel grenst. Zuid-Florida heeft een vochtig tropisch klimaat en kent daarom krokodillenreservaten (Everglades). De centrale staten van de VS kennen een steppeklimaat met zeer koude winters en zeer hete zomers. Elk jaar ontstaan er tornado's in het middenwesten en tropische orkanen in het zuidoosten. Door de goede weersvoorspellingen van tegenwoordig kunnen mensen zich beter voorbereiden op deze natuurrampen. Toch lukt dit niet altijd, zoals in het geval van de orkaan Katrina die in 2005 New Orleans deed overstromen.

De geschiedenis van de Verenigde Staten tot de twintigste eeuw

Ongeveer 30.000 jaar geleden trokken mensen via een landbrug tussen Siberië en het huidige Alaska naar Amerika. Deze Paleoamerikanen verspreidden zich tot in Zuid-Amerika en ontwikkelden zich in cultureel verschillende volkeren en stammen.

In 1492 zette de Italiaanse ontdekkingsreiziger Christoffel Columbus voet aan wal in Midden- en Zuid-Amerika. Zijn reizen, in totaal vier, maakten de Europeanen bewust van het bestaan van de Amerikaanse continenten en leidden een periode van ontdekkingsreizen, veroveringen en kolonisatie in. In 1626 kochten de Nederlanders Manhattan van de lokale bevolking. In 1664 namen de Engelsen Nieuw Amsterdam over en noemden het New York.

Spaanse kolonisten namen bezit van Florida en het Zuid-Westen, de Fransen vestigden zich langs de Mississippi en de kust van de Golf van Mexico. De oostkust werd gedomineerd door de Britten. In de tweede helft van de 18^{e} eeuw kwamen de Britse koloniën in opstand tegen het moederland. Ze vonden het oneerlijk dat zij wel belasting moesten betalen aan Westminster, maar niet vertegenwoordigd waren in het Britse parlement. Onder het motto *no taxation without representation* (geen belasting zonder vertegenwoordiging) gooide men in 1773 ladingen thee, die net uit Engeland in de haven van Boston waren aangekomen, in zee. Deze *Boston Tea Party* vormde de opmaat voor de onafhankelijkheidsoorlog (1775-1783).

De koloniën verenigden zich in een congres dat op 4 juli 1776 de *Declaration of Independence*, opgesteld door Thomas Jefferson, aannam. Deze verklaring stelt dat alle mensen gelijk en vrij zijn, verkondigt de onafhankelijkheid van Groot-Brittannië en de stichting van de Verenigde Staten van Amerika.

Op zoek naar goedkope landbouwgrond trokken de pioniers westwaarts. Dit ging ten koste van de oorspronkelijke bewoners, de *native Americans*. In het zuiden ontstonden er grote plantages waar slaven tabak, rijst en katoen verbouwden. Deze slaven waren ontvoerd uit westelijk Afrika en met schepen naar Amerika gebracht. In de 19^{e} eeuw ontstond steeds meer weerstand tegen deze mensonterende misstand. Slaven vluchtten naar het noorden waar ze in vrijheid konden leven. Een achternaam als Freeman herinnert nog aan de bevrijding van iemand die eerst slaaf was. De roman *Uncle Tom's Cabin* van Harriet Beecher Stowe speelde een grote rol in de bewustwording van gewone burgers dat slavernij een gruwelijk misdrijf tegen de menselijkheid was. Toen de republikein Abraham Lincoln, die fel tegen de slavernij was, tot president werd gekozen, scheidden zuidelijke staten zich af van de Verenigde Staten en stichtten de *Confederacy* in 1861. Dit leidde tot de Amerikaanse Burgeroorlog (1861-1865). De noordelijke staten wonnen en de slavernij werd afgeschaft. Lincoln (*Uncle Abe*) is nog steeds een held voor veel *African Americans*. Zo legde president Obama de presidentseed af met zijn hand op Lincolns bijbel.

Het einde van de 19^{e} eeuw kenmerkte zich door een razendsnelle industriële ontwikkeling in de Verenigde Staten, ontsluiting van de binnenlanden door spoorwegen en de aankomst van miljoenen immigranten uit Europa.

© ThiemeMeulenhoff

De geschiedenis van de Verenigde Staten vanaf de twintigste eeuw
Hoewel aanvankelijk neutraal, sloten de Verenigde Staten zich in 1917 aan bij de geallieerden in de strijd tegen Duitsland. Dit was beslissend voor de overwinning in 1918. Na een economische bloeiperiode in de jaren twintig volgde de *Wall Street Crash,* de instorting van de beurs, in 1929. Dit was het begin van de *Great Depression* die tot het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog zou duren. De democratische president Franklin D. Roosevelt voerde in het midden van de jaren dertig een groot economisch programma uit: de *New Deal*. Door werklozen en boeren te ondersteunen en de financiële wereld te hervormen trok hij de economie weer uit het slop.

Door de Japanse aanval op Pearl Harbor in december 1941 raakten ook de Verenigde Staten betrokken bij de Tweede Wereldoorlog. Zij sloten zich aan bij de geallieerde strijdkrachten. Met hulp van Amerika's financiële en militaire overmacht werd nazi-Duitsland verslagen en in augustus 1945 capituleerde ook Japan, nadat Amerika atoombommen op Hiroshima en Nagasaki had laten vallen.

Na de oorlog stonden de VS en de Sovjet-Unie als supermachten tegenover elkaar. In de Koude Oorlog (1947-1991) raakten zij verwikkeld in een wapenwedloop en een strijd om wie het verst was met de verkenning van de ruimte (*Space Race*). De VS raakten ook betrokken bij oorlogen in Korea en Vietnam om verdere verspreiding van het communisme een halt toe te roepen.

Met het uiteenvallen van de Sovjet-Unie kwam er een einde aan de Koude Oorlog. De Verenigde Staten bleven als supermacht over. Aan het begin van de 21^{e} eeuw is het Midden-Oosten de internationale brandhaard van conflicten die zich uitstrekken tot in Azië en Afrika. Door de aanslagen van Al Qaida op 11 september 2001 werden de VS weer partij in een wereldwijde oorlog: de *war on terrorism*. Amerikaanse troepen werden ingezet in Afghanistan en Irak.

In september 2008 brak de grootste economische crisis (*credit crunch*) uit sinds de *Great Depression*.

Twee maanden later werd de eerste zwarte president gekozen: de Democraat Barack Obama. In 2012 werd hij voor een tweede en tevens laatste termijn herkozen. Net als in veel andere democratieën mag een Amerikaanse president maximaal twee maal vier jaar aan de macht zijn.

In 2016 werden de verkiezingen gewonnen door de Republikeinse zakenman Donald Trump (1946). Na vier jaar presidentschap werd Trump bij de verkiezingen in november 2020 verslagen door de Democratische kandidaat Joe Biden (1942).

Staatsinrichting van de Verenigde Staten
De onafhankelijkheidsverklaring (*Declaration of Independence*) en de grondwet (*Constitution*) vormen samen de basis voor de democratische federale republiek van de Verenigde Staten. De grondwet garandeert een scheiding der machten.
Het parlement (de wetgevende macht) heet *Congress* en bestaat uit het *House of Representatives* (Huis van Afgevaardigden, ook wel *Lower House*, 435 leden, gekozen voor een termijn van twee jaar) en de *Senate* (*Upper House*, 100 senatoren, die voor een termijn van zes jaar gekozen worden). De twee Kamers vergaderen in het *Capitol.* Parlementsleden worden als individu gekozen en niet als lid van een bepaalde partij.

In de praktijk heeft de VS echter een twee-partijenstelsel: de *Republican Party* en de *Democratic Party.*
De *Vice-President* is de leider van de Senaat. De *Secretary of State* (minister van Buitenlandse Zaken) heeft een erg belangrijke functie in de regering.

© ThiemeMeulenhoff

De President is staatshoofd, hoofd van de uitvoerende macht (de regering, *the Administration*) en hoofd van de strijdkrachten. Aan het hoofd van de rechterlijke macht staat het Hooggerechtshof (*Supreme Court*).
In Washington, de hoofdstad van de VS, zijn *Congress* en de *Supreme Court* gehuisvest. Ook het Witte Huis, (*White House*), de ambtswoning van de President, staat hier. Washington ligt niet in een staat, maar in het *District of Columbia*, en heeft daarom een speciale, neutrale status.

Verkiezingen
Net als in Groot-Brittannië geldt in de VS het *first-past-the-post* principe. Bij verkiezingen vertegenwoordigt de kandidaat met de meeste stemmen zijn of haar district in *Congress*.
De presidentsverkiezingen vinden plaats in een aantal fases. Na voorverkiezingen (*primaries* en *caucuses*) worden er een presidentskandidaat (*presidential nominee)* en een vice-presidentskandidaat (*running mate*) gekozen op een partijcongres (*convention*). Op de dinsdag na de eerste maandag in november in een schrikkeljaar (*leap year*) zijn de presidentsverkiezingen. Op 20 januari daarna wordt de president beëdigd (*sworn in*) waarna deze de inaugurele rede uitspreekt (*Inaugural Address*).

Enkele Amerikaanse feestdagen
- *Independence Day* (4 juli): optochten, vuurwerk.
- *Labor Day* (eerste maandag in september): het einde van het zomerseizoen; de scholen en universiteiten beginnen hierna weer.
- *Halloween* (31 oktober): kinderen gaan verkleed als spoken en heksen langs de deur met lantaarntjes.
- *Thanksgiving Day* (vierde donderdag in november): oorspronkelijk was dit een dankdag voor de oogsten, tegenwoordig is het een familiefeest waarbij traditioneel kalkoen en pompoentaart gegeten wordt.

© ThiemeMeulenhoff

A 3 Onderwijs

Het Britse onderwijssysteem

Een van de grote verschillen tussen het Nederlandse en Britse schoolsysteem is dat tien procent van de Britse kinderen naar privéscholen gaat. De grote meerderheid volgt echter openbaar onderwijs dat goed vergelijkbaar is met het onze.
Vanaf hun vijfde tot hun elfde levensjaar (*year 1-6*) gaan de kinderen naar de basisschool (*primary school*). Verreweg de meeste van deze scholen hebben gemengde klassen van jongens en meisjes. Zij krijgen les in onder meer de volgende vakken: *English, mathematics, science*, *ICT* (*Information and Communication Technology), history, design and technology*, *art and design, music* en *PE (physical education*).
Aan het eind van elk jaar worden ze getoetst.

De meeste middelbare scholen (*secondary schools*) in Engeland zijn scholengemeenschappen (*comprehensive schools*). Deze scholen accepteren alle kinderen uit de wijk. In sommige delen van Groot-Brittannië bestaan *grammar schools*. Dit zijn kleinere scholen, waar vaak Latijn en soms Grieks wordt gedoceerd. Voor deze scholen moet een toelatingsexamen gedaan worden. Op alle scholen krijgen de leerlingen weer les in dezelfde vakken als op de basisschool en daarnaast in moderne vreemde talen en *citizenship* (burgerschap). Verder krijgen ze *religious studies* (godsdienst), *sexual and relationship education* (*SRE*) en is *careers education and guidance* (loopbaanoriëntatie en begeleiding) verplicht. Alle vakken en toetsen zijn vastgelegd in een landelijk leerplan: het *National Curriculum*.

Na de eerste twee algemene jaren op de middelbare school volgen drie jaren (*year 9-11*) waarin zij zich voorbereiden op hun *GCSE exam (General Certificate of Secondary Education*): een landelijk examen dat bijna alle leerlingen op hun zestiende afleggen. Gewoonlijk kiezen leerlingen ongeveer negen vakken, waarvan er drie verplicht zijn: *English, maths* en *science.*
Na het GCSE kunnen leerlingen ervoor kiezen om nog twee jaar algemeen voortgezet onderwijs te volgen, dit heet *sixth form*. De meesten doen dit op hun eigen middelbare school, sommigen gaan naar speciale *sixth form colleges*. Zij specialiseren zich dan in drie of vier vakken en doen daar eindexamen in: *A (Advanced) Level exams*.
De meeste universiteiten eisen 3 *A-levels*.

Leerlingen die meer praktisch zijn ingesteld, kunnen na hun *GCSE* ook voor *vocational education* (beroepsonderwijs) kiezen. Vakken die zij dan kunnen volgen, zijn bijvoorbeeld: *plumbing studies* (opleiding tot loodgieter) of *electrotechnical technology*. Alle leerlingen zijn leerplichtig tot het eind van het schooljaar waarin zij zeventien jaar worden.

In Groot-Brittannië en in Amerika wordt niet met cijfers een beoordeling gegeven, maar met letters.

NL	10	9	8,5	8	7,5	7	6,5	6	5,5	5	4	3	2	1
GB	A*	A*	A*	A	A-	B	C	D	E	F	F	F	F	F

Verschillen met Nederland

Een groot verschil met Nederland is de grote rol die privéonderwijs (*private education*) speelt in Groot-Brittannië. Er zijn ongeveer 2600 onafhankelijke scholen (*independent* of *public schools*), 700 hiervan zijn internaten (*boarding schools*). De allerjongsten (vier tot zeven jaar oud) gaan naar *Pre-Prep (Preparatory) schools*. Van hun zevende tot dertiende jaar gaan zij naar *Prep schools*. Dit wordt gevolgd door *Senior schools* (dertien tot achttien jaar oud). Deze scholen zijn erg duur: het

schoolgeld voor een jaar kan oplopen tot 35.000 pond. Er worden echter ook beurzen gegeven aan veelbelovende leerlingen die niet rijk zijn. Elke school heeft zijn eigen toelatingseisen en veel beroemde kostscholen zoals *Eton, Marlborough* en *Harrow,* hebben lange wachtlijsten.

Hoewel dit niet wettelijk verplicht is, dragen leerlingen op de meeste scholen in Groot-Brittannië een uniform. Men vindt dat dit bijdraagt aan een positief gedrag en aan orde. Leerlingen van verschillende achtergronden voelen zich eerder even welkom en het uniform beschermt kinderen tegen de sociale druk om zich op een bepaalde manier te kleden. Leerlingen in de *sixth form* hoeven geen uniform meer te dragen.

Nog een ander groot verschil tussen Nederlandse en Britse scholen is het eten van een warme lunch (*school dinner*) op school. Zo'n *school dinner* kost ongeveer twee pond per dag voor een Britse scholier. Voor kleuters en kinderen van ouders met een uitkering is deze maaltijd gratis. Het moet groente of fruit, proteïne en koolhydraten bevatten. Mede onder druk van tv-kok Jamie Oliver zijn deze maaltijden in de afgelopen jaren een stuk gezonder geworden. Het is niet verplicht op school deze maaltijd te gebruiken. Veel leerlingen nemen, net als in Nederland, hun eigen brood mee naar school of zij wisselen *school dinners* en eigen *packed lunches* af.

Zowel in het Verenigd Koninkrijk als in de Verenigde Staten bieden scholen veel meer buitenschoolse (*extracurricular*) activiteiten aan dan in Nederland. Deze worden na afloop van de lessen (rond 4 uur) georganiseerd. Leerlingen kunnen bijvoorbeeld een extra vreemde taal leren, gaan sporten, musiceren, schaken of debatteren.

Het Britse hoger onderwijs (*higher education*) is in twee niveaus verdeeld. *Undergraduate programmes* bereiden je voor op het *bachelor´s degree. Postgraduate programmes* worden afgesloten met een *master´s degree*. De meeste van deze opleidingen worden gegeven aan universiteiten, maar ook op kunstopleidingen en op *business schools*. Beroemde universiteiten zijn Oxford en Cambridge die uit de middeleeuwen dateren.

Het Amerikaanse onderwijssysteem

In de VS wordt het onderwijs vooral georganiseerd op staats- en lokaal niveau. Er is geen landelijk leerplan. Het schooljaar duurt korter dan in Nederland: van half augustus/begin september tot eind mei/half juni.

Het eerste jaar van de basisschool (*elementary school*) heet *kindergarten*.
Op de basisschool krijg je dezelfde vakken als in Nederland, maar ook *civics* (burgerschapskunde). Alle leerlingen moeten landelijke toetsen doen in lezen, wiskunde en *science*. Op hun elfde gaan ze naar *high school*. Deze school kent een onderbouw (*junior high*) en bovenbouw (*senior high*). Tijdens de laatste vier jaar van de middelbare school word je als leerling elk jaar anders genoemd: *freshman* (14-15 jaar), *sophomore* (15-16 jaar), *junior* (16-17 jaar) en *senior* (17-18 jaar).

A 4 Veelgebruikte bronnen

De teksten die gebruikt worden als examenteksten op het centraal examen, zijn vaak overgenomen uit een van de grotere kranten en tijdschriften uit het Engelstalige gebied. Onder aan de tekst staat vaak vermeld uit welke bron de tekst afkomstig is. Voordat je aan een tekst begint (bij de oriëntatie vooraf), is het raadzaam eerst te kijken of er een bronvermelding staat: het kan je een idee geven wat voor soort tekst je kunt verwachten.
In deze paragraaf vind je een overzicht van de meest gebruikte bronnen. Nog maar een paar kranten in Groot-Brittannië verschijnen in het 'broadsheet' (= groot) formaat: *The Daily Telegraph*, *Financial Times* en *The Sunday Times*. Het woord 'tabloid' staat in Engeland synoniem voor de boulevardpers: kranten zoals *The Sun* en het in 2011 na afluisterschandalen opgeheven *News of the World*.

The Daily Telegraph is een Britse ochtendkrant en de grootste van de kwaliteitskranten in Groot-Brittannië. Hij dateert al van 1855. Vanaf 1961 verschijnt er een zusterkrant, de zondagskrant *The Sunday Telegraph*. *The Daily Telegraph* heeft de bijnaam *Torygraph* vanwege de hechte banden met de conservatieve partij en is van huis uit eurosceptisch en Atlantisch georiënteerd.

Het Britse weekblad **The Economist** is een invloedrijk opinieblad met een oplage van ongeveer één miljoen. Het wordt vooral gelezen door hoogopgeleide mensen en staat bekend als liberaal.

The Guardian is een in Groot-Brittannië uitkomend dagblad, opgericht in 1821. *The Guardian* wordt tot de meest serieuze en gerespecteerde kranten in Groot-Brittannië gerekend. Hij wordt als links-liberaal gekenmerkt. De krant wordt gedrukt op berlinerformaat (tussen broadsheet en tabloid in).

The Independent is het jongste Britse dagblad, opgericht in 1986. De krant is politiek liberaal en progressief georiënteerd en wordt vooral gelezen door hoogopgeleiden die voornamelijk op Labour of de Liberal Democrats (Lib Dems) stemmen. Er is een zondagsuitgave met veel aandacht voor wetenschap, kunst en cultuur. Vanaf 2016 verschijnt de krant niet meer op papier, maar alleen nog online.

Newsweek is een Amerikaans wekelijks nieuwsmagazine, gepubliceerd in New York City. Het wordt over het algemeen als liberaal beschouwd. Speciale edities worden uitgebracht in andere talen dan Engels: Arabisch, Japans, Koreaans, Pools, Russisch, Spaans en sinds 2008 ook Turks. Ook is er een internationale editie in het Engels.

The New Yorker is een Amerikaans tijdschrift voor reportages, commentaar, recensies, essays, fictie, satire en cartoons. Het weekblad verschijnt sinds 1925 en is vooral bekend vanwege zijn commentaar op Amerikaanse popcultuur en de vele korte verhalen die erin gepubliceerd worden.

The New York Times is een Amerikaans dagblad dat ook internationaal hoog aanzien geniet. Een deel van de artikelen wordt in het buitenland verspreid via de *International New York Times, voorheen de International Herald Tribune geheten*. Hierin staan vooral artikelen die gericht zijn op wereldnieuws.

The Observer is een Britse zondagskrant, voor het eerst uitgegeven in 1791 en daarmee de oudste zondagskrant ter wereld. Hij heeft een links-liberaal karakter.

The Sunday Times is een Britse zondagskrant, gedrukt op broadsheet formaat. Hij is net als *The Observer* van hoog journalistiek niveau.

© ThiemeMeulenhoff

The Times is een dagelijks verschijnende Britse kwaliteitskrant; hij dateert al van 1785. Hij wordt net als *The Sunday Times* gepubliceerd door News International, dat onderdeel uitmaakt van Rupert Murdochs New Corporation.

New Scientist is een Engelstalig tijdschrift, voornamelijk bedoeld voor een wetenschappelijk geschoold publiek. Het verschijnt wekelijks en bevat naast actuele zaken, overzichtsartikelen, interviews en wetenschappelijk-politiek nieuws ook veel advertenties voor banen in de wetenschap.

The Guardian Weekly is een wekelijkse krant die de beste achtergrondartikelen en boekrecensies uit *The Guardian* en *The Observer* bevat, met daaraan toegevoegd artikelen uit *The Washington Post* en vertaalde artikelen uit de toonaangevende Franse krant *Le Monde*.

TIME (ook wel *TIME Magazine* genoemd) is een Amerikaans wekelijks verschijnend opinieblad dat wereldwijd invloed heeft. Het is opgericht in 1923.

The Washington Post is de grootste en oudste (van 1877) krant in Washington DC. De krant werd wereldwijd beroemd in het begin van de jaren zeventig door het onderzoek naar het Watergate-schandaal door Bob Woodward en Carl Bernstein, wat uiteindelijk leidde tot het aftreden van de Amerikaanse president Nixon. De status van de *Post* als Amerikaanse dagelijkse krant is vergelijkbaar met die van *The New York Times*. De *Post* heeft vooral een goede reputatie wat betreft de verslaggeving van Amerikaanse politiek. Dit is het voordeel van haar positie in het hart van de Amerikaanse politiek: Washington.

Spiked-online is het eerste Britse opinieblad dat alleen digitaal verschijnt. Het is opgericht in 2001. De artikelen, die van maandag tot en met vrijdag op de site geplaatst worden, gaan over politieke, culturele en maatschappelijke onderwerpen.

De **BBC (British Broadcasting Company)** is de Britse publieke omroep. Het motto van de BBC is 'informeren, leren en vermaken'. Op hun website, www.bbc.com, staan veel achtergrondartikelen bij het nieuws en bij hun programma's.

© ThiemeMeulenhoff

B Schoolexamen

In dit onderdeel krijg je informatie over de drie taalvaardigheden die op het schoolexamen getoetst worden. Je leest wat je kunt verwachten op het examen en aan welke eisen je moet voldoen. Ook vind je hier handige tips over hoe je je het beste kunt voorbereiden op dit gedeelte van het eindexamen.

B 1 Kijk- en luistervaardigheid

Kijk- en luistervaardigheid wordt (naast schrijfvaardigheid en spreekvaardigheid) als onderdeel van het schoolexamen getoetst. De weging van de onderdelen van het schoolexamen wordt door elke school zelf bepaald. Om te weten te komen welke weging jouw school aan de toets kijk- en luistervaardigheid geeft, is het raadzaam het PTA (Programma van Toetsing en Afsluiting) van jouw school te raadplegen.

De meeste scholen maken voor de toetsing van kijk- en luistervaardigheid gebruik van de toetsen die het Cito hiervoor ontwikkelt. Bij de samenstelling van deze toetsen wordt gebruikgemaakt van interviews, nieuws, discussies, documentaires, reportages en lifestyle- en actualiteitenprogramma's. Het gaat daarbij om bestaand, authentiek materiaal, dat deels afkomstig is van buitenlandse omroeporganisaties.

De toets bestaat uit een audiodeel (ongeveer twintig vragen) en een videodeel (ook ongeveer twintig vragen). Deze twee onderdelen worden in principe direct na elkaar afgenomen met eventueel een korte pauze. De totale kijk- en luistertoets duurt ongeveer vijftig minuten (inclusief pauze ongeveer één uur).

De toets bestaat uit meerkeuzevragen die in het Engels zijn gesteld. Soms zijn er in de toets ook invulvragen opgenomen. De gesproken tekst wordt dan onderbroken door een pieptoon. Je moet kiezen welke van de twee in je opgavenboekje vermelde woorden of woordgroepen het best op de plaats van de pieptoon past.

Bij de kijk- en luistertoets wordt getoetst of je de volgende vaardigheden beheerst (eindtermen):
- aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
- de hoofdgedachte van een tekst aangeven;
- de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
- conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de spreker(s);
- anticiperen op het meest waarschijnlijke vervolg van een gesprek;
- aantekeningen maken als strategie om een tekst aan te pakken.

Vanaf augustus 2007 zijn deze eindtermen gekoppeld aan de niveaus van het Europees Referentiekader (ERK). Het ERK werd ontwikkeld met de volgende doelen:
- de samenwerking tussen allerlei Europese onderwijsinstituten in de verschillende landen te stimuleren;
- een stevige basis te vormen voor een wederzijdse erkenning van diploma's en certificaten;
- leerlingen, studenten en leraren behulpzaam te zijn bij hun activiteiten.

© ThiemeMeulenhoff

Het ERK heeft voor iedere vaardigheid zes niveaus vastgesteld waarbij A1 het laagste en C2 het hoogste niveau is. Voor kijk- en luistervaardigheid zijn de niveaus als volgt omschreven:

A1	Ik kan vertrouwde woorden en basiszinnen begrijpen die mezelf, mijn familie en mijn directe concrete omgeving betreffen, wanneer de mensen langzaam en duidelijk spreken.
A2	Ik kan zinnen en de meest frequente woorden begrijpen die betrekking hebben op gebieden die van direct persoonlijk belang zijn (bijvoorbeeld basisinformatie over mezelf en mijn familie, winkelen, plaatselijke omgeving, werk). Ik kan de belangrijkste punten in korte, duidelijke eenvoudige boodschappen en aankondigingen volgen.
B1	Ik kan hoofdpunten begrijpen wanneer in duidelijk uitgesproken standaardtaal wordt gesproken over vertrouwde zaken die ik regelmatig tegenkom op mijn werk, school, vrije tijd, enzovoort. Ik kan de hoofdpunten van veel radio- of tv-programma's over actuele zaken of over onderwerpen van persoonlijk of beroepsmatig belang begrijpen, wanneer er betrekkelijk langzaam en duidelijk wordt gesproken.
B2	Ik kan een langer betoog en lezingen begrijpen en zelfs complexe redeneringen volgen, wanneer het onderwerp redelijk vertrouwd is. Ik kan de meeste nieuws- en actualiteitenprogramma's op de tv begrijpen. Ik kan het grootste deel van films in standaardtaal begrijpen.
C1	Ik kan een langer betoog begrijpen, zelfs wanneer dit niet duidelijk gestructureerd is en wanneer relaties slechts impliciet zijn en niet expliciet worden aangegeven. Ik kan zonder al te veel inspanning tv-programma's en films begrijpen.
C2	Ik kan moeiteloos gesproken taal begrijpen, in welke vorm dan ook, hetzij in direct contact, hetzij via radio of tv, zelfs wanneer in een snel moedertaaltempo gesproken wordt, als ik tenminste enige tijd heb om vertrouwd te raken met het accent.

Bron: Gemeenschappelijk Europees Referentiekader (Common European Framework of References for Languages)

Het eindniveau kijk- en luistervaardigheid is voor de havo vastgesteld op B1.

Tip Via de website https://dialangweb.lancaster.ac.uk kun je het programma van Dialang vinden en daarmee voor Engels en ook voor andere talen jouw luistervaardigheidsniveau bepalen.

Voorbereiding
Een goede voorbereiding op de kijk- en luistertoets is zo vaak mogelijk naar in het Engels gesproken teksten luisteren. Hoe vaker je Engels hoort, hoe beter je luistervaardigheid zal worden. Dat kun je doen door middel van:
- de luisteroefeningen in de methode die op jouw school wordt gebruikt;
- het oefenen met Cito-toetsen van voorgaande jaren;
- het regelmatig bekijken van Engelstalige tv-programma's;
- het beluisteren van Engelstalige radioprogramma's;
- het bekijken van Engelstalige dvd's;
- het bekijken van Engelstalige filmpjes, bijvoorbeeld op YouTube.

© ThiemeMeulenhoff

Omdat de kijk- en luistertoets ongeveer vijftig minuten duurt en het van groot belang is om je gedurende deze tijd volledig te kunnen concentreren, is het raadzaam ook tijdens het oefenen volledige concentratie op te brengen. Je langere tijd goed concentreren is een vaardigheid die geoefend kan worden.

Hoewel je tijdens de toets niet veel tijd hebt om je voorkennis te mobiliseren, kan het je helpen om al enige kennis te hebben opgedaan over de landen waar Engels gesproken wordt. In deze bundel is een onderdeel opgenomen onder de titel *Kennis van land en samenleving* op bladzijde 23 en verder. Bestudeer deze pagina's goed. In het algemeen is een brede, algemene kennis een voordeel tijdens het maken van de kijk- en luistertoets. De gekozen geluidsfragmenten kunnen immers over zeer uiteenlopende onderwerpen gaan.

Het spreekt vanzelf dat een grote woordenschat kan bijdragen aan het behalen van een goed resultaat voor de kijk- en luistertoets. Leer dus de basiswoordenlijst goed (zie bijlage achter in deze bundel).
Bestudeer ook de lijst met signaalwoorden (D5). De signaalwoorden kunnen je helpen bepaalde verbanden beter te begrijpen.

Tijdens de toets
Dan is het zover: je gaat de toets maken. Ook nu zijn er verschillende punten te noemen waarop je kunt letten:

- Zorg allereerst dat je ontspannen zit. Laat niets je afleiden van het luisteren. Een goede concentratie tijdens de hele toets is erg belangrijk om tot een goed resultaat te komen.
- Luister tijdens de inleiding goed. Je krijgt een eerste indruk van het onderwerp van de tekst zodat je je daarop kunt voorbereiden. Ook kun je tijdens de inleiding alvast wennen aan de stem(men) van de spreker(s).
- Na de inleiding en het eventuele voorbeeld is er een korte pauze. Gebruik deze pauze om de eerste vraag en de antwoordmogelijkheden door te lezen. Daarna kun je je aandacht volledig richten op het luisteren naar het fragment waarover de vraag gaat.
- Schrijf na het geluidsfragment jouw antwoord snel op en lees in de rest van de pauze weer de volgende vraag en de antwoordmogelijkheden. Ga tijdens de hele toets op deze manier te werk.
- Laat je niet van de wijs brengen als je niet elk woord kunt verstaan of begrijpen. Je hoeft niet alles precies te verstaan om toch tot het goede antwoord te komen.
- Let ook op klemtoon en intonatie – dat kan je zoektocht naar het antwoord vergemakkelijken.
- Als je het antwoord op een vraag niet weet of je hebt een bepaald fragment niet goed kunnen verstaan, kies dan toch in de pauze een antwoord en lees vervolgens de volgende vraag. Het uitstellen van het kiezen van een antwoord heeft geen zin, want je hoort het fragment immers maar één keer. En als je te lang twijfelt, heb je te weinig tijd om de volgende vraag te lezen.
- Bij het videodeel is vooral de gesproken tekst van belang. De antwoorden op de vragen zijn voornamelijk daar te vinden. De videobeelden hebben veelal een ondersteunende functie. Zo kun je soms iets afleiden aan een gezichtsuitdrukking, waardoor je extra goed luistert naar de tekst die daarbij gesproken wordt. Zorg in ieder geval dat de beelden je niet afleiden of uit je concentratie halen!

© ThiemeMeulenhoff

B 2 Gespreksvaardigheid

Gespreksvaardigheid wordt (naast kijk- en luistervaardigheid en schrijfvaardigheid) getoetst als onderdeel van het schoolexamen. Hoe zwaar de verschillende onderdelen van het schoolexamen wegen, bepaalt elke school zelf. Om te weten te komen welke weging jouw school aan de toets gespreksvaardigheid geeft, is het raadzaam het PTA (Programma van Toetsing en Afsluiting) van jouw school te raadplegen.

Er wordt bij gespreksvaardigheid onderscheid gemaakt tussen *gesprekken voeren* (*mondelinge interactie*) en *spreken* (*mondelinge productie*). Je wordt op beide onderdelen getoetst.
Het Europees Referentiekader (ERK) heeft voor deze twee onderdelen van gespreksvaardigheid, net als voor de andere taalvaardigheden, een aantal niveaus vastgesteld, waarbij A1 het laagste en C2 het hoogste niveau is.

B 2.1 Gesprek voeren

Het onderdeel gesprek voeren houdt in dat je een gesprek voert met een of meer gesprekspartners. Hierbij ben je afwisselend spreker en luisteraar. Er is dan sprake van 'mondelinge interactie'.

Wat moet je kunnen?
Er wordt bij het schoolexamen van je verwacht dat je het volgende kunt in een gesprek (eindtermen):

- adequaat reageren in sociale contacten;
- informatie vragen en verstrekken;
- uitdrukking geven aan gevoelens;
- zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden;
- strategieën toepassen om een gesprek voortgang te doen vinden.

Het ERK beschrijft de niveaus voor het voeren van een gesprek als volgt:

A1	Ik kan deelnemen aan een eenvoudig gesprek, wanneer de gesprekspartner bereid is om zaken in een langzamer spreektempo te herhalen of opnieuw te formuleren en me helpt bij het formuleren van wat ik probeer te zeggen. Ik kan eenvoudige vragen stellen en beantwoorden die een directe behoefte of zeer vertrouwde onderwerpen betreffen.
A2	Ik kan communiceren over eenvoudige en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling van informatie over vertrouwde onderwerpen en activiteiten betreffen. Ik kan zeer korte sociale gesprekken aan, alhoewel ik gewoonlijk niet voldoende begrijp om het gesprek zelfstandig gaande te houden.
B1	Ik kan de meeste situaties aan die zich kunnen voordoen tijdens een reis in een gebied waar de betreffende taal wordt gesproken. Ik kan onvoorbereid deelnemen aan een gesprek over onderwerpen die vertrouwd zijn, of mijn persoonlijke belangstelling hebben of die betrekking hebben op het dagelijks leven (bijvoorbeeld familie, hobby's, werk, reizen en actuele gebeurtenissen).
B2	Ik kan zodanig deelnemen aan een vloeiend en spontaan gesprek dat normale uitwisseling met moedertaalsprekers redelijk mogelijk is. Ik kan binnen een vertrouwde context actief deelnemen aan een discussie en hierin mijn standpunten uitleggen en ondersteunen.

© ThiemeMeulenhoff

C1	Ik kan mezelf vloeiend en spontaan uitdrukken zonder merkbaar naar uitdrukkingen te hoeven zoeken. Ik kan de taal flexibel en effectief gebruiken voor sociale en professionele doeleinden. Ik kan ideeën en meningen met precisie formuleren en mijn bijdrage vaardig aan die van andere sprekers relateren.
C2	Ik kan zonder moeite deelnemen aan welk gesprek of discussie dan ook en ben zeer vertrouwd met idiomatische uitdrukkingen en spreektaal. Ik kan mezelf vloeiend uitdrukken en de fijnere betekenisnuances precies weergeven. Als ik een probleem tegenkom, kan ik mezelf hernemen en mijn betoog zo herstructureren dat andere mensen het nauwelijks merken.

Bron: Gemeenschappelijk Europees Referentiekader (Common European Framework of References for Languages)

Voor havo Engels is het eindniveau voor een gesprek voeren vastgesteld op B1+. Het ERK beschrijft dit niveau als een zeer goed B1-niveau, waarbij de nadruk ligt op het uitwisselen van meer informatie dan op het gewone B1-niveau. Er wordt een net iets grotere deelname aan de gesprekken gevraagd dan op B1-niveau.

Wat kun je verwachten op het examen?
De gesprekken die je gaat voeren voor het examen gespreksvaardigheid, kunnen formeel of informeel zijn, zowel ‘face to face’ als telefonisch gevoerd worden, ze kunnen met jongeren of met volwassenen, binnen en buiten de kennissenkring, in persoonlijke of maatschappelijke sfeer zijn.

De gesprekken die aan bod kunnen komen, zijn als volgt onder te verdelen:
- **informele gesprekken**
  In deze gesprekken laat je bijvoorbeeld zien dat je je gevoelens kunt uiten en dat je kunt reageren op de gevoelens van anderen. Het kan ook zijn dat je iemand moet geruststellen of dat je je persoonlijke mening geeft over een onderwerp dat je goed kent.
- **bijeenkomsten en vergaderingen**
  Hierbij laat je zien dat je een standpunt kunt verwoorden en dat je enigszins mee kunt doen aan een discussie. Je vertelt bijvoorbeeld iets over de keuze voor een bepaalde schoolexcursie en je legt uit waarom daarvoor gekozen is.
- **zaken regelen**
  In zo’n gesprek probeer je een probleem op te lossen of je geeft een klacht door. Hierbij moet je denken aan gesprekjes over een verkeerde levering van een bestelling of een aangifte bij de politie.
- **informatie uitwisselen**
  Je hebt informatie opgevraagd of die heb je al tot je beschikking en die geef je vervolgens door in een gesprek. Je kunt hierbij denken aan een kaartje reserveren voor een concert of aan een sollicitatiegesprek.

De gesprekken gaan over het algemeen over thema’s die bekend zijn, zoals over bekende personen, het dagelijks leven, school of studie, werk, sport, uitgaan.

Tip Vraag aan je docent wat er van je verwacht wordt bij het voeren van een gesprek, zodat je precies weet waarop je je kunt voorbereiden.

© ThiemeMeulenhoff

Voorbereiding
Het is niet zo gemakkelijk om je voor te bereiden op het voeren van een gesprek in het Engels. Het is vaak lastig te organiseren en het kost veel tijd. Toch is veel oefenen het sleutelwoord. Dat oefenen zul je vooral veel op school doen.

Tip Voer gesprekken in het Engels met iemand in het buitenland, bijvoorbeeld via Skype of Facetime.

Als je oefent met het voeren van een gesprek in het Engels, kun je ook elkaar beoordelen en elkaar feedback geven. Let bijvoorbeeld op de volgende punten:
- Is de bijdrage aan het gesprek adequaat; wordt er ook een relatief lange bijdrage geleverd?
- Zijn het taalgebruik en de toon passend voor de situatie en de gesprekspartner?
- Wordt de hoofdzaak en de intentie overgebracht zonder misverstanden te veroorzaken?
- Is de woordenschat toereikend om over dit onderwerp te kunnen spreken?
- Is de grammatica redelijk correct?
- Is het spreektempo redelijk? (NB Je mag (vaak) pauzeren om na te denken over hoe je woorden of zinnen zult formuleren.)
- Is de bijdrage aan het gesprek duidelijk verstaanbaar? (NB Je mag best een accent hebben of enkele woorden verkeerd uitspreken.)

Tip Pas strategieën toe om tekorten in je kennis te compenseren of om het gesprek gaande te houden (zie onder B2.3).

B2.2 Spreken

Het onderdeel spreken van gespreksvaardigheid houdt in dat je een gesproken tekst produceert waarnaar door een of meerdere personen geluisterd wordt. Dit wordt ‘mondelinge productie’ genoemd.

Wat moet je kunnen?
Er wordt van je verwacht bij het schoolexamen dat je het volgende kunt bij het onderdeel spreken (eindterm):
- verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden.

Het ERK beschrijft de niveaus voor spreken als volgt:

A1	Ik kan eenvoudige uitdrukkingen en zinnen gebruiken om mijn woonomgeving en de mensen die ik ken, te beschrijven.
A2	Ik kan een reeks uitdrukkingen en zinnen gebruiken om in eenvoudige bewoordingen mijn familie en andere mensen, leefomstandigheden, mijn opleiding en mijn huidige of meest recente baan te beschrijven.
B1	Ik kan uitingen op een simpele manier aan elkaar verbinden, zodat ik ervaringen en gebeurtenissen, mijn dromen, verwachtingen en ambities kan beschrijven. Ik kan in het kort redenen en verklaringen geven voor mijn meningen en plannen. Ik kan een verhaal vertellen of de plot van een boek of film weergeven en mijn reacties beschrijven.

© ThiemeMeulenhoff

B2	Ik kan duidelijke, gedetailleerde beschrijvingen presenteren over een breed scala van onderwerpen die betrekking hebben op mijn interessegebied. Ik kan een standpunt over een actueel onderwerp verklaren en de voordelen en nadelen van diverse opties uiteenzetten.
C1	Ik kan duidelijke, gedetailleerde beschrijvingen geven over complexe onderwerpen en daarbij subthema's integreren, specifieke standpunten ontwikkelen en het geheel afronden met een passende conclusie.
C2	Ik kan een duidelijke, goedlopende beschrijving of redenering presenteren in een stijl die past bij de context en in een doeltreffende logische structuur, zodat de toehoorder in staat is de belangrijke punten op te merken en te onthouden.

Bron: Gemeenschappelijk Europees Referentiekader (Common European Framework of References for Languages)

Voor havo Engels is het eindniveau voor spreken vastgesteld op B1+. Het verschil met B1 is gelegen in de keuze van onderwerpen: wat minder persoonlijk en wat meer gericht op het gebied van cultuur, politiek en economie.

Wat kun je verwachten op het examen?
Bij het onderdeel spreken gaat het maar om één ding: adequaat presenteren van verworven informatie. Adequaat houdt in dat je in staat bent om zodanig in het Engels over een bepaald onderwerp te spreken dat een ander het goed kan begrijpen, maar adequaat betekent ook dat je dat aantrekkelijk weet te brengen. Bijvoorbeeld met behulp van audiovisuele middelen, zoals PowerPoint.

De volgende twee spreekactiviteiten zijn bij de toetsing mogelijk:
- **een monoloog houden**
  Een monoloog kan een beschrijving zijn van een bepaalde gebeurtenis of een verslag doen van iets wat je hebt gezien of hebt gelezen. Het kan zijn dat je bijvoorbeeld iets moet vertellen over een bezienswaardigheid in jouw woonplaats of dat je een boek bespreekt dat je hebt gelezen. Of je vertelt iets over je toekomstplannen.
- **een publiek toespreken**
  Hierbij moet je denken aan het geven van een presentatie die je hebt voorbereid. Na afloop of tussendoor moet je ook in staat zijn om vragen over je presentatie te beantwoorden.

Tip Vraag aan je docent wat er van je verwacht wordt voor spreekvaardigheid, zodat je precies weet waarop je je kunt voorbereiden.

Voorbereiding
Ook hier geldt: veel oefenen! Door veel te luisteren naar anderen die in het Engels iets proberen duidelijk te maken en door zelf veel te spreken, ontdek je vanzelf je zwakke punten.
Wat belangrijk is bij het houden van een spreekbeurt in het Nederlands, is dat natuurlijk ook als je die in het Engels houdt. Zorg dat je goed voorbereid bent: oefen voor de spiegel en/of voor vrienden of familieleden. Bedenk bij een presentatie welke vragen je kunt verwachten en denk alvast na over hoe je je antwoord kunt formuleren.

© ThiemeMeulenhoff

Houd er bij je voorbereiding rekening mee waarop je straks beoordeeld wordt. Er zal zeker gelet worden op:
- inhoud (volledigheid, uitvoerigheid, begrijpelijkheid)
- woordenschat en woordgebruik
- grammaticale correctheid
- vloeiendheid
- uitspraak
- toon

Tip Wees niet bang om fouten te maken en raak niet in paniek als je iets niet weet. Val terug op compensatiestrategieën die je kunnen helpen (zie B2.3).

B2.3 Handige uitdrukkingen en compensatiestrategieën

Zowel bij het voeren van een gesprek als bij spreken in het openbaar kun je baat hebben bij uitdrukkingen en zinnen die regelmatig te gebruiken zijn. Hieronder vind je een overzicht daarvan.

Handige uitdrukkingen en zinnen
- **een gesprek beginnen en afsluiten**
  Thank you for giving me this opportunity to talk about …
  Let me start by saying that …
  The point I'm trying to make is …
  Thank you (for listening).
- **bedanken, je verontschuldigen, feliciteren en uitnodigen**
  I apologise for (taking so much of your time).
  Let me congratulate you on …
  I would like to invite you all to …
- **verzoeken om verduidelijking of herhaling**
  I'm sorry, I didn't hear /understand …
  Could you repeat your question, please?
- **informatie vragen en verstrekken**
  Well, let me tell you about …
  Could you explain to me why (for example) …?
  I'd be interested to find out / know more about …
- **uitdrukking geven aan gevoelens**
  I'm terribly happy to know that …
  I'm so sorry to hear …
  I find it extremely annoying that …
- **zaken of personen beschrijven**
  It looks like …
  He is a bit like …
- **een mening geven en vragen**
  In my opinion / view …
  I am convinced that …
  Would(n't) you agree (with me) that …?
- **voorstellen doen tot een oplossing**
  I'd suggest that we …
  We might solve the problem by doing …
- **bepleiten, klagen en onderhandelen**
  I hope you'll (do something about it.)
  I have a complaint about …
  I'd like to hear …
  Would you mind doing …?

© ThiemeMeulenhoff

Als je een woord niet kent, kun je een compenserende strategie gebruiken. Dat is een manier om toch duidelijk te maken wat je bedoelt, zonder het woord te hoeven gebruiken dat je niet kent. Hieronder vind je een overzicht daarvan.

Compensatiestrategieën

- **een omschrijving geven**
  It is somewhat like a …
  You use it for …
  You often find it in (places where) …
- **een algemene term geven**
  It is a kind of bird / plant / vegetable …
  Generally speaking, …
- **jezelf nadenktijd geven**
  Ehm, let me think / see.
  Well, ehm, how shall I put it, …
- **je gesprekspartner om hulp vragen**
  You know what I mean?
  What do you call that?
  What is the English word for …?
- **goed naar je gesprekspartner luisteren en indien mogelijk woorden die hij/zij gebruikt herhalen**
  Er wordt bijvoorbeeld aan je gevraagd: Do you think the Dutch government is doing enough to promote sustainable agriculture? Je antwoordt: Well, I think sustainable farming is …

© ThiemeMeulenhoff

B 3 Schrijfvaardigheid

Schrijfvaardigheid wordt (naast kijk- en luistervaardigheid en gespreksvaardigheid) als onderdeel van het schoolexamen getoetst. De weging van de onderdelen van het schoolexamen wordt door elke school zelf bepaald. Om te weten te komen welke weging jouw school aan de toets schrijfvaardigheid geeft, is het raadzaam het PTA (Programma van Toetsing en Afsluiting) van jouw school te raadplegen.

Bij het onderdeel schrijfvaardigheid wordt getoetst of je de volgende vaardigheden beheerst (eindtermen):

- adequaat reageren in schriftelijke contacten met doeltaalgebruikers;
- informatie vragen en verstrekken;
- verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en uitdrukking geven aan gevoelens en standpunten verwoorden;
- op de computer een tekst schrijven.

Vanaf augustus 2007 zijn deze eindtermen gekoppeld aan de niveaus van het Europees Referentiekader (ERK). Het ERK heeft voor schrijfvaardigheid, net als voor de andere taalvaardigheden, een aantal niveaus vastgesteld, waarbij A1 het laagste en C2 het hoogste niveau is. Voor schrijfvaardigheid zijn de niveaus als volgt omschreven:

A1	Ik kan een korte, eenvoudige ansichtkaart schrijven, bijvoorbeeld voor het zenden van vakantiegroeten. Ik kan op formulieren persoonlijke details invullen, bijvoorbeeld mijn naam, nationaliteit en adres op een hotelinschrijvingsformulier.
A2	Ik kan korte, eenvoudige notities en boodschappen opschrijven. Ik kan een zeer eenvoudige persoonlijke brief schrijven, bijvoorbeeld om iemand voor iets te bedanken.
B1	Ik kan een eenvoudige, samenhangende tekst schrijven over onderwerpen die vertrouwd of van persoonlijk belang zijn. Ik kan persoonlijke brieven schrijven waarin ik mijn ervaringen en indrukken beschrijf.
B2	Ik kan een duidelijke, gedetailleerde tekst schrijven over een breed scala van onderwerpen die betrekking hebben op mijn interesses. Ik kan een opstel of verslag schrijven, informatie doorgeven of redenen aanvoeren ter ondersteuning vóór of tégen een specifiek standpunt. Ik kan brieven schrijven waarin ik het persoonlijk belang van gebeurtenissen en ervaringen aangeef.
C1	Ik kan me in duidelijke, goed gestructureerde tekst uitdrukken en daarbij redelijk uitgebreid standpunten uiteenzetten. Ik kan in een brief, een opstel of een verslag schrijven over over complexe onderwerpen en daarbij de voor mij belangrijke punten benadrukken. Ik kan schrijven in een stijl die is aangepast aan de lezer die ik in gedachten heb.
C2	Ik kan een duidelijke en vloeiend lopende tekst in een gepaste stijl schrijven. Ik kan complexe brieven, verslagen of artikelen schrijven waarin ik een zaak weergeef in een doeltreffende, logische structuur, zodat de lezer de belangrijke punten kan opmerken en onthouden. Ik kan samenvattingen van en kritieken op professionele of literaire werken schrijven.

Bron: Gemeenschappelijk Europees Referentiekader (Common European Framework of References for Languages)

© ThiemeMeulenhoff

Het eindniveau schrijfvaardigheid is voor de havo vastgesteld op B1.

De meeste scholen maken voor de toetsing van schrijfvaardigheid gebruik van de toetsen die het Cito hiervoor ontwikkelt, maar er zijn ook docenten die zelf schrijftoetsen maken. De door Cito gemaakte examentoetsen zijn voor alle havo-examenkandidaten van hetzelfde (B1-)niveau.
Daarnaast biedt het Cito ook speciaal ontwikkelde ERK-niveautoetsen aan, zodat je daarmee ook een ERK-certificaat op jouw niveau kunt behalen. Je kunt bij je docent informeren of dat op jouw school ook mogelijk is.

Zoals gezegd kan jouw school zelf bepalen hoe schrijfvaardigheid precies getoetst wordt. En ook hoeveel tijd je krijgt voor de schrijfopdracht. Meestal is dat ongeveer anderhalf uur. Veel scholen kiezen ervoor om je een zakelijke brief te laten schrijven. Je krijgt dan bijvoorbeeld de opdracht om een brief of e-mail te schrijven naar de beheerders van een Engelse camping om informatie op te vragen. Of je moet een sollicitatiebrief schrijven. Soms mag je ook uit twee verschillende briefonderwerpen kiezen. Ook kun je twee (kortere) schrijfopdrachten krijgen die je in die anderhalf uur moet doen.

Maar jouw school kan ook voor een andere schrijfopdracht kiezen, bijvoorbeeld:

- **Een brief of e-mail**

Veel scholen kiezen dus voor een zakelijke brief of e-mail om de schrijfvaardigheid te toetsen, maar het kan ook een persoonlijke brief of e-mail zijn. Als onderwerpen voor de zakelijke brief wordt vaak gekozen voor een reservering op een camping of een hotel, een klachtenbrief of een sollicitatiebrief met een cv voor een vakantiebaan in het buitenland.
Een persoonlijke brief kan een brief aan een vriend of vriendin zijn of een andere bekende en die kan over van alles gaan: een verhuizing, een bijbaantje of andere dingen die je hebt meegemaakt. Het kan ook zijn dat je je gevoelens moet beschrijven, bijvoorbeeld dat je ergens verdrietig over bent of boos. Of je moet je mening geven over een onderwerp.

- **Verslagen en rapporten**

Je moet ook in staat zijn om een kort, eenvoudig verslag te maken of een samenvatting te geven van bijvoorbeeld een krantenartikel.

© ThiemeMeulenhoff

B3.1 Wat je moet weten

Het spreekt vanzelf dat een zo groot mogelijke, actieve woordenschat het maken van een schrijfopdracht vergemakkelijkt. Je moet eigenlijk een beetje kunnen denken in het Engels waardoor je je zinnen gemakkelijker produceert. Door veel te lezen in het Engels (boeken, krant) en door te kijken naar Engelse tv-programma’s, te luisteren naar Engelse teksten en Engelse internetsites te bezoeken, vergroot je vanzelf je woordenschat. Kijk nog eens goed naar de basiswoordenlijst (in de bijlage achter in deze bundel) of daar woorden bij staan die voor schrijfvaardigheid ook van belang zouden kunnen zijn. Ook een gedegen kennis van de grammatica en met name van de werkwoordvervoegingen is heel belangrijk om een goede schrijfopdracht te kunnen maken.

Bestudeer ook de lijst met signaalwoorden (D5). Signaalwoorden kunnen je helpen om bepaalde verbanden in je tekst duidelijker te maken en om de overgang van de ene naar de andere alinea soepel te laten verlopen.

Omdat sommige schrijfopdrachten gaan over een situatie in Groot-Brittannië of de Verenigde Staten, kan het nuttig zijn om meer te weten over deze landen. In deze bundel is een onderdeel opgenomen onder de titel *Kennis van land en samenleving* op bladzijde 23 en verder, dat je kunt bestuderen.

Voor het schrijven van zowel een persoonlijke als een zakelijke brief bestaan er vaste uitdrukkingen en er is ook een vaste briefindeling. In deze paragraaf zie je daar voorbeelden van. Bestudeer die goed: dat scheelt je veel kostbare tijd!

Persoonlijke brief
De volgende onderdelen komen voor in een persoonlijke brief:

1 **plaatsnaam, datum**
   - Deze zet je over het algemeen links bovenaan. De meest gebruikelijke manier is als volgt: London, 14 March 2021 (maar je kunt de plaatsnaam ook weglaten).
   - Je kunt de datum ook zo schrijven: 14th March 2021, March 14th 2021, March 14, 2021 (vergeet hier niet de komma!)
   - Je schrijft de naam van de maand met een hoofdletter.
   - De laatste twee letters van het getal (21st, 22nd, 23rd, 24th, 25th) worden op de regel geschreven, niet erboven.
   - Pas op met afkorten van de datum, want dat kan leiden tot misverstanden: 04/03/20 betekent 4 maart 2021 in Engeland, maar 3 april 2021 in de VS.

2 **aanhef**
   - ‘Beste’ en ‘lieve’ is in het Engels ‘dear’. Je schrijft dus bijvoorbeeld ‘Dear Nick’ of ‘Dear friends’. Bij heel goede vrienden kun je ook ‘Dearest’ gebruiken, bijvoorbeeld: ‘Dearest Ann’.
   - Achter de aanhef zet je een komma.

3 **feitelijke boodschap**
   - Je mag samentrekkingen gebruiken, zoals: it’s, won’t, didn’t.
   - Verdeel je brief in alinea’s.

4 **afsluiting**
   - Je kunt je brief als volgt afsluiten:
     Sincerely, (beleefd)
     Warm/Kind/Best regards, Best (vriendelijk)
     Love, (bij heel goede vrienden)
   - Achter de afsluiting zet je een komma.

5 **handtekening/naam afzender**
   - Je sluit af met je voornaam.

© ThiemeMeulenhoff

Persoonlijke brief

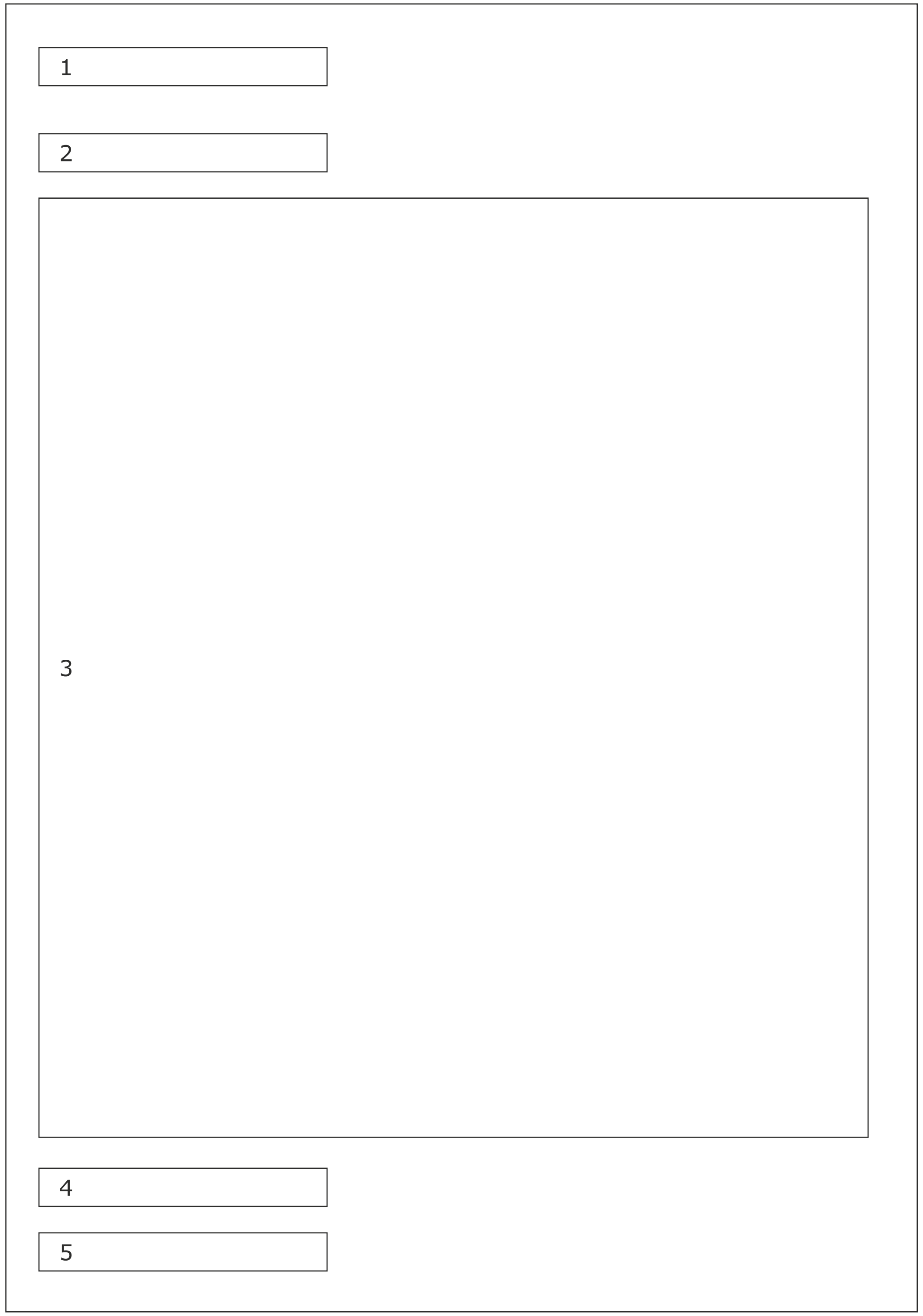

© ThiemeMeulenhoff

Zakelijke brief

De volgende onderdelen komen voor in een zakelijke brief:

1 adres afzender
- Deze zet je over het algemeen links bovenaan.
- Je schrijft hier niet je naam, want die komt onder aan de brief te staan.

2 datum
- Let op: in een zakelijke brief vermeld je geen plaatsnaam.
- De meest gebruikelijke manier is als volgt: 14 March 2021.
- Je kunt de datum ook zo schrijven: 14th March 2021, March 14th 2021, March 14, 2021 (vergeet hier niet de komma!)
- Je schrijft de naam van de maand met een hoofdletter.
- De laatste twee letters van het getal (21st, 22nd, 23rd, 24th, 25th) worden op de regel geschreven, niet erboven.
- Pas op met afkorten van de datum, want dat kan leiden tot misverstanden: 04/03/20 betekent 4 maart 2021 in Engeland, maar 3 april 2021 in de VS.

3 naam en adres van geadresseerde
- Je schrijft Mr, Mrs, Ms voor de voornaam/voorletter en de achternaam.
- Ms wordt gebruikt als je niet weet of de geadresseerde vrouw getrouwd is of als ze prijs stelt op deze titel.
- Je schrijft geen punt achter Mr, Mrs en Ms.
- In Engelssprekende landen schrijf je het huisnummer vóór de straatnaam.
- Na de plaatsnaam schrijf je de postcode.

4 aanhef
- Als je de naam van de geadresseerde vermeldt, schrijf je bijvoorbeeld: Dear Mr/Mrs/Ms Baker. Schrijf dus alleen de achternaam; géén voorletter of voornaam erbij.
- Als de naam niet bekend is, schrijf je: Dear Sir/Madam, Dear Sir, Dear Madam.

5 feitelijke boodschap
- Gebruik geen samentrekkingen, zoals I'm, can't, don't.
- Verdeel je brief in alinea's.

6 afsluiting
- Als je de naam van de geadresseerde niet vermeld hebt, schrijf je als afsluiting:
  Faithfully,/Truly,
  Yours faithfully,/Yours truly,
- Als je de naam wel vermeld hebt, schrijf je als afsluiting:
  Sincerely,
  Yours sincerely,
  Sincerely yours,
- Vergeet niet de komma achter de afsluiting.

7 handtekening
- Onder de afsluitende woorden zet je je handtekening.

8 naam afzender
- Links onder de handtekening zet je, duidelijk leesbaar, je naam.
- Als je een vrouw bent, zet je Mrs of Ms voor je naam, want anders wordt aangenomen dat de afzender een man is.

E-mail

Aan een e-mail worden minder strikte regels gesteld dan aan een zakelijke brief, maar er zijn wel regels. Een e-mail dient kort en bondig te zijn. De aanhef en afsluiting zijn hetzelfde als bij brieven. Bij 'Subject' vermeld je in een of twee steekwoorden waarover de e-mail gaat.

© ThiemeMeulenhoff

Zakelijke brief

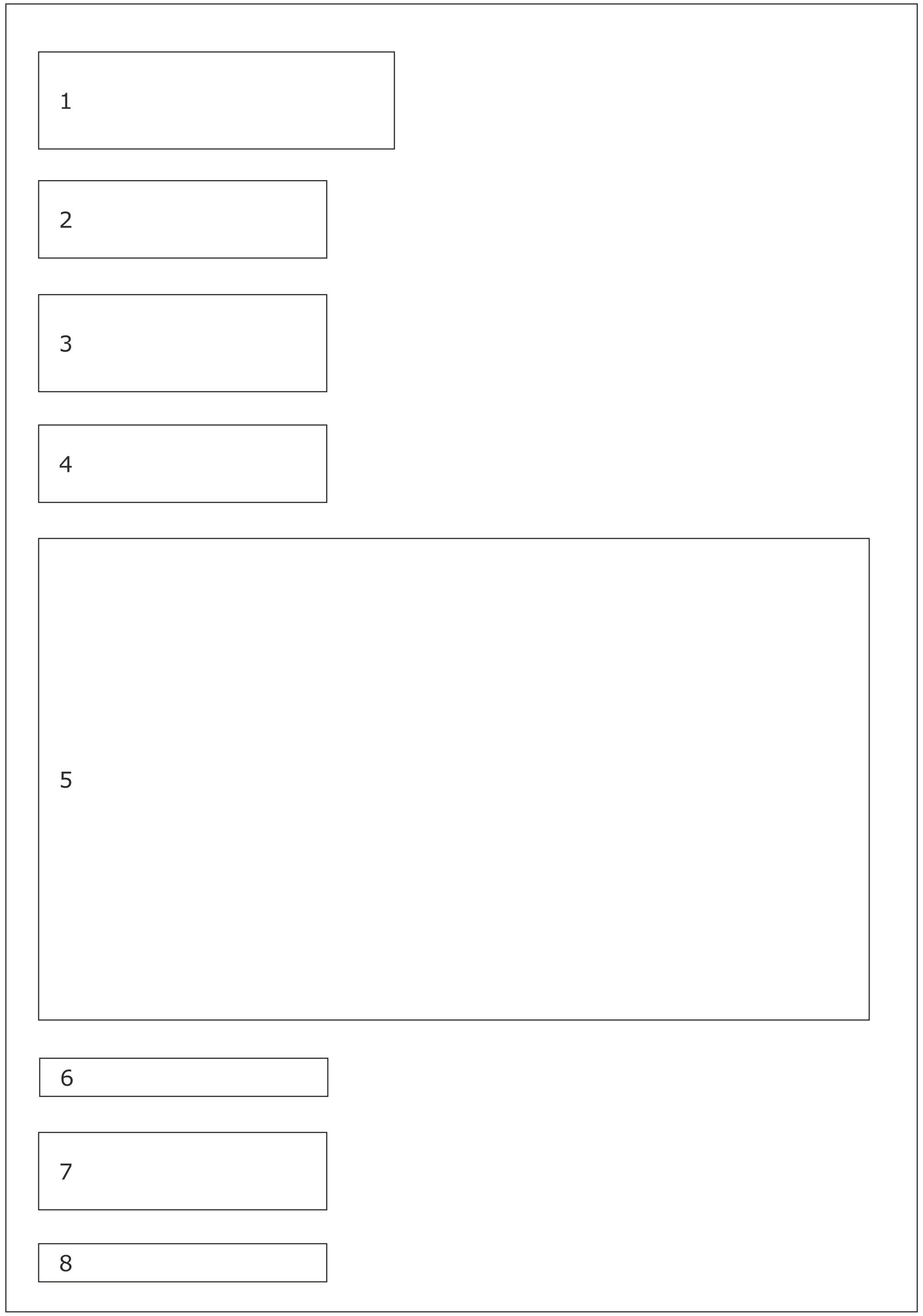

© ThiemeMeulenhoff

Sollicitatiebrief

Een sollicitatiebrief (letter of application) bestaat uit een brief (cover letter) en een cv (in Engeland: CV en in de VS: resume, dat een iets beknopter cv is). Als je een sollicitatiebrief moet schrijven, moet daarin in elk geval een verwijzing naar de bron voorkomen waar de vacature is aangetroffen, bijvoorbeeld de krant of website waar je een advertentie hebt gezien. Verder moet je aangeven waarom jij de ideale persoon bent om deze vacature te vervullen. Je vertelt dus iets over je opleiding, eigenschappen, beschikbaarheid en ervaring. Ook beschrijf je wat je motivatie is voor deze baan. Aan het eind van de brief verwijs je naar een bijgevoegd cv. In een cv geef je op een bondige manier alle informatie over jou op een rijtje. Hieronder zie je hoe dat er in het Engels uitziet.

Personal information	
name:	voornaam/voornamen voluit en achternaam
address:	volledig adres
phone:	+31 plus het telefoonnummer (zonder de eerste 0)
e-mail address:	e-mailadres
date of birth:	geboortedatum
place of birth:	geboorteplaats
citizenship:	nationaliteit
gender:	man (M) of vrouw (F)
education:	diploma middelbare school en andere opleidingen/diploma’s
work experience:	stages en werkervaring
languages:	beheerste talen
references:	referenties

Deze lijst kun je eventueel nog verder aanvullen met vermelding van hobby’s, vrijwilligerswerk, studentenvereniging, sporten.

Veelgebruikte uitdrukkingen bij het schrijven van een Engelse brief

- **openingszinnen**
  Thank you for your letter of 24 January last.
  I am writing to apply for the position advertised in The Observer of 11 November.
  In reply/answer to …
  With reference to your article in The Times of 7 April, I would like to …
  Re your letter of 17 June, I am writing to let you know that …
  I am glad/sorry to inform you that …
  I apologise for …
  I would like to ask you for information on …
  I am writing you to complain about …
  I would like to submit my application for the position of …
- **slotzinnen**
  I am looking forward to your reply.
  I am looking forward to hearing from you soon.
  Should you require any further information, please call/e-mail me at …
  Please do not hesitate to contact me.
  I trust the problem will be solved as soon as possible.
  Thanking you in advance, …
  Enclosed please find … In plaats van deze zin kun je ook links onder aan de brief schrijven: Encl. (of Enclosures): … (aantal bijgesloten stukken)

Tip Op internet kun je veel voorbeelden vinden van een ‘cover letter’, ‘CV’ en ‘resume’.

© ThiemeMeulenhoff

B3.2 Oefenen met schrijven

Ter voorbereiding op de schrijftoets is het belangrijk om veel te oefenen met schrijven in het Engels. Dat kun je bijvoorbeeld doen door:

- het maken van schrijfoefeningen die in de leerboeken staan die op jouw school gebruikt worden;
- het oefenen met Cito-toetsen van voorgaande jaren;
- het oefenen met de briefconventies, zoals die hiervoor onder B3.1 staan;
- te corresponderen per brief of per e-mail met Engelstalige mensen.

Op veel scholen mag je de schrijfopdracht op de computer maken. Dan stuur je de opdracht daarna per mail naar je docent of je maakt een print en levert die in. Vraag je docent of je de spellingcontrole mag gebruiken tijdens het examen.

B3.3 Tijdens de toets

Zorg dat je je goed concentreert tijdens de toets. Lees de opdracht zorgvuldig en bedenk wat je eerst gaat doen en wat daarna. Bedenk wat je zo ongeveer wilt schrijven en maak daarvan aantekeningen.

Zoek die woorden op in een woordenboek waarvan je weet dat je die wilt gebruiken maar de betekenis in het Engels niet goed kent. Gebruik daarvoor een goed en redelijk recent woordenboek, het liefst een Nederlands-Engels plus een Engels-Nederlands woordenboek om eventueel te dubbelchecken wat je hebt opgezocht. Zorg ervoor dat je de in het woordenboek gebruikte afkortingen kent, want dat scheelt zoeken en dus tijd. Schrijf niet eerst in het Nederlands, maar direct in het Engels. Dat scheelt je kostbare tijd.

In een briefopdracht staat altijd hoeveel woorden je moet gebruiken. Tel, terwijl je je brief schrijft, regelmatig het al geschreven aantal woorden. Je komt dan aan het eind van de brief niet voor de verrassing te staan dat er nog een groot aantal woorden ontbreekt of dat je te veel woorden hebt gebruikt. Anders moet je op het laatst nog ergens zinnen invoegen of schrappen, wat de samenhang van je brief niet bevordert.

Tip Kies niet meteen de eerste betekenis in het woordenboek maar check of je echt de goede betekenis en vertaling hebt. Als je bijvoorbeeld het woord kruk wilt opzoeken, kom je minstens drie verschillende woorden in het Engels tegen: de vertaling van een barkruk, een deurkruk of een onhandig iemand.

Maak een brief eerst in het klad. Pas als je daarover tevreden bent, maak je de nette versie in de standaardindeling. Zorg dus dat je genoeg tijd overhoudt om de brief in het net te schrijven. Dit geldt natuurlijk niet als je de brief direct op de computer schrijft: dan corrigeer je direct in je document.

Check na het schrijven van de schrijfopdracht of alles klopt. Kijk nog eens goed of je alles vermeld hebt wat in de opdracht gevraagd werd. Heb je alle onderdelen in de goede volgorde beschreven? Heb je goede overgangen tussen de verschillende zinnen en alinea's gemaakt? Controleer of de werkwoordsvormen en -tijden juist zijn. Staan er geen grammatica- en spelfouten? Is de zinsbouw correct? Past je taalgebruik bij de schrijfopdracht? Op deze punten wordt je schrijfopdracht zeker beoordeeld.

Controleer de volgende punten bij een brief:

- Heb je de datum goed geschreven?
- Heb je de juiste aanhef gebruikt?
- Heb je de goede indeling gehanteerd?
- Heb je de juiste afsluiting toegepast?
- Heb je het juiste aantal woorden?

© ThiemeMeulenhoff

C Grammatica

Bij het leren van een taal kom je ook de regels van die taal tegen, de grammatica. Als het goed is, heb je die regels aardig onder de knie tegen de tijd dat je examen gaat doen. In dit onderdeel vind je een beknopte en heldere samenvatting van de belangrijkste Engelse grammatica. Je kunt het als naslagwerk gebruiken bij het oefenen voor de schoolexamens schrijf- en gespreksvaardigheid. De opgenomen voorbeelden dienen als ondersteuning bij het zelfstandig bestuderen van de stof.

C1 Zelfstandige naamwoorden

In deze paragraaf vind je de belangrijkste regels voor het vormen van het meervoud van zelfstandige naamwoorden. Ook wordt het gebruik van de genitief, de bezitsvorm met 's, toegelicht.

C1.1 Meervoud

Het meervoud van de meeste zelfstandige naamwoorden wordt gevormd door een -s achter het zelfstandig naamwoord te plaatsen: cat – cats. Hieronder zie je een aantal voorbeelden van meervouden waarbij in meer of mindere mate afgeweken wordt van deze hoofdregel.

- **meervoud op -es**
  Een meervoud op -es krijgen:
  - woorden die eindigen op een sisklank (s, ss, sh, ch, z, zz): *class – classes, bush – bushes, church – churches*
  - woorden die eindigen op een medeklinker + y: *baby – babies; cry – cries*
  - woorden die eindigen op een medeklinker + o: *hero – heroes, tomato – tomatoes,* maar let op, het is wel: *photo – photos, piano – pianos*
- **meervoud op -ves**
  De volgende zelfstandige naamwoorden krijgen een meervoud op -ves: *calf, half, knife, life, leaf, loaf, self, sheaf, shelf, thief, wife, wolf*. Bijvoorbeeld: *half – halves, life – lives*
- **onregelmatig meervoud**
  Van deze zelfstandige naamwoorden is het meervoud onregelmatig: *child – children, ox – oxen, man – men, woman – women, foot – feet, tooth – teeth, goose – geese, mouse – mice, louse – lice*
- **dezelfde vorm**
  Een klein aantal zelfstandige naamwoorden heeft dezelfde vorm in enkelvoud en meervoud. Bijvoorbeeld: *sheep, deer, aircraft, means* (middel/middelen), *works* (fabriek/fabrieken), *Swiss* en nationaliteiten op *-ese, zoals Japanese, Chinese*

Samenstellingen krijgen meestal de meervoudsvorm van het laatste woord. Bijvoorbeeld: *grown-ups, toothbrushes, girlfriends, forget-me-nots*. Uitgezonderd zijn woorden als: *lookers-on, passers-by, brothers-in-law*.

Sommige woorden komen alleen in meervoudsvorm voor, zoals: *clothes, contents, environs, riches, stairs, surroundings, thanks, wages*. Bijvoorbeeld:
What are the contents of this parcel? – Wat is de inhoud van dit pakje?
Many thanks! – Veel dank!
Voorwerpen die uit twee gelijke delen bestaan, staan ook alleen in de meervoudsvorm: *trousers, glasses, scissors*. In combinatie met een onbepaald lidwoord of een telwoord, gebruik je: *a pair of*. Bijvoorbeeld: *a pair of trousers* (maar wel: *my trousers*), *two pairs of scissors* (maar wel: *these scissors*).

© ThiemeMeulenhoff

Zelfstandige naamwoorden die een groep aanduiden, zoals *crew, family, government, committee*, *team*, worden beschouwd als meervoud wanneer je aan de afzonderlijke personen van die groep denkt. Als je de groep als geheel bedoelt, is het enkelvoud. Bijvoorbeeld:
The committee is unanimous.
The committee are having their lunch.

Deze woorden worden altijd als meervoud beschouwd: *people, cattle en police*. Bijvoorbeeld:
The police have arrested the suspect.
The cattle are still in the meadow.

Let op!
In het Engels staan woorden die bij een meervoud horen meestal zelf ook in het meervoud. Bijvoorbeeld:
In lines 3-6 the author writes … – In regel 3-6 schrijft de schrijver …
We went on our bikes. – We gingen met de fiets.

C1.2 Genitief (bezitsvorm)

De genitief, dat wil zeggen de tweede naamval met ’s, wordt gebruikt om een bezit aan te geven bij personen of dieren. Bijvoorbeeld:
Look at the cat’s tail.
This is Charles’s book.
Na een meervouds-s wordt alleen de apostrof (’) gebruikt. Bijvoorbeeld:
Where are these boys’ parents?
De genitiefvorm met ’s kan gebruikt worden bij het aangeven van een tijdstip. Bijvoorbeeld:
yesterday’s newspaper, next month’s results.
Bij het aangeven van een tijdsduur zijn er twee mogelijkheden:
a three weeks’ stay of *a three-week stay*
a two weeks’ holiday of *a two-week holiday*
Bij het vermelden van een afstand zijn er ook twee mogelijkheden:
a four miles’ walk of *a four-mile walk*
a three miles’ drive of *a three-mile drive*
Bij plaatsen en landen gebruik je tevens de genitiefvorm met ’s:
Amsterdam’s museums, England’s tourist attractions
Ook vind je deze constructie in enkele vaste uitdrukkingen. Bijvoorbeeld:
at a stone’s throw, the ship’s captain, your money’s worth.
Bij een genitief van dingen gebruik je in het Engels *of*: *The door of the house is open.*

Let op!
In plaatsaanduidingen met woorden als *church, hospital, house, shop* kan na de -’s het woord voor het gebouw ook worden weggelaten. Bijvoorbeeld:
I’m going to stay at my aunt’s.
Did you buy those tablets at the chemist’s?
The concert is at St. Martin’s.

© ThiemeMeulenhoff

C2 Lidwoorden

Het onbepaald lidwoord heeft twee vormen: *a* en *an*. Je gebruikt *a* voor een medeklinker (in de uitspraak) en *an* voor een klinker (in de uitspraak). Bijvoorbeeld: *a book, a European* (j in de uitspraak), *an apple, an hour* (h wordt niet uitgesproken).
Het bepaald lidwoord is *the*.

In het Engels wordt soms een lidwoord gebruikt, terwijl dat in het Nederlands niet het geval is. Zo gebruik je in het Engels een onbepaald lidwoord vóór een beroep, functie, godsdienst of nationaliteit in zinnen als:
He is a pilot.
I am a Roman Catholic.
Ook gebruik je *a(n)* na *as, the trade of, the profession of*:
She worked as a nurse.
He chose the profession of a lawyer.

Anders dan in het Nederlands, wordt in het Engels geen bepaald lidwoord gebruikt vóór:
- namen van straten, pleinen, gebouwen: *Oxford Street, Westminster Abbey*
- namen van jaargetijden in algemene zin gebruikt: *In winter it is often cold.*
  Maar: *There was an unusual amount of snow in the winter of 1963*. (Het gaat hier om een bepaalde winter.)
- namen van dagelijkse maaltijden in algemene zin gebruikt: *Breakfast is from 7-10 am*.
  Maar: *The breakfast we had at our hotel was very expensive.* (Het gaat hier om een bepaald ontbijt.)
- zelfstandige naamwoorden in algemene zin gebruikt: *Life is difficult. All dogs bark.*
  Maar: *All the dogs in the kennel were barking like mad.* (Het gaat hier om bepaalde honden.)
- (openbare) gebouwen als men denkt aan de functie ervan: *Few people go to church nowadays.*
  Maar: *The workmen were repairing the altar in the church.* (Het gaat hier om het gebouw zelf.)
- *most* in de betekenis van ‘de meeste’: *Most people drive to work in the US.*
- een overtreffende trap als bijwoord:
  We swam fastest. – Wij zwommen het snelst.

C3 Voornaamwoorden

Hieronder zie je een opsomming van verschillende voornaamwoorden met daarbij de opvallendste verschillen tussen het Engels en het Nederlands.

Aanwijzend voornaamwoord
De aanwijzende voornaamwoorden zijn:

this – deze, dit (enkelvoud, dichtbij)	*these* – deze (meervoud, dichtbij)
that – die, dat (enkelvoud, verder weg)	*those* – die (meervoud, verder weg)

Bijvoorbeeld:
this book – these books
that house – those houses

Let op!
In het Nederlands kunnen de woorden dit en dat naar een meervoud verwijzen.
In het Engels gebruik je dan altijd de meervoudsvorm. Bijvoorbeeld:
These are my gloves. – Dit zijn mijn handschoenen.
Those are her shoes. – Dat zijn haar schoenen.

© ThiemeMeulenhoff

Bezittelijk voornaamwoord
Bezittelijke voornaamwoorden kunnen zelfstandig en niet-zelfstandig gebruikt worden.

niet-zelfstandig	zelfstandig
my *pencil* – mijn potlood	*this pencil is* ***mine*** – dit potlood is van mij / het mijne
your *pen* – jouw pen	*that pen is* ***yours*** – die pen is van jou / de jouwe
her *cat* – haar kat	*the cat is* ***hers*** – het is haar kat / de hare
his *cup* – zijn kopje	*that cup is* ***his*** – dat kopje is van hem / het zijne
its *wings* – zijn vleugels	–
our *bikes* – onze fietsen	*the bikes are* ***ours*** – de fietsen zijn van ons / de onze
your *coats* – jullie jassen	*these coats are* ***yours*** – deze jassen zijn van jullie
their *skis* – hun ski's	*those skis are* ***theirs*** – die ski's zijn van hen / de hunne

Let op!
De zelfstandige vorm wordt ook na *of* gebruikt. Bijvoorbeeld:
John is a friend of mine. – John is een vriend van me.
That car of yours is an old wreck! – Die auto van je is een oud wrak!

Betrekkelijk voornaamwoord
Voor het betrekkelijk voornaamwoord worden in het Engels de volgende woorden gebruikt:
- *who (whose, whom)* verwijst naar personen
- *which* verwijst naar zaken (dingen), dieren en gehele zinnen
- *that* verwijst naar personen, zaken (dingen) en dieren (alleen in beperkende bijzinnen)

Voor een goed gebruik van het betrekkelijk voornaamwoord moet je het onderscheid kennen tussen:
- **uitbreidende bijzinnen**

Uitbreidende bijzinnen geven extra informatie over de persoon, het ding, het dier waarnaar het betrekkelijk voornaamwoord verwijst. Let op de komma's waartussen de bijzin staat.
My father, who hates reading, never buys any books.
His house, which lies upon that hill, will soon be demolished.
De identiteit van de personen/dingen/dieren ligt al vast. Deze bijzin kan worden weggelaten.

- **beperkende bijzinnen**

Beperkende bijzinnen helpen om de identiteit van persoon/ding/dier nader te omschrijven. In deze zinnen worden geen komma's gebruikt en de bijzin kan niet worden weggelaten.
The man who/that walks there is a famous singer. (vraag: welke man? antwoord: die daar loopt)
The houses which/that are built there will be sold at a high price. (vraag :welke huizen? antwoord: die daar gebouwd worden)
Als de persoon/het ding/het dier niet het onderwerp in de beperkende bijzin is, wordt het betrekkelijk voornaamwoord vaak weggelaten.
The man (that/who) you see there is surely not a spy.
The company (that/which) I wrote to is going bankrupt.

© ThiemeMeulenhoff

Let op!
In beperkende zinnen mag je *who* en *which* vervangen door *that*. Het is zelfs gebruikelijker om dan voor *that* te kiezen. In uitbreidende bijzinnen mag je nooit *that* gebruiken.

Je moet *that* gebruiken:
- na *any, only, single, little, much, all* — *She is the only person that can do the job.*
- na samenstellingen met *-thing* — *He gave everything that he had.*
- na de overtreffende trap — *This is the best book that I have ever read.*

In goed Engels gebruikt men *whom* bij een voorzetsel.
She is the girl whom I always listen to. (She is the girl to whom I always listen.)

Gebruik *whose* (wiens) bij bezit:
The boy whose cat was lost was very sad.

Als 'wat' verwijst naar de gehele voorgaande zin gebruik je *which*.
They won the match, which nobody had expected. – Ze wonnen de wedstrijd, wat niemand had verwacht.

Let op!
De combinatie van het woord waar + voorzetsel in het Nederlands, is in het Engels een voorzetsel en een betrekkelijk voornaamwoord. Bijvoorbeeld:
De film waaraan je denkt, is een thriller. – *The film (which/that) you're thinking of, is a thriller. / The film of which you're thinking is a thriller.*
Het meisje met wie/waarmee je stond te praten, is mijn zusje. – *The girl (who) you were talking to is my sister. / The girl to whom you were talking is my sister.*

Wederkerend voornaamwoord
Voor het wederkerend voornaamwoord wordt in het Engels (…)*self* in het enkelvoud en (…)*selves* in het meervoud gebruikt.

enkelvoud	meervoud
myself	*ourselves*
yourself	*yourselves*
herself, himself, itself	*themselves*

Bijvoorbeeld:
My brother cut himself with the bread knife.
We covered ourselves with mud.

Een aantal Engelse werkwoorden heeft, anders dan in het Nederlands, geen wederkerend voornaamwoord. De meest voorkomende zijn:

to behave – zich gedragen	*to realise* – zich realiseren
to dress – zich aankleden	*to remember* – zich herinneren
to feel – zich voelen	*to wash* – zich wassen
to shave – zich scheren	*to wonder* – zich afvragen
to hurry – zich haasten	*to worry* – zich zorgen maken
to imagine – zich voorstellen	

De vormen met (…)*self* en (…)*selves* worden ook gebruikt om nadruk te geven (in het Nederlands vertaald met: zelf). Bijvoorbeeld:
I washed the car myself. – Ik heb zelf de auto gewassen.
The film itself is not very interesting. – De film zelf is niet erg interessant.

© ThiemeMeulenhoff

Let op!
Let op het gebruik van *to wash, to dress* en *to shave*. Bijvoorbeeld:
He usually dresses in the bathroom. – Hij kleedt zich gewoonlijk in de badkamer aan.
Because his arm was broken, he could not dress himself. – Omdat zijn arm gebroken was, kon hij zich niet zelf aankleden.

Onbepaald voornaamwoord
Onbepaalde voornaamwoorden verwijzen niet naar specifieke personen of zaken, maar hebben een heel algemene (dus 'onbepaalde') verwijzing. Voorbeelden daarvan in het Engels zijn: *some, any, each, every, none*.

- **some – any**
  Some gebruik je in bevestigende zinnen, *any* in ontkennende zinnen en in vraagzinnen. Bijvoorbeeld:
  He has some money.
  He hasn't any time.
  Have you got any money?

Let op!
Je gebruikt wél *some* in vraagzinnen als je een bevestigend antwoord verwacht. Bijvoorbeeld:
Would you like some tea?
Je gebruikt wél *any* in bevestigende zinnen als het betekent: wie/wat dan ook. Bijvoorbeeld:
Anyone who needs help, should raise his/her hand.

- **each – every – any**
  Deze woorden betekenen allemaal ieder of elke. Dit zijn de verschillen:
  - *every* – ieder, alle: *He has come to the office every day*.
  - *each* – ieder, elk afzonderlijk: *Each day is different*.
  - *any* – elke, het doet er niet toe welke: *Ann may return from China any day.*

- **no – none – neither**
  Deze woorden betekenen allemaal: geen. Zo gebruik je ze:
  - *no* – geen, voor een zelfstandig naamwoord: *They have no friends.*
  - *none* – geen, zelfstandig gebruikt: *None of them listened.*
  - *neither* – geen van beide(n): *Neither of them came.*

- **one**
  In het Engels betekent *one* soms ook: men of je (in algemene zin). Bijvoorbeeld:
  One should always do one's duty. – Men/Je moet altijd zijn/je plicht doen.

C 4 Bijwoorden

Er zijn allerlei soorten bijwoorden, bijvoorbeeld van tijd, van plaats, van graad, van hoedanigheid. Bijvoorbeeld:
- van tijd: *never, sometimes, recently*
- van plaats: *here, everywhere, downstairs*
- van graad: *rather, quite, extremely*
- van hoedanigheid: *beautifully, quickly, awfully*

De bijwoorden van hoedanigheid worden meestal gevormd door -ly achter een bijvoeglijk naamwoord, een deelwoord of soms zelfs een zelfstandig naamwoord te plakken. Bijvoorbeeld:

beautiful – beautifully	*exciting – excitingly*
simple – simply	*excited – excitedly*
happy – happily	*part – partly*

Er zijn ook bijwoorden die dezelfde vorm hebben als het bijvoeglijk naamwoord:

bijvoeglijk naamwoord	**bijwoord**
*a **late** bus*	*we stayed up **late***
*the **daily** newspaper*	*it is published **daily***
*a **fast** driver*	*he drives too **fast***
*a **hard** worker*	*she works very **hard***
*I am an **early** riser*	*I always get up **early***
*a **wide** river*	*open your mouth **wide***

Let op!
Enkele bijwoorden op -ly hebben een andere betekenis dan het bijvoeglijk naamwoord waarvan ze zijn afgeleid: *closely, hardly, highly, lately, mostly, nearly*. Bijvoorbeeld:
He watched us closely. – Hij hield ons nauwlettend in de gaten.
They could hardly believe their eyes. – Ze konden hun ogen bijna niet geloven.
He was highly indignant. – Hij was hoogst verontwaardigd.
We haven't seen him lately. – We hebben haar de laatste tijd niet gezien.
The book is mostly about an autistic boy. – Het boek gaat voornamelijk over een autistische jongen.
She nearly collapsed. – Ze stortte bijna in.

C 5 Trappen van vergelijking

De vergrotende en overtreffende trap komen zowel bij bijvoeglijke naamwoorden als bij bijwoorden voor.

C 5.1 Bijvoeglijk naamwoord

De trappen van vergelijking van bijvoeglijke naamwoorden worden gevormd met -(e)r en -(e)st of met *more* en *most*.
Je gebruikt -(e)r en -(e)st bij bijvoeglijke naamwoorden van:
- één lettergreep:
  big – bigger – biggest
  fine – finer – finest
- twee lettergrepen met de klemtoon op de laatste:
  polite – politer – politest
  sincere – sincerer – sincerest
- twee lettergrepen, eindigend op -le, -er, -ow of -y:
  early – earlier – earliest
  simple – simpler – simplest

Bij alle andere bijvoeglijke naamwoorden van twee lettergrepen en meer dan twee, gebruik je *more* en *most*:
famous – more famous – most famous
interesting – more interesting – most interesting

Onregelmatig zijn:

goed	*good*	*better*	*best*
slecht	*bad*	*worse*	*worst*
ziek, slecht	*ill*	*worse*	*worst*
veel (enkelvoud)	*much*	*more*	*most*
veel (meervoud)	*many*	*more*	*most*
weinig (enkelvoud)	*little*	*less*	*least*
weinig (meervoud)	*few*	*fewer*	*fewest*
klein	*little (small)*	*smaller*	*smallest*
oud	*old*	*older*	*oldest*
oud (voor familieleden)		*elder*	*eldest*
ver	*far*	*farther*	*farthest*
ver	*far*	*further* (meer uitgebreid, bijvoorbeeld: *further information*)	*furthest*
laat	*late*	*later*	*latest* (meest recent)
laat		*latter* (laatste van twee)	*last*

C5.2 Bijwoorden

De trappen van vergelijking van éénlettergrepige bijwoorden en van het woord *early* worden gevormd met -(e)r en -(e)st, alle andere bijwoorden met *more* en *most*.
Bijvoorbeeld:
He ran faster than I.
Today we got up earlier than yesterday.
She sang more beautifully than the jury had expected.

C 6 Werkwoorden

Het Engels heeft naast de gewone (*simple*) tijden ook nog de *progressive* (of *continuous*) *form*. De *progressive form* geeft niet een andere tijd aan, maar een iets andere handeling (zie C6.6).

C6.1 Bedrijvende vorm (simple)

In schema zie je hieronder de vervoeging van een werkwoord in de simple form.

present (onvoltooid tegenwoordige tijd)	**present perfect (voltooid tegenwoordige tijd)**
I work you work he/she/it work**s** we work you work they work	I **have** work**ed** you have worked he/she/it **has** worked we have worked you have worked they have worked

past (onvoltooid verleden tijd)	**past perfect (voltooid verleden tijd)**
I work**ed** you worked he/she/it worked we worked you worked they worked	I **had** work**ed** you had worked he/she/it had worked we had worked you had worked they had worked
present future (onvoltooid tegenwoordige toekomende tijd)	**present perfect future (voltooid tegenwoordige toekomende tijd)**
I **shall/will** work you will work he/she/it will work we shall/will work you will work they will work	I **shall/will have** work**ed** you will have worked he/she/it will have worked we shall/will have worked you will have worked they will have worked
past future (onvoltooid verleden toekomende tijd)	**past perfect future (voltooid verleden toekomende tijd)**
I **should/would** work you would work he/she/it would work we should/would work you would work they would work	I **should/would have** work**ed** you would have worked he/she/it would have worked we should/would have worked you would have worked they would have worked

De voltooide tijd van de bedrijvende vorm wordt altijd met het hulpwerkwoord *have* gevormd. Bijvoorbeeld:
She had left early. – Ze was vroeg vertrokken.
They would have been here at six. – Ze zouden hier om zes uur geweest zijn.

Let op!
Net als het Nederlands heeft het Engels regelmatige en onregelmatige werkwoorden. Bij de regelmatige werkwoorden worden de verleden tijd en het voltooid deelwoord met *-ed* gevormd, zoals in het schema hiernaast. De verleden tijd en het voltooid deelwoord van de onregelmatige werkwoorden eindigen niet op *-ed*. Die vormen zul je uit je hoofd moeten leren. Bijvoorbeeld:
He has ***written*** *a book.*
He ***wrote*** *it last year.*

C6.2 Lijdende vorm (simple)

De lijdende vorm bestaat uit een vorm van het werkwoord *to be* plus een voltooid deelwoord. In dit soort zinnen heeft *to be* de betekenis van worden; *have been* vertaal je met zijn. Bijvoorbeeld:
English is spoken all over the world. – Engels wordt overal in de wereld gesproken.
It can be arranged. – Het kan geregeld worden.
It had been arranged. – Het was geregeld.

Veel lijdende zinnen in het Engels worden in het Nederlands vertaald met een bedrijvende zin en het woord men. Bijvoorbeeld:
That is not done. – Men doet dat niet.
They were thought to be extinct. – Men dacht dat ze uitgestorven waren.
She is expected to arrive today. – Men verwacht dat ze vandaag aankomt.

Let op!
Als een voltooid deelwoord geen handeling maar een toestand uitdrukt, heeft het de functie van een bijvoeglijk naamwoord. Het werkwoord *to be* is dan niet het hulpwerkwoord, maar een koppelwerkwoord, en betekent dan gewoon zijn.
Bijvoorbeeld:
The window is broken. – Het raam is gebroken/kapot.
I'm sorry, ma'm, these seats are reserved. – Het spijt me, mevrouw, deze plaatsen zijn gereserveerd.

C6.3 Vragende en ontkennende zinnen

In zinnen zonder hulpwerkwoord (dus alleen in de *present simple* en *past simple*) gebruik je het hulpwerkwoord *to do* plus het hele werkwoord om een zin vragend of ontkennend te maken. Bijvoorbeeld:
*I **do** not **like** beer. **Do** you **like** it?*
*Margaret **does** not **smoke**. **Does** Jack **smoke**?*
*They **did** not **go** to Oxford. Why **did**n't they **go** there?*

Uitzonderingen op deze regel zijn:
- Je gebruikt het hulpwerkwoord *to do* niet in zinnen met *to be* als zelfstandig werkwoord. Bijvoorbeeld:
  Were you at home last night? He isn't rich.
- *To do* wordt niet gebruikt als het vraagwoord *who/what/which/how* (deel van) het onderwerp is. Bijvoorbeeld:
  Who told you that?
  How many people watched the game?
- In een ontkennende zin met *never* wordt *to do* ook niet gebruikt. Bijvoorbeeld:
  You never know.

C6.4 Hulpwerkwoorden

Behalve *to have, to be* en *to do* als hulpwerkwoorden, zijn er ook nog andere hulpwerkwoorden, de zogeheten *modals* (modale werkwoorden): *can, could, shall/will, should/would, may, might, must, ought to, dare, need, used to.*
Deze werkwoorden verschillen van normale werkwoorden:
- geen -s in de 3^e^ persoon enkelvoud: *He can drive. She need not be afraid.*
- bij vragende en ontkennende zinnen geen hulpwerkwoord *to do* (zie C6.3): *They might not be in time. Need you do that?*
- de meeste kunnen niet in de verleden of toekomende tijd gebruikt worden

Herhaling van het hulpwerkwoord
In het Engels wordt een hulpwerkwoord uit de voorgaande zin vaak herhaald in een kort zinnetje met verder alleen het onderwerp. Als er geen hulpwerkwoord is, gebruik je *to do.*
Dit komt voor in:
- korte antwoorden op vragen
  Are you coming? Yes, I am.
  Can he drive? No, he can't.
  Who broke the cup? Jennifer did.

- de zogeheten *question tags* om instemming te vragen met het eerder beweerde; één van de twee delen is altijd ontkennend!
  You'll come, won't you?
  We're not late, are we?
  She works as a lawyer, doesn't she?
- zinnen die beginnen met *so, neither* of *nor*
  They're not going. Nor (Neither) are we.
  John bought a new computer. So did his brother.
  They won't be able to call. Nor (Neither) will I.

C6.5 Past tense (verleden tijd) en perfect tense (voltooide tijd)

Het gebruik van de tijden in het Engels is grotendeels hetzelfde als in het Nederlands, maar er zijn ook enkele verschillen, met name in het gebruik van de verleden tijd en de voltooide tijd.

- Als een handeling duidelijk in het verleden plaats heeft gehad, gebruik je in het Nederlands de voltooide tijd, maar in het Engels de verleden tijd. Meestal staat er ook een tijdsbepaling in de zin. Bijvoorbeeld:
  I went to the dentist two weeks ago. – Ik ben een week geleden naar de tandarts geweest.
  They bought new clothes yesterday. – Ze hebben gisteren nieuwe kleren gekocht.
- Als een handeling in het verleden begonnen is maar nog steeds voortduurt, gebruik je in het Nederlands de onvoltooid tegenwoordige tijd (en het woord al), maar in het Engels de voltooide tijd. Bijvoorbeeld:
  We have lived here for seven years. – We wonen hier al zeven jaar.
  She has had her driving licence for three months. – Ze heeft al drie maanden een rijbewijs.

Ook in de verleden tijd blijft dit verschil. Bijvoorbeeld:
When I bought my car, I had had my driving licence for three months.

C6.6 Progressive (form)

De *progressive* (ook wel *continuous* genoemd) wordt gevormd door het werkwoord *to be* plus het tegenwoordig deelwoord, de *-ing*-vorm. De *progressive* geeft aan dat een bepaalde handeling gedurende enige tijd bezig is en nog niet is afgelopen.
Bijvoorbeeld:
I am reading the Sunday Times. – Ik ben de Sunday Times (nu, op dit moment) aan het lezen.
Maar: *I read the Sunday Times.* – Ik lees de Sunday Times (in de betekenis van: ik koop de krant regelmatig of ben erop geabonneerd, maar ik ben hem op dit moment niet aan het lezen).
Peter works in a shop. He is working there now. He never works there in the evening.

De *progressive* is alleen mogelijk bij werkwoorden die een handeling aanduiden. Hij komt niet voor bij werkwoorden die een staat aanduiden, zoals *to know, to believe, to understand*.

Let op!
Bekijk eens het verschil tussen deze twee zinnen:
He is silly. – Hij is dwaas.
He is being silly. – Hij doet dwaas (namelijk op dit moment, maar hij is geen dwaas iemand).

De *progressive* wordt ook gebruikt voor de nabije toekomst: *He's leaving next week.* Ook wordt de toekomst (in de betekenis van 'van plan zijn') vaak uitgedrukt door *to be going to* plus het hele werkwoord. Bijvoorbeeld:
I'm not going to tell you how much I paid for it.
They're going to build a new parking garage here.

Let op!
Als een handeling in de toekomst plaatsvindt, gebruik je in het Nederlands vaak de tegenwoordige tijd, maar in het Engels doe je dat niet. Je gebruikt dan de toekomende tijd of de *progressive*. Bijvoorbeeld:
I'll come home at three. – Ik kom om drie uur thuis.
They're going to Scotland next month. – Ze gaan volgende maand naar Schotland.

C6.7 Vertalen van 'laten' in het Engels

Het werkwoord laten wordt op verschillende manieren vertaald in het Engels.
- *to let, to allow, to permit* – laten, in de betekenis van toestaan
  They let us go. – Ze lieten ons gaan.
  He allowed it to happen. – Hij liet het gebeuren.
- *to have* – laten, in de betekenis van iemand iets opdragen
  He had me repeat the sentence. – Hij liet me de zin herhalen.
  I'll have to have the wall repaired. – Ik zal de muur moeten laten repareren.
  She had her nose shortened last week. – Ze heeft vorige week haar neus korter laten maken.

Let op!
Show me the book. – Laat me het boek zien.
They kept us waiting for an hour.– Ze lieten ons een uur wachten.
I dropped the glasses. – Ik liet de glazen vallen.
You'd better send for a doctor! – Je kunt maar beter een dokter laten komen.
Where did you leave the keys? – Waar heb je de sleutels gelaten?
She showed me in. – Ze liet me binnen.

C7 Gerund

De *gerund* wordt gevormd door de werkwoordstam + *ing*. Deze *ing*-vorm wordt gebruikt als zelfstandig naamwoord. Bijvoorbeeld:
Smoking is not allowed.
I love reading.

De *gerund* **moet** gebruikt worden na:
- voorzetsels
  Bijvoorbeeld:
  He is fond of hiking.
  They left without saying a word.
- de woorden *worth, there is no, it's no use, can't help*
  Bijvoorbeeld:
  That film is worth seeing.
  There is no denying it.
  It's no use crying over spilt milk.
  I couldn't help laughing.

© ThiemeMeulenhoff

- onder meer deze werkwoorden: *to avoid, to burst out, to enjoy, to finish, to give up, to go on, to mind, to stop, to start*
  Bijvoorbeeld:
  When did you stop smoking?
  We enjoyed meeting you.
  They went on talking.

C8 Woordvolgorde

De normale volgorde van een Engelse zin is:
- onderwerp – gezegde – meewerkend voorwerp – lijdend voorwerp
  Bijvoorbeeld:
  She has given me a book.
  Who told you that story?
  Pass me the salt, please.
- onderwerp – gezegde – lijdend voorwerp – voorzetselvoorwerp met *to*
  Bijvoorbeeld:
  She has given the book to me. Who gave it to you?

Bijwoordelijke bepalingen
De bijwoordelijke bepalingen staan gewoonlijk na het werkwoord of na het lijdend voorwerp als dat in de zin voorkomt. Maar ze kunnen ook op een andere plaats staan.

Bijwoordelijke bepalingen die een plaats of een vaste tijd aangeven, staan aan het begin of aan het eind van de zin. Als ze allebei aan het eind van een zin voorkomen, komt de bijwoordelijke bepaling van plaats vóór die van tijd.
Bijvoorbeeld:
She'll meet us in London next week. Next week she'll meet us there.
In London there were thousands of demonstrators in the streets last week. There were thousands of demonstrators in the streets in London last week.

Een bijwoordelijke bepaling kan uit meerdere woorden bestaan, maar ook uit één bijwoord. Er zijn verschillende soorten bijwoorden (zie C4) en die hebben hun eigen plaats in de zin.
- Bijwoorden van onbepaalde tijd en van graad staan:
  - vóór het hoofdwerkwoord als er maar één werkwoord in de zin staat, bijvoorbeeld:
    He never goes to the theatre.
    She wisely kept quiet.
  - achter een vorm van *to be* (zonder hulpwerkwoord), bijvoorbeeld:
    He is usually cheerful.
    They are obviously afraid.
  - bij meerdere werkwoorden in een zin ná het eerste hulpwerkwoord, bijvoorbeeld:
    He has never been to the theatre.
    We should probably have bought a new car.
  - na het onderwerp in vraagzinnen, bijvoorbeeld:
    Do you always go to school by bus?
    Can't you possibly help me?
- Bijwoorden van hoedanigheid staan:
  - achter het gezegde (en lijdend voorwerp) als je het bijwoord nadruk wilt geven, bijvoorbeeld: *He repeated the question patiently. She sings beautifully.*
  - vóór het hoofdwerkwoord, als je het bijwoord geen extra nadruk wilt geven, bijvoorbeeld: *He (had) patiently repeated the question.*

© ThiemeMeulenhoff

Omkering woordvolgorde
De normale woordvolgorde aan het begin van een zin (onderwerp – gezegde) kan ook omgekeerd voorkomen. Dan wordt de volgorde: hoofdwerkwoord – onderwerp óf eerste hulpwerkwoord – onderwerp – rest van het gezegde. Dit komt voor in:
- vraagzinnen: *Do you know what time it is?*
- zinnen met *so* en *neither*: *I did not buy the book and neither did my boyfriend.*
- zinnen die beginnen met een ontkenning of met *hardly … when, scarcely … when, no sooner … than*:
  Never before had they had so much success with the performance.
  Hardly had she opened the door when she was knocked down by a burglar.

C 9 Spelling

De spelling van Engelse woorden kan behoorlijk lastig zijn. Veel klanken in het Engels kunnen op heel veel verschillende manieren gespeld worden. Hieronder vind je een paar spellingtips. De Amerikaanse spelling van het Engels heeft in sommige gevallen andere regels, maar die laten we hier buiten beschouwing.

- een **stomme -e** verdwijnt vóór uitgangen die met een klinker beginnen, bijvoorbeeld: *fine – finer, make – making, true – truly, move – movable*
- **medeklinker + y** wordt met een -s erachter -ies en met -ed erachter -ied, bijvoorbeeld: *copy – copies, try – tried*
- **ie** wordt y vóór -ing, bijvoorbeeld: *to die – dying, to lie – lying*
- **medeklinker + o** wordt met een -s erachter -oes, bijvoorbeeld: *he goes, heroes, potatoes*
  Maar: *photos, pianos*
- **enkele slotmedeklinker** wordt verdubbeld na een enkele beklemtoonde klinker, bijvoorbeeld: *prefer – preferred*

Let op!
De -l wordt ook verdubbeld na een enkele onbeklemtoonde klinker, bijvoorbeeld: *to travel – traveller, cruel – crueller.*

Hoofdletters
In grote lijnen is het gebruik van hoofdletters in het Engels hetzelfde als in het Nederlands, maar er zijn enkele verschillen. De volgende woorden beginnen in het Engels, anders dan in het Nederlands, met een hoofdletter:
- namen van de dagen van de week, maanden en feestdagen: *Monday, April, Easter*
- namen die te maken hebben met de regering: *the Queen, the Government, the Prime Minister*
- titels en rangen van personen: *the Archbishop of Canterbury, Sir Elton John*

© ThiemeMeulenhoff

D Centraal examen

Dit onderdeel gaat dieper in op het centraal examen, dus op de toetsing van leesvaardigheid. In de eerste paragraaf lees je wat je kunt verwachten op het centraal examen en aan welke eisen je moet voldoen. In de tweede paragraaf wordt aan de hand van een (stukje) tekst of een vraag het gebruik van de leesstrategieën gedemonstreerd. De derde paragraaf gaat over de soorten examenvragen. De vierde paragraaf geeft je inzicht in het gebruik van veelvoorkomende woorden en uitdrukkingen in de vraagstelling. In de laatste twee paragrafen vind je een opsomming van de belangrijkste signaalwoorden en voorvoegsels.

D 1 Leesvaardigheid

In het centraal examen voor de moderne vreemde talen wordt uitsluitend leesvaardigheid getoetst. De toetsing van de overige vaardigheden gebeurt in het schoolexamen. Het eindcijfer is het gemiddelde van het schoolexamencijfer en het cijfer behaald voor het centraal examen. Dat betekent dat leesvaardigheid 50% van het eindcijfer uitmaakt! Reden genoeg om (zonder de andere vaardigheden daarmee tekort te willen doen) jouw leesvaardigheid op een zo hoog mogelijk niveau te brengen. Dat doe je onder meer door vaak en intensief te oefenen met examenteksten.

Het centraal examen bestaat uit tien tot vijftien korte, middellange en lange teksten. Je kunt allerlei teksten verwachten: krantenartikelen, ingezonden brieven, interviews, boekbesprekingen. Over deze teksten moet je 40 tot 45 vragen beantwoorden. Deze vragen zijn verdeeld over een aantal vraagsoorten:
1 gesloten vragen:
- meerkeuzevragen
- meerkeuze-invulvragen

2 voorgestructureerde vragen:
- combinatie-/matchingvragen
- beweringenvragen

3 citeervragen
4 open vragen

Deze verschillende vraagsoorten worden in onderdeel D3 uitgebreider besproken. De meeste vragen leveren bij een juist antwoord één punt op. Enkele open vragen kunnen bij een volledig juiste beantwoording soms twee of zelfs drie punten opleveren. De open vragen zijn in het Nederlands, de meerkeuzevragen in het Engels gesteld. Het examen leesvaardigheid duurt 2½ uur.

Op het centraal examen wordt getoetst of je de volgende leesvaardigheden beheerst (eindtermen):
1 aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
2 de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
3 de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
4 relaties tussen delen van een tekst aangeven;
5 conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.

Vanaf augustus 2007 zijn deze eindtermen gekoppeld aan de niveaus van het Europees Referentiekader (ERK). Het ERK heeft voor iedere vaardigheid zes niveaus vastgesteld waarbij A1 het laagste en C2 het hoogste niveau is. Voor leesvaardigheid zijn de niveaus als volgt omschreven:

© ThiemeMeulenhoff

A1	Ik kan vertrouwde namen, woorden en zeer eenvoudige zinnen begrijpen, bijvoorbeeld in mededelingen, op posters en in catalogi.
A2	Ik kan zeer korte eenvoudige teksten lezen. Ik kan specifieke voorspelbare informatie vinden in eenvoudige, alledaagse teksten zoals advertenties, folders, menu's en dienstregelingen en ik kan korte, eenvoudige, persoonlijke brieven begrijpen.
B1	Ik kan teksten begrijpen die hoofdzakelijk bestaan uit hoogfrequente, alledaagse of aan mijn werk gerelateerde taal. Ik kan de beschrijving van gebeurtenissen, gevoelens en wensen in persoonlijke brieven begrijpen.
B2	Ik kan artikelen en verslagen lezen die betrekking hebben op eigentijdse problemen, waarbij de schrijvers een bepaalde houding of standpunt innemen. Ik kan eigentijds literair proza begrijpen.
C1	Ik kan lange en complexe feitelijke en literaire teksten begrijpen, en het gebruik van verschillende stijlen waarderen. Ik kan gespecialiseerde artikelen en lange technische instructies begrijpen, zelfs wanneer deze geen betrekking hebben op mijn terrein.
C2	Ik kan moeiteloos vrijwel alle vormen van de geschreven taal lezen, inclusief abstracte, structureel of linguïstisch complexe teksten, zoals handleidingen, specialistische artikelen en literaire werken.

Bron: Gemeenschappelijk Europees Referentiekader (Common European Framework of References for Languages)

Het examen leesvaardigheid voor de havo bestaat overwegend uit opgaven op B2-niveau, aangevuld met opgaven op B1-niveau.

Tip Jouw eigen leesvaardigheidsniveau kun je vaststellen via het programma Dialang. Dit gratis bestand kun je downloaden via de website https://dialangweb.lancaster.ac.uk. Daarmee kun je voor Engels en ook voor andere talen jouw leesvaardigheidsniveau bepalen.

Naast het vaak en intensief oefenen met examenteksten om je voor te bereiden op het examenonderdeel leesvaardigheid is het goed de volgende punten door te nemen. Je vindt er nuttige tips tussen voor het examen en het biedt je een handreiking bij wat je nog kunt bestuderen.

Voorkennis

Voordat je een tekst begint te lezen, is het verstandig na te gaan wat je al weet over het onderwerp van de tekst, zonder dat je die tekst eerst hebt gelezen. Die kennis noem je voorkennis. Daarvoor moet je er natuurlijk wel eerst achterkomen wat het onderwerp is. Doe het zo:

- Bekijk de titel, de ondertitel, eventueel de illustraties, de tussenkoppen en een eventuele inleiding en probeer zo te ontdekken wat het onderwerp van de tekst is.
- Als je weet wat het onderwerp is, ga dan bij jezelf na wat je al over dit onderwerp weet. Zo mobiliseer je je voorkennis.
- Probeer vervolgens een voorspelling te doen over de inhoud. Kijk daarvoor goed om wat voor soort tekst het gaat (interview, ingezonden brief, recensie, reclametekst, enzovoort) en let ook op de bron (krant (en welke krant), tijdschrift, folder). Of je een tekst kunt begrijpen, heeft ook te maken met wat je verwacht te lezen. Een voorspelling doen geeft je houvast bij het lezen, omdat je dan gaat kijken of je voorspelling al dan niet klopt.

- Je kunt je voorkennis uitbreiden door op te hoogte te blijven van wat er in de wereld gebeurt. Lees regelmatig een (Engelstalige) krant en kijk naar (Engelstalige) nieuwsuitzendingen.
- Het bestuderen van het onderdeel *Kennis van land en samenleving* in deze Examenbundel kan er eveneens toe bijdragen je voorkennis over Groot-Brittannië en de Verenigde Staten te vergroten (zie ook onder *Kennis van land en samenleving*, bladzijde 23 en verder.)

Leesstrategieën

Hoe je een tekst leest, hangt af van het soort tekst en wat je ermee wilt. Een telefoonboek lees je niet op dezelfde manier als een roman en een roman lees je ook weer anders dan een gebruiksaanwijzing.
Door de lay-out te bekijken en de bronvermelding en iets van de tekst te lezen, kun je vrij snel het soort tekst bepalen. Daarmee weet je ook iets van het doel van de schrijver van de tekst: wil de schrijver je informatie verstrekken of zijn mening ventileren of gaat het om nog iets anders? Vervolgens bekijk je de vragen bij de tekst om te kunnen bepalen hoe je de tekst gaat lezen. Daarbij kun je gebruik maken van een of meer van de volgende leesstrategieën, afhankelijk van het soort vraag dat je moet beantwoorden.

a **voorspellen** (zie onder *Voorkennis*, bladzijde 70)
b **skimmen**
Je doel is snel te weten te komen waar de tekst in grote lijnen over gaat. Je let op de titel, de illustraties, de tussenkoppen, de inleiding, de eerste en laatste zinnen van alinea's en je probeert zo een idee van de inhoud te krijgen.
c mobiliseren van je **voorkennis** (zie onder *Voorkennis*, bladzijde 70)
d de **structuur** van de tekst(delen) ontdekken en gebruiken (zie onder *Signaalwoorden*, bladzijde 73)
e **scannen**
Je doel is het vinden van een bepaald gegeven in de tekst. Je leest niet alles wat er staat, maar je let bijvoorbeeld op bepaalde trefwoorden of op symbolen.
f **gedetailleerd lezen**
Je doel is het goed begrijpen van een tekst. Je let op hoofd- en bijzaken, op de grote lijnen en op de details. Je leest en herleest om de tekst zo goed mogelijk te begrijpen.
g **woordbetekenissen afleiden** of raden met behulp van de context (zie onder *Omgaan met moeilijke woorden*, bladzijde 72).

Overigens sluit de ene manier van lezen de andere niet uit! Het kan voorkomen dat je begint met skimmen of scannen en dat je daarna moet overgaan op gedetailleerd lezen. Dat is mogelijk als blijkt dat je aanvankelijk voor de verkeerde strategie hebt gekozen of als je niet alle bij een tekst behorende vragen met dezelfde strategie kunt beantwoorden. Je moet je dus steeds afvragen welke leesstrategie het best past bij de vraag die je wilt gaan beantwoorden.

Tip In D2 vind je een aantal losse examenteksten. Aan de hand van de vragen bij deze teksten wordt het gebruik van de verschillende leesstrategieën gedemonstreerd.

Veelvoorkomende woorden en uitdrukkingen in de vraagstelling

Zoals al werd aangegeven bestaat het grootste deel van de vragen bij het centraal examen uit meerkeuzevragen die in het Engels zijn gesteld. Om tot een goed antwoord te komen is het natuurlijk van essentieel belang dat je de vraag goed begrijpt. In de vraagstelling komen bepaalde woorden en uitdrukkingen regelmatig voor.

Tip In D4 vind je een lijst met veelvoorkomende woorden en uitdrukkingen in de vraagstelling. Het is raadzaam om deze lijst goed te bekijken en nog beter is het om de woorden uit je hoofd te leren.

Omgaan met moeilijke woorden

Bij het lezen van de examenteksten en het beantwoorden van de daarbij behorende vragen is de kans groot dat je een aantal Engelse woorden tegenkomt die je niet kent. Hoe meer woorden je kent, hoe minder dat zal voorkomen, maar je zult vrijwel nooit elk woord begrijpen. Nu hoeft dat ook niet altijd. Je kunt een zin, een alinea of een tekst als geheel prima begrijpen zonder de betekenis van alle woorden afzonderlijk te kennen. Het is dus belangrijk dat je alleen probeert achter de betekenis te komen als dat voor het beantwoorden van een vraag echt belangrijk is.

Als je vindt dat je de betekenis van een bepaald woord echt moet weten, ligt het voor de hand een woordenboek te gebruiken. Toch is dat niet altijd nodig. Je kunt misschien kostbare tijd besparen door eerst te proberen op een van de volgende manieren achter de betekenis te komen:

- Kijk voor je begint te lezen of er al woorden of begrippen vertaald of uitgelegd zijn. Die woorden vind je als voetnoot onder de tekst.
- Probeer of je de betekenis kunt raden door het woord te vergelijken met het Nederlands of met een andere taal, bijvoorbeeld ‘often’ (Engels) – ‘oft’ (Duits).
- Kijk of er een bekend element in zit, bijvoorbeeld ‘large’ in ‘enlargement’.
- Kijk bij samengestelde zelfstandige naamwoorden of je de vertaling van de samenstellende delen weet of kunt raden, bijvoorbeeld bij ‘fireproof’: ‘fire’ = vuur, brand, ‘proof’ = bestand tegen, dus ‘fireproof’ betekent vuurvast, brandvrij.
- Kijk goed naar de context. Vaak kun je de betekenis van een woord te weten komen als je de woorden en de zinnen in de omgeving van het bewuste woord (de context) begrijpt.
- Let op de vragen die in het Nederlands over de tekst gesteld worden. Een vraag in het Nederlands geeft soms ook de vertaling van het moeilijke woord prijs.

Pas als je er echt van overtuigd bent dat je de betekenis van een woord moet weten en je hebt deze niet op een andere manier kunnen vinden, ga je het bewuste woord opzoeken.

Bij het centraal examen is het toegestaan om verschillende woordenboeken te gebruiken. Naast een Engels-Nederlands en een Nederlands-Engels woordenboek is ook een Nederlands woordenboek toegestaan.

Bedenk bij het gebruik van een woordenboek het volgende:

- Werk met een redelijk nieuw woordenboek.
- Werkwoordsvormen vind je niet in het woordenboek. Herleid deze tot de infinitief (het hele werkwoord) en zoek die op.
- Meervoudsvormen van zelfstandige naamwoorden staan ook niet in het woordenboek. Probeer het enkelvoud te achterhalen en zoek dat op.
- Zoek je de betekenis van een samengesteld zelfstandig naamwoord, zoek dan eerst het hele woord op. Is dat niet in het woordenboek opgenomen, zoek dan de afzonderlijke delen op.
- Veel woorden hebben meerdere betekenissen. Kies niet lukraak de eerste betekenis, maar kijk welke vertaling het best in de context past.

Tip Lees regelmatig Engelse kranten en tijdschriften en kijk naar de Engelse televisie. Hoe groter je woordenschat wordt, hoe minder je hoeft op te zoeken.

Signaalwoorden

Bij een aantal vragen wordt er van je verwacht dat je het verband tussen delen van de tekst kunt aangeven (zie eindterm 4). Om dat goed te kunnen, is kennis van de zogeheten signaalwoorden erg belangrijk. Zij kunnen zowel het verband tussen zinnen (of delen van zinnen) onderling als tussen verschillende alinea’s aangeven.

Tip In de lijst met signaalwoorden in D5 vind je de meest voorkomende signaalwoorden. Leer de betekenis van deze woorden (Engels-Nederlands) en onthoud ook het verband dat ze aangeven.

Voorvoegsels

Bij het raden van de betekenis van moeilijke woorden (zie onder *Omgaan met moeilijke woorden*, bladzijde 72) kan een goede kennis van voorvoegsels je helpen. Door een voorvoegsel aan een woord toe te voegen ontstaat er een nieuw woord met een nieuwe betekenis, bijvoorbeeld: possible – *im*possible (mogelijk – *on*mogelijk). Als je de voorvoegsels kent, wordt het gemakkelijker om in examenteksten de betekenis van woorden af te leiden.

Tip In de lijst in D6 vind je de meest voorkomende voorvoegsels. Leer de betekenis van de voorvoegsels die je nog niet kent.

Kennis van land en samenleving

Je doet er als eindexamenkandidaat goed aan de belangrijkste feiten over de Engelstalige landen te kennen. Je moet dan denken aan de volgende onderwerpen:

- hoofdzaken van de staatsinrichting;
- zeer belangrijke gebeurtenissen uit de recente geschiedenis;
- belangrijke geografische gegevens;
- hoofdzaken van het onderwijssysteem;
- opvallende verschillen met de Nederlandse cultuur.

Als je over deze onderwerpen het een en ander weet, heb je ook al een grotere voorkennis (zie onder *Voorkennis*, bladzijde 70) die je zeker zal helpen bij teksten die over Groot-Brittannië en de Verenigde Staten gaan.
Op bladzijde 23 en verder staat een overzicht van belangrijke feiten over deze landen.

Tip Kijk ook eens op de website mijn.examenbundel.nl. Daar vind je een aantal vragen die bedoeld zijn om je kennis met betrekking tot het onderwerp land en samenleving te testen.

Basiswoordenlijst

De basiswoordenlijst (in de bijlage achter in deze bundel) is een lijst van woorden die in de examenteksten van het centraal examen de laatste jaren veelvuldig zijn voorgekomen. Het is aan te raden deze lijst goed te bekijken en de woorden die je (nog) niet kent te leren (Engels-Nederlands). Het spreekt vanzelf dat deze woordenlijst niet volledig is: woorden zijn ook aan mode onderhevig en er vallen altijd woorden aan toe te voegen.

Tip Met het programma Dialang (downloaden via https://dialangweb.lancaster.ac.uk) kun je jouw woordenschat testen.

D 2 Oefenen met leesstrategieën

Bij het oefenen van leesvaardigheid kunnen leesstrategieën je helpen om sneller tot beter tekstbegrip te komen:

a voorspellen, bijv. op basis van de titel, plaatjes, opvallende woorden, leestekens
b skimmen, d.w.z. de tekst snel en globaal doorlezen om een idee te krijgen waar die over gaat)
c je voorkennis gebruiken met betrekking tot het onderwerp van de tekst
d de structuur van de tekst(delen) ontdekken en gebruiken
e scannen, d.w.z. selectief lezen om bepaalde informatie in de tekst te vinden
f gedetailleerd lezen om details grondig uit te pluizen
g woordbetekenissen afleiden of raden met behulp van de context of meermalen gegeven informatie

D 2.1 Leesstrategie a

Leesstrategie a

voorspellen, bijvoorbeeld op basis van de titel, plaatjes, opvallende woorden en leestekens

Voordat je een tekst gedetailleerd gaat lezen, kun je in bepaalde gevallen al voorspellen waar de tekst in grote lijnen over gaat. Je kunt een indruk van de tekst krijgen door bijvoorbeeld te letten op: de titel, plaatjes (met of zonder bijschrift), vetgedrukte, cursieve of anderszins opvallende woorden, kopjes boven alinea's, opsommingen (met opsommingstekens), tabellen of schema's.

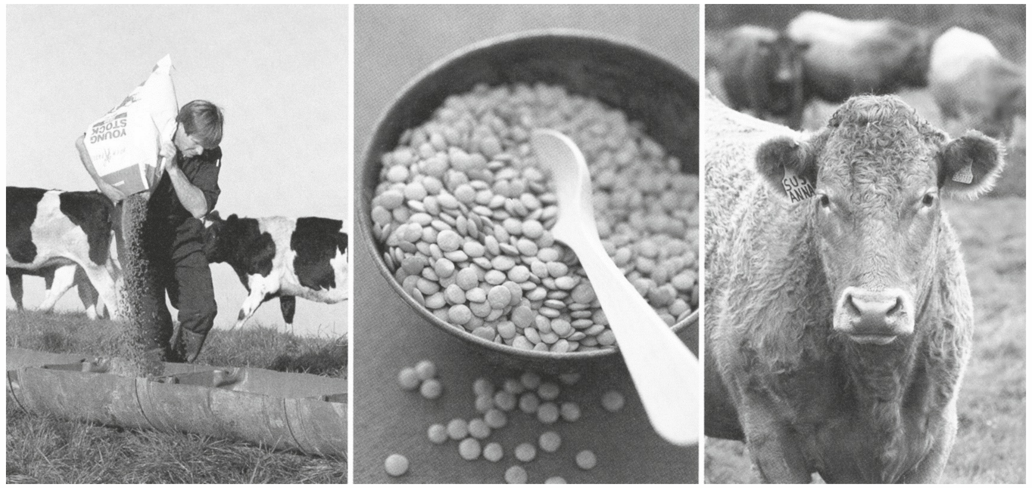

Can changing what you eat SAVE THE PLANET?

adapted from an article by **Kitty Corrigan**

1 **MOST OF THE FIVE MILLION** people in the UK who are wholly vegetarian or eschew red meat choose their diet on the grounds of ethics (intensive farming, animal welfare) or health (high blood pressure, cholesterol). Those in the ethical camp are often passionate about green issues, but a non-meat diet as a way to combat climate change has only recently been suggested. A UN report, *Livestock's Long Shadow*, argued that beef and dairy farming globally create more climate-changing gases (18 per cent) than the world's transport system (13 per cent). Although some have questioned the details of this report, there is no doubt that the carbon footprint of livestock production is hugely significant — and growing.

2 The Vegetarian Society (VS) claims cattle rearing causes the most environmental damage of any non-human species, through overgrazing, soil erosion, deforestation and emissions of methane — a greenhouse gas 33 times more damaging than carbon dioxide — but also through the manufacture of fertilizers needed to grow the crops to feed the livestock.

Country Living

NB De volledige tekst bestaat uit 5 alinea's.

---

1 What conclusion about vegetarianism does paragraph 1 lead up to?
A It has harmful side-effects people tend to overlook.
B It is the lifestyle chosen by a growing group of people.
C It may well contribute to improving our environment.
D It will lead to a substantial increase in traffic worldwide.

Boven de tekst staan drie foto's en een titel in opvallend grote letters. Hiermee krijg je aanwijzingen aangereikt over het onderwerp van het artikel. Op de linkerfoto strooit een boer voer voor de koeien achter hem in een voederbak. Op de middelste foto zie je een kom met linzen en rechts staart een bruine koe in de wei je rustig aan. Zou de tekst gaan over veeteelt voor de vleesindustrie tegenover vegetarisch voedsel?
In de titel springt de slogan 'Save the planet' direct in het oog door het gebruik van hoofdletters. Het is een oproep om milieuvriendelijk te zijn en zo de aarde te redden. Een laatste aanwijzing haal je uit de bronvermelding. De tekst is een artikel uit *Country Living*, een Brits tijdschrift voor mensen die van het leven op het platteland houden (vergelijkbaar met het Nederlandse tijdschrift *Landleven*).

Tot welke conclusie over vegetarisme leidt alinea 1? (vraag 1) In regel 1-4 wordt uitgelegd waarom mensen vegetarisch eten of rood vlees mijden (eschew): om ethische redenen of vanwege hun gezondheid. In regel 4-6 staat dat vegetariërs uit het ethische kamp vaak hartstochtelijk betrokken zijn bij milieukwesties, maar er is pas sinds kort sprake van het feit dat een vleesvrij dieet een manier is om klimaatverandering te bestrijden. In regel 6-8 lees je dat een rapport van de VN dit onderschreef.
Alinea 1 leidt dus tot de conclusie dat vegetarisme kan bijdragen tot een beter milieu (antwoord C).

D 2.2 Leesstrategie b

Leesstrategie b

skimmen: de tekst snel en globaal doorlezen om een idee te krijgen waar die over gaat

Bekijk bij lange(re) teksten de titel en de (eventueel aanwezige) tussenkopjes en illustraties. Lees dan de inleiding (meestal de eerste of de eerste en de tweede alinea). Let vooral op werkwoorden en zelfstandige naamwoorden en sta niet te lang stil bij een woord dat je niet direct kent. Doe hetzelfde met de eerste en laatste zinnen van de volgende alinea's.
Vaak is het bij lange teksten ook mogelijk de tekst in drie stukken te verdelen: inleiding, middenstuk en slot. In dat geval kun je volstaan met het skimmend lezen van de inleiding en het slot. Op die manier krijg je vaak een goed idee van de inhoud van de tekst.
Bij korte(re) teksten met meer alinea's is het slim om alleen de eerste en de laatste alinea door te lezen. Vooral bij examenvragen die toetsen of je de inhoud van een korte tekst onder woorden kunt brengen, is deze leesstrategie een handig middel om het goede antwoord te vinden.

The internet is broken – and we can no longer do without it

Martin Vander Weyer

1 'The internet is broken,' a corporate chieftain told me last week. It was an arresting remark, but he did not mean that his home Wi-Fi hub had gone down and required a jab with a paperclip, as mine frequently does. He meant that the entire web has become so insecure — so plagued by industrial-scale scammers, viral anarchists and, according to the US Department of Justice, Chinese military hackers — that it can no longer be trusted for any form of confidential data transmission, from online payments to state secrets.

2 By way of confirmation, as I type, in comes an email with a toxic fake 'invoice' attached. Among the last few days' worth of deleted items, I can see half a dozen well-crafted attempts at data theft or worse, including 'Click here' messages purporting to be from BT, Santander and Paypal, and a 'Thought you might be interested in this' link from a hacked lady member of the House of Lords.

3 Perhaps one of them contained a 'ransom-ware trojan' called CryptoLocker that aims to encrypt my files then demand payment to decrypt them again; or Gameover Zeus — 'the most sophisticated virus ever… used to steal millions of dollars around the world,' according to a recent report. At the personal level, only multiple passwords and constant vigilance offer any hope of day-to-day protection; one peril is fake emails offering to cure viruses but actually inserting new ones.

4 At the government and big-company level, many billions will have to be invested to conserve the integrity of systems that are now too interwoven and too dependent on speed to revert to safer, slower channels. In the ruling fever for web-based solutions, it turns out we have consigned almost all of our commercial and administrative life to a technology most users barely understand, and with no conception of the risks it carries.

5 A report from the computer security firm McAfee this week declared cyber-crime to be almost as big as the global drugs trade and costing the UK £6.8 billion a year. Some experts took issue with McAfee's big numbers — including a global cost of £266 billion, and an estimate of '150,000 European jobs lost' a year. But all agree that the problem is a serious threat to growth in the advanced economies and that its measurable size is misleading anyway, because so much of it goes unreported.

6 For all the talk of international law-enforcement co-operation, this is not a category of wrong-doing which our constabularies (reported this week to be cutting back on horses and dogs) are in any sense equipped to investigate. Nor are afflicted states likely to share everything they know — because you don't have to be Julian Assange to suspect that arms of the state far remote from your local police station are the biggest hackers of all.

spectator.co.uk.

"and we can no longer do without it" (tweede deel van de titel)
1 Wordt dit gegeven in het artikel nog eens benadrukt?
Zo nee, antwoord "Nee". Zo ja, noteer het nummer van de alinea waarin dit gebeurt.

Deze vrij lange tekst heeft maar één vraag. Die lees je eerst goed door, en dit wordt dan 'de bril' waardoor je de tekst gaat bekijken. Je moet aangeven of, en zo ja in welke alinea van het artikel, nog eens wordt benadrukt dat we niet meer zonder het internet kunnen. De vraag verwijst direct naar de titel 'Het internet is stuk – en we kunnen ook niet meer zonder'. Op de foto zie je stukjes programmeertaal en codes waarbij het woord VIRUS onder het vergrootglas in het oog springt.
Nu ga je de tekst oppervlakkig doorlezen om te kijken of er nog een keer wordt benadrukt dat we niet meer zonder het internet kunnen. Je leest de hele tekst snel en globaal door met vooral veel aandacht voor de eerste alinea en vervolgens de eerste zinnen van elke volgende alinea, de zogenaamde *focal sentences* oftewel kernzinnen.
In alinea 1 lees je dat volgens een belangrijke figuur uit de zakenwereld het internet stuk is, omdat het hele web onveilig is geworden (regel 4). Er zijn hackers (regel 6) en in alinea 2 en 3 worden fake e-mails (regel 9-10) en gijzelsoftware (regel 15) als voorbeelden gegeven.
Alinea 4 begint met de stelling dat er miljarden geïnvesteerd moeten worden door de overheid en het bedrijfsleven om de integriteit van de systemen te behouden die nu helemaal verweven met en afhankelijk van het internet zijn geworden. In regel 25-27 wordt herhaald dat bijna ons hele commerciële en administratieve leven is overgedragen aan het internet.
Alinea 4 lijkt dus het juiste antwoord te zijn, maar je leest verder. Alinea 5 en 6 gaan over de omvang van cybercrime, hoe moeilijk het is om computercriminaliteit te bestrijden en over hoe kwetsbaar het internet is. Je weet nu zeker dat alinea 4 het goede antwoord is.

D 2.3 Leesstrategie c

Leesstrategie c
voorkennis gebruiken met betrekking tot het onderwerp van de tekst

Het gebruiken van voorkennis is een goede manier om een eventueel gebrek aan woordkennis te compenseren. Je hoeft niet alle (moeilijke) woorden te kennen of op te zoeken om toch te weten waar de tekst over gaat. Bovendien heb je vaak op basis van je voorkennis al een bepaalde verwachting over de inhoud van de tekst. Deze verwachting geeft je houvast bij het lezen, omdat je dan gaat kijken of deze al dan niet klopt.

Taste stubbed out

Sue Dunlevy and Petra Starke

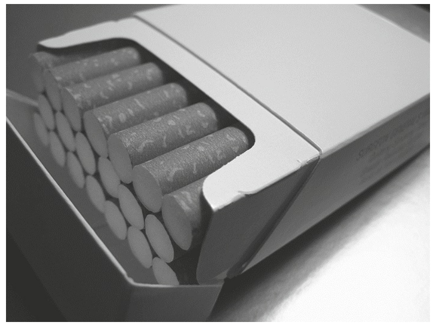

CIGARETTES not only look plain – smokers are complaining they taste worse since in Australia plain packaging has become mandatory. Smokers have been telling advice group *Quitline* their cigarettes taste 'pathetic', 'sickening' and lack flavour now they come in dirty brown packets dominated by warnings.

Marketing experts say the issue highlights the __1__ consumers' perceptions. Both Imperial Tobacco Australia and British American Tobacco say they have not changed the blend of any of the tobacco products and that the taste of the cigarettes is exactly the same. *Quitline*, however, said it was hearing people who were convinced the flavour of cigarettes had changed.

Herald Sun

1 Which of the following fits the gap?
A influence of the media on
B interest of health organisations in
C power of branding on
D tobacco industry's neglect of

De combinatie van de titel en de foto geven je een goed idee waarover dit artikel zal gaan. 'Smaak uitgedoofd' zal gaan over de sigaretten in het doosje. Je ziet geen merknaam op het pakje sigaretten staan. Net als in Nederland wordt in veel landen het roken van sigaretten ontmoedigd door pakjes blanco te laten of er nare foto's op te zetten. Dat weet je vast wel en deze voorkennis geeft je een bepaalde verwachting over wat je zult lezen.

 © ThiemeMeulenhoff

In regel 3-4 lees je dat blanco (plain) pakjes 'mandatory' zijn geworden. Door je voorkennis en de context begrijp je waarschijnlijk al meteen dat 'mandatory' verplicht betekent.
Sinds de pakjes merkloos zijn geworden, klagen rokers dat sigaretten ook slechter smaken (regel 4-8). Volgens marketingdeskundigen maakt deze kwestie iets duidelijk met betrekking tot wat consumenten waarnemen (regel 9-10). Wat dit is, moet je invullen op de open plek. Eerst moet je het vervolg lezen. De sigarettenfabrikanten zeggen dat ze de samenstelling van hun tabakswaar niet hebben veranderd en dat de smaak van de sigaretten nog precies hetzelfde is (regel 10-12).
Het feit dat mensen denken dat de sigaretten nu minder smaken, maakt duidelijk wat de kracht van een merk (power of branding) is op de smaak van de consument. Het juiste antwoord op de vraag is dus C.

© ThiemeMeulenhoff

D 2.4 Leesstrategie d

Leesstrategie d

structuur van de tekst(delen) ontdekken en gebruiken

Zoals je in D1 kunt lezen, wordt er van je verwacht dat je op het centraal examen verschillende leesvaardigheden beheerst. Een daarvan is relaties tussen delen van een tekst aangeven. Daarbij moet je denken aan hoe alinea's zich bijvoorbeeld tot elkaar verhouden of het kunnen herkennen van verwijzingen, voorbeelden, argumenten, conclusies of herhalingen. Inzicht in de structuur of opbouw van een tekst helpt je daarbij.

Chernobyl

1 SIR — The book review of "Four Fields" by Tim Dee concludes that "it is at Chernobyl, where in 1986 a reactor at the nuclear power station exploded, that man's influence on the earth's surface is at its most poignant. Here radiation has left the land flat and bleak for miles, triggering mutations in flora and fauna and leaving everything ill" ("Fields of dreams", August 24th).

2 Actually, the exclusion zone around Chernobyl has become a diverse habitat for otherwise endangered species. One species that was no longer found in the wild, Przewalski's horse, has been re-established there.

3 There is much emotional hyperbole around that ignores the factual evidence on what is happening in Chernobyl's surrounding area. As far as fauna and flora are concerned, the positive effects of the absence of humans seem to outweigh the hazards of radiation. An unmolested wilderness refuge has developed.

PROFESSOR STEPHEN BONDY
University of California, Irvine

The Economist

1 How does paragraph 2 relate to paragraph 1?
- **A** It clarifies what is said in paragraph 1.
- **B** It contradicts what is said in paragraph 1.
- **C** It expands on what is said in paragraph 1.
- **D** It illustrates what is said in paragraph 1.
- **E** It supports what is said in paragraph 1.

"Here radiation has left the land flat and bleak for miles, triggering mutations in flora and fauna and leaving everything ill" (alinea 1).

Deze zin is een voorbeeld van de dramatische manier waarop het onderwerp vaak beschreven wordt. Verderop in de tekst typeert de schrijver deze stijl met **twee** woorden.

2 Citeer deze typering.

© ThiemeMeulenhoff

Deze tekst is een ingezonden brief, die is opgebouwd uit drie alinea's. Ook al is het maar een korte brief, toch houdt de schrijver een duidelijk betoog dat als volgt is opgebouwd: in alinea 1 citeert hij uit een recensie van een boek over de kernramp in Tsjernobyl. Dit ongeluk was de grootste nucleaire ramp ooit en vond plaats in 1986. Volgens de recensent werd het land door de vrijgekomen straling verwoest (flat) en naargeestig (bleak). De straling veroorzaakte mutaties in flora en fauna en maakte alles ziek.
Nadat de briefschrijver zo het onderwerp op tafel heeft gelegd, geeft hij in alinea 2 zijn mening. Het signaalwoord 'actually' (in werkelijkheid) geeft aan dat er een tegenstelling komt. Hij stelt dat het gebied rond Tsjernobyl een gevarieerd leefgebied (habitat) is geworden waar zelfs bedreigde diersoorten rondlopen.
In alinea 3 vat briefschrijver Bondy zijn mening nog eens kernachtig samen. Zo'n conclusie komt vaak voor in de laatste alinea van een tekst. Bondy vindt dat men vaak niet kijkt naar de feitelijke situatie rond Tsjernobyl, maar deze beschrijft met emotionele overdrijving (emotional hyperbole, regel 10).

Het antwoord op vraag 1 is B, want alinea 2 spreekt alinea 1 tegen.
Het antwoord op vraag 2: Bondy typeert deze stijl met de woorden **emotional hyperbole**.

© ThiemeMeulenhoff

D 2.5 Leesstrategie e

Leesstrategie e

scannen: selectief lezen om bepaalde informatie in de tekst te vinden

Bij een aantal vragen is het de bedoeling dat je één bepaald gegeven in een tamelijk lange tekst vindt. In die gevallen is het onverstandig om alles (gedetailleerd) te lezen. In plaats daarvan moet je letten op bepaalde tref- of kernwoorden. Zo scan je een tekst naar specifieke informatie. Dat doe je als je informatie zoekt in bijvoorbeeld een campinggids of een folder.

Dream pub or first novel the facts behind those fantasies

The rural B&B

The fantasy: A guest house somewhere in the hills.
The facts: The English Tourism Council talks of this being the 'dream business', although as the ETC goes on to say, the failure rate of new entrants to the tourist industry is high, with one in four people selling up within three years.

Regional tourist boards offer help, with some areas (such as the West Country) being particularly well resourced.

The ETC produces a guide to the sometimes complex legal side of hotel and guest-house life. In general, the rules become much tighter if you are providing accommodation for six guests or more.

The telecottage

The fantasy: A high-tech centre in a rural area, linking your community to the information highway.
The facts: Britain has a network of more than 100 telecentres, often in small towns or rural areas. (The original 'telecottage' tag is now considered rather whimsical and the Telecottage Association calls itself simply the TCA.)

Most telecentres are launched with some element of public funding, and survival once the initial grants disappear can be a challenge. Telecentres typically provide a mixture of IT training, bureau services and small business support, with training often the most important element (sometimes helped by EU regional assistance or social funds).

The TCA's *Teleworking Handbook* (£19.95) provides a number of case studies, as well as financial projections for a would-be telecentre. Call 0800-616008 for details.

Small holding

The fantasy: A healthy lifestyle producing healthy food.
The facts: According to the Soil Association (SA), current organic farmers tend to be a helpful bunch, and a visit to one or more farms is recommended.

The SA offers technical advice to members and runs seminars. Specialising may be the answer: The SA says there is currently considerable interest in producing organically grown herbs, which, it points out, can be suitable for those with limited amounts of land.

The Government's Organic Conversion Information Service helps both existing farmers and new entrants who are converting land to organic farming. Call 0117 922 7707 for an information pack. There are limited grant and consultancy schemes.

Novel

The fantasy: Writing a first novel that takes the world by storm (or, let's be realistic here, at least gets published).
The facts: literary agent Carole Blake of Blake-Friedmann quotes a survey which suggests that only one novel in 2,000 is published, adding: 'I think that's generous.' Her own agency receives between 15 and 30 unsolicited manuscripts a day, and the so-called slush-piles in publishers' offices can be enormous. HarperCollins, for example, reports 200-300 unsolicited manuscripts a week in the fiction department alone.

The publishing industry has changed dramatically in recent years, and most imprints are part of large publishing companies or conglomerates. Increasingly, publishers are using agents to find new talent, so it can be harder for new writers to find an agent than a publisher. Agents typically take a 10 or 15 per cent cut.

Craftsperson

The fantasy: Selling your own hand-produced crafts
The facts: The Crafts Council reckons that about 25,000 people earn at least a part-time living as craftspeople. For most people, the financial rewards are low: typically between £10,000-£20,000, though the council knows of some craftspeople who earn more than £250,000 a year.

The Crafts Council aids the so-called contemporary crafts, including furniture making, jewellery making, ceramics, textiles, musical instrument-making, metalwork and glass. For the lucky few, those who have been working for less than two years and whose work is considered innovative and of high quality, there are small setting-up grants available. Other support may be available through regional arts boards.

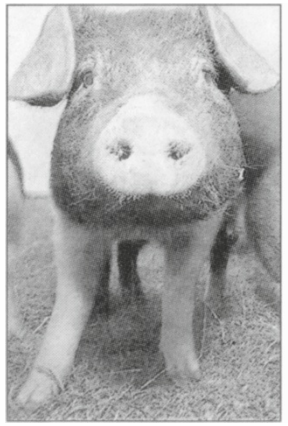

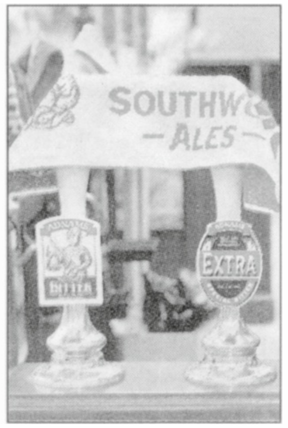

Pigs or pints

© ThiemeMeulenhoff

The country pub

The fantasy: A traditional English local in a village.
The facts: The most profitable pubs are usually run by managers employed by breweries or pub-owning companies. If you don't want to be a manager, you have three choices: a short-term tenancy (usually three years), a longer lease from a pub chain, or buying your own pub.

Tenants do not necessarily need much capital – perhaps, £10,000-£20,000. On the other hand, successful tenants risk seeing their tenancy charge reviewed upwards after three years or the imposition of a manager. Longer leases offer lessees fewer (or no) brewery ties, but more risks.

About one pub in three is owner-run. A good place to look for pubs on the market is the Monday edition of *The Licensee* magazine. Purchase price depends on the state of the building and the business.

If you buy a free house, you can borrow capital from breweries in exchange for a tie on drinks (a loan tie). Iain Loe of The Campaign for Real Ale offers a tip: tie on mass-market lager and stay free for draught beer.

The Publican's Handbook, edited by Ted Bruning (£15), is a useful resource.

In het kader van je loopbaanoriëntatie raadpleeg je het krantenartikel *Dream pub or first novel – the facts behind those fantasies.* Je bent geïnteresseerd in het boerenbedrijf.

1 Bevat het artikel hier informatie over? Zo ja, noem het kopje waaronder deze informatie staat.

Bij deze lange tekst is één vraag. Die lees je eerst zodat je weet wat je uit de tekst moet halen. Het blijkt dat je specifieke informatie moet vinden over werk in een boerenbedrijf, dus daar ga je gericht naar zoeken.
Je oriënteert je eerst op de tekst en ziet dat het een overzicht is van een aantal werkterreinen (aangegeven door de kopjes in zwart) met bij elk de 'fantasy', de droom, die iemand van dat werk kan hebben en daarna de 'facts', de realiteit.
Vervolgens selecteer je de kopjes die mogelijk op het boerenbedrijf kunnen slaan; je kunt voor iets meer informatie meteen de paar regeltjes bij 'The fantasy' lezen. 'The telecottage', de 'Novel', 'Craftsperson' en 'The country pub' vallen al direct af. Het woord 'rural' (plattelands) in het eerste kopje zou kunnen duiden op boerenbedrijf, maar 'B&B' (Bed and Breakfast) en 'guest house' geven het een andere richting.
Dan blijft over 'Small holding'. Mogelijk weet je niet wat dat betekent, maar zoek het niet meteen op: wanneer je iets verder leest in deze rubriek, weet je al genoeg.
Bij 'The fantasy' staat dat het gaat om 'producing healthy food' en onder 'The facts' worden 'organic farmers' genoemd en 'farms'. Nu hoef je de rest van de tekst niet meer te lezen, aangezien dit al voldoende is voor het antwoord: 'Ja', en 'Small holding' (klein boerenbedrijf).

© ThiemeMeulenhoff

D 2.6 Leesstrategie f

Leesstrategie f
gedetailleerd lezen om details grondig uit te pluizen

In veel gevallen is het noodzakelijk om een tekst of een deel van de tekst gedetailleerd te lezen om een vraag te kunnen beantwoorden. Dit betekent dat je de inhoud van het betreffende tekstgedeelte goed moet napluizen en soms tegelijkertijd moet proberen verbanden te leggen of te ontdekken.

Weighty matter

Sir,

1 I find it rather unfortunate that USA TODAY columnist Craig Wilson has gone as far as to ___1___ a health issue in America that is reaching epidemic proportions. I am a registered nurse, and I am continually amazed at how poorly people care for themselves when it comes to their weight and general health ("Euphemisms for gluttony tip the scales in our favor," Life, Wednesday).

2 I recently traveled to Europe and was astounded by its citizens' balanced diets and slimmer waistlines. Americans stick out like a sore thumb there because we eat like hogs and lumber around like barrel-bellied sows.

3 It is one thing to make jokes and to keep a sense of humor, but look around: Adults, and now children, are increasingly facing dire health consequences because we as a nation do not eat well, do not exercise, do not seek health care regularly and are gluttonous as a whole.

4 Diabetes, cardiovascular problems and knee and back problems plague the overweight.

5 It's time to stop making a joke about it and start making a change.

Matthew D. Byrne
Rochester, Minn.

USA Today

1 Which of the following fits the gap in the text?
A analyze
B exaggerate
C ignore
D mock

2 What is the main point made in Matthew D. Byrne's letter?
A Americans are less interested in their appearance than Europeans.
B Americans should be careful not to lose their sense of humour.
C Americans should take their obesity problem very seriously.
D Americans tend to make too big an issue of their health problems.

Zoals altijd kijk je eerst wat voor soort tekst het is: het is een ingezonden brief uit de Amerikaanse krant *USA Today*.
De eerste vraag is een invulvraag. Om te bepalen welk woord op de open plaats past, moet je altijd het stukje tekst voorafgaand aan het gat en het stukje daarna goed lezen, soms zelfs de hele tekst. Wat Craig Wilson deed met 'een gezondheidsprobleem' wordt in dit geval pas duidelijk uit regel 19-20, waar de briefschrijver constateert: 'It's one thing to make jokes and to keep a sense of humor …' en regel 30-31 'It's time to stop making a joke about it', waaruit je kunt concluderen dat Craig Wilson grappen maakte over het probleem van overgewicht. Op de open plek moet dus 'to mock' (spotten met) ingevuld worden: antwoord D.
In vraag 2 wordt naar de kern (main point) van de ingezonden brief gevraagd. De hoofdgedachte van een (stuk) tekst kun je alleen ontdekken door de hele tekst gedetailleerd te lezen, zodat je de gedachtengang en de nuances in de argumentering kunt volgen. In deze brief vind je dan dat de schrijver Matthew D. Byrne in alinea 1 erop wijst dat men in Amerika slecht voor zijn gezondheid zorgt. Hij noemt in alinea 3 en 4 de kwalijke gevolgen van te veel eten en te weinig bewegen en concludeert in alinea 5 dat overgewicht een ernstig probleem is in Amerika, waar niet mee gespot moet worden maar dat serieus genomen moet worden. Dit wordt weergegeven door antwoord C.
Na het lezen van de hele tekst begrijp je ook de dubbele betekenis van 'weighty' in de titel: zwaar, maar ook gewichtig, belangrijk.

D 2.7 Leesstrategie g

Leesstrategie g

woordbetekenissen afleiden of raden met behulp van de context of meermalen gegeven informatie

Niet in alle gevallen kun je de betekenis van een woord in het woordenboek vinden. Dat is lastig als dat woord zo belangrijk is dat je de betekenis nodig hebt voor het begrijpen van de tekst of een tekstgedeelte. Door goed te kijken naar de context kun je toch vaak achter de betekenis van zo'n woord komen.

1 Sir,

Of course the best solution to the problem of species conservation is to conserve the natural environment. However, the doubt about the future of so much natural environment causes a problem. The Kenyans and others may not be able to support the black rhinoceros into the far distant future; nor may other African states be able to support their gorillas and chimpanzees and so on – and on and on. The gathering clouds of human demographic catastrophe in so much of the world warn us that there are stormy waters ahead of the ark.

2 Only a fool would venture into a strong ocean in a ship without a lifeboat. Everybody hopes the lifeboat will never be needed – but all should be grateful that the lifeboat is there.

3 It is obvious that we who run zoos are providing such lifeboats for the stormy years ahead. Stick your heads up above the waves and look at what's coming.

Michael Brambell
Director, Chester Zoo
Chester

from 'The Independent'

1 What does the image of the 'lifeboat' in Mr Brambell's letter stand for?
A A large-scale rescue operation for some species of animals in Africa.
B The much-needed environmental awareness on the part of the public.
C The opportunity to see animals in zoos that no longer occur in the wild.
D The zoo's role in preserving the diversity of animal life on earth.

© ThiemeMeulenhoff

Om de beeldspraak ('image') van de 'lifeboat' te begrijpen, moet je eerst weten wat een 'lifeboat' eigenlijk is. Als je dit woord niet kent, kun je het afleiden (een 'boat' die iets met 'life' te maken heeft) en uit de context opmaken, bijvoorbeeld uit regel 9: een boot die je maar beter mee kunt nemen als je met een schip 'a strong ocean' opgaat: een reddingsboot dus. De schrijver stelt in regel 12 dat 'we who run zoos' reddingsboten kunnen leveren, met andere woorden: een oplossing kunnen bieden. Maar wat moet er eigenlijk gered worden? Dat stond al te lezen in regel 1. Om te begrijpen welk probleem een oplossing behoeft is het noodzakelijk te weten wat 'species conservation' is. De woorden 'conservation' en 'species' hoor je te kennen (zie basiswoordenlijst). Maar je kunt de betekenis ook raden met behulp van de context. De schrijver drukt zijn bezorgdheid uit dat Afrikaanse landen in de toekomst niet in staat zullen zijn om de natuurlijke leefomgeving in stand te houden van de 'black rhinoceros' en 'gorillas and chimpanzees and so on'; hieruit kun je afleiden dat het probleem is: het behoud van allerlei diersoorten. In regel 6-8 wordt het beeld geschetst van 'the ark' (= de ark van Noach, een schip met van elke diersoort twee exemplaren!) die in nood dreigt te komen in stormachtig weer en reddingsboten nodig heeft: de dierentuinen kunnen fungeren als reddingsboot en helpen de diersoorten te behouden.

Het antwoord is dus: D.

© ThiemeMeulenhoff

D2.8 Meerdere leesstrategieën

Meerdere leesstrategieën

Bij de voorgaande teksten is steeds één leesstrategie uitgelegd naar aanleiding van een tekst met slechts één vraag. In ieder examen staan ook teksten met meerdere vragen. Je kunt dan meestal niet alle vragen met behulp van dezelfde leesstrategie beantwoorden. Je zult bij elke vraag moeten bepalen welke leesstrategie je het best kunt gebruiken om tot het juiste antwoord te komen. Het kan zelfs voorkomen dat je bij één vraag meerdere leesstrategieën gebruikt.

Four legs good, two legs bad

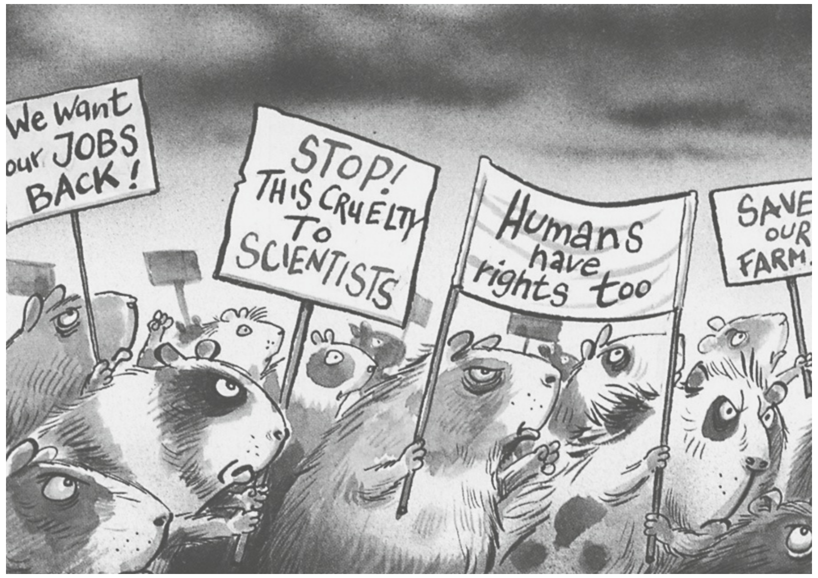

Britain is the best place in the world to be a laboratory animal, but the worst place to breed one

1 AROUND 30 years ago, the Hall family diversified from dairy and sheep farming into breeding guinea pigs for use in research laboratories. Six years ago, they became the target of animal rights activists. They have been abandoned by frightened suppliers and employees and lost their entire dairy herd, which was slaughtered when their tormentors made it impossible for the milk to be collected. This week, the family gave up its struggle, saying that by the end of the year they would stop breeding guinea pigs at Darley Oaks Farm.

2 The brutality of the Hall's treatment at the hands of animal rights campaigners would never be suffered by one of their animals inside a British laboratory. Live animal research is more tightly regulated in Britain than anywhere else in the world. Before an experiment, the research laboratory must show it has the facilities and staff to care for the animals; the researcher must show he has the skills and training; and there must be no alternative to using animals – with the likely benefits of the science outweighing any animal suffering.

3 ____3____, researchers must seek more efficient methods that involve fewer animals, look for more humane procedures and work towards developing completely new forms of experimentation that do not call for animals.

4 But not all live animal research can be replaced. Although surgical techniques can sometimes be learned by practising on cadavers, microsurgery requiring careful control of bleeding needs living animals.

5 One disease under study is cystic fibrosis, which is caused by one of around 200 defects on a single gene. It has no satisfactory treatment, and sufferers cannot expect to live much past 30. Researchers can now create mice with the same genetic defects and test potential treatments on them, or study the progress of the disease. This research could not be carried out on tissue cultures, as the disease affects several organs, and nor could it be done on humans – at least, not without killing them to study the results.

6 That amounts to a strong case for animal experimentation, you might think. Certainly 700 scientists and doctors sought to argue as much in a declaration this week. But it doesn't take very many extremists to make life unpleasant. The police reckon that around 20 fanatics are responsible for most of the damage. They now realise that terrorism proper is unlikely to help their cause. So they have developed ways of scaring people that stop short of threatening lives – damaging property by pouring paint on cars, say, or sending fake bombs to laboratory workers.

7 Although the extremists do not enjoy much support, many people share their aims. In part that's because animal rights extremists fought hard for a ban on foxhunting, which was widely supported. In 2002 a MORI poll for the Coalition for Medical Progress showed that 67% of people were either very or fairly concerned about the use of animals in research – though almost everyone accepts that this is sometimes needed.

8 It is hard to avoid the conclusion that reducing animal suffering is not the activists' main concern. If it is, they have made a poor choice of target. Domesticated cats alone kill around 300m animals each year in Britain, including around 80m mice, 15m rabbits and 3m rats. And forcing British suppliers of laboratory animals to close will lead to more animals being imported, with an increase in suffering.

9 Since extremists first targeted small animal-breeders, in 1997, they have closed down four outfits, breeding dogs, cats, monkeys and rabbits. The longest any of the companies lasted was two years.

10 The Halls held out at Darley Oaks Farm for six years. In that sense their resistance has been a triumph, albeit a dismal one.

The Economist

'the family gave up its struggle' (last sentence of paragraph 1)

1 Why?

A They could no longer cope with the problems caused by animal campaigners.
B They did not approve of breeding animals for experiments any more.
C They kept losing workers who disagreed with their farming methods.
D They were unable to meet new rules for the breeding of laboratory animals.

2 What is the purpose of paragraph 2?
To argue that
A animal rights campaigns have had a substantial effect in Britain.
B Britain imposes very strict conditions on animal experimentation.
C British laboratory animals need all the protection they can get.
D most breeders of laboratory animals in Britain behave responsibly.

3 Which of the following fits the gap in paragraph 3?
A For example
B Furthermore
C Instead

4 Leg (kort) uit wat de schrijver wil aantonen met alinea 5.

5 Which of the following becomes clear about animal rights extremists from paragraph 6?
A They are a small group who might even kill people to achieve their goals.
B They are monitored so closely that they can no longer do much harm.
C They have already managed to convert quite a few medical experts.
D They have switched to using less physically violent tactics.

6 Geef voor elk van de onderstaande uitspraken aan of deze wel of niet in overeenstemming is met de inhoud van alinea 7.
1 Animal campaigners' protests against foxhunting have given them more credit with the general public.
2 The majority of Britons believe that animal experiments should not be restricted to medical research.
Noteer het nummer van elke bewering, gevolgd door 'wel' of 'niet'.

7 Which of the following does the writer seem to suggest about animal rights activists in paragraph 8?
1 Their actions may be counterproductive.
2 Their motives might be different from what they seem to be.
A Both 1 and 2 are true.
B Only 1 is true.
C Only 2 is true.
D Neither 1 nor 2 is true.

'albeit a dismal one' (laatste twee regels tekst)
8 Waarom 'dismal'?

Bij je eerste oriëntatie op een tekst laat je goed de titel en, eventueel, de illustratie op je inwerken (leesstrategie a). In dit geval is de titel: 'Vier benen goed, twee benen slecht'. Dit is een regel (commandment) uit *Animal Farm* van George Orwell. In dit boek hebben de dieren op een boerderij de macht overgenomen van de boer; dieren zijn daar dus goed, mensen slecht. De illustratie is een tekening van demonstrerende cavia's. Zij dragen bordjes met de teksten 'Wij willen onze banen terug', 'Maak een einde aan deze wreedheid tegen wetenschappers!', 'Mensen hebben ook rechten' en 'Red onze boerderij'. Nu weet je natuurlijk nog niet veel. Maar als je het vetgedrukte stukje tekst onder het plaatje leest,weet je direct wat het onderwerp van de tekst is: Groot-Brittannië is de beste plek ter wereld voor proefdieren, maar de slechtste om ze te fokken. Nu je het onderwerp weet: 'proefdieren', kun je bij deze tekst leesstrategie c (voorkennis gebruiken) toepassen.
Om vat te krijgen op deze moeilijke tekst, kun je hem eerst skimmen (leesstrategie b). In dit geval kun je het beste van elke alinea de eerste zin lezen. Je hebt nu al een oppervlakkig idee van het onderwerp van de tekst en de mening van de

auteur. De tekst kun je grofweg in vier stukken verdelen. Alinea 1 introduceert het onderwerp met een schokkend voorbeeld: een beschrijving van wat er gebeurde met de caviafokkerij van de familie Hall en alinea 10 sluit het artikel af met een conclusie over dit bedrijf. In alinea's 2-5 wordt beschreven hoe proefdieronderzoek gereguleerd is in Groot-Brittannië en waarom het soms noodzakelijk is. In alinea's 6-9 wordt beschreven wat actievoerders doen tegen het fokken en gebruik van proefdieren, waarom zij dit doen en worden zij bekritiseerd.

1 Na het skimmen stap je over op gedetailleerd lezen (leesstrategie f). In alinea 1 lees je dat de familie Hall dertig jaar geleden hun zuivel- en schapenboerderij heeft uitgebreid met het fokken van cavia's voor laboratoriumproeven. Sinds zes jaar zijn zij het doelwit van dierenrechtenactivisten. In regel 6-11 worden de nare gevolgen hiervan beschreven en vervolgens dat de familie Hall het heeft opgegeven. Het juiste antwoord is dus A.

2 De eerste zin van alinea 2 is een zogenaamd bruggetje van de ervaring van de familie Hall naar het onderwerp van het artikel. De kernzin van de alinea is 'Live animal research is more tightly regulated in Britain than anywhere else in the world.' De rest van de alinea is een uitwerking van deze zin. Er wordt uitgelegd wat die strenge regelgeving inhoudt. Antwoord B is een herformulering van de kernzin. 'Tightly' is hetzelfde als 'very strict' en 'regulated' is hetzelfde als 'to impose conditions on'. Wanneer je goed let op de structuur van de tekst (leesstrategie d), helpt dit je het juiste antwoord te vinden.

3 Leesstrategie d is ook belangrijk bij het vinden van het juiste antwoord bij vraag 3. Je moet hier een signaalwoord invullen, dat wil zeggen een woord dat hier de alinea's op een betekenisvolle manier verbindt. De tweede helft van alinea 2 was een opsomming van voorwaarden waaraan een laboratorium moet voldoen om proefdieren te mogen gebruiken: er moeten goede faciliteiten zijn, het personeel moet voor de dieren kunnen zorgen, het onderzoek moet absoluut noodzakelijk zijn, enzovoort. Alinea 3 breidt deze lijst uit met te stellen dat onderzoekers op zoek moeten naar efficiëntere methodes met minder dieren en menselijkere procedures. Uiteindelijk moeten zij toewerken naar manieren van experimenteren waarbij dieren helemaal niet nodig zijn. Een dergelijke uitbreiding begin je met het woord 'Furthermore', het juiste antwoord is dus B.

4 Alinea 5 gaat over onderzoek naar 'cystic fibrosis', taaislijmziekte. Misschien heb je weleens gehoord van deze zeer ernstige ziekte. In dat geval kun je leesstrategie c (voorkennis) toepassen. Deze genetisch bepaalde ziekte leidt ertoe dat patiënten meestal niet ouder dan dertig worden. Onderzoekers hebben de genen van muizen zo gemanipuleerd dat zij lijken op de genen van mensen met taaislijmziekte. Op deze manier kunnen zij mogelijke behandelingen van de ziekte uitproberen op muizen en kunnen zij zien hoe de ziekte zich ontwikkelt. Omdat de ziekte effect heeft op diverse organen, kun je het onderzoek niet alleen uitvoeren op kweekniveau. Met dit voorbeeld wil de schrijver aantonen dat je soms niet zonder proefdieren kunt. Heel alinea 5 is een uitwerking van wat de auteur stelde in de kernzin van alinea 4: niet al het onderzoek op levende dieren kan vervangen worden (door ander onderzoek). Door goed op de tekststructuur te letten (leesstrategie d) begrijp je beter wat de schrijver wil aantonen.

5 De vraag is wat er duidelijk wordt over dierenrechtenactivisten in alinea 6. Nu kun je leesstrategie e toepassen: scannen, het selectief lezen van alinea 6 op zoek naar deze informatie. In regel 62-73 wordt beschreven wat zij doen. Vervolgens ga je dit stuk gedetailleerd lezen (leesstrategie f). Ten eerste wordt er gezegd dat er maar weinig extremisten zijn: ongeveer twintig. Ten tweede staat er dat de activisten zich nu realiseren dat puur terrorisme hun zaak geen goed doet (regel 67-68).

Daarom hebben zij methodes ontwikkeld om mensen bang te maken die (net) niet levensbedreigend zijn: het beschadigen van eigendommen of het sturen van nepbommen. Het juiste antwoord is dus D.

6 Ook bij deze vraag moet je gedetailleerd gaan lezen (leesstrategie f). De eerste zin van de alinea stelt dat enerzijds de activisten niet veel steun ondervinden, maar anderzijds dat veel mensen het wel eens zijn met hun doelstellingen. Dit komt deels omdat dierenactivisten hard gevochten hebben voor een verbod op de vossenjacht, waar veel mensen in Groot-Brittannië voor waren. Een opinieonderzoek heeft aangetoond dat tweederde van de bevolking zich zorgen maakt over het gebruik van proefdieren, hoewel bijna iedereen accepteert dat het soms nodig is. Stelling 1 is dus in overeenstemming met de inhoud van alinea 7, terwijl stelling 2 het tegenovergestelde is van wat er gezegd wordt.

7 Bij de beantwoording van deze vraag moet je weten wat 'counterproductive' betekent. Met behulp van leesstrategie g kun je afleiden wat de betekenis van dit woord is. 'Counter' als voorvoegsel betekent 'tegen'. Je kent misschien het woord 'counterattack', dat 'tegenaanval' betekent, of het werkwoord 'to encounter' dat 'tegenkomen' betekent. 'Counterproductive' betekent 'contraproductief': dat je het tegenovergestelde effect bereikt van wat je wil.
Volgens de auteur gaat het de activisten niet alleen om het verminderen van dierenleed. Waarom richten zij zich dan niet op huiskatten die jaarlijks miljoenen muizen, konijnen en ratten vermoorden? En Britse producenten van proefdieren dwingen te sluiten leidt tot het importeren van dieren uit het buitenland, wat ook veel leed veroorzaakt. Beide stellingen zijn dus waar en het goede antwoord is A.

8 Misschien ken je het woord 'albeit' niet. Dit is een samentrekking van 'al(though) it be', alhoewel (leesstrategie g). De laatste alinea komt terug op de familie Hall uit alinea 1. Zij hebben hun dierenfokkerij gesloten na zes jaar het doelwit van de activisten te zijn geweest. Dat zij het zes jaar hadden volgehouden is betrekkelijk lang, aangezien de meeste bedrijven niet eens twee jaar haalden (regel 103). In dat opzicht was het dus een triomf, alhoewel ze veel ellende hadden moeten doormaken.

© ThiemeMeulenhoff

D3 Soorten examenvragen

Het centraal examen bestaat uit tien tot vijftien korte, middellange en lange teksten. Je kunt allerlei teksten verwachten: krantenartikelen, ingezonden brieven, interviews, boekbesprekingen. Over deze teksten moet je 40 tot 45 vragen beantwoorden. Het examen leesvaardigheid duurt 2½ uur.

De vragen zijn verdeeld over een aantal vraagsoorten:

1. gesloten vragen:
   - meerkeuzevragen
   - meerkeuze-invulvragen
2. voorgestructureerde vragen:
   - combinatie-/matchingvragen
   - beweringenvragen
3. citeervragen
4. open vragen

De meeste vragen leveren bij een juist antwoord één punt op. Enkele open vragen kunnen bij een volledig juiste beantwoording soms twee of zelfs drie punten opleveren. De open vragen zijn in het Nederlands, de meerkeuzevragen in het Engels gesteld.

De gesloten vragen die in de examens voorkomen, maken samen ongeveer 60 procent van de scorepunten uit en de andere vraagvormen ongeveer 40 procent.

Wil je weten hoe je deze vragen aanpakt? Hierna vind je per soort vraag een oplossingsstrategie. De antwoorden vind je aan het eind van dit onderdeel.
In onderdeel G, H en I kun je oefenen met examenteksten waarin in de *Oriëntatie vooraf* aanwijzingen staan over hoe je bepaalde vragen aanpakt. In de *Uitwerkingen* vind je ook uitgebreide oplossingsstrategieën voor de verschillende vraagsoorten.

© ThiemeMeulenhoff

D3.1 Gesloten vragen

Meerkeuzevragen

Een meerkeuzevraag is een vraag over (een deel van) de tekst waarbij je kunt kiezen uit een beperkt aantal antwoorden, waarvan er één het juiste antwoord is.

Strategie:
- Zorg ervoor dat je de vraag en de bijbehorende antwoorden goed begrijpt. Zoek de woorden die je niet begrijpt op.
- Kijk goed of de vraag over de hele tekst gaat of alleen over een alinea.
- Als je te vaak het foute antwoord kiest, probeer het dan op de volgende manier aan te pakken: beantwoord eerst de vraag voor jezelf zonder naar de antwoorden te kijken. Pas nadat je voor jezelf het antwoord hebt geformuleerd, kijk je naar de antwoorden. Zit jouw antwoord erbij? Kies dan dat antwoord als het correcte antwoord.

BRIEFLY
Science

PREVENTION
How to detect intestinal worms

A Canadian doctor has produced a microscope that works reasonably well at diagnosing intestinal worms in children.

The invention, described recently in *The American Journal of Tropical Medicine and Hygiene*, was tested in Tanzania. A little $8 lens was taped with a piece of double-sided tape over the lens of an iPhone 4. The camera's zoom was increased to maximum, and microscope slides were pressed right up to the lens, with another bit of tape atop the samples to keep the lens clean. A pen flashlight shone light through the slide.

The inexpensive arrangement did not match the accuracy of a scan of the same slides with a conventional microscope, but it did about 70 percent as well. The iPhone set-up correctly detected giant roundworm eggs 81 percent of the time and roundworm eggs 54 percent of the time. But it was only 14 percent accurate at finding hookworm eggs.

Donald G. McNeil Jr.

New York Times

1p **1** How is the new method devised to detect intestinal worms presented in the text?
A as a clumsy solution
B as a complex approach
C as a controversial initiative
D as a necessary innovation
E as a practical alternative

© ThiemeMeulenhoff

Meerkeuze-invulvragen

Een meerkeuze-invulvraag is een vraag waarbij uit de tekst een woord, woordgroep of zin is weggelaten. Je kunt kiezen uit een beperkt aantal antwoorden, waarvan er één het juiste antwoord is.

Strategie:
- Lees de zin (of zinnen) voor en na de open plek gedetailleerd.
- Bekijk de antwoordmogelijkheden en zoek de betekenis op van de woorden die je niet kent.
- Vul de antwoordmogelijkheden een voor een in en kijk of je een goed lopende en inhoudelijk kloppende zin krijgt. Als je een signaalwoord moet invullen, let dan ook op het verband tussen de zinnen voor en na de open plek.

When you've got to go

It is nicknamed Sat Lav and, as an idea, its time has come. A pilot scheme in London texts the location of the nearest public lavatory to anyone who will pay 25p for the info. In chill pre-Christmas days, to a desperate shopper with children in tow this might sound very welcome indeed.

But the crying need for such a scheme demonstrates that something has gone wrong with our design for urban living. The Victorians knew better, installing, beside their horse-troughs and ornate drinking fountains, great palaces of ceramic and brass. Today, with these municipal monuments closed, we are reduced to risking the sarcasm of surly publicans when nature calls. So Sat Lav, once its initial deficiencies are overcome, promises to bring some __2__ in a hostile wasteland, giving a wholly new meaning to the phrase convenience shopping.

The Daily Telegraph

1p **2** Which of the following fits the gap in the text?
A glory **B** profit **C** relief **D** solitude

D3.2 Voorgestructureerde vragen

Combinatie-/matchingvragen

Een combinatievraag-/matchingvraag is een vraag waarbij je de juiste combinatie(s) moet maken uit twee gegeven groepen. Bij een combinatie-/matchingvraag moet je de verschillende elementen aan een bepaalde alinea of brief koppelen.

Strategie:
- Lees eerst de aangeboden omschrijvingen.
- Lees daarna de eerste alinea of brief en kijk welke omschrijving hierbij past.
- Ga op dezelfde manier te werk bij de overige omschrijvingen.

Tips:
- Denk eraan dat je iedere omschrijving maar één keer mag gebruiken.
- Meestal blijven er één of twee omschrijvingen over.

© ThiemeMeulenhoff

LETTERS

To the Editor:
Re "End Mass Incarceration Now" (editorial, May 25):

1 For nearly five decades, I have worked with formerly incarcerated men and women. It guided me to reach the conclusion that our prison system is an exercise in institutional futility.
The system almost never allows the inmate to consider the factors that led him or her to addiction and/or crime. __1__
The bottom line, reflected in the country's high recidivist rate, is that the prison system is contributing to antisocial behavior. We have to be more creative in how and why we incarcerate, and whom.
DAVID ROTHENBERG
New York

2 One salient fact was not mentioned in your editorial: the percentage of those incarcerated who suffer significant mental illness. This fact was revealed in your coverage of Rikers Island (front page, May 22), which reported that nearly 40 percent of those prisoners were mentally disabled.
Have we emptied our mental health facilities only to have former patients end up in jails and prisons? Is that where they belong? Is it better to have the mentally ill controlled by prison guards rather than by psychotherapists, and by fire hoses rather than by therapy and drugs?
__2__
MARTIN TOLCHIN
Washington

3 As a professor of criminal justice and a researcher who has spent 40 years examining the long-term effects of mass incarceration on prisoners and society, I believe that the concept of redemption must play a much larger role.
Countless inmates (arrested for both nonviolent and violent crimes) pose no discipline problems within the prison system. Their behaviors have changed, and yet they are not released. __3__
If given the opportunity, incarcerated people can change and show transformation and growth through such means as earning a high school equivalency diploma, staying off drugs, getting back with their families, connecting with their children, and connecting with the families of victims.
STAN STOJKOVIC
Milwaukee

New York Times

Drie van de onderstaande vijf zinnen (a, b, c, d en e) zijn uit de brieven weggelaten:
a And the victims will never get the revenge they seek.
b At some point, keeping them locked up becomes simply cruel.
c In fact, to survive in that dehumanized subculture, you have to continue the behavior and thinking that lead to imprisonment.

d The goal of the private companies running our prisons is to keep the wheels of commerce generating profits.
e Their incarceration is a national disgrace.

2p **3** Noteer het nummer van elke brief, gevolgd door de letter van de zin die er uit is weggelaten.
Let op: je houdt twee van de vijf zinnen over.

Beweringenvragen

Een beweringenvraag is een vraag waarbij je van een aantal beweringen uit twee antwoordmogelijkheden de juiste moet kiezen (*juist/onjuist*, *wel/niet* enzovoort).

Strategie:
- Lees de tekst globaal om een indruk te krijgen van de inhoud.
- Lees de eerste bewering en zoek het tekstgedeelte waar deze bewering over gaat.
- Lees dat tekstgedeelte nog eens goed en bepaal of de bewering wel of niet klopt.
- Doe hetzelfde met de overige beweringen.

Tips:
- Als er over een bepaalde bewering niets wordt gezegd, is die fout.
- Gebruik altijd de woorden zoals in de vraag aangegeven (*juist/onjuist*, *wel/niet*).

Candid Camera

based on an article by Barbara Ellen

1 I once put a camera in my daughter's room. It was portable, positioned on a bookcase, trained on a desktop and only on when she was supposed to be studying for her retakes. The plan was to use the camera short term, mainly to stop the endless parental rounds of clomping up to her room, checking and chivvying. It was also to give her privacy — the alternative (which she was offered) was to study at the kitchen table.

2 The camera was an unmitigated disaster. I rarely remembered to check it and when I did it wasn't on her. With an inventiveness that seems screamingly funny now, it was pointed straight at the ceiling, covered with a jumper or giving me a clear view of the inside of the bin. My daughter ended up mainly studying at the kitchen table.

3 During the brief, doomed camera experiment, I would get into heated debates with people who thought it was akin to a violation of human rights. Those who most opposed it tended to have no children (leave them to their unknowing bliss) or much younger children. While I don't mean to alarm the latter group of rookies, they need to know that they know nothing.

The Observer

NB De volledige tekst bestaat uit 6 alinea's.

2p **4** Geef van elk van de volgende beweringen over de camera aan of deze juist of onjuist is op grond van alinea 1 en 2.
1 Hij werd geplaatst op verzoek van de dochter zelf.
2 Hij moest ervoor zorgen dat de ouders niet steeds naar de kamer van hun dochter zouden gaan.
3 Hij was bedoeld om de dochter te stimuleren in de keuken te gaan leren.
4 Hij bleek nogal wat mankementen te vertonen.
Noteer het nummer van elke bewering, gevolgd door "juist" of "onjuist".

D3.3 Citeervragen

Een citeervraag is een vraag waarbij je antwoordt door middel van een citaat uit de tekst of door een of enkele woorden uit de tekst op te schrijven, bijvoorbeeld de eerste twee woorden van een zin.

Strategie:
- Lees de vraag goed door, zodat je weet waar je naar op zoek moet.
- Als de vraag ook met een citaat wordt ingeleid, zorg er dan voor dat je alle woorden uit dat citaat begrijpt.

Tips:
- Bij citeren moet je letterlijk overnemen uit de tekst. Vertaal de woorden dus niet in het Nederlands.
- Kijk goed wat er gevraagd wordt. Als alleen de eerste twee woorden van een zin worden gevraagd, moet je niet ook het einde van de zin opschrijven.

Tear-jerkers can turn you liberal

SENTIMENTAL films make you more liberal, research suggests.

Political scientists found that Hollywood movies are better able to change attitudes – in a left-wing direction – than advertising or news reports.

The research of Todd Adkins, of the University of Notre Dame in Indiana, published in the journal Social Science Quarterly, was based on a study of 268 students who were asked about their political views, shown a film and then questioned again. Half identified themselves as politically conservative. The researchers noted a leftward shift in attitudes after the participants saw a film with a liberal message. The movies were *As Good As It Gets* with Jack Nicholson and *The Rainmaker* with Matt Damon.

Dr Adkins said audiences seemed to turn off their critical faculties when they reach the cinema. 'Viewers come expecting to be entertained and are not prepared to encounter and evaluate political messages as they would during campaign advertisements or network news,' he said.

It emerged this week that the FBI considered *It's a Wonderful Life*, the classic American tear-jerker, to be sympathetic to communism when it came out in 1946.

adapted from *Daily Mail*

"Tear-jerkers can turn you liberal" (titel)

1p **5** In welke zin wordt voor **het eerst** een verklaring hiervoor gegeven? Citeer de eerste twee woorden van deze zin.

© ThiemeMeulenhoff

D3.4 Open vragen

Een open vraag is een vraag waarbij je het antwoord zelf moet formuleren door middel van een of enkele woorden of enkele zinnen in het Nederlands.

Strategie:
- Lees de tekst globaal om een indruk van de inhoud te krijgen.
- Lees de vraag en zoek het tekstgedeelte waar deze vraag over gaat.
- Zorg ervoor dat je de zinnen in dit tekstgedeelte goed begrijpt.
- Formuleer je antwoord altijd in het Nederlands, behalve als het anders is aangegeven. Als je in het Engels antwoordt, levert dat 0 punten op.
- Bepaal of een kort antwoord volstaat waarbij je slechts een of enkele woorden hoeft te geven of dat je een lang antwoord (volledige zin) moet opschrijven.
- Lees het tekstgedeelte nog eens goed en beoordeel of je antwoord klopt en volledig is.

Simply irresistible? You could be sacked

1 IF you think an employee is "irresistibly" attractive, it's OK to sack them — at least in the minds of seven male US judges.

2 An all-male Iowa Supreme Court has ruled that a dentist acted legally when he fired an assistant. The court ruled 7 — 0 that bosses can fire employees they see as an "irresistible" attraction. Such firings are not unlawful discrimination under the Iowa Civil Rights Act because they are motivated by emotions, not gender, Justice Edward Mansfield wrote.

3 A lawyer for dentist James Knight said the decision was a victory for "family values" because Dr Knight fired Melissa Nelson to save his marriage. But Ms Nelson's lawyer said the court failed to recognise the discrimination women see routinely in the workplace. "These judges say they don't think men can be held responsible for their behaviour and that women are the ones who have to monitor and control their bosses' sexual desires."

4 Ms Nelson worked for Dr Knight for 10 years and he considered her a stellar worker. But in her final months there he complained she distracted him. Dr Knight and Ms Nelson — both married with children — exchanged text messages, mostly about personal matters such as their families. Dr Knight's wife found out about the messages and demanded Ms Nelson be fired. Ms Nelson filed a lawsuit alleging gender discrimination, arguing she would not have been terminated if she were male.

Sunday Herald Sun

"a dentist acted legally when he fired an assistant" (alinea 2)

1p **6** Wie heeft ervoor gezorgd dat de assistente werd ontslagen?

© ThiemeMeulenhoff

Antwoorden

1p **1** **E**

1p **2** **C**

2p **3** **1 = c; 2 = e; 3 = b**
Drie antwoorden goed: 2 punten; twee antwoorden goed: 1 punt; één of geen antwoorden goed: 0 punten.

2p **4** **1 = onjuist; 2 = juist; 3 = onjuist; 4 = onjuist**
Vier antwoorden goed: 2 punten; drie antwoorden goed: 1 punt; twee of minder antwoorden goed: 0 punten.

1p **5** **Dr Adkins (derde alinea)**

1p **6** **mevrouw Knight/M(r)s Knight/de vrouw van de tandarts/zijn vrouw**

© ThiemeMeulenhoff

D 4 Veelvoorkomende woorden en uitdrukkingen in de vraagstelling

Hieronder vind je woorden en uitdrukkingen die veel voorkomen in examenvragen. Weten wat er wordt gevraagd, is de eerste stap op weg naar het goede antwoord. Het is aan te bevelen om deze lijst goed te bekijken. Wanneer een (groot) aantal woorden en uitdrukkingen jou niet bekend voorkomt, is het zelfs raadzaam om ze te leren. Je hebt namelijk tijdens het examen niet veel tijd om woorden op te zoeken.

according to the writer	*volgens*
how does the writer ***account for*** …?	*verklaren*
what do his words ***amount to***?	*op neerkomen*
what does the writer ***argue*** …?	*trachten te bewijzen, beweren*
what is the writer's ***attitude*** …?	*standpunt*
why does the writer ***bring up*** …?	*naar voren brengen*
what does he ***claim*** …?	*beweren*
what do her words ***come down to***?	*op neerkomen*
how does the writer ***conclude*** the article?	*besluiten*
what is said ***in connection with*** …?	*met betrekking tot*
how does she ***consider*** the fact that …?	*beschouwen*
considering the whole text	*in aanmerking nemend*
what is …. meant to ***convey***?	*meedelen, duidelijk maken*
what does the writer ***emphasize*** in paragraph 2?	*benadrukken*
what is ***expressed*** in lines 8-9?	*uitdrukken, duidelijk maken*
what do lines 1-2 ***illustrate***?	*duidelijk maken, toelichten*
what does the writer ***imply***?	*suggereren, laten doorschemeren*
judging from lines 5-6	*naar … te oordelen, op grond van*
how does he ***look upon*** the fact …?	*tegenover staan, beschouwen*
what is the ***main purpose*** of paragraph 5?	*belangrijkste doel*
what are lines … ***meant to*** illustrate?	*bedoeld zijn om te, willen*
what problem does the writer ***outline*** …?	*schetsen*
paragraph	*alinea*
what point is made in lines 5-6?	*wat is de kern van …?*
what does the writer ***point out*** …?	*onder de aandacht brengen, wijzen op*
what is the writer ***questioning***?	*onderzoeken, zich afvragen*
why does he ***quote*** …?	*citeren*
what does 'them' ***refer to***?	*verwijzen naar*
which paragraph ***reflects*** the title best?	*weergeven*
what is said ***with regard to, regarding*** …?	*met betrekking tot*
how does the writer ***regard*** …?	*beschouwen*
in what respect does the writer agree with …?	*in welk opzicht?*
the book ***under review***	*dat hier gerecenseerd wordt*
his words ***serve*** to illustrate …	*dienen ertoe om*
which of the following ***statements*** is true …?	*bewering*
what does the writer ***state*** about …?	*beweren*
what does the writer ***stress*** in lines 15-20?	*benadrukken*
which of the following ***sums up*** paragraph 4?	*samenvatten*
how can paragraph 2 be ***summarized***?	*samenvatten*
what is line 1 meant to ***support***?	*ondersteunen, kracht bijzetten*
what ***view*** is expressed in …?	*opvatting*
how does the writer ***view*** …?	*beschouwen, bezien*

© ThiemeMeulenhoff

D 5 Signaalwoorden

Signaalwoorden geven het verband aan tussen (delen van) zinnen en tussen alinea's. Ze geven belangrijke informatie over de opbouw van een tekst of tekstgedeelte. Zo kunnen signaalwoorden bijvoorbeeld een opsomming aankondigen of duidelijk maken dat er sprake is van een reden of een verklaring. Let er dus goed op, want bij het beantwoorden van vragen bij een tekst zijn signaalwoorden een belangrijk hulpmiddel. Hieronder vind je een aantal veelvoorkomende signaalwoorden, ingedeeld in categorieën. Deze categorieën geven het verband aan waarnaar de signaalwoorden verwijzen.

beperking / relativering	
actually	eigenlijk
as a matter of fact	eigenlijk, in feite
in fact	in feite
surely … but	zeker (wel) …, maar

doel / middel	
in order to	om te
so that	zodat

gradatie	
hardly	nauwelijks
merely	slechts
scarcely	nauwelijks
to a certain degree; to some degree	tot op zekere hoogte; enigszins
to a large extent	in hoge mate
virtually	vrijwel

mogelijkheid / waarschijnlijkheid	
inevitably	het is onvermijdelijk dat
maybe	misschien
perhaps	misschien
possibly	mogelijk
probably	waarschijnlijk
undoubtedly	ongetwijfeld
without (any) doubt	ongetwijfeld

gevolg / conclusie	
after all	tenslotte, per slot van rekening
all in all	alles bij elkaar
as a consequence	als gevolg daarvan, daardoor
as a result	als gevolg daarvan, daardoor
consequently	als gevolg daarvan, dientengevolge
hence	dus, daarom, vandaar dat
in brief	kortom, om kort te gaan
so	dus, daarom
therefore	daarom, dus
that is why	daarom

© ThiemeMeulenhoff

reden / oorzaak / verklaring	
as	aangezien, daar, omdat
because	omdat
due to	vanwege
for	want
since	aangezien, omdat

tegenstelling	
although	hoewel
but	maar
contrary to	in tegenstelling tot
despite	ondanks
even so	toch, echter
even though	ook al, hoewel
however	echter
in contrast to	in tegenstelling tot
in spite of	ondanks
instead (of)	in plaats (van)
nevertheless	niettemin, toch
nonetheless	niettemin, toch
on the contrary	integendeel
on the one hand, on the other hand	enerzijds … anderzijds
rather than	liever dan, eerder dan
still (aan het begin van een zin)	toch, echter
though	hoewel
unfortunately	helaas
whereas	terwijl
while	terwijl
yet (aan het begin van een zin)	toch, echter

toelichting / vergelijking	
e.g. (= exempli gratia)	bijvoorbeeld
equally	in dezelfde mate
for example	bijvoorbeeld
for instance	bijvoorbeeld
fortunately	gelukkig
i.e. (= id est)	dat wil zeggen
likewise	op dezelfde manier, eveneens
similarly	op dezelfde manier, evenzeer
such as	zoals
thus	op deze manier

© ThiemeMeulenhoff

tijd / verandering in tijd	
currently	tegenwoordig, vandaag de dag
eventually	uiteindelijk
now	nu, tegenwoordig
nowadays	tegenwoordig, vandaag de dag
then	dan, toen

uitbreiding, opsomming, keuze	
besides	daarnaast, bovendien
both … and	zowel … als
either … or	of … of
furthermore	bovendien
first of all; secondly	ten eerste; ten tweede
finally	ten slotte
in addition	bovendien
moreover	bovendien
neither … nor	noch … noch
what is more	bovendien

voorwaarde	
if	als, indien
on the condition that	op voorwaarde dat
provided that	mits, op voorwaarde dat
unless	tenzij
whether	of

© ThiemeMeulenhoff

D 6 Voorvoegsels

Voorvoegsels kun je vooraan aan een woord toevoegen. Zo ontstaat er een nieuw woord met een nieuwe betekenis. Voorbeelden: to press - to *sup*press; formation - *trans*formation; active - *in*active. Voorvoegsels geven dus een zeer belangrijk betekenisaspect weer.
In deze lijst vind je veelvoorkomende voorvoegsels. Als je de voorvoegsels kent, wordt het gemakkelijker om in examenteksten de betekenis van woorden af te leiden.

a-	a-, on-, niet	asymmetrical, atypical
after-	na-	afternoon
ante-	voor-, vooraf	antedate
anti-	anti-, tegen-	antibiotics, antifreeze
arch-	aarts-	archbishop
bi-	bi-, twee-	bilingual
bio-	bio-, biologisch	biodegradable
circum-	om-, cirkel-	circumscribe
co-	co-, mede-	copilot, cooperation
contra-	contra-, tegen-	contradiction
counter-	tegen-	counterpart
de-	de-, ont-, af-;	decrease, devaluation, deduce
dis-	dis-, af-, on-, ont-	discourage, disinfect
em-, en-	em-, ver-, be-, in-	embody, embark, enable
ex-	ex-, oud-, voormalig	ex-wife, ex-president
extra-	extra-, buiten-	extraterrestrial, extravagant
fore-	voor-	forecast
geo-	geo-, aard-	geography
hyper-	hyper-, over-	hyperactive
il-, im-, in-	on-, niet	illogical, impossible, indecent
inter-	inter-, tussen	intergovernmental
intra-	intra-, in-, binnen	intravenous
ir-	on-, niet	irregular
mal-	mis-, slecht	maltreat
mis-	mis-, slecht	misunderstand, misbehave
mono-	mono-, een-	monotony
multi-	multi-, veel-	multilingual
neo-	neo-, nieuw	neofascism
non-	non-, niet-, -vrij	non-smoking
omni-	omni-, al-, alom-	omnipresence
out-	uit-, buiten-, over-	outbreak, outskirts, outlive
over-	over-, te	overflow, overdo
poly-	poly-, veel-, meer-	polyglot
post-	post-, na-	post-industrial
pre-	pre-, voor-, vooraf	preschool, prepay
pro-	pro-, voor-	pro-American, proposition
pseudo-	pseudo-, schijn-	pseudo-democratic
re-	re-, her-	recession, reappear
retro-	retro-, terug-	retroactive, retrospect
sub-	sub-, onder-	subconscious
super-	super-, over-	supertanker, superfluous
tele-	tele-, ver-, afstand-	telecommunications
trans-	trans-, over-	transmission
tri-	tri-, drie-	triangle
ultra-	ultra-, hyper-	ultramodern
un-	on-, niet	unfair
under-	onder-	underdeveloped
uni-	uni-, een-	unilateral
up-	op-, opwaarts	upgrade, upstream

© ThiemeMeulenhoff

Deel 2 Oefenen met examenteksten

Bronvermelding
Een opsomming van de gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij het examen behorende correctievoorschrift.

E Examenteksten met woordenlijst

In dit onderdeel vind je onder de teksten een aantal woorden vertaald. Deze woorden komen minder vaak voor of hebben in deze tekst een specifieke betekenis. De vertaling kan je helpen bij het begrijpen van de tekst. Je hoeft deze woorden niet te leren.
Woorden die wel frequent voorkomen en waarvan je de betekenis dus moet kennen, zijn verzameld in de basiswoordenlijst, achter in deze Examenbundel.
Overigens hoef je niet van elk onbekend woord de betekenis te achterhalen. Lees daarvoor nog eens *Omgaan met moeilijke woorden* in D1 op bladzijde 72.

Let op dat je een open vraag altijd in het Nederlands beantwoordt, behalve als het anders is aangegeven. Als je in het Engels antwoordt, levert dat 0 punten op.

De examenteksten zijn gerangschikt naar moeilijkheidsgraad (één, twee en drie sterren).

De antwoorden en uitwerkingen staan op mijn.examenbundel.nl.

© ThiemeMeulenhoff

E 1 EXAMENtekst★ 2017-II: 1 met woordenlijst

Wonderland: Walking With Dogs

9pm, BBC2

If you wanted to make a film in the capital about the emotional bond between dogs and their owners, you could do worse than pitch up at Hampstead Heath — the biggest green space in London. In this funny, tough and affecting documentary, Vanessa Engle barks personal questions at assorted dogwalkers, who open up their lives; from the recovering alcoholic with a dog called Zen — "because he lives in the now" — to the woman who says of her dog, "Luna finds anything: bras, money, anything…" Pause. "Goats' heads." *Ali Catterall*

The Guardian, 2012

1 capital: *hoofdstad* **3** to pitch up: *hier*: *neerstrijken* **5** affecting: *ontroerend* **5** to bark: *blaffen*
6 assorted: *allerlei* **9** bra: *beha*

1 Welk woord in deze tekst is gebruikt als een woordspeling die verwijst naar het onderwerp?
Citeer dit woord.

E 2 EXAMENtekst★ 2017-II: 2 met woordenlijst

Khat Conundrum

1 Khat is controversial. People in the Horn of Africa have chewed it for centuries. Last July the plant lost its last foothold in Europe when Britain declared cathonine — khat's active ingredient — illegal. It's been considered a nonmedical drug in the U.S. since 1993.

2 For growers looking to sell to the East African diaspora, losing Britain is a major blow. That country provided a substantial consumer base of Somali immigrants. Britain also provided a hub for quick __1__, because of its centrality. That's important, since khat loses its potency as it dries, usually within 48 hours. Kenyan farmers are protesting the loss of income from nearly 2,000 tons of khat exported to the U.K. a year, worth roughly $70 million. *Johnna Rizzo*

National Geographic, 2014

0 conundrum: *lastig vraagstuk* **3** foothold: *plaats, positie*
9 East African diaspora: *hier: Oost-Afrikanen die in het westen wonen* **11** hub: *knooppunt*
12 potency: *kracht*

1 Which of the following fits the gap?
A cultivation
B distribution
C investigation
D stimulation
E substitution

1A cultivation: *het verbouwen* **1E** substitution: *vervanging*

E 3 EXAMENtekst★ 2017-II: 10 met woordenlijst

WEATHER EYE PAUL SIMONS

Weather predictions

1 ONCE again it was Groundhog Day in America, when folklore says that if a groundhog sees his shadow there will be six more weeks of winter, whereas no shadow means that spring will arrive early.

2 This year the groundhog's shadow was clear on a bitterly cold, sunny day in Punxsutawney, Pennsylvania, the home of the forecasting groundhog.

3 North America has had a cold winter, with record snowfall in Boston and spectacular snows in the western mountains. However, whether this trend will continue is anybody's guess: the groundhogs' track record of predictions is dismal. A survey revealed that it made only four correct forecasts in the years 1988-2002.

4 Other living beings have been suspected of having long-range forecasting powers. In autumn, the woolly bear caterpillar of America sported patches of brown fur, a sign that the winter would be harsh. Whether this mechanism is "correct" every year is not known.

5 In Gujarat, India, the flowering of the golden shower tree predicts the start of the monsoon some 45 days later, and scientists confirm that it works.

6 In Britain, if the orange ladybird hibernates in leaf litter on the ground in autumn it signals a hard winter, but if it stays out on exposed tree trunks the winter will be mild. The ladybirds are always correct but we do not know why.

The Times, 2005

1 groundhog: *bosmarmot* **8** to forecast: *voorspellen* **11** track record: *lijst van prestaties*
12 dismal: *slecht, armzalig* **15** caterpillar: *rups* **16** to sport: *vertonen*
18 golden shower: *goudenregen* **19** monsoon: *regenseizoen* **21** ladybird: *lieveheersbeestje*
21 to hibernate: *overwinteren* **23** trunk: *stam*

1 Which of the following are presented in this text as being the most trustworthy when it comes to predicting the weather?

1 the golden shower tree
2 the ground hog
3 the orange ladybird
4 the woolly bear caterpillar

A both 1 and 2
B both 1 and 3
C both 1 and 4
D both 2 and 3
E both 2 and 4
F both 3 and 4

© ThiemeMeulenhoff

E 4 EXAMENtekst★ 2017-II: 11 met woordenlijst

Blondes to dye for

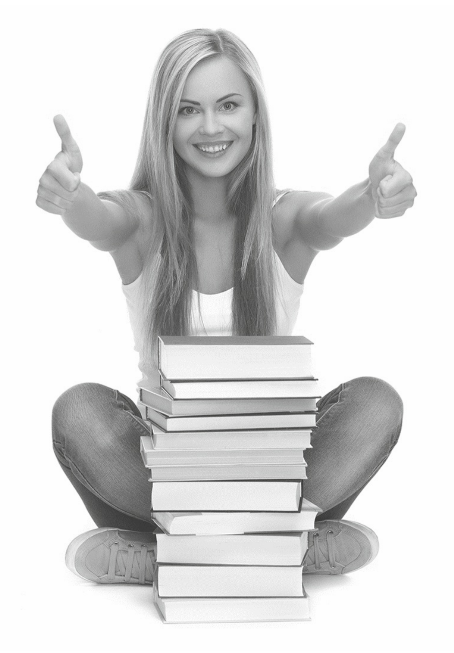

1 IT'S official — if you are a blonde, blue-eyed, non-smoking, social drinker with a doctorate, Melbourne men think you are the perfect woman.

2 Melbourne men would spend an average of $79 on a first date, but according to a study by the dating auction website, WhatsYourPrice.com, when it comes to a date with their perfect woman they would be willing to fork out $236. Hair colour was the __1__ feature, while having a doctorate beat having blue eyes.

3 The study also found Melbourne men were the most picky, with Aussie blokes living in other places generally being happy with hazel-eyed brunettes who have a basic level college education.

Herald Sun, 2012

0 to dye: *verven* **8** auction: *veiling* **10-11** to fork out: *neertellen, betalen*
12 doctorate: *universitaire graad* **15** picky: *kieskeurig*

1 Which of the following fits the gap?
A best studied
B highest ranked
C most disputed

2 How can the tone of this article be characterised best?
A as admiring
B as amazed
C as concerned
D as cynical
E as light-hearted

© ThiemeMeulenhoff

E 5 **EXAMEN**tekst★★ **2017-II: 3** met woordenlijst

Tasty Solution: Squirrel Snack

adapted from an article by Susan Bailey

1 Grey squirrels are larger and stronger than their red cousins, they live in denser numbers and out-compete red squirrels for the same food. Yet it is predominantly the virulent squirrelpox virus that greys carry that has driven red squirrel populations from all but a few areas in northern England and Scotland. A recent paper on conservation management by Andy White at Heriot-Watt University in Edinburgh and colleagues uses red and grey squirrels as a case study, arguing for better control in cases of invasive species whose effects are disease-driven.

2 Prince Charles is among those repeating their calls for an organized cull of grey squirrels in Britain as a way of helping the declining native red squirrel. With him being keen on organic food and support for local butchers growing, no doubt he'd approve of putting this squirrel bounty to some culinary use. As we did, at the sixth annual squirrel cook-off in the Six Bells pub, near Cambridge, with 23 dishes of grey squirrel snacks. The culinary treats reflected the very different directions of the cooks: curried Bollywood squirrel, squirrel in filo pastry, squirrel pie, squirrel eggs in a nest, and the winning dish of squirrel sausages.

3 Using legally trapped or shot grey squirrels as food has been in vogue for a few years now, a trend picked up back in 2008 when the *Guardian* newspaper proposed squirrel as "the ultimate ethical meal". But are squirrels any healthier than, say, chicken? The US Department of Agriculture's National Nutrient Database provides the nutritional content of

2 dense: *dicht, samengepakt* **3** virulent: *schadelijk* **8** invasive: *zich verspreidend, oprukkend*
9 cull: *het ruimen van* **12** bounty: *overvloed, geschenk* **13** culinary: *kook-*
18 to trap: *(in een val) vangen* **18** in vogue: *in de mode* **22** nutritional content: *voedingswaarde*

© ThiemeMeulenhoff

a very wide range of foods, including various game meats. According to the records, per 100g the squirrel has more protein (31g) and less fat (5g) than roasted chicken (29g and 9g), stewed chicken (27g and 7g), or venison (26g and 8g). In fact only rabbit, at 33g and 3.5g, provides a more protein-rich and low-fat meal. However, low-fat and high-protein comes with its own drawbacks – the syndrome known as "rabbit starvation" experienced by hunter-gatherers and subsistence dwellers of northern latitudes, and recorded by Arctic explorer Vilhjalmur Steffanson, stems from a diet with insufficient fat; rabbit meat alone is simply too __3__.

4 So with all the greys living on the estates at Prince Charles's disposal and the professional chefs employed by his Duchy Original brand, I'm keen to see the day that royalty-approved squirrel snacks make their first appearance. Certainly, judging by the varied approaches taken by those in the Six Bells there's plenty of options out there.

newstatesman.com, 2014

23 game: *wild* **26** venison: *hertenvlees* **29** subsistence dwellers: *hier: arme boeren*
30 latitudes: *luchtstreken, zones* **30-31** to stem from: *voortkomen uit*

1 Wat is volgens alinea 1 de belangrijkste oorzaak voor het krimpen van de aantallen rode eekhoorns?
Geef antwoord in het Nederlands.

2 Which of the following is true, according to paragraph 2?
1 Prince Charles publicly advocates bringing down the number of grey squirrels.
2 In some British regions squirrels are the main ingredient of traditional dishes.
A only 1
B only 2
C both 1 and 2
D neither 1 nor 2

3 Which of the following fits the gap in paragraph 3?
A bland
B lean
C rare
D tough

4 Which of the following best qualifies the tone used in paragraph 4?
A concerned
B disrespectful
C doubtful
D optimistic

5 Geef van elke van de volgende personen en instanties aan of in de tekst duidelijk wordt wat zij vinden van het eten van eekhoornvlees.
1 'Andy White (...) and colleagues' (alinea 1)
2 'we' (alinea 2)
3 'the *Guardian* newspaper' (alinea 3)
4 'the professional chefs' (alinea 4)
Noteer 'wel' of 'niet' achter elk nummer.

3A bland: *smakeloos* **3B** lean: *mager* **3C** rare: *rauw* **3D** tough: *taai*

© ThiemeMeulenhoff

E 6 EXAMENtekst★★ 2017-II: 8 met woordenlijst

The following text is from The Fahrenheit Twins *(Short Stories) by Michel Faber*

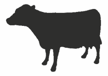

FLESH REMAINS FLESH

Ashton Allan Clark was the richest man in Altchester; he had money on his breath and a sticky ooze of luxury clogging up his ears. If you had asked him what his fortune was founded on (assuming you were granted leave to speak to him, which few people were), he would have told you 'the finest tannery in all of England'. If you had asked his miserable employees the same question, they would have said 'maggots and misery' — unless they suspected you of being an informer. Are you an informer? No? Then let us begin our story.

Ashton Allan Clark was a small, meaty man, resembling nothing so much as a grossly overgrown otter. He habitually wore a black sable coat and doeskin trousers, and a top hat that was likewise furry. His hair, beard, moustache and sideboards were thick, dark and glistening with oil. They had been that way since he built the tannery in 1831, and it was now 1861, so it seemed likely that his hair colour was maintained artificially. Clark's Tannery bought black dye by the gallon, giving rise to a folk tale among workers' children — ragged, underfed illiterates, all of them — that Mr Clark dunked his head in a bucket of the stuff every Sunday. They also said he ate frog's legs, and fruitcake soaked in vinegar pickle.

This last allegation was a slander, but there was no shortage of truths about Ashton Allan Clark's private life that would have made the children gasp, were they not already gasping for air in the grey miasma that constituted Altchester's atmosphere, and were they not kept well segregated from his secrets by iron gates and guards. In fact, Clark's mansion, a villa that had been forcibly turned into a castle by the superimposition of turrets and imported gargoyles, was perched on a hillside far away from the tannery. The cab journey from the semi-rural outskirts of Altchester, where thrushes trilled in Mr Clark's trees, to the gloomy maze of cobbled streets and blackened buildings encircling Mr Clark's grim hive of industry, could take half an hour or more.

2 ooze: *drab, slijm* **2** to clog up: *verstoppen* **5** tannery: *looierij* **6** maggot: *worm*
10 sable: *sabelbont* **11** doeskin: *hertenleer* **15** dye: *verf* **15** by the gallon: *met liters tegelijk*
16 ragged: *in vodden gekleed* **19** allegation: *bewering* **19** slander: *kwaadsprekerij*
21 miasma: *(schadelijke) damp* **25** superimposition: *het over elkaar heen geplaatst zijn*
25 turret: *torentje* **25** gargoyle: *waterspuwer* **27** thrush: *lijster* **28** maze: *doolhof*
28 cobbled: *met keien bestraat* **29** grim: *grauw, hard* **29** hive of industry: *drukte*

© ThiemeMeulenhoff

1 Geef van elke van de volgende beweringen over Ashton Allan Clark aan of deze wel of niet overeenkomt met de tekst.
1 Hij had van Altchester een welvarende gemeenschap gemaakt.
2 Hij werd gevreesd door de mensen die bij hem in dienst waren.
3 Hij was ijdel en besteedde aandacht aan zijn uiterlijk.
4 Hij probeerde de kleurstof die in zijn fabriek gebruikt werd eerst op zijn eigen haar uit.
5 Hij verbood zijn werknemers hun kinderen naar school te sturen.
6 Hij had een voorkeur voor exotische gerechten.
7 Wat hij deed in zijn vrije tijd was algemeen bekend.
8 Zijn huis was aangetast door de rook uit zijn eigen fabriek.
Noteer 'wel' of 'niet' achter elk nummer.

E 7 EXAMENtekst★★ 2017-II: 9 met woordenlijst

Viewers complain about 'frightening' Ikea gnomes advert

1 An Ikea advert showing a couple using increasingly violent methods to kill off garden gnomes has drawn dozens of complaints from viewers. The homeware giant's *Say No To Gnomes* campaign features a family updating the look of their garden with new products, only to find the upset gnomes launching a revenge attack.

2 The couple fight back, kicking them across the garden and into a pond before using a hammock to hurl them against the fence. The woman finally aims a jet of hose water at an assembled mob, smashing them into pieces. The ad finishes with the tagline: "Make more of your garden. Say no to gnomes."

3 The Advertising Standards Authority (ASA) said it received nearly 50 complaints that the ad was offensive, unsuitable for children, frightening, violent and encouraged emulation and anti-social behaviour. The ASA said: "As a starting point, we take all the complaints we receive seriously. However, just because an ad has prompted a negative reaction amongst some viewers does not mean that we will automatically investigate. We didn't take any further action on this occasion. While we appreciated that the ad would not be to everyone's taste, we thought it was clearly fanciful and playful. We also didn't share the view that it would encourage or condone violence or anti-social behaviour and we thought it was unlikely to upset children."

0 gnome: *kabouter* **10** hammock: *hangmat* **10** to hurl: *smijten* **11** hose: *tuinslang*
11 mob: *menigte* **15** offensive: *kwetsend* **16** emulation: *navolging* **18** to prompt: *oproepen*
21 fanciful: *fantasierijk* **23** to condone: *goedkeuren*

© ThiemeMeulenhoff

4 Ikea UK marketing manager Peter Wright said: "We believe the advert takes a happy-go-lucky approach to demonstrating to consumers how easy and affordable it is to treat their outdoor spaces just like any other room in the home. We can confirm that no gnomes were harmed in the making of the advert, thanks to the brave stunt doubles and some clever post production. The gnomes are currently helping us in our office and most of them will be finding new homes with our customers."

independent.co.uk, 2013

26 happy-go-lucky: *zorgeloos*

De onderstaande zinnen uit de tekst kunnen elk met een van de volgende begrippen gekarakteriseerd worden.

a algemene stellingname
b feitelijke beschrijving
c humoristische opmerking
d inhoudelijke verantwoording
e uiteindelijk besluit
f uiting van afkeur

1 The couple fight back, kicking them across the garden and into a pond before using a hammock to hurl them against the fence. (alinea 2)
2 However, just because an ad has prompted a negative reaction amongst some viewers does not mean that we will automatically investigate. (alinea 3)
3 We didn't take any further action on this occasion. (alinea 3)
4 While we appreciated that the ad would not be to everyone's taste, we thought it was clearly fanciful and playful. (alinea 3)

1 Noteer achter elk nummer de letter van het begrip dat bij de zin past.
Let op: er blijven twee begrippen over.

2 What is the purpose of the last two sentences?
A to make clear that the commotion was justified
B to prove Ikea's integrity in the matter
C to show that Ikea had not expected any complaints
D to try and make light of the situation

E 8 EXAMENtekst★★ 2017-II: 12 met woordenlijst

Online security

A security patch for your brain

The quickest way to improve online security is to upgrade your mental software

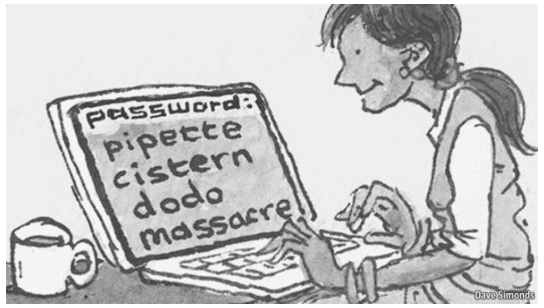

1 TWO decades ago only spies and systems administrators had to worry about passwords. But today you have to enter one even to do humdrum things like turning on your computer, downloading an album or buying a book online. No wonder many people use a single, simple password for everything.

2 Analysis of password databases, often stolen from websites (something that happens with disturbing frequency), shows that the most common choices include "password", "123456" and "abc123". But using these, or any word that appears in a dictionary, is insecure. Even changing some letters to numbers ("e" to "3", "i" to "1" and so forth) does little to reduce the vulnerability of such passwords to an automated "dictionary attack", because these substitutions are so common. The fundamental problem is that secure passwords tend to be hard to remember, and memorable passwords tend to be insecure.

3 Weak passwords open the door to fraud, identity theft and breaches of privacy. An analysis by Verizon, an American telecoms firm, found that the biggest reason for successful security breaches was easily guessable passwords. Some viruses spread by trying common passwords. Attacks need only work enough of the time — say, in 1% of cases — to be worthwhile. And it turns out that a relatively short list of passwords provides access to 1% of accounts on many sites and systems.

4 Fingerprint scanners and devices that generate time-specific codes offer greater security, but they require hardware. Passwords, which need only software, are cheaper. In terms of security delivered per dollar spent, they are hard to beat, so they are not going away. But they need to be made more secure.

5 Security researchers suggest people be taught to choose more secure passwords. One approach is to use passphrases containing unrelated words, such as "correct horse battery staple", linked by a mental image. Passphrases are, on average, several orders of magnitude harder to

0 security patch: *beveiligingsupdate* **5** humdrum: *vervelend, suf* **33** staple: *nietje*
34 magnitude: *grootte*

crack than passwords. But a new study by researchers at the University of Cambridge finds that people tend to choose phrases made up not of unrelated words but of words that already occur together, such as "dead poets society". Such phrases are vulnerable to a dictionary attack based on common phrases taken from the internet. And many systems limit the length of passwords, making a long phrase impractical.

6 An alternative approach, championed by Bruce Schneier, a security guru, is to turn a sentence into a password, taking the first letter of each word and substituting numbers and punctuation marks where possible. "Too much food and wine will make you sick" thus becomes "2mf&wwmUs". This is no panacea: the danger with this "mnemonic password" approach is that people will use a proverb, or a line from a film or a song, as the starting point, which makes it vulnerable to attack. The ideal sentence is one like Mr Schneier's that (until the publication of this article, at least) has no matches in Google.

7 Some websites make an effort to enhance security by indicating how easily guessed a password is likely to be, rejecting weak passwords, ensuring that password databases are kept properly encrypted and limiting the rate at which login attempts can be made. More should do so. But don't rely on it happening. Instead, beef up your own security by upgrading your brain to use mnemonic passwords.

The Economist, 2012

41 to champion: *bepleiten, verdedigen* **45** panacea: *wondermiddel* **45** mnemonic: *ezelsbruggetje*
52 encrypted: *versleuteld* **54** to beef up: *versterken, opvoeren*

'to upgrade your mental software' (inleidende zin)

1 In welke alinea wordt **voor het eerst** uitgelegd hoe je dit kunt doen?
Noteer het nummer van deze alinea.

© ThiemeMeulenhoff

E 9 EXAMENtekst ★★★ 2017-II: 4 met woordenlijst

Resistance is futile

THE MARSHMALLOW TEST:
Understanding Self-Control and How to Master It / WALTER MISCHEL
Bantamm Press, 326pp, £17.50

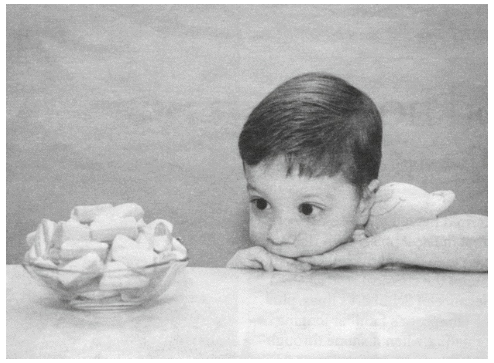

1 Anyone who has seen the commercials for Haribo featuring preschool children doing their best to resist touching a sweet will recognise the marshmallow test. The advertisements __1__ psychologist Walter Mischel's experiments in the late Sixties. He gave children two choices: eat the sweets, or hold off and win a double-sized treat when he returned. It was an investigation into the roots of self-control and Mischel was fascinated by the strategies the children adopted. Some sat on their hands, others licked the sweets. One budding criminal took a cookie apart, ate the cream filling and carefully stuck the halves back together.

2 Mischel is now 84 years old. Ten years ago he became an overnight sensation when he did a follow-up study into the lives of the original children. The new study revealed a correlation between the Sixties' test results and the success enjoyed by the grown-up volunteers, now in their early 40s. Mischel's experiment was suddenly everywhere. To a generation of parents growing anxious about their children's fate in a more competitive world, this was big news. Mischel's work lies at the point where clinical psychology and self-improvement overlap. He has always had a strong humanitarian streak. As a student in the Fifties, he volunteered at a youth centre on New York's tough East Side. He grew up among a generation that looked to Freudian analysis for life lessons, but Mischel believed that cognitive psychology, an emerging science that focused on brain processes, offered a more realistic route to happiness.

3 In his new book, he points out that Freudian theory regards the ruses we use to handle anxiety with suspicion, because they seem to aim at suppressing pain. In contrast, psychologists embrace them as natural defence mechanisms. Why live with pain, when evolution appears to have furnished us with techniques to evade and forget it? Mischel cites experiments that show taking over-the-counter headache tablets is the most effective cure for a broken heart, beating both placebos and quiet suffering. The lovelorn should forget agony aunts and reach for the aspirin.

0 futile: *zinloos* **14** budding: *ontluikend, aankomend* **18** correlation: *verband*
24 streak: *(karakter)trek* **29** ruse: *truc* **33** to furnish with: *voorzien van*
34 over-the-counter: *zonder recept* **36** lovelorn: *mensen met liefdesverdriet*
36 agony aunt: *redactrice die lezersbrieven beantwoordt*

© ThiemeMeulenhoff

4 Yet for all his suspicion of Freud, the marshmallow test intersects with a key Freudian insight into the way children learn to defer gratification for future benefits. For Freud, this occurs when a child can think in abstract terms, and so is able to weigh a real thing against a future possibility. Mischel reaches the same conclusion: the children who win the marshmallow test are those best able to make the leap into abstract symbolic thinking __5__.

5 As passions are hot and symbols are cool, Mischel talks about this in terms of hot and cold thinking. He theorises that there are two competing systems within the brain, the limbic system promoting our unconscious urges, and the executive function, which guides us towards better choices. It might strike the reader that a degree of bias informs Mischel's model, and the decision as to what is "hot" or "cold" is determined by pre-existing notions of hot-headedness and cool rationality. One might even wonder if passion is quite the villain he makes it; is it always the best strategy to think cool thoughts, in the act of love, say, or in artistic creation? Yet Mischel's insights are fascinating and rewarding. And if everything goes wrong, Mischel at least offers the helpful suggestion that we should take an aspirin.

based on a review by **Nicholas Blincoe**

Sunday Telegraph, 2014

38 to intersect: *overlappen* **39** to defer: *uitstellen* **39** gratification: *behoeftebevrediging*
48 urge: *neiging* **51** notion: *idee, begrip*

1 Which of the following fits the gap in paragraph 1?
A contradict the findings of
B explain the logic behind
C have gone beyond
D were inspired by
E will drown out

'the marshmallow test' (alinea 1)
2 In welke zin later in de tekst wordt gesteld dat het gedrag van kinderen tijdens deze test voorspellende waarde kan hebben?
Citeer de eerste twee woorden van deze zin.

3 What becomes clear about Walter Mischel from paragraphs 2 and 3?
A He has written about the origin and history of many forms of psychotherapy.
B He is interested in finding practical solutions to help people get a better grip on their lives.
C He prefers the controlled conditions of the science laboratory to mingling with patients.
D He rejects existing ideas and instead supports new and controversial research projects.

1E to drown out: *overstemmen, overschreeuwen*

© ThiemeMeulenhoff

4 How can Mischel's approach best be characterised, according to paragraph 3?
A listen to your heart and follow your emotions
B misery is part of the human condition
C relieve the grief and just carry on
D what does not kill you makes you stronger

5 Which of the following fits the gap in paragraph 4?
A and can actually picture the rewards in their minds
B because they have been taught to resist temptations
C but accept that they have no real influence on the outcome
D provided the promised treat is also of an abstract nature
E since they fail to realise what they are getting themselves into

6 What is Nicholas Blincoe's final verdict, judging from paragraph 5?
A He advises Mischel to revise some of his theories because they weaken the impact of the book.
B He disagrees on some points with Mischel's conclusions, but still recommends the book.
C He is impressed by Mischel's scientific approach, but doubts the book's practical value.
D He thinks Mischel's contributions to psychology are unrivalled and clearly presented in the book.

'Resistance is futile' (titel)
7 Wordt deze uitspraak in dit artikel nader uitgewerkt?
Zo nee, antwoord 'Nee'. Zo ja, noteer het nummer van de alinea waarin dat gebeurt.

6D unrivalled: *ongekend, niet te evenaren*

© ThiemeMeulenhoff

E10 EXAMENtekst★★★ 2017-II: 5 met woordenlijst

Tech

Apps tell strangers what they have in common

adapted from an article by **Harry McCracken**

1 SOCIAL NETWORKS FIRST persuaded millions of us to start cataloging our friends, family members and high school classmates. The networks got us to post photos, tweet our every thought and tend our virtual farms. Now the next wave wants to cross over into the real world and introduce us to nearby strangers with common interests — and perhaps a desire to make a new "best" friend.

2 There are at least 11 new smart-phone apps pushing this notion, which techies call ambient social networking. Silicon Valley is rushing to fund these start-ups, and everybody at South by Southwest (SXSW) Interactive — the annual nerdfest in Austin that famously gave Twitter its big break in 2007 — seemed to be tinkering with one of them: *Highlight*, an eight-week-old iPhone app. It is designed to reveal real-life connections you didn't know you had, as well as alert you to the presence of friends you might otherwise miss. Co-founder Paul Davison calls it a "sixth sense."

3 *Highlight* works by rummaging through your Facebook account to see whom you know and what topics you like. Then it uses your iPhone GPS to inform you when, say, a fellow conference attendee who's a former co-worker's buddy is in your immediate vicinity or when a good-looking patron who loves the same bands you do sits down at the other end of the bar. *Highlight* monitors your whereabouts continuously and automatically shares them with fellow members both in and outside your existing circle of friends. That introduces new __3__ and strikes some as enabling a form of high-tech stalking.

4 In its current form, *Highlight* is a rough draft of a powerful idea. Some problems are minor: *Highlight* has an odd habit of telling you who's nearby even when you're passing in a moving vehicle. It also drains your phone's battery as it constantly sends location data back to its servers, a problem the company says it is addressing. But getting *Highlight*'s algorithm to

8 ambient: *met de omgeving* **11** to tinker: *rommelen, prutsen* **16** to rummage: *snuffelen*
18 attendee: *deelnemer* **19** vicinity: *nabijheid* **20** patron: *klant* **21** your whereabouts: *waar je bent*

© ThiemeMeulenhoff

highlight people you actually want to meet is the biggest challenge of all. "We're just scratching the surface," says Davison. "If we both went to the same high school, it's more interesting if the school is 4,000 miles away than if it's two miles away."

5 At SXSW, I wasn't moved to track down any of the individuals *Highlight* identified as people of interest. I did, however, keep striking up rewarding conversations with folks I encountered in hotel lobbies and at parties, no app required. Serendipity in its natural form is a wonderful thing — and manufacturing it won't be easy.

Time, 2012

31 to scratch the surface: *hier: beginnen iets te onderzoeken*
37 serendipity: *gave om toevallig iets waardevols te ontdekken*

1 How can paragraph 1 be characterised best?
A as an enthusiastic account of new social media functionalities
B as an explanation for the popularity of social media in modern society
C as a promotion of the use of social media to extend one's social circle
D as a somewhat critical description of developments in social media

2 What is suggested about *Highlight* in paragraph 2?
A Experts prefer this app over similar apps, because it makes use of superior technology.
B Its attraction can be explained by the fact that it can be adjusted to its user's personal needs.
C People who have installed the app on their phone tend to check it regularly.
D Though it is not the only app of its type, it appears to have a good chance of becoming a success.

3 Which of the following fits the gap in paragraph 3?
A information gaps
B privacy concerns
C social injustice
D technological problems

'"We're just scratching the surface," says Davison.' (paragraph 4)
4 What does this remark make clear about *Highlight*'s developers?
A They are reluctant to admit their app has any major flaws.
B They realise their app is not functioning optimally yet.
C They want to redesign their app to focus more on locals.
D They wonder whether enough people will buy their app.

5 How does the writer round off the article in paragraph 5?
A by acknowledging that he has trouble keeping up with new technology
B by explaining why he dislikes having to depend on software companies
C by expressing his disappointment about apps such as *Highlight*
D by making clear he prefers making new acquaintances spontaneously

'Apps tell strangers what they have in common' (titel)
6 Met welke vakterm wordt het idee achter dit type smartphone-apps in de tekst aangeduid? Citeer deze term.

4A flaw: *gebrek, fout* **5D** acquaintance: *kennis*

© ThiemeMeulenhoff

E11 EXAMENtekst★★★ 2017-II: 6 met woordenlijst

Corporate strategy

Crossing the divide

Fish Can't See Water: How National Cultures Can Make or Break Your Corporate Strategy. By Kai Hammerich and Richard Lewis. Wiley; 297 pages; $40 and £19.99.

1 IN THE 1990s Walmart decided to advance into German territory. It was the biggest retailer in the world, with 3,800 stores in America alone and a huge pile of cash to spend. And Germany's retail sector was in a lamentable state. The Arkansas giant bought two German chains — Wertkauf (with 21 stores) and Interspar (with 74) — and immediately began Americanising them. There were greeters at the door to wish shoppers a good day and strict instructions to smile at customers.

2 The result was a disaster. The have-a-nice-day stuff went down like a lead Zeppelin with employees and shoppers alike. And Walmart compounded its mistakes by putting an American expat in charge of the German operations (he insisted on everybody speaking English). The company lost $150m a year and soon decided to sell out to a German rival, Metro.

3 Coping with cultural differences is becoming a valued skill. The advance of globalisation, particularly the rise of powerful emerging countries such as Brazil and China, means that companies have to deal with business and consumers from a wider range of backgrounds.

0 corporate: *bedrijfs-* **2** retailer: *detailhandelaar* **4** lamentable: *bedroevend, betreurenswaardig*
10 to compound: *verergeren, vergroten*

© ThiemeMeulenhoff

4 Yet many companies are bad at understanding culture. No serious business would dream of spending hundreds of millions buying a subsidiary without doing a thorough audit of its books. But Walmart advanced into the German market without bothering to make even the most rudimentary inquiries about German culture.

5 In "Fish Can't See Water" Kai Hammerich, a Danish headhunter, and Richard Lewis, a British linguist, try to teach company directors to see the water that they are swimming in. They argue that world civilisation can be divided into three global archetypes: linear-active, multi-active and reactive. Linear-active culture stresses timekeeping and getting-to-the-point and dominates in North America and northern Europe. Multi-active stresses emotion and sociability and dominates in southern Europe and Latin America. Reactive stresses "face" and harmony and dominates in Asia. But different countries stand in different positions on these various continuums: India is halfway between reactive and multi-active and Canada halfway between linear-active and reactive.

6 It is easy to poke fun at trying to capture human civilisation in a three-pointed diagram and producing a guide to business strategy from it. __5__: China is very different from what it was a decade ago. And businesses frequently defy national stereotypes: Brazil's Inbev proved to be sufficiently action-oriented and analytical to take over America's Budweiser.

7 But in focusing on culture they are clearly onto something important. "Fish Can't See Water" is full of interesting insights into modern business. Hammerich and Lewis demonstrate that cultures have a variety of comparative advantages at different stages of development. The authors have examined the life cycle of companies. It turns out that the individualistic English are good at starting companies but bad at keeping them going: Austin Motors could not compete with the more methodical Americans and Japanese. The collectivist Japanese are good at running mature companies when they have hit on a successful formula but bad at dealing with disruptive innovation. Sony was a master-innovator in the analogue age but failed to adjust to the digital age.

8 There are signs that Western firms are taking cultural sensitivity more seriously. For example, country managers are making a comeback after a long period of centralisation. Walmart now has a policy of emphasising local cultures. Stores in China sell fish in tanks rather than on slabs, and stores in Latino-dominated bits of the United States are called Supermercados de Walmart. However, emerging-market multinationals still lag behind, particularly in China, where they tend to be run by local managers who have little if any experience of working abroad and think that if they keep costs low culture will take care of itself. Messrs Hammerich and Lewis need to take their message about fish and water East as well as West.

adapted from an article from *The Economist, 2013*

20 subsidiary: *dochteronderneming* **20** audit: *accountantsonderzoek* **22** rudimentary: *elementair*
24 linguist: *taalkundige* **34** to poke fun at: *belachelijk maken* **37** to defy: *hier: niet voldoen aan*
43 comparative: *relatief* **54** slab: *plaat, snijplank* **57** to lag behind: *achterblijven*

© ThiemeMeulenhoff

‘The result was a disaster.’ (paragraph 2)

1 Why?
- **A** Local workers were replaced by foreign personnel.
- **B** The new owners failed to grasp local customs.
- **C** The public were reluctant to buy American products.
- **D** The staff addressed the customers in English.

2 How does paragraph 3 relate to paragraphs 1 and 2?
- **A** it calls into question the range of the problem
- **B** it indicates the range of the problem
- **C** it mocks the range of the problem
- **D** it sheds new light on the range of the problem

3 Which of the following is in line with the main idea of paragraph 4?
- **A** A country’s economy is dependent on its culture.
- **B** Cultural diversity should preferably be preserved.
- **C** Local cultures are readily sacrificed in the quest for profit.
- **D** The significance of cultural differences is underestimated.

4 What is the goal of paragaph 5 in relation to the book that is reviewed in this article?
- **A** to analyse its style
- **B** to elaborate on its success
- **C** to expose its weaknesses
- **D** to outline its contents
- **E** to question its merit

5 Which of the following fits the gap in paragraph 6?
- **A** A chain is as strong as its weakest link
- **B** Cultures are hard to pin down
- **C** History repeats itself
- **D** Money is the root of all evil
- **E** National identities are set in stone

6 Welke zin uit alinea 7 vat het in deze alinea gepresenteerde inzicht samen?
Citeer de eerste twee woorden van deze zin.

7 Which of the following is in line with what the writer says in paragraph 8?
- **A** Authors Hammerich and Lewis have focused exclusively on Western mistakes.
- **B** Eastern companies still fail to realise that adjusting to local culture is advisable.
- **C** Potentially lucrative opportunities are overlooked because of Western arrogance.
- **D** The Eastern approach generally tends to be more profitable and sensible.

‘Crossing the divide’ (titel)

8 In welke **twee** alinea’s worden voorbeelden genoemd van bedrijven die dit succesvol gedaan hebben?
Noteer de nummers van deze twee alinea’s.

3C quest: *zoektocht, het najagen* **4D** to outline: *samenvatten*
4E merit: *verdienste, waarde* **7C** lucrative: *winstgevend*

E12 EXAMENtekst ★★★ 2017-II: 7 met woordenlijst

Music Moguls donate $70 million to University of South California

based on an article by **Jenna Wortham**

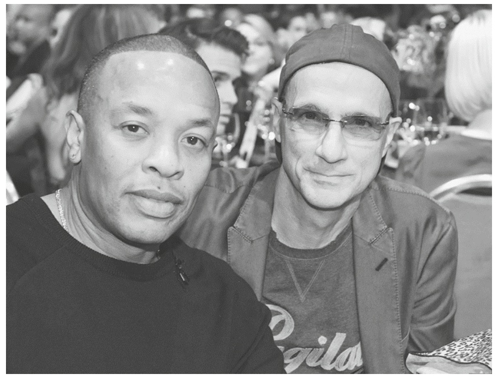

1 The record producer Jimmy Iovine and his business partner Dr. Dre have a keen eye for talent. Between them, the two have jump-started the careers of stars ranging from Lady Gaga to 50 Cent to the Black Eyed Peas. Now they think they can help create the next Steve Jobs, legendary founder of the Apple company.

2 The music moguls, who founded the wildly popular Beats headphone business, are giving $70 million to the University of Southern California to create a degree that blends business, marketing, product development, design and liberal arts. The contribution is relatively modest, as donations to universities go, but the founders' ambitions are __2__, as they explained in an interview in the elaborate presidential dining room on the lush U.S.C. campus: "If the next start-up that becomes Facebook happens to be one of our kids, that's what we are looking for," said Mr. Iovine.

3 Like many celebrities, Mr. Iovine and Dr. Dre have been seduced by the siren call of the tech world, which has lured stars like Justin Bieber, Tyra Banks and Leonardo DiCaprio to finance a start-up or develop their own idea. They have had more success than most with Beats, a private company that they say makes $1 billion in sales annually.

4 Still, the world of academia is __4__ Mr. Iovine and Dr. Dre. Neither went to college. And during the interview, Mr. Iovine confessed more than once that he was "out of my depth" when it came to discussing details of the program. He referred those questions to Erica Muhl, dean of the university's fine arts school, who will be the inaugural director of the program and in charge of devising the curriculum, selecting professors and reviewing applications.

5 The details of the four-year program, officially *the U.S.C. Jimmy Iovine and Andre Young Academy for Arts, Technology and the Business of Innovation*, are still being completed. The first class of 25 students will enter in fall 2014, selected for their academic achievement, the university said, as well as their ability for "original thought."

6 "I feel like this is the biggest, most exciting and probably the most important thing that I've done in my career," Dr. Dre said. Part of the endowment includes several full scholarships, he said, to help financially

0 mogul: *hoge piet, baas* **4** to jump-start: *een duw in de rug geven* **13** degree: *studierichting*
17 lush: *weelderig groen* **20** siren call: *krachtige roep* **20** to lure: *verleiden*
26 to be out of your depth: *boven je pet gaan* **27** dean: *directeur* **28** inaugural: *eerste*
38 endowment: *schenking*

disadvantaged students to "go on to do something that could potentially change the world."

7 Still, the endowment does not rank high among gifts to educational institutions. But Rae Goldsmith, the vice president for resources of the Council of Advancement and Support of Education, which tracks donations above $100 million to colleges and universities, said that regardless of the size the donation was meaningful because it was rare for donors to establish new departments and courses of study.

8 The idea for the program came to Mr. Iovine and Dr. Dre not long after creating the Beats company, when they found themselves with a problem familiar to Silicon Valley entrepreneurs: the rapidly depleting reservoir of potential employees, including software engineers and marketing savants.

9 They hope that the program will supply not only future employees for Beats' current business, but also for a new venture, a streaming music service, Beats Music, that is expected to make its debut later this year. Mr. Iovine compared their thinking to the approach to a typical business problem of "how do we make the best product?" "In this case," he said, "the kids are the product."

10 Mr. Iovine acknowledged that their plan was ambitious but said the pair were not afraid to take risks. "We have no idea where this is going," he said. Dr. Dre said, "It's definitely a stepping stone to something." And Mr. Iovine jumped in, __7__, "But we're not quite sure what it is."

International Herald Tribune, 2013

39 disadvantaged: *minder bevoorrecht* **49** entrepreneur: *ondernemer* **49** to deplete: *leegraken*
50 savant: *uitblinker* **52** venture: *onderneming* **59** stepping stone: *springplank*

'stars ranging from Lady Gaga to 50 Cent to the Black Eyed Peas' (paragraph 1)

1 What are these artists meant to exemplify judging from this text as a whole?
They are meant to make clear that Dr. Dre and Jimmy Iovine
A are interested in a variety of genres.
B have had great professional success.
C use their money to finance new artists.
D work best when operating as a team.

2 Which of the following fits the gap in paragraph 2?
A controversial
B impressive
C unpretentious
D unusual

3 What becomes clear about 'many celebrities' in paragraph 3?
A The success of their careers depends on technological innovations.
B They are asked by technology companies to donate money.
C They hope to become more notorious by investing in technology.
D They like being involved in initiating technological developments.

1 to exemplify: *illustreren*

 © ThiemeMeulenhoff

4 Which of the following fits the gap in paragraph 4?
A a cause for concern to
B a place of comfort for
C far from familiar to
D out of bounds to

5 Geef van elke van de volgende beweringen aan of deze wel of niet overeenkomt met de inhoud van alinea 5 en 6.
Students wanting to follow the program
1 need to have scored good grades and be creative.
2 receive a grant if they make educational progress.
Noteer 'wel' of 'niet' achter elk nummer.

'Still, the endowment does not rank high among gifts to educational institutions.' (alinea 7)

6 In welke zin is dit punt al eens eerder gemaakt?
Citeer de eerste twee woorden van deze zin.

7 Which of the following fits the gap in paragraph 10?
A adding a new perspective
B contradicting his partner
C finishing the thought

'Music Moguls donate $70 million to University of South California' (titel)

8 Leg uit wat volgens de tekst het probleem was dat hen hiertoe heeft aangezet.

4D out of bounds: *verboden terrein*

© ThiemeMeulenhoff

F 2018-II met woordenlijsten

In dit onderdeel kun je oefenen met een heel examen. Net als bij onderdeel E vind je onder elke tekst een woordenlijst met de vertaling van woorden die in deze tekst een speciale betekenis hebben of die niet vaak voorkomen.

Boven elke tekst wordt de moeilijkheidsgraad aangegeven door middel van sterren, waarbij de teksten met drie sterren het moeilijkst zijn.

De antwoorden en uitwerkingen staan op mijn.examenbundel.nl.
De cijferbepaling staat achter in deze bundel in de bijlage.

F 1 EXAMENtekst★ 2018-II: 1 met woordenlijst

Every student succeeds

President Obama and Congress gave American children a gift this holiday season with passage of the "Every Student Succeeds Act" ["Senate approves sweeping legislation on public schools," news, Dec. 10]. The law offers an opportunity to improve public school education through greater adoption of expanded learning time and targeting funds to after-school, before-school and summer services for students from low-income families. By sixth grade, children from affluent homes have spent 6,000 more hours at enrichment activities, creating a critical education gap. It's not an achievement gap but an opportunity gap. Afternoons filled with caring adults in the classroom offer moments of discovery that can be a critical advantage all children can enjoy. Now there is a federal law to further support and encourage that. That is a gift for all children in our nation.

Steven M. Rothstein, Boston

2 passage: *goedkeuring* **3** sweeping: *ingrijpend* **5** to target funds: *geld beschikbaar stellen*
7 affluent: *rijk* **8** critical: *doorslaggevend, beslissend* **11** to further: *bevorderen, stimuleren*

"Every Student Succeeds Act" (line 2)

1p **1** How can the writer's attitude towards this new law best be characterised?
A as completely objective
B as highly appreciative
C as mildly mocking
D as rather critical

"That is a gift for all children in our nation." (laatste zin)

1p **2** Maar voor welke kinderen vooral, volgens de tekst?
Geef antwoord in het Nederlands of citeer het juiste deel uit de tekst.

F 2 EXAMENtekst★ 2018-II: 2 met woordenlijst

Buy this handbag

Robin Givhan's Dec. 9 Style article, "Buy this handbag, save the planet?," about high-end fashion houses "going green," was further proof of how radically our society must change if we are to address climate change. The solution is not to nip and tuck around the edges by no longer using leather-curing chemicals that are bad for the environment but, rather, to yank up by the roots the consumerist culture, the throw-away mentality that prevails in this country, demonstrated by the "need" to buy the newest phone every year, a new car every few years, etc.

We need to stop purchasing so many material items that leave permanent footprints on the environment: the materials used to make them, the fuel required to transport them and space in the Earth once we no longer want them. We need to make do with less. Besides, we should demand that the products we buy do not have a built-in limited life-span. It is time to understand the difference between needs and desires and to live and purchase accordingly.

Emily S. Goldman, Washington

washingtonpost.com, 2015

2 high-end: *zeer duur*
5-6 to nip and tuck around the edges: *kleine cosmetische veranderingen aanbrengen*
8 to yank up: *aanpakken* **18** accordingly: *(dien)overeenkomstig*

1p **3** What is the main point Emily Goldman makes on the topic of “high-end fashion houses ‘going green’”?
A She believes it is an important step in the right direction.
B She claims it is a marketing trick that will increase sales.
C She doubts whether it will boost the sale of ‘green’ products.
D She expects it will greatly improve the industry’s image.
E She thinks it will only make a marginal difference.

“the throw-away mentality” (regel 9)
1p **4** Welke zin maakt duidelijk dat deze mentaliteit bewust door producenten gestimuleerd wordt?
Citeer de eerste twee woorden van deze zin.

3E marginal: *minimaal*

© ThiemeMeulenhoff

F 3 EXAMENtekst★★ 2018-II: 3 met woordenlijst

Society and Culture

Invisible Boyfriend

adapted from a blog by Alexis Evans

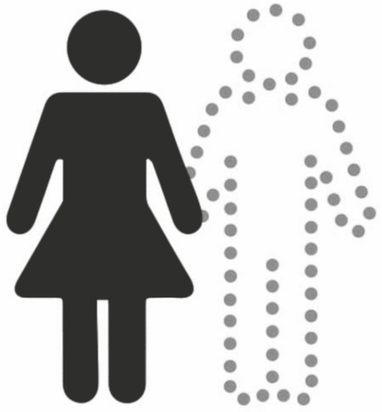

1 Are you single and sick of unsolicited relationship questions from your co-workers, mail lady, or parents? Then put down the catnip and carton of chunky monkey and say hello to your new virtual man.

2 You can subscribe to Invisible Boyfriend for just $25 per month. You sign up for a profile with this app and pick from a selection of online photos to begin creating your perfect boyfriend. You can also pick his name (mine would be Aubrey Graham), age, and even craft his personality. Then users can text their new fake boyfriend, and get this – he texts back!

3 What's probably the most shocking thing about this site is that the fake boyfriends are actually real guys! One *Washington Post* reporter actually found herself falling for her faux beau. She then discovered that her invisible boyfriend was in fact not one person dedicated to her alone. She explains: "The service's texting operation is powered by Crowdsource, a St. Louis-based tech company that manages 200,000 remote, microtask-focused workers. When I send a text to the Ryan number saved in my phone, the message routes through Invisible Boyfriend, where it's anonymized and assigned to some Amazon MTurk or Fivrr freelancer. He gets a couple of cents to respond. He never sees my name or number, and he can't really have anything like an actual conversation with me."

4 This app is probably one of the saddest/creepiest things I've ever seen. I applaud the developers for seeing an unmet need for a niche audience and finding a way to service it, but the whole concept is bound to backfire. What happens when the people you're fooling want to meet this prince charming? Have fun explaining that one.

lawstreetmedia.com, 2015

1 unsolicited: *ongevraagd* **4** catnip: *kruidensigaret* **4-5** carton of chunky monkey: *beker bananenijs*
14 faux beau: *nepvriend* **15** to dedicate to: *toewijden aan* **20** to assign: *toewijzen*
24 niche: *speciaal klein deel* **25** to backfire: *een averechtse uitwerking hebben*

© ThiemeMeulenhoff

1p **5** Which of the following becomes clear about the ‘Invisible Boyfriend’ service in this text?
A Its customers may be unaware that there are several individuals behind a virtual friend.
B It stands out for being considerably more user-friendly than its competitors.
C Participants eventually end up getting romantically involved in real life.
D The company that operates it is known to seriously underpay its employees.

“an unmet need for a niche audience” (alinea 4)
1p **6** In welke zin wordt duidelijk welk probleem met deze app kan worden opgelost?
Citeer de eerste twee woorden van deze zin.

1p **7** How does the writer of this article view the ‘Invisible Boyfriend’ service?
A as classy but overpriced
B as clever but disturbing
C as commendable but imperfect
D as exciting but extravagant

7C commendable: *aanbevelenswaardig, prijzenswaardig*

F 4 **EXAMEN**tekst★★ **2018-II: 4** met woordenlijst

For what it's worth

1 MY day normally begins so early that it's actually two days ago. But last week a series of unfortunate events including a wardrobe crisis and a milk catastrophe in the kitchen made me an hour late.

2 Being 60 minutes late in the morning has a remarkable effect on my entire day, but most notably on the commute.

3 As the train pulled into the station it appeared as though an entire platform full of people had all decided to get into the first carriage. To my horror though, as each subsequent car passed, they all looked the same. Some passengers were giving me repellent expressions to try and deter me from taking up more non-existent space next to them. Other people were pressed so tightly against the glass that they were incapable of making any facial expressions at all. I could tell what they were thinking though.

4 A set of doors opened and, at the same moment, two people simultaneously and foolishly breathed out creating a tiny void. I saw my opportunity, dived in and expertly morphed into the shape of the doors so nothing was amputated as they closed. I had succeeded in boarding but at a cost of having to spend most of the journey in someone's armpit while being glared at.

5 There was so little free space left in the carriage that some commuters were starting to use breathing apparatus. Despite this, at the next station the doors opened and a man started trying to climb into my pocket. When the doors closed the passengers relaxed, which pinned the man to the wall with such pressure that by the next station he had turned into a diamond.

2 catastrophe: *ramp* **9** repellent: *afwijzend, afwerend* **14** void: *(lege) ruimte*
15 to morph into: *veranderen in*

6 Parts of my own body had started to fossilize but fortunately the next stop was mine. Evidently my destination was also everyone else's too and alighting from the train was more akin to surfing. It was lucky I wanted to get off because I didn't really have much choice.

7 To prevent this unfortunate situation occurring again I have developed a brilliant rush hour strategy. Just before bed I quickly consume 10 pints of cider (good cider). Then for breakfast I pick up my usual order: lamb souvlaki, extra onions and tzatziki, hold the salad, lamb … and bread.

8 The result of this recipe is breath that can etch glass. As commuters approach my carriage a slight exhalation in their direction has a similar effect to tear gas and they will normally wait for the next train.

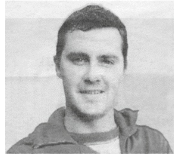

Dan Gardner, an mX reader who hopes you don't adopt his idea.

adapted from a column in *mX Newspaper, 2012*

24-25 to alight from: *uitstappen* **25** akin to: *gelijk aan* **31** to etch: *snijden*
32 exhalation: *uitademing*

“I have developed a brilliant rush hour strategy” (alinea 7)
1p **8** Welke andere, serieuzere aanpak voor het probleem heeft de schrijver al eerder in de tekst zijdelings aangegeven?
Geef antwoord in het Nederlands.

1p **9** Geef van de volgende aspecten van reizen met het openbaar vervoer aan of deze wel of niet genoemd worden in de tekst.
1 reiskosten
2 vertragingen
Noteer “wel” of “niet” achter elk nummer.

1p **10** Welk van de volgende stijlmiddelen heeft de schrijver van deze column het **meeste** toegepast?
A beeldspraak
B herhaling
C overdrijving
D paradox

F 5 **EXAMEN**tekst★★ **2018-II: 5** met woordenlijst

What's the Big Idea?

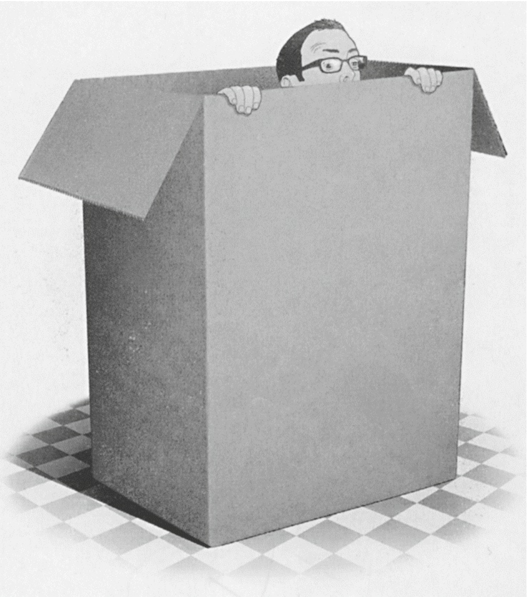

based on an article by Rob Cromwell

1 If you were asked to name a business that encourages creativity in its staff, the likes of Apple, Google or Pixar might be near the top. But what is it that makes them hotbeds of revolutionary ideas and novel inventions? Is it the indoor beach shacks and hidden rooms (complete with fully-stocked bars) that Pixar staffers can enjoy? Or perhaps the Lego room and two-storey slide that Google employees use?

2 "Businesses like to put themselves in boxes, it simplifies things, but if the box is too rigid – or it's the wrong box — the company suffers. It won't be **__11__** enough to deal with changing conditions," says Luc de Brabandere, co-author of *Thinking in New Boxes.* "This is where creative thinking comes in, as organisations look at constructing 'new' boxes for themselves. There is no universal recipe for success."

3 History is awash with firms who have jumped on the creative bandwagon with both verve and a bundle of cash, but without a suitable business plan in support. And simply paying lip service to creativity can be terminal. Kodak invested heavily in creativity, and the people they employed delivered expertly: its R&D department invented a digital camera in 1975. However, the management insisted film remained the future and Kodak lost out to electronics companies more willing to adapt. The company filed for bankruptcy in 2012.

4 shack: *tent, hut* **6** slide: *glijbaan* **8** rigid: *onbuigzaam, star* **13** awash with: *vol van*
13-14 to jump on the bandwagon: *aansluiten bij* **14** verve: *enthousiasme*
15 to pay lip service to: *prijzen zonder de werkelijke bedoeling het te steunen*
17 R&D: *Research and Development (Onderzoek en Ontwikkeling)* **20** to file for: *aanvragen*

© ThiemeMeulenhoff

4 David Burkus, author of *The Myths of Creativity* says: "We're in a knowledge-based economy, so it's beneficial to be perceived as creative. People are naturally biased against innovations. The key to overcoming this is delaying judgment — it's what consumers do, and it means that good ideas can overcome that bias in the end." Burkus adds: "You can learn something from every test that doesn't work. The best companies are those that reward both success and failure, because both are getting you closer to something new. Only **__13__** should be punished."

5 Which brings us back to Google, the simple search engine that brought us the most detailed map of the world, the most popular smartphone operating system, and an office with a slide in it. At Google, staying still has never been an option and Eze Vidra of that company tells its employees: "Think big, start small. When you first start out, the biggest barriers are in your mind, so just remove them." However, Vidra is also at pains to make clear that there need to be clear pathways for new ideas to move up: "Creativity is a tool and must be used as such — if creativity becomes your goal then your business will fail."

6 But how many Googlers are actually creative thinkers? According to Vidra, it is a little bit in all of them, when you look at how they spend their working week: "70% of the time you do the job you are paid to do, 20% is for personal projects to do with the brand, and the remaining 10%? That is for the crazy stuff." It is of course easier for an organisation worth $200 billion to free up such time for its staff, but perhaps every organisation can spare a few of its resources for the crazy stuff.

Holland Herald, 2014

1p **11** Which of the following fits the gap in paragraph 2?
A big
B cheap
C flexible
D strong

1p **12** What is the main goal of paragraph 3?
A to give an explanation for the fact that managers tend to be wary of taking financial risks
B to illustrate why companies should be prepared to invest in modern technology
C to stress that asking for new ideas only makes sense if a company is ready to use them
D to support Luc de Brabandere's theory on how to successfully run a business

1p **13** Which of the following fits the gap in paragraph 4?
A ambition
B inaction
C obedience
D rebellion

12A to be wary: *voorzichtig zijn* **13B** inaction: *laksheid*

© ThiemeMeulenhoff

De in de tekst genoemde experts hebben ieder een andere belangrijkste boodschap. Deze boodschappen kunnen elk kernachtig samengevat worden met een van deze beschrijvingen:

a be adjustable
b means to an end
c miracle cure
d rewarding genius
e trial and error

2p **14** Geef voor elke expert aan welke beschrijving past bij zijn bijdrage.

1 Luc de Brabandere (alinea 2)
2 David Burkus (alinea 4)
3 Eze Vidra (alinea 5)

Noteer de juiste letter achter elk nummer.
Let op: er blijven twee beschrijvingen over.

14b means to an end: *een middel om een doel te bereiken* **14**e trial and error: *met vallen en opstaan*

F 6 **EXAMEN**tekst ★★★ **2018-II: 6** met woordenlijst

Cinderella is a fairy tale

by Viv Regan

1 'Once upon a time, there was a beautiful young girl named Cinderella. She had two ugly stepsisters who were very cruel to her.' As the opening lines of *Cinderella* suggest, the story is not a postmodern masterpiece or a haunting tale of familial dysfunction. It is a classic Disney fairy tale: a childish fantasy packed with sparkly magic. It is, in short, a kids film.

2 Sadly, given the online hullabaloo surrounding the release of Kenneth Branagh's new live-action adaptation of *Cinderella* (which is out today), you could be forgiven for thinking that *Cinderella* is a threat to children. Upon word of the film's release, the ugly stepsisters of the commentariat united with a few 'perpetually petrified parents' and railed against *Cinderella*, criticising, in particular, the incy-wincy waistline sported by Lily James, the actress playing the pauper-turned-princess. According to the likes of Dr Rosie Campbell, a reader in politics at Birkbeck, the film sends the wrong message to young girls. 'This focus on beauty, this "pinkification" of the Disney role model. No wonder we are struggling to get young women engaged with politics', Campbell told the *Guardian*. So now even the crisis of politics is being laid at the doorstep of Disney!

3 They may have been leaping to the film's defence, but the cast and crew also seemed to take the role-modelling malarkey seriously. In one interview, James said: 'The film is about courage, kindness, strength and

4 haunting tale: *verhaal dat door je hoofd blijft spoken* **6** hullabaloo: *ophef*
9 commentariat: *gevestigde nieuwsmedia* **10** perpetually: *permanent* **10** petrified: *doodsbang*
10 to rail against: *schelden op, protesteren tegen* **11** incy-wincy: *heel smal* **12** pauper: *arme*
19 malarkey: *onzin*

beauty from within so they [the critics] are focusing on the wrong thing.' *Cinderella* screenwriter, Chris Weitz, went even further, telling the *Daily Beast* that Gandhi was the inspiration for Cinderella's 'inner strength' in the film. So, while Cinderella may not kick ass, at least she's 'Gandhi in a gown'.

4 How peculiar it is to think that *Cinderella* (or *Frozen*, which was praised for its feisty female leads) has a role to play in bringing up our kids. It speaks to a very confused idea of what a role model is to think that a fictional character can, and should, hold such sway over children's development. Adults here are re-cast as little more than extras.

5 The anti-*Cinderella* campaign is typical of the megalomania of today's 'think of the children' campaigners. Not only do these people think it is their job to pry into adults' family lives; it seems they also think it's okay to pry into children's imaginations, too.

6 If you go, enjoy the film. After all, it's just a bit of fun.

spiked-online, 2015

24 to kick ass: *wild tekeergaan* **25** gown: *jurk* **27** feisty: *pittig* **29** to hold sway: *domineren*
31 megalomania: *grootheidswaan* **33** to pry into: *bemoeien met*

1p **15** How does the writer introduce the topic of this text in paragraph 1?
A by analysing the main theme of Disney's *Cinderella*
B by criticising the latest screenplay version of *Cinderella*
C by explaining why *Cinderella* is a film with great potential
D by making clear that *Cinderella* is not a realistic movie

"*Cinderella* is a threat to children" (paragraph 2)
1p **16** In which paragraph does Viv Regan explain **why** she thinks this is nonsense?
A paragraph 2
B paragraph 3
C paragraph 4
D paragraph 5

1p **17** Wie wordt door Viv Regan als voorbeeld genoemd van "the ugly stepsisters of the commentariat" (alinea 2)?
Schrijf de naam van deze persoon op.

2p **18** Geef van elke van de volgende beweringen aan of deze wel of niet in overeenstemming is met de **mening van Viv Regan**.
1 Lily James is ongeschikt om de hoofdrol te spelen in de film *Cinderella*.
2 De film *Cinderella* zou het politieke bewustzijn van jonge vrouwen moeten stimuleren.
3 De makers van de film *Cinderella* overschatten het belang en de voorbeeldfunctie van de film.
4 De film *Frozen* heeft bewezen hoe groot de invloed van een film met een sterke vrouwelijke hoofdpersoon is.
Noteer "wel" of "niet" achter elk nummer.

© ThiemeMeulenhoff

F 7 EXAMENtekst ★★★ 2018-II: 7 met woordenlijst

How to beat the bugs

adapted from an article by Brooke Borel

It was a long winter for many of us, so the return to warm weather makes upcoming plans for barbecues and picnics sound all the sweeter. Those outdoor activities, of course, come with an itchy, harsh reality: mosquitoes and ticks, as well as the nasty illnesses they spread. How should you protect yourself?

1 In the United States, there are two categories of insect repellents: those that are registered and those that are not. The Environmental Protection Agency regulates the distribution, use, and sale of all insect repellents, along with all other pesticides. For registered products, this means that any company that would like to sell a particular pesticide must hand over a slew of safety and efficacy data to the EPA. If the data are sufficient, the EPA registers a label for that product specifying exactly where and how it can be used.

2 For certain products, there is __20__ — specifically for those all-natural bug sprays that your well-meaning, chemical-fearing friend is pressing into your hand at the picnic. In 1996 the EPA exempted 31 pesticide ingredients from registration, in part to make it easier for companies to bring related products to market. These minimum-risk pesticides, as they're called, are "demonstrably safe for the intended use" and mainly include foods and essential oils such as citronella, cloves, and mint. Because the EPA has already deemed these ingredients safe, the agency doesn't need to see related safety data for each new product that includes them. The trouble is, the agency doesn't require efficacy data either. Many exempt products boast "EPA-Approved" on their labels, which is a little misleading. For safety, this is true. But this does not mean that the EPA says the products repel any insects.

3 Of course, just because the EPA doesn't require efficacy data doesn't mean these ingredients fail to repel biting pests. But the science isn't promising. Take citronella, among the most commonly sold exempt ingredients. Undiluted, citronella oil may repel mosquitoes for two hours. Common products with 5 percent to 15 percent concentrations, however, may last just 20 to 30 minutes, and other studies suggest citronella candles don't offer much protection at all. __21__ show up for many ingredients on the list, if data even exist. And while higher concentrations work best for some of these products, they are also more likely to cause irritation of the eyes, lungs, and skin.

inleiding itchy: *jeukerig* **inleiding** tick: *teek* **1** insect repellent: *insectenwerend middel*
6 slew: *massa* **6** efficacy: *werkzaamheid* **11** to exempt: *vrijstellen* **15** clove: *kruidnagel*
16 to deem: *oordelen* **25** undiluted: *onverdund*

© ThiemeMeulenhoff

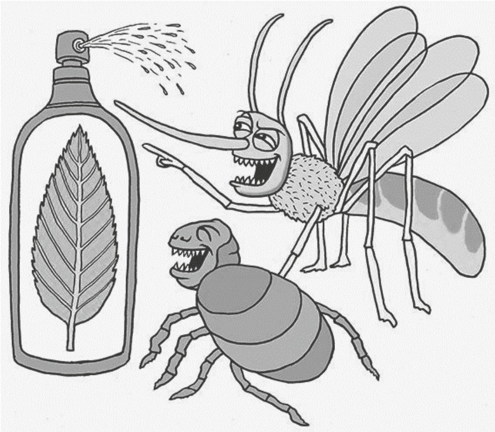

4 There are other options that may please everyone. Newer EPA-*registered* (not just *approved*) alternatives have proved to be nearly or as effective as DEET, one of the most effective and long-lasting insect repellents available. One is picaridin, a synthetic version of piperine, the chemical that gives black pepper its kick; another is IR3535, a biopesticide based on the amino acid alanine that Europeans have used happily for many years and that the EPA approved for use in the United States in 1999.

5 For full-on chemophobes who seek a registered product, there is lemon-eucalyptus oil, which works as well as low concentrations of DEET and may last for up to six hours. For adventurous chemophobes, there is PMD, the synthetic version of lemon eucalyptus. Both are generally safe, although neither should be used on children under the age of 3 (just another example of the fact that __23__).

6 __24__, there are those who will still tout the 100 percent all-natural repellents. They're welcome to it. I, for one, as a resident of a region plagued with both West Nile virus and Lyme disease, will stick with science and use products with the ingredients recommended to protect against mosquitoes and ticks. Biting, disease-carrying arthropods don't heed the all-natural fad. I won't, either.

Brooke Borel writes for Popular Science and TED.com, among others, and is working on a book about bedbugs.

slate.com, 2013

---

42 acid: *zuur* **46** chemophobe: *chemicaliënhater* **52** to tout: *aanprijzen* **56** arthropod: *geleedpotige*
57 to heed: *letten op* **57** fad: *rage, mode*

Een bedrijf dat zijn anti-insectenmiddel wil laten registreren in de VS moet informatie geven over verschillende aspecten.

1p **19** Geef van de volgende aspecten aan of ze wel of niet genoemd worden in alinea 1.
1 de gezondheidsrisico's van het middel
2 de prijs van het middel
Noteer "wel" of "niet" achter elk nummer.

1p **20** Which of the following fits the gap in paragraph 2?
A a further check
B an escape clause
C an extra certificate
D a safer option

1p **21** Which of the following fits the gap in paragraph 3?
A Alarming flaws
B Safety concerns
C Similar patterns

1p **22** How does paragraph 4 relate to paragraph 3?
A It criticises the role the EPA has played in promoting the repellents discussed in paragraph 3.
B It elaborates on the problems reported about the repellents discussed in paragraph 3.
C It gives further information about the potency of the repellents discussed in paragraph 3.
D It makes clear why the repellents discussed in paragraph 3 tend to cause problems.
E It mentions repellents to be preferred over the ones discussed in paragraph 3.

1p **23** Which of the following fits the gap in paragraph 5?
A chemicals are more effective
B experiments can lead to innovations
C natural doesn't always equal benign
D the industry cannot be trusted

1p **24** Which of the following fits the gap in paragraph 6?
A Likewise
B Of course
C Therefore

1p **25** How can the tone the writer uses in paragraph 6 be characterised?
A as arrogant and indifferent
B as emotional and undecisive
C as impartial and open-minded
D as mocking and resolute

1p **26** Citeer de eerste twee woorden van de zin uit alinea 4, 5 of 6 die wordt uitgebeeld door de illustratie.

21A flaw: *gebrek, zwakke plek* **25D** resolute: *vastberaden*

F 8 EXAMENtekst ★★★ 2018-II: 8 met woordenlijst

It is all in the mind

1 Imagine a politician from your party is in trouble for alleged misdemeanors. He's been assessed by an expert who says he likely has early-stage Alzheimer's. If this diagnosis is correct, your politician will have to resign, and he'll be replaced by a candidate from an opposing party.

2 This was the scenario presented to participants in a new study by Geoffrey Munro and Cynthia Munro. A vital twist was that half of the 106 student participants read a version of the story in which the dementia expert based his diagnosis on detailed cognitive tests; the other half read a version in which he used a structural MRI brain scan. All other story details were matched, such as the expert's years of experience in the field, and the detail provided for the different techniques he used.

3 Overall, the students found the MRI evidence more convincing than the cognitive tests. For example, 69.8 percent of those given the MRI scenario said the evidence the politician had Alzheimer's was strong and convincing, whereas only 39.6 percent of students given the cognitive tests scenario said the same. MRI data was also seen to be more objective, valid and reliable. Focusing on just those students in both conditions who showed skepticism, over 15 percent who read the cognitive tests scenario mentioned the unreliability of the evidence; none of the students given the MRI scenario cited this reason.

4 In reality, a diagnosis of probable Alzheimer's will always be made with cognitive tests, with brain scans used to rule out other explanations for any observed test impairments. The researchers said their results are indicative of naive faith in the trustworthiness of brain imaging data. "When one contrasts the very detailed manuals accompanying cognitive tests to the absences of formalized operational criteria to guide the clinical interpretation of structural brain MRI in diagnosing disease, the perception that brain MRI is somehow immune to problems of reliability becomes even more perplexing," they said.

5 What about the students with a very strong political identity for whom the diagnostic evidence was therefore particularly unwelcome? The researchers found that the gap between the perception of MRI and cognitive testing was largest for this group. This is because, when the students were highly motivated to disbelieve the diagnosis of Alzheimer's, those told about the cognitive tests were very dismissive, but those told about the MRI scans showed similar levels of trust to their less partisan peers. The authors said this suggests we are more willing to discount unwelcome psychological evidence than we are to discount brain-based evidence.

6 These new results add to past findings showing people's bias for neuroscience and other "hard" sciences and against psychology. For instance, medical students think their psychology lectures are "soft and fluffy"; students think psychology is less important than the other natural sciences; children rate psychological questions as easier than chemistry or biology questions; and expert testimony supporting an insanity defence is seen as less convincing when delivered by a psychologist than a psychiatrist.

7 The researchers called for their work to be extended into other contexts, and for the allure of neuroscience to be probed more deeply. "The need for the general public to accurately evaluate the scientific methods used by psychologists is especially relevant to real-world situations," they said, "in which strongly held values, beliefs, or identification with specific groups renders people particularly likely to discount psychological evidence."

wired.com, 2015

2 misdemeanor: *wangedrag* **3** to assess: *onderzoeken, beoordelen* **27** impairment: *beperking*
27 indicative of: *kenmerkend voor*

38 dismissive: *afwijzend* **39** partisan: *bevooroordeeld* **40** to discount: *niet serieus nemen*
44 fluffy: *pluizig* **47** testimony: *verklaring, bewijs* **50** allure: *aantrekkingskracht*
50 to probe: *onderzoeken* **51** to evaluate: *(het belang) erkennen* **53** to render: *maken*

1p **27** Which of the following is in line with paragraph 1?
A In politics, medical evidence tends to be overlooked.
B Medical judgements can be politically motivated.
C Medical proof may lead to the ending of a politician’s career.
D Politicians’ medical conditions should be made public.

2p **28** Geef van elke van de volgende beweringen aan of deze wel of niet in overeenstemming is met alinea 1, 2 en 3.
1 De Munro’s wilden met het onderzoek aantonen dat hersenscans vragenlijsten overbodig maken.
2 Alle deelnemers aan het onderzoek kregen gegevens te zien van een denkbeeldige patiënt bij wie mogelijk sprake was van dementie.
3 Het aantal jaren ervaring dat een expert had, bepaalde hoe betrouwbaar de studenten de uitkomsten vonden.
4 Studenten die de informatie op basis van hersenscans kregen, vertrouwden erop dat deze gegevens klopten.
Noteer “wel” of “niet” achter elk nummer.

1p **29** What becomes clear about cognitive tests from paragraph 4?
A They are ultimately less upsetting for a patient than a session in a scanner.
B They come with more sophisticated guidelines for understanding the results than scans.
C They give a less objective insight into a disease than a brain scan offers.

29B sophisticated: *nauwkeurig, verfijnd*

© ThiemeMeulenhoff

© ThiemeMeulenhoff

1p **30** What is the goal of paragraph 5?
A to counterbalance the findings presented in paragraph 3
B to further explore the findings presented in paragraph 3
C to give an example of the findings presented in paragraph 3
D to support the findings presented in paragraph 3

1p **31** How can paragraph 6 best be characterised?
A It contradicts the outcome of the Munro research.
B It puts the Munro research in a broader context.
C It stresses the scientific quality of the Munro research.

1p **32** Which of the following is in line with the opinion of the researchers, as presented in paragraph 7?
A They advocate closer cooperation between physicians and psychologists.
B They are critical of scientists who deliberately misinterpret medical findings.
C They think that the reliability of scanning equipment needs to be improved.
D They would like to see a better appreciation of the merits of psychology.

32D merit: *verdienste*

© ThiemeMeulenhoff

F 9 EXAMENtekst★★ 2018-II: 9 met woordenlijst

Ghana's e-Waste Dump Seeps Poison

By Samantha L. Stewart

1 ON THE OUTSKIRTS of Accra lies the Agbogbloshie slum — one of Ghana's largest electronics-waste dumps. Amid black smoke and the stench of burning plastic, a mountain of abandoned motherboards, computer monitors, and hard drives litters the landscape. It is no wonder the locals call it "Sodom and Gomorrah."

2 Behind this apocalyptic scene is the best of intentions gone awry. For decades, Western countries have been donating computers to West Africa with the hope of pushing the developing world into the digital age. Instead, the efforts have backfired, reducing many communities to massive piles of smoldering e-waste.

3 The problem really began with the computers themselves: many were outdated, broken, and unusable. And they arrived in far greater numbers than anyone had originally expected. More than 50 million tons of discarded electronics are produced each year, according to the United Nations Environment Programme. And in Europe, only 25 percent of e-waste gets recycled. So in recent years the need for disposal alternatives has skyrocketed. Unregulated shipping containers, marked "donations," started landing in developing countries, packed with e-waste. What had been an ad hoc development project quickly devolved into a scheme for companies to get around national regulations and cheaply dump dangerous garbage into ill-equipped and extraordinarily poor rural villages.

4 The result? In Agbogbloshie it is a treacherous treasure hunt. Villagers burn the discarded electronics to extract copper and other salable metals. Local manufacturers buy the commodities, offering one of the only steady

1 slum: *hier: stortplaats* **3** stench: *stank* **4** to litter: *vervuilen* **6** apocalyptic: *onheilspellend*
6 to go awry: *misgaan* **9** to backfire: *een averechtse uitwerking hebben* **10** smoldering: *smeulend*
14 discarded: *afgedankt* **19** to devolve: *veranderen* **23** treacherous: *verraderlijk, gevaarlijk*
24 salable: *verkoopbaar* **25** commodity: *basisproduct, grondstof*

© ThiemeMeulenhoff

income streams in town. Unfortunately, the fumes from the burning debris are extremely hazardous: in Agbogbloshie's soil and water, there are high concentrations of lead, mercury, thallium, hydrogen cyanide, and PVC.

5 As if poisons weren't enough, Ghana is also one of the top sources of cybercrime in the world, according to the U.S. State Department. Hard drives containing sensitive personal data end up in the hands of criminals who comb through these dump sites to steal information. So the hazards of technological trash actually flow north as well as south.

Newsweek, 2011

26 debris: *hier: afval*

"the best of intentions" (paragraph 2)

1p **33** What were these original intentions?
To give Third World Countries the means to
A develop ecofriendly methods of waste disposal.
B financially benefit from Western wastefulness.
C get acquainted with modern technology.
D stimulate local economic initiatives.

2p **34** Geef van elk van de volgende citaten uit alinea 3 aan of dit een direct gevolg benoemt van "the need for disposal alternatives" (alinea 3).
1 "Unregulated shipping containers"
2 "an ad hoc development project"
3 "a scheme for companies to get around national regulations"
4 "ill-equipped and extraordinarily poor rural villages"
Noteer "wel" of "niet" achter elk nummer.

"Ghana's e-Waste Dump Seeps Poison" (titel)

1p **35** Welk van de volgende citaten is **niet** in overeenstemming met de strekking van deze titel?
A "a mountain of abandoned motherboards, computer monitors, and hard drives litters the landscape" (paragraph 1)
B "the efforts have backfired, reducing many communities to massive piles of smoldering e-waste" (paragraph 2)
C "Local manufacturers buy the commodities, offering one of the only steady income streams in town." (paragraph 4)
D "So the hazards of technological trash actually flow north as well as south." (paragraph 5)

© ThiemeMeulenhoff

F10 EXAMENtekst★★ 2018-II: 10 met woordenlijst

BLUSHING

adapted from an article by **Caroline Williams**

In a species with a reputation for cunningly manipulating others to maximise personal gain, blushing is pretty difficult to explain. One wonders why humans would develop a response that puts us at a social disadvantage by forcing us to ___36___ that we have cheated or lied. It is a question Darwin struggled with. He pointed out that while all people of all races blush, animals – other primates included – do not. When it came to explaining the evolution of "the most peculiar and the most human of all the expressions", he was ___37___. That has not stopped others from trying to find an explanation.

One suggestion is that blushing started out as a simple appeasement ritual. It is a way to show dominant members of the group that we ___38___ their authority. Perhaps later, as our social interactions became increasingly complex, it became associated with higher emotions such as guilt, shame and embarrassment. This would seem to put individuals at a disadvantage, but blushing might actually make a person more attractive or socially desirable.

Noting that women blush more than men, neuroscientist V.S. Ramachandran of the University of California, San Diego, has come up with another suggestion. Blushing might have evolved as a way for women to demonstrate their ___39___ to men and so enlist their help in rearing offspring. He explains: "Blushing is telling someone that you can't cheat. If you ask me about infidelity I can't lie – my blush gives me away." Primatologist[1] Frans de Waal of Emory University in Atlanta, Georgia, also thinks blushing could have emerged as a way to foster trust. He says: "If you were to go hunting with a partner with a face of stone, you could never tell what he wanted. You would feel uncomfortable and wouldn't be sure if you could rely on him."

newscientist.com, 2009

noot 1 primatologist: deskundige op het gebied van mensapen

1 cunningly: *listig* **5** primate: *mensaap* **9** appeasement: *geruststelling* **17** to evolve: *ontwikkelen*
18 to enlist: *inroepen* **18** to rear: *opvoeden* **21** to foster: *kweken, bevorderen*

© ThiemeMeulenhoff

Kies bij iedere open plek in de tekst het juiste antwoord uit de gegeven mogelijkheden.

1p **36**
A appreciate
B ignore
C reveal
D suppress

1p **37**
A at a loss
B at his best
C in the wrong
D in two minds

1p **38**
A envy
B question
C see through
D submit to

1p **39**
A complexity
B honesty
C instability
D potency

37A to be at a loss: *geen idee hebben* **37D** to be in two minds: *op twee gedachten hinken*
38D to submit to: *zich onderwerpen aan*

© ThiemeMeulenhoff

F11 EXAMENtekst★ 2018-II: 11 met woordenlijst

Fighting Puppy Mills

In the article "Why We're Still Fighting Puppy Mills" (May/June), you imply that it is OK to keep livestock caged and mistreated, because they are livestock. By saying "It's legal to treat them like livestock, rather than what they are – companion animals," you are telling your readers that livestock animals are somehow inferior to pet animals, when in fact every single soul of the billions slaughtered each year could have been a beautiful companion. While I do understand your mission to focus on helping more traditional pets, animals living in abuse every single day in (factory) farms need our voice, too. No need to hurt them more than we already do.

Aliona Groh
by email

Best Friends Magazine, 2015

0 mill: *fabriek* **2** livestock: *hier: dieren* **5** inferior: *ondergeschikt, minder* **5** pet animal: *huisdier*

1p **40** Why did Aliona Groh write to *Best Friends Magazine*?
A to ask for withdrawal of an article
B to criticise the choice of subject for an article
C to express support for a cause mentioned in an article
D to question a line of reasoning used in an article

40A withdrawal: *terugtrekking*

© ThiemeMeulenhoff

F12 EXAMENtekst★ 2018-II: 12 met woordenlijst

UNITED

Customer Property Claim Form

Please accept our sincere apologies for the inconvenience you have been caused by the delay of your checked property. To assist with your claim, please complete and return this form.

While our efforts to locate your property continue, it is of the utmost importance to promptly complete this claim form and return it to us as soon as possible. The most intensive phase of tracing is based on the information provided on this claim form. For domestic carriage, in the event you fail to return the information provided on this claim form within 45 days, no action shall lie against United Airlines. The claim form should be completed in its entirety with a detailed description of each individual item contained within the bag(s), or the items missing from the baggage, including signatures from all persons impacted. If your claim involves more than one bag, please itemize each bag and its contents separately. The accuracy of the information you provide enhances our ability to locate your property through our tracing efforts. Failure to include requested information may affect the processing of your claim.

In addition, please include the following items in addition to this signed form to assist in processing your claim:
- Customer copy of the flight ticket, or ticket receipt
- Original proof of purchase for items valued at $100 USD or higher
- Baggage claim checks
- If applicable, proof that excess value was declared at check in
- For interim expense reimbursement, receipts are required for all items purchased
- European customers, please include bank name and address, account name and ABA/Chips number
- Clear copy of driver's license or other government issued photo ID for each person asserting a claim

Important: Please retain copies of all documents you send to us, for your records.

0 property claim: *hier: schadevergoeding* **7** domestic: *binnenlands* **12** to impact: *raken, treffen*
22 excess: *extra* **23** reimbursement: *vergoeding* **29** to retain: *bewaren*

© ThiemeMeulenhoff

Notice of Baggage Liability Limits

For domestic travel between points within the United States (except for domestic portions of international journeys), United's liability for loss of, damage to, or delay in delivery of a passenger's checked baggage is limited to $3,400 per ticketed passenger, unless a higher value is declared in advance. In accordance with 14 CFR Part 382, the above limit of liability does not apply for loss, damage or delay of wheelchairs or other assistive devices. Excess value may not be declared on certain types of articles. United assumes no liability for high value, fragile, or perishable items carried in connection with domestic travel. For a complete list of excluded items, see the terms in our Contract of Carriage at our website, united.com

For international travel to which the Montreal Convention applies, liability for loss, delay, or damage is limited to $1575 per passenger for baggage, whether checked or unchecked.

For international travel to which the Warsaw Convention applies, liability for loss, delay, or damage to baggage is limited to $20 per kilogram (approximately $9.07 per pound), and $400 per passenger for unchecked baggage.

united.com, 2014

31 liability: *aansprakelijkheid* **39** perishable: *bederfelijk*

In de tekst staat een maximumbedrag genoemd dat je terug kunt krijgen als United Airlines je bagage is kwijtgeraakt.

2p **41** In welke **twee** gevallen kun je **meer** uitbetaald krijgen dan het maximumbedrag? Geef antwoord in het Nederlands.

© ThiemeMeulenhoff

G Examenteksten met uitwerkingen

1. Lees voordat je aan de vragen begint de 'oriëntatie vooraf' die bij de tekst wordt gegeven. Dat helpt je bij het snel bekijken van de tekst.

2. Beantwoord de vragen. Let op dat je een open vraag altijd in het Nederlands beantwoordt, behalve als het anders is aangegeven. Als je in het Engels antwoordt, levert dat 0 punten op.
   Kijk niet naar de uitwerkingen voordat je alle vragen bij een tekst helemaal hebt doorgewerkt.

3. Bekijk de uitwerkingen. Bestudeer in ieder geval zorgvuldig de uitwerkingen van de vragen die je fout had.
   Het is zinvol ook de uitwerkingen te lezen bij de vragen die je goed had. Je kunt dan nagaan of je het antwoord om de juiste reden hebt gekozen.

De examenteksten zijn gerangschikt naar moeilijkheidsgraad (één, twee en drie sterren).

© ThiemeMeulenhoff

G 1 EXAMENtekst★ 2017-I: 2 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: 'Rebellen zonder doel' zegt nog niet zo veel.
voorkennis: De titel is een variant op de naam van de beroemde film *Rebel without a cause* uit 1955 met in de hoofdrol James Dean. Deze film gaat over een tiener die zich afzet tegen de maatschappij en de generatie van zijn ouders. Zou de tekst over jongeren gaan die rebelleren zonder precies te weten waartegen?
illustratie: Op de foto zie je een metro die is bespoten met graffiti. Is dit kunst? Of is er schade toegebracht aan deze trein?
soort tekst: Dit artikel is verschenen in *The Australian*, het grootste nationale dagblad van Australië.

Rebels without a cause

based on an article by Gabrielle Carey

1 GRAFFITI is everywhere: on trains, walls, telegraph poles, billboards, fences and desktops. The most important part of being a graffitist is the tag. Millions upon millions are spent on removing the "vandalism" of graffiti but no one has asked why the tag is so significant. Living in an age where brands are everything – where names such as Apple, Bulgari, Nike and Gucci have an almost mystical power (as though, if we were to invoke the names often enough, we might suddenly find ourselves levitating above the mere mortals that surround us), surely we cannot find it surprising that young people feel the urgency to brand themselves.

2 When I was growing up, there was only one brand that mattered: Levi's jeans. Before you could judge whether someone was "in" or not, you had to check out their backside. Levi's signified cool. The way you checked someone's status was to ensure that their back, left-hand pocket was bearing the tiny red tag with the word: Levi's. My best friend and I quickly realised that the most rebellious act possible was to tear off a teenager's Levi's tag. It was a dangerous activity and we were threatened with bashing more than once. Kids pounced on us when they realised their tag was gone. Ripping the tag off meant removing all the value, not only of the jeans, but of the person. So although I am now approaching my mid-50s, the teenage desire for tags is something I still understand.

3 The really frightening part of the story is the growth of that tag, from a tiny red flag on a denim pocket, to an all-encompassing concept that requires all of us not only to wear brands, but to create and be our own brand. What was once just a sign of teenage insecurity has now become institutionalised to the point that there are "experts" who are invited into schools to talk to students about how to manage their brand on Facebook.

4 The success of a brand, as we know, doesn't depend on the product; it depends on how effectively your brand/logo/theme tune infiltrates the zeitgeist, and to what extent it remains imprinted on people's minds. And our young people understand this only too well. Why else would they jeopardise their lives painting their tags in tunnels and beside railway tracks? In the absence of a marketing budget, these young brand managers have cleverly located a cheap and relatively easy-to-access audience in the passing, peak-hour train carriages. Talk

© ThiemeMeulenhoff

to the graffiti writers and they can tell you, proudly, exactly how many trains pass by a certain spot every hour; each viewing of their tag means they have been "seen" and each sighting means their brand has increased in value.

5 Some may argue that we need to make graffitists take responsibility for their actions (and reduce the cost to the taxpayer) by getting them to clean off their graffiti. But this would risk confirming their idea of themselves as outsiders and if they have to erase their identity – or what stands as their identity – they may be even more rabid about going out to restate it. Any cleaning up needs to be within a wider community service so we encourage the idea of a citizen within a society rather than confirming a sense of the heroic loner against the system.

The Australian, 2012

1 What is the main point made in paragraph 1?
A Graffitists are good at commercially exploiting their work.
B It is a mystery why graffitists are eager to copy famous logos.
C It is clear what motivates youngsters to become graffitists.
D Society should behave more tolerantly towards graffitists.
E Some graffitists act as if they are superior to their peers.

2 What is the main function of paragraph 2?
A to analyse the writer's fascination with tags
B to establish the writer's ignorance about tags
C to explain the writer's dislike of tags
D to illustrate the writer's insight into tags

3 What is the author's point about tags that paragraph 3 leads up to?
A They are employed as educational tools.
B They are exploited by big companies.
C They have a negative impact on children.
D They have become far too important.

4 Which of the following becomes clear from paragraph 4?
A Companies hire graffitists to save on advertising costs.
B Graffitists understand and apply marketing principles.
C Many graffitists enjoy the risks they expose themselves to.
D Public places with graffiti art draw many visitors.

5 Which of the following statement(s) is/are in line with paragraph 5?
1 Forcing graffitists to remove their own work could solve the problem.
2 Making graffitists feel excluded may increase their urge to produce graffiti.
A only 1
B only 2
C both 1 and 2
D neither 1 nor 2

G 2 **EXAMEN**tekst★ **2018-I: 1** met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: 'Energie gebaseerd op koolstof' is een duidelijke aanwijzing waar de tekst over gaat: over niet-duurzame, fossiele energie.
soort tekst: De tekst is een ingezonden brief. Onder de brief zie je de naam en woonplaats van de briefschrijver. De brief is verschenen in de *Times of Oman*, een van de Arabische staten. De briefschrijver komt uit Ruwi, dat in Oman ligt.
soort opgave: De enige vraag bij deze tekst is een meerkeuze-invulvraag. De open plek staat aan het eind van de ingezonden brief. Lees de hele tekst goed door om het juiste woord te kunnen kiezen. De tekst moet dan met de door jou gekozen invulling één geheel vormen.

Carbon-based energy

For the developing world, where there are millions of people suffering from abject poverty, lack of drinking water, malnutrition, premature deaths etc., the priority is to achieve the fastest feasible rate of economic growth. Carbon-based energy is by far the cheapest source of energy and this is likely to remain so in the foreseeable future. As such, it is the energy of choice of developing countries. Taking the step of switching over to a dearer source of energy is something developing countries cannot __1__.

M.R. Srivasatava
Ruwi

Times of Oman, 2013

1 Which of the following fits the gap?
A afford
B ignore
C organise
D prevent

G 3 EXAMENtekst★ 2018-I: 2 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel en illustratie: De illustratie trekt onmiddellijk de aandacht. Je ziet de vorm van hersens die oplichten met elektronische verbindingen. Linksonder zie je combinaties van nullen en enen. 'Grijze stof' uit de titel verwijst dus naar hersens. Zou de tekst gaan over hoe Google onze hersens beïnvloedt?
soort tekst: Dit artikel is verschenen in de *London Evening Standard*, een gratis krant die op werkdagen in Londen verkrijgbaar is.
soort opgave: Als een tekst maar één vraag heeft, lees je die altijd eerst. Je moet aangeven hoe de opmerking in de laatste zin getypeerd kan worden. Om de toon te doorzien lees je het artikel aandachtig en let je op het taalgebruik.

Google meets grey matter

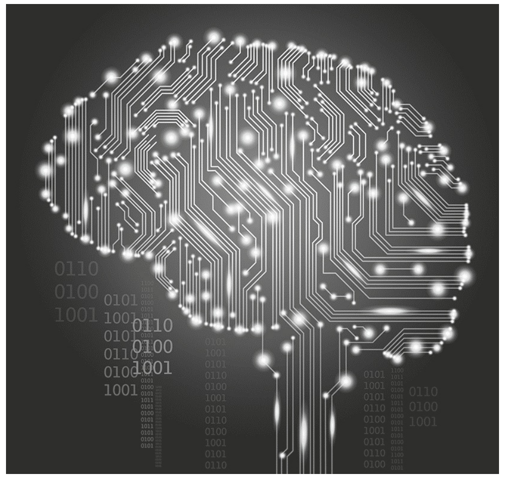

NOW we all have our heads in the cloud. According to a Harvard University study, many of us consider search engines to be electronic extensions of our brains and our reliance on sites such as Google has made us more forgetful.

This shouldn't come as a surprise. Using a calculator made my mental arithmetic rusty; my diary means I can rarely recall dates of meetings and dinners. It doesn't mean, as one online commentator fretted yesterday, that we are morphing into the Borg, just that we are living by the Einstein dictum: "Never memorise what you can look up."

I had to Google that quote.

London Evening Standard, 2013

"I had to Google that quote." (last sentence)

1 How can this comment be characterised?
A as condescending
B as indifferent
C as lighthearted
D as surprised

© ThiemeMeulenhoff

G 4 EXAMENtekst★ 2018-I: 10 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel en illustratie: Herken je direct dat de illustratie een foto van een fietshelm is? Zou de titel 'Gedaanteverwisseling' aangeven dat de helm van vorm kan veranderen?
soort tekst: Dit korte artikel stond in 2014 in *Focus,* een maandelijks wetenschappelijk tijdschrift dat wordt uitgegeven door de BBC.
soort opgave: De enige vraag is een meerkeuze-invulvraag. De open plek staat bijna aan het eind van het artikel. Lees de tekst voor de open plek goed door. Ook de zin erna levert de nodige informatie op, want na de dubbele punt volgt een verklaring. Bekijk de invulmogelijkheden en maak je keuze. De tekst moet met de door jou gekozen invulling één logisch geheel vormen.

Shapeshifter

There isn't always an easy or secure way to store your helmet after a bike ride, which is why Jeff Woolf, a British inventor, has come up with the Morpher – a foldable helmet that collapses into a package small enough to fit into most bags. The Morpher's convenience doesn't __1__ its protection: its manufacturer, Strategic Sports, says the helmet exceeds most safety standards.

Morpher helmet
Morpherhelmet.com, $110 (£69) plus P&P

Focus, 2014

1 Which of the following fits the gap?
A compromise
B improve
C require

© ThiemeMeulenhoff

G 5 EXAMENtekst★ 2018-I: 11 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
soort tekst: Uit de bronvermelding *scd.uscourts.gov* kun je afleiden dat de tekst afkomstig is van de Amerikaanse overheid (*us.gov*) en over rechtbanken gaat (*courts*). De letters *scd* staan voor South Carolina District. De tekst komt uit een informatieblad voor mensen die worden opgeroepen om als jurylid te dienen in een rechtszaak.
kopjes en voorkennis: Deze tekst bestaat uit negen kopjes. In de eerste twee kopjes valt het woord 'Jury Duty' op. Juryplicht betekent dat iedere Amerikaan opgeroepen kan worden om zitting te nemen in een jury. In de rechtspraak is een jury een groep burgers die beoordeelt of een verdachte schuldig of onschuldig is.
soort opgaven: Om het juiste antwoord te vinden op de twee vragen moet je op zoek naar de relevante passages. Bedenk onder welk kopje je de gevraagde informatie kunt vinden en lees die tekst goed door. Bij beide vragen bestaat je antwoord uit een citaat uit de tekst.

Jury Duty Information

Jurors perform a vital role in the American system of justice. The protection of our rights and liberties is largely achieved through the teamwork of judge and jury who, working together in a common effort, put into practice the principles of our great heritage of freedom. The judge determines the law to be applied in the case while the jury decides the facts. Thus, in a very important way, jurors become a part of the court itself.

Notification of Jury Duty

Persons are notified of jury duty by mail when they receive an official summons to appear for a term of court. Jurors are not recalled after service for one term of court. The summons mailing contains a map to the courthouse, information regarding parking, accommodations if an overnight stay is necessary, as well as the procedure to request a hardship excuse. In most cases there will be a questionnaire which must be completed and returned to the court within three days.

Types and Terms of Service

Petit Jurors are summoned to serve on civil and criminal jury trials held in the District Court. A civil jury consists of six to twelve members. Criminal trials require twelve jurors with a minimum of one alternate. All juries are drawn on the first day you report. If you are not selected, your jury service will be over that day. If selected, a juror serves an average of three to five days during a term of court.
Grand Jurors convene monthly for one to three days during the 12-18 month term of service. The sessions are held in secrecy to determine whether there is sufficient evidence to warrant a true bill of indictment. This is the initial stage of a criminal proceeding. The U.S. Attorney currently has five grand juries; two meet in Columbia, and one each meets in Florence, Charleston and Greenville.

Compensation

The daily attendance fee is $40.00 payable to all jurors including U.S. Postal Service employees. Full time federal government employees do not receive an attendance fee. Round trip mileage is paid at the rate indicated on the summons. A subsistence fee is paid if an overnight stay is required. The amount of the subsistence fee varies depending on location and season. Parking garage fees, if incurred, will also be reimbursed.
A check for attendance, mileage and subsistence, if any, will be mailed to your home address approximately three weeks after jury selection.
A separate check will be issued if your service is required for a trial.

© ThiemeMeulenhoff

Absentees

Jurors who fail to report as directed can be ordered to appear before the court to show cause for his/her failure to comply with the summons. Any person who fails to appear pursuant to such order or who fails to show good cause for noncompliance with the summons may be fined not more than $1,000, imprisoned not more than three days, ordered to perform community service, or any combination thereof.

Jury Areas

The District of South Carolina is divided into three large jury areas which may require travel to a courthouse some distance from one's home. Since all jurors are selected randomly by computer, a person may be summoned to a courthouse which is not the closest Federal Courthouse to his/her home.

Employment Rights

Federal jurors are protected against discharge or coercion by employers as a result of being called for jury duty. District courts have jurisdiction of these civil actions. A mechanism is provided for the appointment and compensation of counsel for jurors claiming violation by their employers and whose claims are found to have probable merit. The court will provide a certificate of service showing attendance for jurors whose employers require them.

Reporting

Jurors are provided with a toll-free number, 1-866-865-8152, and dialing instructions to access the status of a request for a hardship excuse or postponement as well as reporting information the day before jury selection and throughout their term of service. The recorded message gives changes regarding jury selection and disposition of civil and criminal cases prior to the trial if jury service is no longer needed.

Dress Code

Jury service is a serious civil responsibility. Appropriate dress is required. T-shirts, tank-tops, halter tops, shorts and flip flops are not appropriate.

scd.uscourts.gov, 2014

© ThiemeMeulenhoff

Een Amerikaans staatsburger die opgeroepen wordt om als jurylid zitting te nemen, kan een verzoek indienen om hiervan vrijgesteld te worden.

1 Hoe wordt zo'n vrijstelling genoemd in deze tekst?
Citeer de uitdrukking die zo'n vrijstelling aanduidt.

2 Voor welke groep gelden afwijkende regels als het gaat om vergoedingen?
Citeer de eerste twee woorden van de zin waarin deze groep genoemd wordt.

G 6 EXAMENtekst★★ 2017-I: 9 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: Boven de tekst staat dat project Salus een antipestcoördinator zoekt voor het graafschap Kent.
soort tekst: Uit de regels boven de tekst en de afsluitende vetgedrukte tekst onderaan kun je afleiden dat het hier om een vacature gaat.
noot: In de voetnoot wordt verklaard waar OfSTED voor staat.
opgave: Als een tekst maar één vraag heeft, lees je die eerst. Je weet dan waarop je moet letten bij het lezen van de tekst. Hier moet je aangeven of vier beweringen juist of onjuist zijn. Lees de beweringen en begin daarna aan de tekst. Kom je bij een gedeelte dat over een van de beweringen gaat, dan lees je dat stuk nauwkeurig om te bepalen of je 'juist' of 'onjuist' moet opschrijven.

project Salus

Kent Anti-Bullying Co-ordinator

Salary: £30,000 - £35,000 pro rata
(30 hours preferred but all variations of part-time, full-time, flexible working and secondment considered)

Location: Countywide (base flexible)

Are you as **passionate** as we are about **tackling bullying**?

Have you got the **professional credibility** to support and challenge head teachers and senior managers to recognize the issue and tackle the causes while offering creative and evidence based **solutions**?

Are you a **motivated individual** looking for a new challenge in a role you can make your own?

If your answer is yes to these three questions, then you may be interested to hear we are currently looking to appoint an Anti-Bullying Co-ordinator, to sustain and further develop the excellent practice we have already established.

As a professional in the education field, you will be well versed in issues of bullying and will demonstrate a good knowledge of the OfSTED[1)] framework. You will be committed to sharing best practice and demonstrate the skills and capabilities required to keep the profile of anti-bullying high.

Project Salus is a social enterprise established to deliver services previously undertaken by Kent State Schools. The organization is at the cutting edge of service delivery and seeks to improve outcomes for children and young people across Kent. This role is vital within the organization and reflects our core values.

We are looking for an experienced, talented individual with the energy, enthusiasm and the professional credibility to continue to drive this service forward.

Fixed term until next June, extension subject to continued funding.

For more information please contact Sally Williamson on 07725 595722

For an application pack please contact Katie Ling on 07725 595727 or at Katie.ling@projectsalus.co.uk

Closing Date: Monday 25th February, Interview Date: Tuesday 5th March

noot 1 OfSTED = Office for Standards in Education: de schoolinspectie in Groot-Brittannië

1 Geef van elke van de volgende beweringen over de vacature van project Salus aan of deze juist of onjuist is volgens de tekst.
1 De nieuwe werknemer gaat antipesttrainingen aan leerlingen geven.
2 De nieuwe werknemer zal scholen verspreid over heel Groot-Brittannië gaan begeleiden.
3 Er wordt een baan voor onbepaalde tijd aangeboden.
4 Het uitwisselen van ervaringen is onderdeel van de werkzaamheden.
Noteer 'juist' of 'onjuist' achter elk nummer.

© ThiemeMeulenhoff

© ThiemeMeulenhoff

G 7 EXAMENtekst★★ 2018-I: 3 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: 'Waterveiligheid, uit de kraan'. Zou de tekst over schoon drinkwater gaan?
soort tekst: De tekst is een bewerking van een artikel dat is geschreven door Susan Rowntree, een wetenschapper. Onder de tekst lees je dat zij van 1984 tot 1995 voor 'Inland Waters Directorate' heeft gewerkt en zich daar heeft beziggehouden met waterbeheer in Canada en de waterkwaliteit. Het artikel is gepubliceerd op de website van *The Globe and Mail*, een Canadees dagblad dat uitkomt in het westen en midden van Canada.
noot: Let op de voetnoot. Hierin wordt een afkorting uit regel 6 uitgelegd.

Water safety, on tap

1 I've been following your ongoing Headwaters series with great interest. When my grandmother's family emigrated to North Battleford from London before the First World War, they lost two children to typhoid due to dirty water. So I had a personal interest in water safety when I was hired by the Inland Waters Directorate to complete and execute an automated planning and management system of B.C.'s freshwater network[1] in 1984.

2 In 1991, our regional office was reorganized to include water quality on a Canada-wide basis, but the work was shut down in 1995 before it could be finished. The remnants of the federal freshwater and meteorology staff in B.C. were relocated, most to B.C.'s universities during the cost-cutting and layoff of 45,000 federal employees. For the past 20 years, the remnants of our staff have relied on university students to do the former federal work while they earned their degrees.

3 In 1995, I left after I was ordered to run scenarios of up to 90% cuts of our water safety monitoring network. I foresaw a Walkerton event happening in Canada and didn't want to be there when it did because our mandate was to protect the public. In 2000, Walkerton's deadly tainted-water nightmare struck.

4 Teaching Canadian students environmental science for the past 20 years has been an effort in vain unless the Inland Waters Directorate is reinstated to lead Canada's fragmented water safety efforts. With many of the directorate's former leaders soon to retire, a new generation is needed to protect freshwater safety.

Susan Rowntree, physicist, computing scientist for Inland Waters Directorate water survey of Canada and water quality, 1984 to 1995; Victoria

adapted from an article from *theglobeandmail.com, 2015*

noot 1 B.C.'s freshwater network = The freshwater network of British Columbia, a province of Canada

1 What is Susan Rowntree's reason for writing this letter?
She wants to
- **A** explain why Inland Waters Directorate has wrongfully fired her.
- **B** express her concern about how Canada manages its freshwater supply.
- **C** inform the public about the impact of the Headwaters series on water policy.
- **D** stimulate young academics to consider a career in water management.

"In 2000, Walkerton's deadly tainted-water nightmare struck." (paragraph 3)
2 What is the purpose of mentioning this?
- **A** to confirm the accuracy of Susan Rowntree's foresight
- **B** to make clear that Susan Rowntree succeeded in her task
- **C** to put Susan Rowntree's story in a broader perspective
- **D** to show that Susan Rowntree feels personally responsible

G 8 EXAMENtekst★★ 2018-I: 7 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel en illustratie: Boven de tekst staat 'Agenten en camera's'. Op de foto zie je een agent die een bril vasthoudt, met aan de zijkant een cameraatje. Politiemensen filmen dus waar ze mee bezig zijn.
soort tekst: De tekst is verschenen op *npr.org*, de website van *National Public Radio*, een van de Amerikaanse publieke radio-omroepen.

Cops and Cameras

adapted from an article by Martin Kaste

1 Body-worn video cameras are quickly becoming standard-issue for American police, especially at departments in the process of reform. And in New Orleans, the troubled police department is now requiring almost all officers to wear the cameras. It has a dark history of corruption, racism and brutality. The low point may have been the Danziger Bridge episode, after Hurricane Katrina, when police shot unarmed people, then covered up the crime. The introduction of the cameras demonstrates the department's spirit of transparency. "They can help us have that unvarnished re-creation of what happened," New Orleans' superintendent of police Ronal Serpas says.

2 But what happens if an officer stops recording — say, right before someone gets roughed up? The chief says that kind of "selective recording" won't be tolerated. The department's body camera rules do not spell out the penalty for failing to record, though Serpas says a cop can be fired for being untruthful.

3 In the long run, the bigger problem may be a question of ___3___: Ursula Price works for the Independent Police Monitor, the office that investigates potential cases of police misconduct. When Price first called the department to ask for a body camera video, she had high hopes. She was looking for footage of an arrest in which the suspect was bitten repeatedly by a police dog. When she asked for camera footage, an officer quickly told her that there wasn't any — and when she asked why, he said he didn't know. Later, he told Price that there is video, after all. But it took 2½ weeks for her to see it. She says the whole system for finding out what videos the police have is clunky. "There have been some problems dealing with getting permission to view things that are public records and people having to sue, and judgments against the department, and fines and fees and such for not following the public records rules."

4 Sam Walker, emeritus professor of criminal justice at the University of Nebraska, Omaha, is an expert on police accountability; he talks to chiefs all the time. "I've really been struck by the extent to which people just assume this is the coming thing," he says. Cameras are especially appealing to troubled police departments that are under federal scrutiny. Video lets a department signal its devotion to openness — but for that to mean something, it can't look as if the videos are just for the benefit of the police. ___5___, New Orleans has decided to let officers watch their own videos before writing reports; Walker says that's not a good idea. "If an officer is planning to lie, video is a good guide to what kind of lie he can get away with. And that could feed into a public perception that the right to view the videos is a police privilege."

5 In New Orleans, Lt. Travis St. Pierre is demonstrating the new technology to random citizens. He introduces himself to one pedestrian, who immediately asks, "What's wrong?" You can't blame the guy for being a little freaked out. St. Pierre's camera fits over his ear, and the effect is sort of Robocop-y. St. Pierre trains other cops on the cameras, and they've told him that the body cameras are changing behavior — on the part of the public. "They always have this one individual that likes to be disruptive, curse at the police, fight with the police, and when they got out and turned the camera on and informed her she was being recorded, she immediately said, 'Ah. OK,' and was not a problem at all. We're seeing a lot of that kind of stuff," St. Pierre says. It'll be interesting to see who ends up changing their behavior more in New Orleans — the police, or the people their cameras are pointing at.

npr.org, 2014

© ThiemeMeulenhoff

"Cops and Cameras" (titel)

1 Citeer het woord uit alinea 1 dat aangeeft wat de politie wil bereiken door middel van camera's.

2 How does paragraph 2 relate to paragraph 1?
A It contradicts what is said in paragraph 1.
B It illustrates what is said in paragraph 1.
C It mocks what is said in paragraph 1.
D It re-examines what is said in paragraph 1.
E It repeats what is said in paragraph 1.

3 Which of the following fits the gap in paragraph 3?
A access
B capacity
C money
D regulations

4 Geef van elke van de volgende beweringen aan of deze wel of niet in overeenstemming is met alinea 3.
1 Er zijn aanwijzingen dat de politie sommige opnames heeft verwijderd.
2 Een systeem om politieopnames te archiveren ontbreekt.
3 De politieopnames mogen alleen bekeken worden door de politie zelf.
4 Een aantal burgers heeft al een boete gekregen naar aanleiding van politieopnames.
Noteer "wel" of "niet" achter elk nummer.

5 Which of the following fits the gap in paragraph 4?
A For instance
B Likewise
C On the other hand
D Therefore

6 What is the point made by Lt. Travis St. Pierre in paragraph 5?
A Corrupt police officers will find ways to use the recordings to their own advantage.
B People conduct themselves differently when they know the police are filming them.
C People feel safe and secure when confronted with policemen fitted out with camera equipment.
D The police should improve basic communication skills rather than rely on technology.

© ThiemeMeulenhoff

G 9 EXAMENtekst★★ 2018-I: 8 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel, illustratie en ondertitel: 'Insecten op de meest moderne wijze bereid' lees je boven de foto, waarop je een sandwich ziet die is belegd met sla en grote kevers. Daaronder staat: 'Goed voor je. Goed voor de aarde. Lekker om te eten?' Het artikel zal dus gaan over de nieuwe, duurzame trend om insecten als voedsel te bereiden en de vraag of dit lekker is.
soort tekst: Dit artikel is in 2013 in *Newsweek* gepubliceerd. Zie het overzicht in A4: *Veelgebruikte bronnen*.

BUGS A LA MODE

Good for you. Good for the Earth. Good to eat?

BY JOSH DZIEZA

1 Would you eat a bug to save the world? What if it looked like a burger? A 150-page report by the U.N.'s Food and Agriculture Organization makes the case that if we're going to feed the world's growing population, bugs need to be on the menu. To start with, insects are highly nourishing; many have as much protein per gram as beef and as many omega-3 fatty acids as fish, plus a bunch of vitamins and fiber. Then there's the fact that raising bugs is far easier on the environment than raising mammals: crickets don't need acres of pasture, nor do they belch methane or create mountains of manure — all factors that add to livestock's 18 percent share of greenhouse-gas emissions.

2 Of course the argument against eating bugs is also quite compelling: they're gross. But that's a question of cultural conditioning, and pro-bug-eating entomologists, chefs, and environmental activists are looking for ways to change our palates. David George Gordon, author of *The Eat-a-Bug Cookbook*, likes to begin cooking demonstrations by asking his audience how many people in the room ate something that fell out of the butt of a chicken that morning.

3 Gordon thinks insects will make the leap, but when they do, they probably won't look like the tempura-fried tarantula in his cookbook. "The idea of eating a whole anything is weird," he says. "People say, 'I can't eat this. It's looking back at me.'" __3__, he points to the work of researchers at Wageningen University in the Netherlands, who hope to purée mealworms into burgers and sausages. Copenhagen's Nordic Food Lab is working along similar lines with its bee-larvae-based granola and yogurt. (They describe the flavor as something like egg and honey with a hint of honeydew melon.) The most elegant bug offering to date comes from the Royal College of Art and Imperial College London, where a team of postgraduate students created the "ento box," a sleek bento-style container of insect-protein cubes. It looks a lot like sushi, which even a few decades ago was still regarded warily in the West. With the right packaging, maybe bugs could follow a similar path.

Newsweek, 2013

1 Which of the following is not mentioned as a benefit of eating insects in paragraph 1?
A Farming insects does less damage to the world's ecosystem than traditional farming.
B Farming insects is probably the way to help prevent starvation in parts of the world.
C Insects can be sold for a bigger profit than most conventional farm animals.
D Insects contain just as many essential nutrients as foods they can replace.

"they're gross" (paragraph 2)
2 How does Gordon try to challenge this notion?
A by comparing the nutritional value of insects with that of eggs
B by denying that dietary preferences are personal and predetermined
C by describing a generally accepted product in a graphic way
D by stressing that eating insects helps to reduce global warming

3 Which of the following fits the gap in paragraph 3?
A However
B Instead
C Likewise
D Moreover

4 What is the main function of paragraph 3?
A to analyse the motives of institutions that are trying to get people to eat insects
B to demonstrate a variety of methods aimed at getting people to eat insects
C to make clear why trying to get people to eat insects is of the utmost importance
D to stress the fact that insects need to be cooked before people will be prepared to eat them
E to suggest how campaigns meant to get people to eat insects can be improved

5 Wat maakt de vergelijking van de "ento box" (alinea 3) met sushi duidelijk over het eten van insecten?
Geef antwoord in het Nederlands.

G10 EXAMENtekst★★ 2018-I: 9 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: De titel luidt: 'Lichamelijke aantrekkelijkheid en carrières'. Zou het makkelijker zijn om carrière te maken als je er knap uitziet?
illustratie: Op de foto zie je Les Dawson, een Engelse komiek die in 1993 overleed en vaak een oudere vrouw speelde.
soort tekst: Het artikel is in 2012 verschenen op de website van *The Economist*. Zie het overzicht in A4: *Veelgebruikte bronnen*.
soort opgave: Als je de hele tekst hebt gelezen, bekijk je bij de laatste vraag per alinea of je een van de termen kunt toekennen aan de alinea's 2 tot en met 6. Zo nee, dan ga je door naar de volgende alinea. Als je er al een paar hebt gebruikt, wordt de lijst kleiner. Misschien kun je ook al direct sommige termen wegstrepen, omdat ze niet bij een alinea passen.

Physical attractiveness and careers

1 STUDIES HAVE shown that attractive women are more likely to be promoted than their plain-Jane colleagues. Because people tend to project positive traits onto them, such as sensitivity and poise, they may also be at an advantage in job interviews. The only downside to hotness is having to fend off ghastly male colleagues; or so many people think. But research by two Israelis suggests otherwise.

2 Researchers Bradley Ruffle and Ze'ev Shtudiner looked at what happens when job hunters include photos with their curricula vitae, as is the norm in much of Europe and Asia. The pair sent fictional applications to over 2,500 real-life vacancies. For each job, they sent two very similar résumés, one with a photo, one without. Subjects had previously been graded for their attractiveness.

3 For men, the results were as expected. Hunks were more likely to be called for an interview if they included a photo. Ugly men were better off not including one. However, for women this was reversed. Attractive females were less likely to be offered an interview if they included a photo.

4 At first, Ruffle and Shtudiner considered what they call the "dumb-blonde hypothesis" – that people assume beautiful women to be stupid. However, the photos had also been rated on how intelligent people thought each subject looked; there was no correlation between perceived intellect and pulchritude.

5 So the cause of the discrimination must lie elsewhere. Human resources departments tend to be staffed mostly by women. Indeed, in the Israeli study, 93% of those tasked with selecting whom to invite for an interview were female. The researchers' unavoidable – and unpalatable – conclusion is that old-fashioned jealousy led the women to discriminate against pretty candidates.

6 So should attractive women simply attach photos that make them look dowdy? No. Better, say the scientists, to discourage the practice of including a photo altogether. Companies might even consider the anonymous model used in the Belgian public sector, where CVs do not even include the candidate's name.

economist.com, 2012

1 What becomes clear about attractive women from paragraph 1?
A They are distrusted by their co-workers, regardless of the quality of their work.
B They are prone to have conflicts with ambitious men while on their way to the top.
C They are thought to possess more good qualities than less striking women.
D They are used to dealing with the stress of being closely watched by others.

De alinea's 2 tot en met 6 van deze tekst kunnen elk met een van de volgende termen gekarakteriseerd worden:
a feitelijke opsomming
b mogelijke verklaring
c onderzoeksuitkomsten
d oorspronkelijke aanleiding
e opzet van het experiment
f praktische aanbeveling
g uiteindelijke gevolgtrekking
h voorzichtige relativering

2 Geef voor de alinea's **2 tot en met 6** aan welke term erbij past.
Zet de letter van de term achter het nummer van de alinea waar deze bij past.
Let op: er blijven drie termen over.

G11 EXAMENtekst★★★ 2017-I: 4 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: 'Textual healing' is een woordspeling op 'Sexual Healing', een hit van Marvin Gaye uit 1982. Daarboven staat 'Bibliotherapy'. 'Biblio' betekent 'boek' in het Grieks. Zou de tekst over een therapie gaan waarbij iemand zijn gevoelens leert te uiten of te begrijpen door het lezen van bepaalde boeken?
ondertitel: Hieruit maak je op dat de tekst een recensie is van een boek met de titel *De roman als geneeswijze: van verlating tot gebrek aan passie – 751 boeken om je te genezen van wat je mankeert*.
illustratie: De tekst wordt geïllustreerd met het omslag van het boek, waar medicijnflesjes op staan afgebeeld.
soort tekst: De tekst is een recensie die is verschenen in *The Economist.* Zie het overzicht in A4: *Veelgebruikte bronnen*.

Bibliotherapy

Textual healing

The Novel Cure: From Abandonment to Zestlessness — 751 Books to Cure What Ails You. By Ella Berthoud and Susan Elderkin. *Penguin Press; 420 pages; $26.95. Canongate; £17*

1 ON A therapist's couch, a patient complains of heartache, work stress and a creepy sense of alienation. The session ends with a prescription: Ali Smith's 2011 novel, *There but for the*, a darkly amusing book about a man who escapes a dinner party by locking himself in the host's spare bedroom, which he refuses to leave for months. It is an inspired tonic — absurd and vicariously satisfying.

2 This is "Shelf Help", a service from the School of Life, an enterprise that caters to the financially comfortable and emotionally discontented (with lectures and programmes about "how to balance work with life", for example, or "how to be creative"). Customers seeking bibliotherapy trade £80 ($130) for an hour of chat with an insightful and dauntingly well-read "therapist", who then crafts a bespoke reading list designed to meet someone's special needs.

3 Fiction is often more powerful than self-help books according to Ella Berthoud, a bibliotherapist at the School of Life, whose "patients" range from the newly retired to the newly divorced. She reckons that a good book leaves people feeling altered in a fundamental way, and life is too short for bad books.

4 But if a session of bibliotherapy seems a bit dear, help is at hand with *The Novel Cure*, an A-Z of literary remedies by Ms Berthoud and Susan Elderkin, a novelist and fellow bibliophile. This entertaining tour of 2,000 years of literature matches beloved books with specific ailments, from "abandonment" (try Kent Haruf's heartening *Plainsong*) to "zestlessness" (go for the "tumult and tumble" of E.L. Doctorow's *Ragtime*). The result is astute and often amusing. Written in plain and inviting language, *The Novel Cure* is a charming addition to any library. Time spent leafing through its pages is inspiring — even therapeutic, if not quite therapy.

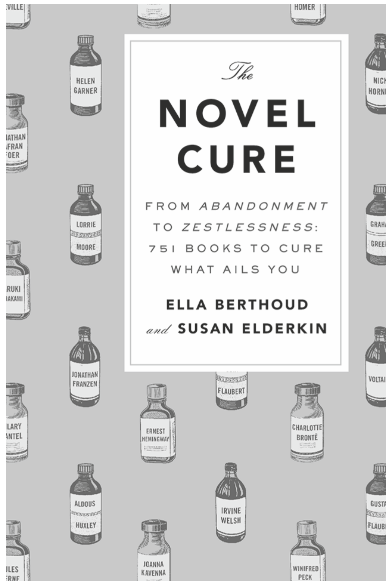

The Economist, 2013

1 How is the topic 'bibliotherapy' introduced in paragraph 1?
A by giving an example of how it works
B by questioning its overall effectiveness
C by reviewing a book that is written for it
D by stressing its innovative character

2 Which of the following is part of 'bibliotherapy'?
A a membership of a specialised reading club
B a number of obligatory background articles
C a personalised selection of literary works
D a therapeutic session in a local library

3 In welk van de volgende fragmenten klinkt milde spot over het verschijnsel 'bibliotherapy' door?
A 'It is an inspired tonic – absurd and vicariously satisfying.' (alinea 1)
B 'an enterprise that caters to the financially comfortable and emotionally discontented' (alinea 2)
C 'Fiction is often more powerful than self-help books' (alinea 3)
D 'The result is astute and often amusing.' (alinea 4)
E 'Written in plain and inviting language, *The Novel Cure* is a charming addition to any library.' (alinea 4)

G12 EXAMENtekst★★★ 2017-I: 6 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: Het werkwoord 'dismiss' heeft veel betekenissen. Letterlijk betekent het 'wegsturen' en het wordt ook vaak gebruikt in de zin van 'ontslaan'. Vermoedelijk geeft de titel aan dat volwassenen The Beatles wegstuurden oftewel afwezen in 1964.
illustratie: Op de foto zie je The Beatles optreden.
soort tekst: Dit artikel is een bewerking van een artikel van de website *thedailybeast.com,* een Amerikaanse nieuwswebsite.

Why Adults Dismissed The Beatles in 1964

1 We're all familiar with pop-culture crazes — Gangnam style, the Harlem Shake. The Beatles craze of 1964 in America was treated very like those at first, as an inexplicable but more or less harmless influenza that would __1__. And of course this flu spread only among teens, because it was understood then that this kind of "music" was purely for hormone-infested adolescents.

2 The idea that this was all potentially quite subversive wouldn't really take root for another year or two. Despite the Beatles ruling the pop charts, the general attitude of the adult world towards them, in early 1964, was a kind of __2__. In those days, *The New York Times* did not write about this sort of foolish nonsense; neither did *The New Yorker* or any other serious magazine. To them, music was classical music, jazz, and Broadway.

3 *The Times* made one exception to its rule about what constituted music in this single high-profile case — Theodore Strongin, one of the paper's music critics, filed a 324-word report that attempted (although not really) to take the group seriously as music. He tossed around words like "diatonic" and "pandiatonic" before delivering verdicts like: "The Beatles's vocal quality can be described as hoarsely incoherent, with the minimal enunciation necessary to communicate the schematic texts."

4 The serious magazines felt a similar need to discuss the Beatles, also largely to sneer. Read today, when nobody doubts the impact of the Beatles on modern music, the pieces are __4__. *The New Yorker*'s Anthony Hiss, who would write for the magazine for 30-plus years and produce some of its loveliest pieces, published a fictional diary in which he pretended to be a teenage boy named Hiram, who followed the group around New York and concluded that they were "worth listening to, even if they aren't as good as the Everly Brothers, which they really aren't." *The Nation*'s critic, Alan Rinzler, was far harsher. He wrote that the music was "amplified to a plaster-crumbling, glass-shattering pitch" and concluded that while the group's members themselves were not without charm, the music was "vapid" and "Beatlemania as a phenomenon is manna for dull minds."

5 Cultural arbiters weren't the only serious people to weigh in. It was demanded of psychologists that they made a statement about that screaming and its meaning. A New Zealand social scientist named A.J.W. Taylor looked into the matter. In the wake of the group's appearance in Wellington in June 1964, Taylor rounded up 346 "subjects" who'd gone to the concert and gave them a series of psychological tests in an attempt to find out whether there were traits peculiar to the adolescent fan that made her or him behave that way. He published his results in the *British Journal of Social and Clinical Psychology* in 1966. He found, perhaps reassuringly, that "there was no evidence to support the popular opinion that the enthusiasts were hysterics, and there was no supporting clinical evidence for thinking the fans suffered from neuroticism." The younger and immature females were the most enthusiastic, he reported, and the older girls less responsive, which gave hope that "the enthusiasts themselves may grow through their stage of immaturity."

adapted from *thedailybeast.com, 2014*

1 Which of the following fits the gap in paragraph 1?
A become lethal
B carry on
C fade away
D go unnoticed

2 Which of the following fits the gap in paragraph 2?
A fierce indignation
B indifferent tolerance
C youthful enthusiasm

3 What becomes clear about Theodore Strongin in paragraph 3?
A He chose to use as few words as possible to report on a concert of the Beatles.
B He reviewed the Beatles even though he did not truly consider them worthy of his attention.
C He tried to make clear to his readers why the Beatles were so popular with adolescents.
D He was frustrated because his employers ordered him to analyse the music of the Beatles.

4 Which of the following fits the gap in paragraph 4?
A quite embarrassing
B rather uninteresting
C surprisingly prophetic
D unusually creative

© ThiemeMeulenhoff
© ThiemeMeulenhoff

5 Geef van elk van de volgende citaten aan of deze wel of niet een kwalificatie van de muziek en zang van de Beatles zijn.
1 'potentially quite subversive' (alinea 2)
2 'foolish nonsense' (alinea 2)
3 'hoarsely incoherent' (alinea 3)
4 'not without charm' (alinea 4)
Noteer 'wel' of 'niet' achter elk nummer.

6 Welke beroepsgroep wordt bedoeld met 'Cultural arbiters' (alinea 5)?
Let op: een letterlijke vertaling levert geen scorepunt op.

7 What becomes clear about 1964 Beatles fans in paragraph 5?
A They were diagnosed as having a mild mental disorder.
B They were given experimental group therapy sessions.
C They were researched and found to be quite normal.
D They were treated to correct their overexcited behaviour.
E They were unwittingly used for psychological testing.

G13 EXAMENtekst ★★★ 2017-I: 8 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: Boven de titel 'Genetische manipulatie' lees je dat de tekst een fragment is uit een autobiografisch boek van David Sedaris. Wat hij met genetische manipulatie te maken heeft, kun je nog niet weten. Houd de titel wel in je achterhoofd als je de tekst leest.
voorkennis: David Sedaris (1956) is een Amerikaanse komiek en auteur.
illustratie: Op het plaatje zie je het omslag van de nationale bestseller van Sedaris. Zou het een grappig boek zijn, omdat Sedaris komiek is?
soort tekst: Dit is een fragment uit het boek *Me talk pretty one day* van David Sedaris.

De volgende tekst is het begin van een verhaal uit het autobiografische boek Me talk pretty one day *geschreven door David Sedaris*

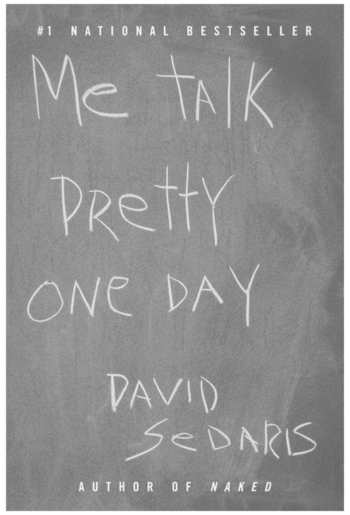

Genetic Engineering

1 MY FATHER ALWAYS STRUCK ME as the sort of man who, under the right circumstances, might have invented the microwave oven or the transistor radio. You wouldn't seek him out for advice on a personal problem, but he'd be the first one you'd call when the dishwasher broke or someone flushed a hairpiece down your toilet. As children, we placed a great deal of faith in his ability but learned to steer clear while he was working. The experience of watching was ruined, time and time again, by an interminable explanation of how things were put together. Faced with an exciting question, science tended to provide the dullest possible answer. Ions might charge the air, but they fell flat when it came to charging the imagination — my imagination, anyway. To this day, I prefer to believe that inside every television there lives a community of versatile, thumb-size actors trained

to portray everything from a thoughtful newscaster to the wife of a millionaire stranded on a desert island. Fickle gnomes control the weather, and an air conditioner is powered by a team of squirrels, their cheeks packed with ice cubes.

2 Once, while rifling through the toolshed, I came across a poster advertising an IBM computer the size of a refrigerator. Sitting at the control board was my dad the engineer, years younger, examining a printout no larger than a grocery receipt. When I asked about it, he explained that he had worked with a team devising a memory chip capable of storing up to fifteen pages' worth of information. Out came the notepad and pencil, and I was trapped for hours as he answered every question except the one I had asked: "Were you allowed to wear makeup and run through a variety of different poses, or did they get the picture on the first take?"

3 To me, the greatest mystery of science continues to be that a man could father six children who shared absolutely none of his interests. We certainly expressed enthusiasm for our mother's hobbies, from smoking and napping to the writings of Sidney Sheldon. (Ask my mother how the radio worked and her answer was simple: "Turn it on and pull out the *&@#$% antenna.") I once visited my father's office, and walked away comforted to find that at least there he had a few people he could talk to.

---

1 Geef van elke van de volgende beweringen aan of deze wel of niet in overeenstemming is met de tekst.
1 De vader heeft enkele geniale uitvindingen gedaan, maar daar weinig waardering voor gekregen.
2 De vader wilde met rust gelaten worden als hij aan het werk was.
3 De vader probeerde zijn fascinatie voor techniek op zijn kinderen over te brengen.
4 De vader waardeerde de verklaringen die zijn zoon bedacht voor de werking van apparaten.
5 De vader en de moeder hadden vaak ruzie.
6 De vader was zo druk in gesprek met collega's dat hij niet doorhad dat zijn zoon hem kwam opzoeken op kantoor.
Noteer 'wel' of 'niet' achter elk nummer.

2 Which of the following words best describes the relationship between the narrator and his father?
A approval
B envy
C incomprehension
D indifference
E irritation

3 Welk van de volgende fragmenten bevat beeldspraak?
A 'he'd be the first one you'd call when the dishwasher broke or someone flushed a hairpiece down your toilet' (regels 5-7)
B 'Ions might charge the air, but they fell flat when it came to charging the imagination' (regels 12-13)
C 'I prefer to believe that inside every television there lives a community of versatile, thumb-size actors' (regels 14-15)
D 'examining a printout no larger than a grocery receipt' (regels 22-23)

'Genetic Engineering' (titel)

4 Welke zin uit dit fragment maakt duidelijk waarom het verhaal deze titel heeft gekregen?
Citeer de eerste twee woorden van deze zin.

G14 EXAMENtekst ★★★ 2018-I: 4 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel en eerste alinea: 'Het rauwe en het aangeklikte' geeft nog geen aanwijzing over de inhoud van de tekst. In de eerste alinea zie je onder andere de woorden 'online-shopping' en 'broccoli'. Als je deze woorden combineert met de titel, kun je concluderen dat de tekst waarschijnlijk zal gaan over het online bestellen van (verse) producten.
soort tekst: De tekst is een bewerking van een artikel dat is verschenen in *The Economist.* Zie het overzicht in A4: *Veelgebruikte bronnen*.

The raw and the clicked

1 THERE is "a huge difference between being late and being too late," said Dalton Philips, the boss of Morrisons, on November 21st, as he announced the launch of the British grocer's online-shopping service. Morrisons' competitors have been selling broccoli and baby food via the internet for more than a decade. Britain's fourth-largest grocery chain had shunned e-commerce as a profit-sapping distraction. It paid with falling market share and the defection of some of its best customers to Tesco, the country's biggest grocer, and Ocado, an online-only supermarket.

2 Morrisons' change of heart will be noticed beyond Britain. Grocery is the biggest category in retailing but the most resistant to the advance of online shopping. Even in Britain, where it has gone furthest, it may account for just 5% of sales this year. But it is growing fast everywhere.

3 Grocers have held back for good reasons. Like many bricks-and-mortar merchants they fret that online commerce will shrivel sales in stores but not the costs associated with them. Grocery, with its tiny margins, adds complications. Virtual shopping-carts contain dozens of low-value items, which must be stored at different temperatures. Retailers can either get in-store staff to pick them off the shelves, which becomes disruptive as volumes rise, or build dedicated warehouses, which is costly. So are home deliveries: even in thickly settled Britain each one costs grocers around £10 ($16), but shoppers typically pay little more than £3.

4 Consumers are also wary. Many want to examine fresh produce before they buy it. They recoil when online grocers deliver "substitutions" instead of what they ordered. Many shoppers try grocery websites but "get discouraged", says David Shukri of the Institute of Grocery Distribution in London. Yet to shun online is to risk losing grocers' best customers: prosperous families and those with children.

5 Among pioneers there have been spectacular wipeouts. California's Webvan expanded at breakneck speed, pampered customers with services like home delivery within half-hour slots, lost control of costs and collapsed in 2001. Its demise deterred imitators. In Britain Ocado has yet to make much money after more than a decade. Tesco claims its online operation, with nearly half the British market, is profitable. But it uses "murky" accounting for the cost of stores, where much of the produce is picked, says Andrew Gwynn of Exane BNP Paribas, an investment bank.

6 "It really is a prisoner's dilemma and you can't afford not to play," says Chris Biggs of BCG.

adapted from *The Economist, 2013*

© ThiemeMeulenhoff

1 Which of the following can be concluded about Morrisons from paragraph 1?
A It copied its rivals' e-business models for its internet shops.
B It only went for e-commerce when it was faced with disappointing results.
C Its reasons for refraining from selling online were valid.
D It was one of the first grocery chains to sell fresh produce online.

"e-commerce as a profit-sapping distraction" (alinea 1)

2 In welke alinea wordt dit punt uitgewerkt?
Noteer het nummer van deze alinea.

3 Which of the following is in line with the content of paragraph 2?
A Selling food online has so far proved to be a largely ineffective marketing tactic.
B The general increase in online sales that is predicted will probably not extend to groceries.
C The impact of Morrisons becoming an online seller will be greatest within the UK.
D There will be a substantial worldwide rise in online grocery shopping in the coming years.

"Grocers have held back for good reasons." (alinea 3)

4 Geef van elke van de volgende redenen om terughoudend te zijn aan of deze in alinea 3 of 4 wordt genoemd.
1 Winkels moeten hun personeel er opnieuw voor opleiden.
2 De bezorgkosten voor online gekochte levensmiddelen zijn hoog.
3 Online klanten kopen vooral aanbiedingen en kiezen minder vaak voor producten waar de winkelier goed aan verdient.
4 Sommige kopers zijn ontevreden omdat de verse producten op de website mooier lijken dan ze in werkelijkheid zijn.
Noteer "wel" of "niet" achter elk nummer.

5 What is the goal of paragraph 5?
A to demonstrate that companies cannot afford to stay away from the internet
B to illustrate that the timing of starting an online business is of great importance
C to make clear that selling food through the internet remains a risky practice
D to point out that big players in the market will eliminate the smaller web shops

"... you can't afford not to play," (alinea 6)

6 In welke **twee** alinea's staat expliciet genoemd wat de gevolgen zijn van niet online gaan?
Noteer de nummers van deze twee alinea's.

© ThiemeMeulenhoff

G15 EXAMENtekst★★★ 2018-I: 5 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel en illustratie: Op de fotootjes zie je mensen van verschillende leeftijden verdrietig kijken of huilen. De titel luidt: Een nieuwe interpretatie van het oude tranentrekkende verhaal. Zou het artikel gaan over een nieuwe theorie waarom mensen huilen?
soort tekst: De tekst is gepubliceerd op *theguardian.com*, de website van *The Guardian*. Zie het overzicht in A4: *Veelgebruikte bronnen*.
soort opgave: Bij de laatste vraag moet je drie citaten terugplaatsen in de tekst. Dit kun je pas doen als je de hele tekst grondig hebt gelezen en de andere vragen hebt gemaakt. Lees dan aandachtig de tekst voor en na de weggelaten citaten.

A new reading of the old sob story

adapted from an article by **Mark Honigsbaum**

1 When it came to solving riddles like the one of the peacock's tail, Charles Darwin's powers of evolutionary deduction were second to none — the more extravagant their feathered displays, he reasoned, the greater their chances of attracting a peahen. But when he tried to account for the human propensity to weep, Darwin found himself at a loss and finally came to the conclusion tears do not serve a function. [8-1]

2 In this Darwin was almost certainly wrong. In recent decades, scientists have offered several accounts of how the capacity for tears may have given early hominids an adaptive advantage. These range from the aquatic ape theory, according to which tears were an adaptation to saltwater living, to the notion that by blurring our vision tears may serve as a "white flag" to potential aggressors — a signal that the crier is incapable of harm. Then there are the straightforward biological theories, such as the claim that tears evolved to keep the eye moist and free of harmful bacteria.

3 But perhaps the theory enjoying the widest currency at the moment is the notion that tears are a form of social signalling that evolved from mammalian distress calls — a clear visual signal in other words that someone is in pain or danger and needs help. "Tears are highly symbolic," says Ad Vingerhoets, a Dutch psychologist who has spent 20 years studying why and when we weep. "Crying signals helplessness, especially during childhood when humans are at their most vulnerable."

4 Although crying has been documented in apes, elephants and even camels, it seems that only humans produce emotional tears, and it is only in humans that crying behaviours persist into adulthood. The challenge is to explain why this should be so, given that crying also runs the risk of signalling our presence to predators. "When animals grow old, most no longer emit distress signals, presumably because it is too dangerous," says Vingerhoets. [8-2]

5 In support of his theory Vingerhoets points to the enlarged visual cortex in humans and old-world primates — a structure, he argues, that most probably evolved to read the nuances of facial musculature and other strong visual clues, such as tears and blushing. In addition, crying is an emotional expression that signals appeasement and supplication in adults — something that he argues would have been __4__ in early human communities as a means of promoting greater mutual trust and social connectedness.

6 So far, so fine. But of course crying is not only associated with the human need for attachment. Tears can also be moral, signifying our sympathy with an injustice. Moreover, as the cultural historian Thomas Dixon points out, tears are sometimes associated with joy and ecstasy rather than grief and sorrow — hence the mass emotional displays during the London Olympics. Sometimes, as when we weep while chopping an onion, tears may signify nothing at all; at other times they may be an expression of profound grief or sadness.

7 More so than any other form of emotional expression, tears are also subject to shifting cultural and historical readings, symbolising piety and sensitivity in one age and hysteria and weakness in another. Whatever the trigger, however, there is a widespread belief that crying is emotionally cleansing, but even this may be a construct, says Vingerhoets. People frequently report feeling better after watching a Hollywood "tearjerker" with a friend, but when asked to watch a similar movie in a laboratory setting they usually report no improvement in mood at all. For Vingerhoets this is further evidence of the social function of crying. [8-3]

8 But while we may prefer to cry in the presence of friends and family, this need not be the case. As the pious tears shed by monks in contemplation of God attest, we can also shed tears for distant and highly symbolic attachment figures. What counts, it seems, is the feeling that our helplessness is being __7__.

theguardian.com, 2013

1 What is the point made about Darwin in paragraph 1?
A He is still admired by other scientists, even though most now disagree with his assumptions.
B He unravelled several mysteries, but was unable to explain why people cry.
C He was very good at observing animals, but failed at understanding basic human emotions.

 © ThiemeMeulenhoff
© ThiemeMeulenhoff

2 What do the theories mentioned in paragraph 2 have in common?
A They explore Darwin's conclusion about crying scientifically.
B They fail to address the underlying social function of crying.
C They focus solely on the physical factors that trigger crying.
D They try to explain crying from an evolutionary perspective.

3 How does paragraph 3 relate to paragraph 2?
A It elaborates on what is said in paragraph 2.
B It highlights what is said in paragraph 2.
C It illustrates what is said in paragraph 2.
D It supports what is said in paragraph 2.

4 Which of the following fits the gap in paragraph 5?
A advantageous
B controversial
C exceptional
D irrelevant
E reckless

5 Which of the following is not mentioned as a cause of human tears in paragraph 6?
A being frustrated
B doing something unemotional
C experiencing happiness
D feeling for those who are wronged
E mourning a loss

6 Geef van elke van de volgende beweringen aan of deze wel of niet in overeenstemming is met alinea 7.
1 De redenen waarom we huilen zijn door de eeuwen heen veranderd.
2 Het is bewezen dat huilen helpt om de geest gezond te houden.
Noteer "wel" of "niet" achter elk nummer.

7 Which of the following fits the gap in paragraph 8?
A acknowledged
B concealed
C investigated

Drie van de onderstaande geciteerde uitspraken (a, b, c en d) zijn weggelaten aan het einde van de alinea's 1, 4 en 7 (zie **[8-1]**, **[8-2]**, **[8-3]** in de tekst).
8 Geef bij elke plaats aan welk van de citaten daar hoort.
a "By contrast, in humans there is a shift from the acoustic signal toward the visual signal of tears, which especially fit closer, more intimate interactions."
b "Tears are less important when you are alone because there is no one to witness them."
c "Therefore our appreciation of the phenomenon should not only be based on theory but also do justice to individual human experiences."
d "We must look at weeping as an incidental result, as purposeless as the secretion of tears from a blow outside the eye."
Noteer de letter van het citaat achter het nummer.
Let op: er blijft één citaat over.

G16 EXAMENtekst ★★★ 2018-I: 6 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: De titel is een woordspeling. De uitdrukking 'counsel of despair' betekent dat je toegeeft dat een situatie hopeloos is en dat je je erbij neerlegt. 'Counsel against despair' betekent advocaat of advies tegen de wanhoop. Blijkbaar gaat de tekst over iemand die zich niet bij een hopeloze situatie neerlegt.
ondertitel: Hier staan de titel, de naam van de auteur en verdere gegevens van het boek dat wordt gerecenseerd.
illustratie: Op de foto zie je het omslag van het boek met een foto van de auteur.
soort tekst: Dit artikel is een bewerking van een boekrecensie die is gepubliceerd in de weekendeditie van de *Financial Times*. Zie het overzicht in A4: *Veelgebruikte bronnen*.

Counsel against despair

Just Mercy: A Story of Justice and Redemption, by Bryan Stevenson, *Scribe, RRP£14.99/Spiegel & Grau, RRP$28, 352 pages*

adapted from a **Review by Raymond Bonner**

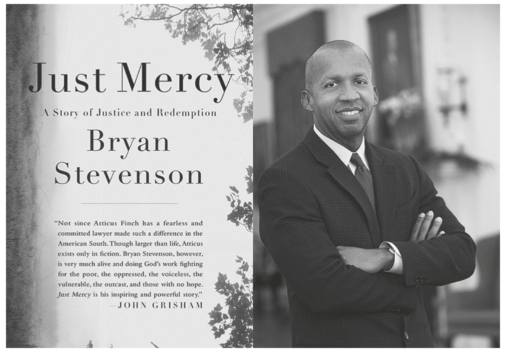

1 Between 1990 and 2005, the US erected new prisons at the staggering and historically unprecedented rate of one every 10 days. Just in time, it seems — today there are more than 2m people in American jails, with another 6m on probation or parole. One in every three black male babies born in this century is likely to end up in prison.

2 Statistics such as these can be __2__. But in the hands of Bryan Stevenson, a lawyer who has fought for nearly 30 years to put more "justice" into the American criminal justice system, they acquire meaning, a human face. *Just Mercy* is as deeply moving, poignant and powerful a book as has been, and maybe ever can be, written about the death penalty, and the failures of the administration of criminal justice.

3 Stevenson grew up poor in a segregated community. As a lawyer, he has experienced racism first-hand — strip-searched by a redneck prison guard; challenged by gun-toting police while in his car listening to music in the predominately white Atlanta neighbourhood where he lived; questioned by a judge as to why he was sitting at counsel table. Yet Stevenson offers us only snippets of his personal life, for he has not written a book about himself. He doesn't indulge in self-pity or self-righteousness. He just tells stories, real stories — some of which will make you gasp at the inhumanity of humankind.

4 My only quibble with *Just Mercy* is that Stevenson renders conversations in quotation marks, conversations that happened years ago — with his clients, with guards, with colleagues, with people he meets at

the courthouse. This is, in my opinion, a practice that mars too many memoirs and non-fiction narratives. (I also cannot fathom why the publisher did not spend a few dollars on an index, the absence of which will diminish the usefulness of this book for the high school, university and law school courses where it should be required reading.) Be clear, however, those objections do not weaken the substance and importance of this book, which comes at a moment when conservatives have joined liberals in calling for reform of America's criminal justice system.

5 One significant reform might be achieved without legislation or money: prosecutors could live up to their ____5____. Contrary to the common understanding, the primary duty of the prosecutor is not to gain a conviction but to do justice. Most of the time they are synonymous; but not always. Examples of prosecutorial misconduct permeate *Just Mercy*.

6 To gain a capital conviction of Walter McMillian, a hard-working, semi-literate black man, for the murder of an 18-year-old white woman, the prosecutor put up three witnesses who lied under oath; one was threatened with the death penalty if he didn't tell the story the state wanted. Years later, when a man came forward with evidence that another of the witnesses had lied, the prosecutor threatened to indict him for perjury. (Stevenson weaves McMillian's saga through his book with as much suspense as any Scott Turow novel.) A book could be written about prosecutorial misconduct; only a page or two would be needed to record those prosecutors who have ever been sanctioned.

7 Stevenson is one of those individuals who manages to see the "better angels of our nature" and, amid all the horrifying accounts of injustice, he finds grace, dignity, humanity. It will be impossible for readers not to be affected by the description of one act of decency by a prison guard, or by the story of an elderly black woman, "Mrs Williams", who with head high, impeccably dressed in scarf and hat, summoned the courage not to let a policeman wielding a German shepherd deter her from walking into the courthouse. "Attorney Stevenson, I'm here," she pronounced proudly.

8 Representing men and women condemned to die exacts a heavy toll, physically and emotionally. After finishing a phone call with another client shortly before he was executed, Stevenson could not hold back the tears. "The lack of compassion I witnessed every day had finally exhausted me . . . I realized my life was just full of brokenness. I worked in a broken system of justice. My clients were broken by mental illness, poverty, and racism," he reflects. "*It's time to stop. I can't do this any more*," he writes, the italics his. But, of course, he can't stop, and because he doesn't a few more lives will be saved, in a system that is broken.

FT Weekend, 2015

1 Which conclusion about the American judicial system do paragraphs 1 and 2 lead up to?
- **A** It fails to address the root causes behind the high crime rates.
- **B** It has serious shortcomings that prevent it from functioning properly.
- **C** It is ineffective because the penal institutions are filled to capacity.

2 Which of the following fits the gap in paragraph 2?
- **A** controversial
- **B** insightful
- **C** misleading
- **D** numbing

3 What is the purpose of paragraph 3?
- **A** to establish that Stevenson knows what he is talking about without stressing his own struggles
- **B** to illustrate the lengths to which Stevenson went to get a better grasp on his subject matter
- **C** to make clear why Stevenson made certain choices when writing a book about his profession
- **D** to stress that Stevenson consistently uses his own experiences to get his message across

4 What is the book under review criticised for in paragraph 4?
- **A** for being overly long and presenting material that is irrelevant
- **B** for leaning heavily on old cases the author was involved in
- **C** for presenting accounts of conversations as exact quotes
- **D** for the way it is being promoted as compulsory study material

5 Which of the following fits the gap in paragraph 5?
- **A** ethical obligations
- **B** greedy image
- **C** political ideals
- **D** social status

"(Stevenson weaves McMillian's saga through his book with as much suspense as any Scott Turow novel.)" (paragraph 6)

6 What is the function of this remark?
- **A** to entertain the reader with a fascinating piece of information
- **B** to highlight the fact that Stevenson was helped by a fellow writer
- **C** to praise Stevenson for the way in which he has presented the story

"only a page or two would be needed to record those prosecutors who have ever been sanctioned" (alinea 6)

7 Leg uit wat de schrijver van dit artikel met deze opmerking duidelijk wil maken.
Let op: een letterlijke vertaling van het citaat boven deze opgave is onjuist.

8 What becomes clear about the book *Just Mercy* from paragraph 7?
- **A** It is meant to expose errors of justice, but it contains inaccuracies.
- **B** It is not just a list of sad cases, but it also presents uplifting details.
- **C** Its ultimate goal is to tackle racism in the courtroom.
- **D** It urges suspects of crime to withstand intimidation.

G 1 EXAMENtekst 2017-I: 2

1 C Alinea 1 begint met twee beweringen: overal waar je kijkt, is graffiti en het belangrijkste voor een graffitikunstenaar is zijn handtekening of naamtekening: de tag (regel 1-2). Dat is niet zo vreemd als je ziet hoe belangrijk merken tegenwoordig zijn. Door zo'n merk – of bij graffiti door zo'n tag – lijkt het wel alsof je boven de simpele stervelingen zweeft (levitating above the mere mortals, regel 7).
De kern van alinea 1 is dus: Het is duidelijk wat jongeren beweegt om graffitikunstenaars te worden.

2 D In alinea 2 legt de auteur, Gabrielle Carey, uit dat toen zij opgroeide Levi's het enige belangrijke merk was (regel 10). Als je een Levi's spijkerbroek droeg, was je cool. Dat het merk Levi's was, zag je alleen aan een klein rood labeltje aan de linker achterzak. Uit opstandigheid trokken Carey en haar beste vriendin soms dat labeltje van iemands broek (regel 12-15). Daarmee maakten ze de broek en degene die de broek droeg waardeloos (regel 17-18).
De voornaamste functie van alinea 2 is dus het inzicht van de auteur in merken te illustreren.

3 D Nadat Carey eerst in regel 5 voorbeelden heeft gegeven van merken, zoals Apple, Bulgari, Nike en Gucci, die een rol spelen in het leven, komt ze in regel 20-22 tot de essentie van haar verhaal. Het meest beangstigende is dat merken zijn uitgegroeid van een labeltje tot een allesomvattend (all-encompassing) concept dat we niet alleen dragen, maar zelf creëren en zelfs zijn.
Volgens alinea 3 vindt de auteur dus dat merken veel te belangrijk zijn geworden.

4 B Het succes van een merk hangt af van hoe effectief een merk in de tijdgeest binnendringt en zijn stempel drukt op het denken van de mensen (regel 26-28). Graffitikunstenaars spuiten hun merk in tunnels en op plekken waar metro's vaak langskomen. Op die manier bereiken zij op een goedkope en makkelijke manier hun publiek (regel 29-32). Elke keer dat hun merk wordt gezien, neemt het in waarde toe (regel 34-35).
Uit alinea 4 blijkt dus dat graffitikunstenaars marketingprincipes begrijpen en toepassen.

5 B Je moet beoordelen of twee beweringen overeenkomen met alinea 5.
In regel 36-38 staat dat sommigen vinden dat graffitikunstenaars zelf hun graffiti moeten verwijderen (clean off). Dan volgt echter het signaalwoord 'but', dat een tegenstelling aangeeft. Volgens de auteur bevestigt dit alleen maar hun zelfbeeld van buitenstaander. Bewering 1 komt dus niet overeen met alinea 5.
In regel 38-40 staat dat als graffitispuiters zich buitengesloten voelen, ze nog fanatieker (more rabid) hun identiteit opnieuw zullen plaatsen (restate). Hen buitensluiten zal er alleen maar toe leiden dat ze nog meer graffiti produceren. Bewering 2 komt wel overeen met alinea 5.

G 2 EXAMENtekst 2018-I: 1

1 A In de eerste zin stelt de schrijver dat de snelst mogelijke economische groei de hoogste prioriteit heeft voor ontwikkelingslanden, gezien alle problemen. In regel 4-5 schrijft hij dat fossiele brandstof het goedkoopst is en dat voorlopig ook zal blijven. Uit regel 5-7 blijkt dat het daarom de ideale energie is voor ontwikkelingslanden. Overstappen naar duurdere (dearer) energie is iets wat ontwikkelingslanden zich niet kunnen veroorloven (**afford**).

© ThiemeMeulenhoff

G 3 EXAMENtekst 2018-I: 2

1 C Volgens een onderzoek van Harvard vergeten we dingen sneller nu we alles kunnen opzoeken op internet (regel 1-7). De auteur vindt dat niet verrassend: door rekenmachines ging hij slechter hoofdrekenen en door zijn agenda onthoudt hij nog maar zelden afspraken (regel 8-12). Dit betekent niet, zoals een online commentator gisteren bezorgd uitte (fretted), dat we in computermensen veranderen. ('Borg' is een gemeenschap in Star Trek die bestaat uit cyborgs, een samensmelting van mens en machine.) Maar Einstein zei al dat je niets uit je hoofd moet leren wat je kunt opzoeken (regel 12-15).
Het feit dat de auteur dit citaat van Einstein moest googelen (regel 16), is een luchtige toevoeging. Hij vindt dit alles niet echt zorgelijk.

G 4 EXAMENtekst 2018-I: 10

1 A In regel 1-6 staat dat het vaak lastig is om een fietshelm op te bergen na een rit. Een Brit heeft daarom een opvouwbare helm ontworpen. Na het zinsdeel met de open plek volgt een dubbele punt. De zin daarna verklaart het weggelaten woord. De fabrikant zegt dat de helm de meeste veiligheidsnormen overtreft. Het gemak van de helm brengt de bescherming dus niet in gevaar. Het juiste woord is **compromise**.

G 5 EXAMENtekst 2018-I: 11

1 **(a) hardship excuse**
Je moet op zoek naar de uitdrukking die aangeeft hoe het verzoek heet dat een Amerikaans staatsburger kan indienen om vrijgesteld te worden van juryplicht. Onder het eerste kopje vind je een algemene uitleg van wat een jurylid doet en wat het belang is van juryrechtspraak. Onder het tweede kopje wordt de oproep voor een jury beschreven. Juryleden ontvangen een officiële oproep met de adresgegevens van de rechtbank, informatie over parkeren en een eventuele overnachting en ook over de procedure om dispensatie (hardship) oftewel vrijstelling aan te vragen. Deze vrijstelling wordt aangeduid met de woorden **hardship excuse**. Let op: 'request' hoort niet bij het antwoord. Je moet alleen de vrijstelling noemen.

2 **Full time**
Opmerking
Het antwoord is ook goed wanneer je de juiste zin (deels) verder hebt overgenomen of de juiste zin op een andere manier hebt aangewezen.
Deze vraag betreft regels over vergoedingen (compensation). Je gaat dus nauwkeurig lezen onder het kopje 'Compensation'. In de eerste zin staat dat iedereen $40,00 per dag betaald krijgt. In de tweede zin lees je dat mensen die fulltime in dienst zijn bij de federale overheid geen vergoeding voor aanwezigheid (attendance) krijgen. Voor deze groep gelden dus afwijkende regels als het om vergoedingen gaat. De eerste twee woorden van deze zin zijn: **Full time**.

© ThiemeMeulenhoff

G 6 EXAMENtekst 2017-I: 9

1 **1 = onjuist; 2 = onjuist; 3 = onjuist; 4 = juist**
1 Onjuist. In regel 2-4 staat dat de nieuwe werknemer schooldirecteuren en senior managers gaat ondersteunen bij pestproblematiek en dit bij hen op de agenda zal zetten. Er staat niet dat de nieuwe werknemer met leerlingen zal werken.
2 Onjuist. Achter het vetgedrukte kopje 'Locatie' lees je 'Countywide'. Dat betekent door het hele graafschap (Kent) en dus niet door het hele land.
3 Onjuist. In regel 21 staat dat er een baan voor bepaalde tijd (fixed term) wordt aangeboden. Het contract duurt tot juni, verlenging is afhankelijk van voortzetting van de subsidiëring.
4 Juist. Uit regel 11-12 maak je op dat de nieuwe werknemer zich ervoor zal inzetten om goede praktijkvoorbeelden (best practice) te delen. Het uitwisselen van ervaringen is dus onderdeel van de werkzaamheden.

G 7 EXAMENtekst 2018-I: 3

1 B In alinea 1 legt Susan Rowntree uit waar haar belangstelling voor veilig water vandaan komt: in haar familie zijn lang geleden twee kinderen overleden aan tyfus door vies water. Vanaf 1984 werkte ze aan een geautomatiseerd plannings- en managementsysteem van zoetwater (freshwater). In alinea 2 schrijft ze hoe het werk in 1995 vanwege bezuinigingen en ontslagen stopte, voordat het af was. De medewerkers die nog over waren, moesten de laatste twintig jaar vertrouwen op het werk van studenten. In alinea 3 geeft Susan Rowntree aan dat ze in datzelfde jaar, 1995, ontslag nam toen ze plannen moest ontwerpen voor bezuinigingen tot 90%. Susan Rowntree wil dus haar bezorgdheid uitdrukken over hoe Canada zijn zoetwatervoorraad beheert.

2 A In alinea 3 lees je dat Susan Rowntree in 1995 ontslag nam, omdat zij voorzag dat er een ramp met vervuild water zou gaan gebeuren en zij niet langer voor Inland Waters Directorate wilde werken. Zij zag het als haar opdracht (mandate) en die van haar collega's om de veiligheid van het publiek te beschermen. In 2000 gebeurde de nachtmerrie van besmet (tainted) water in Walkerton.
Susan Rowntree noemt deze nachtmerrie dus om te benadrukken dat zij het bij het rechte eind had. Haar vooruitziende blik was juist.

G 8 EXAMENtekst 2018-I: 7

1 **(the process of) reform / transparency / (unvarnished) re-creation (of what happened)**
Opmerking
Antwoord je in plaats van het Engelse citaat met de juiste vertaling van een van deze antwoorden, dan is het antwoord toch goed.
In regel 1-2 lees je dat camera's die op het lichaam worden gedragen tot de standaarduitrusting van de Amerikaanse politie gaan behoren, vooral bij afdelingen die worden hervormd, zoals in New Orleans. In regel 4-5 wordt uitgelegd waarom daar hervormingen nodig waren: er heerste corruptie, racisme en wreedheid. In regel 7-12 staat dat de politie door camera's te introduceren (**reform**) laat zien dat ze transparantie (**transparency**) wil uitstralen. De camera's helpen opnieuw te laten zien (**recreation**) wat er echt gebeurt.

© ThiemeMeulenhoff

2 D Alinea 1 gaat over het feit dat steeds meer Amerikaanse politiemensen bodycams dragen, zodat duidelijk wordt vastgelegd wat zij doen en zij bijvoorbeeld niet zelf de wet overtreden. In alinea 2 wordt een kritische kanttekening hierbij geplaatst. Wat gebeurt er als de politieagent zijn camera uitzet? (regel 15)
Alinea 2 bekijkt alinea 1 dus nog eens nauwkeurig (re-examines).

3 A Om het juiste woord op de open plek aan het begin van alinea 3 te kunnen invullen moet je de hele alinea lezen.
Ursula Price die voor een instelling werkt die mogelijke gevallen van wangedrag bij de politie onderzoekt, moest veel moeite doen om videobeelden van een bepaalde arrestatie te pakken te krijgen. De politie werkte niet erg mee (regel 20-27). De alinea eindigt met een citaat van Price waaruit blijkt dat het moeilijk is toestemming te krijgen om dingen te kunnen zien die openbaar horen te zijn en dat mensen zelfs procedures moeten aanspannen om dat voor elkaar te krijgen.
Het grotere probleem is dus een probleem van toegang (**access**).

4 **1 = niet; 2 = niet; 3 = niet; 4 = niet**
1 Niet. Er staat nergens in alinea 3 dat de politie sommige opnames heeft verwijderd.
2 Niet. In alinea 3 wordt niets gezegd over een systeem om politieopnames te archiveren. Het blijft onduidelijk wat er met opnames gebeurt. Eerst kreeg Price te horen dat er geen beeldmateriaal was, later bleek dat er wel te zijn (regel 24-27).
3 Niet. In regel 29-32 lees je dat het soms moeilijk is om beeldmateriaal, dat eigenlijk openbaar is, te kunnen zien, maar niet dat het alleen toegankelijk is voor de politie.
4 Niet. Er worden wel boetes (fines and fees) genoemd in regel 32, maar deze zijn opgelegd aan de politie en dus niet aan burgers.

5 A Op de open plek moet je een signaalwoord invullen. In regel 38-40 staat dat een politieafdeling openheid toont door bodycams te dragen. Maar het moet niet zo zijn dat de video's er alleen maar voor de politie zelf zijn. In regel 40-44 lees je dat politieagenten in New Orleans eerst hun beelden mogen bekijken, voordat ze het proces-verbaal opmaken. Dit is een voorbeeld van iets wat Sam Walker, een oud-hoogleraar strafrecht (zie regel 33), geen goede zaak vindt, omdat het lijkt alsof het beeldmateriaal dan een voorrecht van de politie is. Het juiste signaalwoord is dus bijvoorbeeld (**for instance**).

6 B Lt. (Luitenant) Travis St. Pierre laat de bodycamtechnologie aan willekeurige (random) burgers zien (regel 45-46) en traint politiemensen in de toepassing ervan (regel 49). De politiemensen hebben hem verteld dat de bodycams het gedrag van het publiek veranderen (regel 51). Er is altijd wel iemand die storend gedrag vertoont en als de politie dan vertelde dat dit werd gefilmd, dan veranderde het gedrag direct, iets wat de politie vaak ziet gebeuren (regel 51-54).
Mensen gedragen zich dus anders als ze weten dat de politie hen filmt.

G 9 EXAMENtekst 2018-I: 8

1 C Alinea 1 is een opsomming van de voordelen van het eten van insecten. Insecten zijn een oplossing voor het wereldvoedselprobleem (regel 3-4), ze zijn zeer voedzaam (regel 4), ze zijn milieuvriendelijk om te telen (regel 7) en ze stoten geen broeikasgas uit (regel 8-10).
Het enige voordeel dat niet wordt genoemd, is dat insecten winstgevender zijn dan gewoon vee.

© ThiemeMeulenhoff

2 C Het sterkste (compelling) argument tegen het eten van insecten is natuurlijk dat ze walgelijk (gross) zijn (regel 11-12). Gordon brengt hiertegen in dat hij kookdemonstraties graag begint met de vraag hoeveel van de aanwezigen die ochtend iets hebben gegeten wat een kip heeft uitgepoept (regel 14-17).
Gordon beschrijft dus een algemeen aanvaard product als een ei op een duidelijke en krachtige (graphic) manier.

3 B Op de open plek in regel 21 moet je een signaalwoord invullen. Er moet dus een logisch verband ontstaan tussen de zin voor en na de open plek.
Gordon vertelt dat mensen tegen hem zeggen dat ze een beest niet kunnen eten als het ze aankijkt (regel 20-21). Mensen willen niet een heel ding eten, dus insecten zullen verwerkt moeten worden tot iets onherkenbaars. Als alternatief (**Instead**) wijst hij naar het werk van onderzoekers aan de universiteit van Wageningen, die meelwormen hopen te pureren in burgers en worstjes.

4 B Alinea 3 begint met een uitleg waarom mensen het eten van insecten vreemd vinden. In regel 21-31 worden allerlei manieren beschreven om mensen zover te krijgen dat ze insecten gaan eten. Je kunt insecten pureren, je kunt granola en yoghurt maken op basis van bijenlarven en de elegantste manier is om ze aan te bieden als kleine blokjes in een glanzend strak (sleek) doosje dat op een sushi-box lijkt.

5 Een antwoord met de volgende strekking:
dat het populair kan worden / een kwestie van wennen is
of
dat je mensen insecten kunt laten eten door die op sushi te laten lijken / op een aantrekkelijke manier aan te bieden
of
dat vroeger sushi ook niet werd gegeten en nu wel
of
dat het al eerder gelukt is om een onbekend/nieuw product geaccepteerd te krijgen
De vergelijking van insecten met sushi maakt duidelijk dat insecten op termijn ook populair kunnen worden. In regel 29-31 lees je namelijk dat men nog maar enkele decennia geleden wantrouwig (warily) tegen sushi aankeek en dat is nu ook heel populair.

G10 EXAMENtekst 2018-I: 9

1 C In regel 1-5 lees je dat onderzoeken hebben aangetoond dat aantrekkelijke vrouwen vaker promotie krijgen dan collega's die er gewoontjes (plain-Jane) uitzien. Dit komt omdat men meent dat aantrekkelijke vrouwen positieve kenmerken hebben, zoals gevoeligheid en evenwichtigheid (poise).
Uit alinea 1 blijkt dus dat men denkt dat aantrekkelijke vrouwen meer goede kwaliteiten bezitten dan minder mooie vrouwen.

2 **alinea 2 = e (opzet van het experiment)**
alinea 3 = c (onderzoeksuitkomsten
alinea 4 = b (mogelijke verklaring)
alinea 5 = g (uiteindelijke gevolgtrekking)
alinea 6 = f (praktische aanbeveling)
Alinea 2 = e. Alinea 2 vertelt hoe onderzoekers Ruffle en Shtudiner onderzochten wat er gebeurt als sollicitanten foto's meesturen met hun cv. Ze stuurden fictieve sollicitaties op, die heel veel op elkaar leken, alleen had de ene sollicitatie een foto en de andere niet. Dit beschrijft de opzet van het experiment.
Alinea 3 = c. Alinea 3 beschrijft de resultaten. Voor mannen was het volgens verwachting. Lelijke mannen konden hun foto beter niet meesturen. Bij vrouwen gold dit voor aantrekkelijke sollicitanten.
Alinea 4 = b. In alinea 4 lees je dat de onderzoekers eerst nadachten over de 'het-domme-blondje-hypothese': mensen denken dat mooie vrouwen dom zijn. Dit was een mogelijke verklaring, die niet bleek te kloppen.
Alinea 5 = g. In regel 28-30 lees je dat de onderzoekers tot de onvermijdelijke en onaangename (unpalatable) conclusie kwamen dat jaloezie onder vrouwen tot discriminatie leidde. Dit was de uiteindelijke gevolgtrekking.
Alinea 6 = f. In regel 32-33 lees je dat de wetenschappers iedereen aanraden om geen foto bij te sluiten. Dit is een praktische aanbeveling.
Je houdt de termen a, d en h over.

G11 EXAMENtekst 2017-I: 4

1 A De tekst begint met de beschrijving van een therapiesessie bij een psycholoog of psychiater. Een patiënt klaagt over verdriet (heartache), werkstress en het enge gevoel van vervreemding (alienation). Dan schrijft de therapeut iets aparts voor: een roman. Dit boek is een briljant geneeskrachtig drankje (inspired tonic) – absurd en indirect (vicariously) bevredigend.
Alinea 1 introduceert het onderwerp 'bibliotherapie' dus door een voorbeeld te geven van hoe het werkt.

2 C In regel 10-13 wordt uitgelegd wat 'bibliotherapie' inhoudt. Klanten die deze vorm van therapie willen, betalen 80 pond voor een gesprek van een uur met een scherpzinnige en indrukwekkend (dauntingly) belezen 'therapeut' die dan een op maat gemaakte (bespoke) leeslijst opstelt die op iemands specifieke behoeften is gericht.
Een persoonlijke selectie van literaire werken maakt dus deel uit van 'bibliotherapie'.

3 B Bij deze vraag is het een goede strategie om elk fragment nogmaals in de context te lezen.
Antwoord A is een positieve beschrijving van het boek dat als voorbeeldmedicijn dient. 'Fictie is vaak krachtiger dan zelfhulpboeken' (fragment C), 'Het resultaat is scherpzinnig en vaak amusant' (fragment D) en 'Geschreven in duidelijke en uitnodigende taal, …' (fragment E) zijn subjectieve uitspraken, die meningen weergeven maar niet spottend zijn bedoeld.
Alleen in fragment B klinkt milde spot door over het verschijnsel 'bibliotherapie'. De 'School of Life' is een instelling die zich richt op mensen die er warmpjes bij zitten en tegelijkertijd emotioneel teleurgesteld zijn.

G12 EXAMENtekst 2017-I: 6

1 C Alinea 1 gaat over het verschijnsel van populaire rages (crazes). Een rage of hype is iets wat een korte periode sterk in de mode is. Als voorbeeld worden de dansjes 'Gangnam style' en de 'Harlem Shake' genoemd. In 1964 werden The Beatles ook als een rage beschouwd, als een verschijnsel dat net als een min of meer ongevaarlijke griep niet te verklaren valt, maar vanzelf weer over zal gaan (**fade away**).

2 B In regel 12-13 lees je dat het nog een paar jaar zou duren, voordat men de muziek van The Beatles als mogelijk gezagsondermijnend (subversive) zou gaan zien. In regel 15-17 staat dat serieuze kranten en tijdschriften, zoals *The New York Times* en *The New Yorker*, niet over dit soort domme onzin (foolish nonsense) schreven, ondanks het feit dat The Beatles de hitlijsten (pop charts, regel 13) beheersten. De algemene houding van volwassenen was er dus aanvankelijk een van onverschillige verdraagzaamheid (**indifferent tolerance**).

3 B In regel 18-21 lees je dat Theodore Strongin een muziekrecensent voor *The Times* was die als uitzondering op de regel wél een artikel over de Beatles schreef, waarin hij probeerde (maar niet echt) om de muziek van de groep serieus te nemen. In regel 21-24 staat dat hij in zijn artikel moeilijke woorden gebruikte, hun stemmen als hees en onsamenhangend (hoarsely incoherent), hun uitspraak (enunciation) als minimaal en hun teksten als simpel (schematic) beschreef.
Uit alinea 3 blijkt dus dat Theodore Strongin The Beatles recenseerde ondanks het feit dat hij ze niet echt zijn aandacht waard vond.

4 A In regel 25-26 staat dat de serieuze tijdschriften dezelfde behoefte als Theodore Strongin voelden om The Beatles te bespreken, dus voornamelijk om ze te bespotten (to sneer). Om in regel 27 de juiste woorden te kunnen invullen, moet je goed begrijpen wat er in de bijzin voor de open plek staat: tegenwoordig twijfelt niemand meer aan de grote invloed (impact) van The Beatles op moderne muziek. Als je nu de artikelen uit die serieuze tijdschriften leest, zijn ze dus behoorlijk gênant (**quite embarrassing**).

5 **1 = wel; 2 = wel; 3 = wel; 4 = niet**
1 Wel. Het citaat 'mogelijk nogal gezagsondermijnend' slaat terug op: dit soort 'muziek' (regel 9-10). Dit is dus een kwalificatie van de muziek van The Beatles.
2 Wel. In regel 13 staat dat The Beatles de hitlijsten (pop charts) beheersten. In regel 15-16 lees je dat *The New York Times* niet over dit soort 'domme onzin' schreef. Dit is dus ook een kwalificatie van de muziek van The Beatles.
3 Wel. In een recensie over The Beatles schrijft Theodore Strongin (regel 19) dat hun stemmen 'hees en onsamenhangend' (regel 23) klinken. Dit gaat dus ook over de muziek van The Beatles.
4 Niet. De recensent van *The Nation* noemde de muziek van The Beatles 'duf' (vapid, regel 36), maar de bandleden zelf hadden wel charme (regel 35). Dat laatste is dus geen kwalificatie van hun muziek en zang.

6 **(muziek)recensenten/journalisten/critici/reviewers**
'Cultural arbiters' betekent letterlijk vertaald 'culturele scheidsrechters'. In regel 38 staat dat zij niet de enige serieuze mensen waren die zich ermee bemoeiden (to weigh in). De term slaat dus terug op de eerder geciteerde journalisten die hun mening gaven over The Beatles en hun muziek. Zij traden als het ware op als arbiters, scheidsrechters, en bepaalden wat goed en fout was in de (muziek)cultuur.

7 C In alinea 5 wordt een onderzoek van een Nieuw-Zeelandse sociale wetenschapper beschreven (regel 40-41). In 1964 bracht hij 346 proefpersonen ('subjects') samen die naar een optreden van The Beatles waren geweest. Hij onderwierp ze aan een reeks psychologische tests om te zien of de adolescente fans bepaalde eigenschappen hadden waardoor ze zich zo (enthousiast) gedroegen. Het bleek dat er geen bewijs was om de fans hysterisch of neurotisch te noemen (regel 41-50).
Uit alinea 5 blijkt dus dat fans van The Beatles werden onderzocht en heel normaal bleken te zijn.

G13 EXAMENtekst 2017-I: 8

1 **1 = niet; 2 = niet; 3 = wel; 4 = niet; 5 = niet; 6 = niet**
1 Niet. In regel 1-4 beschrijft Sedaris zijn vader als iemand die onder de juiste omstandigheden de magnetron(oven) of transistorradio had kunnen uitvinden. De vader heeft dus geen geniale uitvindingen gedaan.
2 Niet. In regel 7-11 staat dat Sedaris en de andere kinderen bij hun vader uit de buurt bleven, als hij aan het werk was. Dit was niet omdat de vader met rust gelaten wilde worden, maar zijn kinderen hadden geen zin te luisteren naar een eindeloze uitleg over hoe dingen in elkaar staken.
3 Wel. In regel 9-11 en 23-29 wordt beschreven hoe de vader in detail uitlegde hoe technische zaken werkten.
4 Niet. In regel 14-19 beschrijft Sedaris hoe hij dacht dat tv's, het weer en een airconditioning werken. Er staat nergens dat de vader de verklaringen van zijn zoon waardeerde.
5 Niet. In regel 31-35 lees je dat de moeder van Sedaris heel anders is dan zijn vader. Er staat echter niet dat ze vaak ruzie hadden.
6 Niet. In regel 35-36 lees je wel dat Sedaris zijn vader kwam opzoeken op kantoor, maar niet dat zijn vader dat niet doorhad. Er staat alleen dat Sedaris blij was te zien dat zijn vader op kantoor wel mensen had met wie hij kon praten.

2 C Sedaris beschrijft zijn vader in het fragment met diverse anekdotes. In alinea 1 en 2 lees je hoe zijn vader zeer gedetailleerd wil beschrijven hoe dingen werken, terwijl zijn kinderen dit niet interesseert. In de eerste zin van alinea 3 staat dat het voor Sedaris het grootste mysterie van de wetenschap is dat zo'n technische man als zijn vader zes kinderen voortbracht die geen enkele van zijn interesses deelden.
Het woord 'onbegrip' beschrijft dus het best de relatie van de verteller en zijn vader.

3 B Bij beeldspraak wordt een gedachte of begrip beschreven met een beeld.
Het fragment van antwoord A beschrijft hoe handig de vader van Sedaris is.
Bij antwoord C geeft Sedaris toe dat hij niet wil weten hoe een televisie echt werkt, maar liever gelooft hij dat er allemaal veelzijdige, kleine acteurs in elk televisietoestel wonen. Dit is geen beeldspraak, maar de fantasie van Sedaris.
Het fragment van antwoord D beschrijft iets feitelijks: de print uit een ouderwetse computer is niet groter dan een supermarktbon.
Antwoord B bevat wel beeldspraak. Sedaris vond wetenschap heel saai. Het was misschien wel zo dat ionen een elektrische lading aan de lucht geven, maar bij Sedaris gaven ze geen elektrische lading aan zijn fantasie, wat wil zeggen dat ze zijn fantasie niet aanspraken.

4 **To me** (regel 30)
Opmerking
Het antwoord is ook goed wanneer je de juiste zin (deels) verder hebt overgenomen of de juiste zin op een andere manier hebt aangewezen.
Het fragment beschrijft hoezeer Sedaris en zijn vader verschillen. Het lijkt wel of er geen genetische verwantschap tussen hen bestaat. Dit geldt ook voor de broers en zussen van Sedaris. In regel 30-31 lees je dat het voor Sedaris het grootste mysterie van de wetenschap is dat iemand vader van zes kinderen kan zijn die absoluut geen van zijn interesses deelden.
Schijnbaar zijn de genen van de vader niet overgebracht op de kinderen en lijkt het wel of hier sprake is van genetische manipulatie. De eerste twee woorden van regel 30-31 zijn: **To me**.

G14 EXAMENtekst 2018-I: 4

1 B Uit regel 1-3 kun je concluderen dat Morrisons een Britse supermarktketen is die begint met online verkoop. Uit regel 4-5 blijkt dat de concurrenten van Morrisons daar al meer dan tien jaar mee bezig zijn. In regel 5-8 staat dat Morrisons eerst e-commerce had afgewezen, waardoor de supermarktketen het marktaandeel zag krimpen en de beste klanten zag overstappen naar Tesco en Ocado.
Morrisons begon dus pas met e-commerce toen het te maken kreeg met tegenvallende resultaten.

2 (alinea) 3
In alinea 1 lees je dat Morrisons de internethandel tot nu toe als een afleiding (distraction) zag, die de winst sterk zou verminderen (regel 5-6). Dit punt wordt uitgewerkt in alinea 3: Internetverkoop zal de verkoop in winkels laten krimpen (shrivel), maar niet de kosten die de online handel met zich meebrengt (13-15). In de rest van alinea 3 wordt dit uitgelegd. In virtuele winkelwagentjes zitten talloze producten die weinig kosten, maar op verschillende temperaturen moeten worden opgeslagen. Het personeel moet de boodschappen verzamelen of er moeten speciale pakhuizen (dedicated warehouses) worden gebouwd, wat erg duur is. Ook de bezorging kost meer dan wat de klant betaalt (regel 16-21).

3 D Het feit dat Morrisons overstag is gegaan met online verkoop zal ook buiten (beyond) Groot-Brittannië worden opgemerkt (regel 9). Hoewel de internetverkoop voor supermarkten in Groot-Brittannië nog maar 5% is, groeit deze overal snel (regel 11-12). De komende jaren zal er dus wereldwijd een aanzienlijke toename zijn in de verkoop van supermarktproducten via internet.

4 1 = niet; 2 = wel; 3 = niet; 4 = niet
1 Niet. In alinea 3 of 4 staat niet dat winkels hun personeel er opnieuw voor moeten opleiden. In regel 17-18 staat alleen dat winkels hun personeel inzetten om bestellingen samen te stellen.
2 Wel. In regel 19-21 staat dat thuisbezorging duur is. Zelfs in een dichtbevolkt land als Groot-Brittannië kost dit ongeveer £10, terwijl de klant amper £3 betaalt.
3 Niet. In alinea 3 of 4 staat nergens dat online klanten vooral aanbiedingen kopen.
4 Niet. Je leest nergens dat kopers ontevreden zijn, omdat de producten tegenvallen. In regel 22-24 staat alleen dat veel klanten verse producten graag zelf willen bekijken voordat ze die kopen en dat ze terugschrikken (recoil) wanneer online winkeliers ‘vervangingen’ leveren.

5 C Alinea 5 beschrijft voorbeelden van bedrijven die failliet zijn gegaan (wipeouts) aan internetverkoop, zoals Webvan, of na meer dan tien jaar nog steeds weinig winst maken, zoals Ocado (regel 28-32). Tesco beweert wel dat de online verkopen winstgevend zijn, maar het bedrijf gebruikt een schimmige (‘murky’) boekhouding voor de kosten van winkels waar de producten worden verzameld (regel 32-34). Het doel van alinea 5 is dus duidelijk maken dat de verkoop van voedsel via internet een riskante zaak blijft.

6 (alinea’s) 1 en 4
Opmerking
Je moet beide alinea’s noemen.
In regel 5-8 van alinea 1 wordt beschreven hoe Morrisons marktaandeel verloor en dat klanten overliepen naar Tesco en Ocado, toen de supermarktketen nog geen online verkoop deed.
In regel 26-27 van alinea 4 staat wat er gebeurt als supermarkten de internetverkoop uit de weg gaan. Ze lopen dan het risico de beste klanten te verliezen: welvarende (prosperous) gezinnen en gezinnen met kinderen.

G15 EXAMENtekst 2018-I: 5

1 B Het artikel opent met de vaststelling dat Charles Darwin de allerbeste (second to none) was in evolutionaire deductie, dat wil zeggen hoe soorten zich ontwikkelen in de evolutie. Dan staat er een belangrijk signaalwoord in regel 6: But. Er volgt een tegenstelling. Darwin was niet in staat uit te leggen waarom de mens de neiging (propensity) heeft om te huilen. Hij heeft dus veel mysteries opgelost, maar dit kon hij niet verklaren.

2 D In regel 10-12 staat dat de afgelopen decennia wetenschappers verschillende verklaringen (accounts) hebben gegeven hoe het kunnen huilen mensachtigen (hominids) een voordeel gaf bij het zich aanpassen. Dit verwijst naar de evolutionaire ontwikkeling.
De theorieën in alinea 2 proberen het huilen dus vanuit een evolutionair standpunt uit te leggen.

3 A In alinea 2 worden een paar evolutionaire theorieën genoemd die uitleggen waarom mensen huilen. Alinea 3 beschrijft nog zo’n soort theorie in meer detail.
Alinea 3 voegt dus meer informatie toe (elaborates) aan wat in alinea 2 is genoemd.

4 A In regel 36-37 staat dat huilen een uitdrukking van emotie is die bij volwassenen aangeeft dat je de ander wilt geruststellen (appeasement) en de ander vanuit een ondergeschikte positie om iets verzoekt (supplication). Om wederzijds vertrouwen en sociale binding te bevorderen is huilen dus nuttig, gunstig (**advantageous**).

5 A Alinea 6 noemt vier redenen waarom mensen gaan huilen. Tranen kunnen ethisch zijn, wanneer je meevoelt in een onrechtvaardige situatie (antwoord D), of het kunnen tranen zijn van vreugde en extase (antwoord C) en natuurlijk van diepe rouw of verdriet (antwoord E). Maar tranen kunnen ook gewoon een fysieke reactie zijn waar geen emoties bij komen kijken, zoals bij het snijden van een ui (antwoord B). De enige oorzaak die in alinea 6 niet wordt genoemd, is gefrustreerd zijn (antwoord A).

6 1 = wel/niet; 2 = niet
1 Wel. In regel 49-51 staat dat tranen onderhevig zijn aan veranderende interpretaties, zowel cultureel als historisch gezien. Soms ziet men tranen als een teken van vroomheid en gevoeligheid, in andere tijden als een teken van hysterie en zwakte.
Ook ‘niet’ mag goed worden gerekend. Uit regel 49-51 zou je ook kunnen afleiden dat niet de redenen waarom mensen huilen door de eeuwen heen zijn veranderd, maar wel de manier waarop het huilen wordt geïnterpreteerd.
2 Niet. In regel 53-56 staat dat mensen zich vaak beter voelen na het bekijken van een Hollywood-tranentrekker samen met iemand anders. Maar als ze zo’n film in laboratoriumomstandigheden zien, voelen ze zich helemaal niet beter. Het is dus niet bewezen dat huilen helpt om de geest gezond te houden.

7 A Je moet kiezen tussen de opties erkend (antwoord A), verborgen (antwoord B) en onderzocht (antwoord C).
In regel 58-59 lees je dat we het liefst huilen in aanwezigheid van vrienden en familie. Maar in regel 59-61 staat dat monniken huilen tijdens hun gebed tot God. Men kan dus ook huilen om hechtingsfiguren die ver weg en heel symbolisch zijn. In de laatste zin van alinea 8 lees je dat het erom gaat dat ons gevoel van hulpeloosheid wordt erkend (**acknowledged**).

8 18-1 = d; 18-2 = a; 18-3 = b
Lees aandachtig de tekst voor of na de weggelaten citaten.
Voor [18-1] staat dat Darwin niet begreep waarom de mens de neiging (propensity) heeft om te huilen en hij concludeerde dat tranen geen functie hebben. Dit sluit aan op citaat d waarin hij zegt dat tranen een toevallig (incidental) gevolg zijn, net zo zinloos (purposeless) als de afscheiding van traanvocht na een klap op je oog.
Na [18-2] lees je in alinea 5 dat Vingerhoets wijst op de vergrote visuele hersenschors bij de mens, waardoor de mens nuances van gezichtsuitdrukkingen en andere visuele aanwijzingen zoals tranen en blozen kan interpreteren. Dit is een uitleg van het laatste deel van citaat a: ‘om tranen te zien moet je dichter bij elkaar zijn en intiemere omgang met elkaar hebben’.

Voor de open plek bij [18-3] staat: de sociale functie van huilen. Huilen heeft dus vooral zin als je met iemand anders bent. Dit sluit aan bij citaat b: 'Tranen zijn minder belangrijk als je alleen bent, omdat niemand ze dan kan zien.'
Citaat C (Daarom zou onze waardering voor het fenomeen niet alleen gebaseerd moeten zijn op theorie, maar ook recht moeten doen aan de individuele menselijke ervaringen.) past nergens bij en blijft dus over.

G16 EXAMENtekst 2018-I: 6

1 B In alinea 1 lees je dat er ontzettend veel gevangenissen in de VS zijn met heel veel gedetineerden en dat er nog eens meer dan zes miljoen mensen zijn die voorwaardelijk vrij zijn (on probation) of op proeftijd vrij zijn (on parole). Een heel groot percentage van hen is zwart. Alinea 2 introduceert het gerecenseerde boek en de auteur. *Just Mercy* gaat over de doodstraf en het falen van het strafrechtbeleid (regel 14-16).
De conclusie van alinea 1 en 2 is dus dat het Amerikaanse rechtssysteem ernstige tekortkomingen kent waardoor het niet goed functioneert.

2 D Op de open plek moet je een woord invullen dat de statistieken en cijfers uit alinea 1 beschrijft. Daar staat dat er tussen 1990 en 2005 om de tien dagen een nieuwe gevangenis verrees in de VS. Dat acht miljoen mensen strafrechtelijk zijn vervolgd van wie er twee miljoen in de gevangenis zitten en dat 33 procent van de zwarte babyjongetjes achter de tralies zal komen.
Deze cijfers, die Stevenson in zijn boek een menselijk gezicht geeft, zijn ontstellend, verdovend (**numbing**).

3 A In regel 17-21 lees je dat Stevenson een arme jeugd kende waarbij de rassen streng gescheiden (segregated) leefden. Ook als volwassene, in zijn werk als advocaat en privé, is hij racistisch behandeld. Maar (Yet), zo staat in regel 21-24, hij geeft slechts kleine fragmenten (snippets) van zijn persoonlijke leven. Hij zwelgt niet in zelfmedelijden of zelfingenomenheid.
Alinea 3 laat dus zien dat Stevenson weet waarover hij het heeft zonder veel nadruk te leggen op zijn eigen problemen.

4 C In regel 26-29 schrijft Bonner dat zijn enige punt van kritiek (quibble) op Stevensons boek is dat hij gesprekken die jaren geleden plaatsvonden tussen aanhalingstekens zet.
Zijn kritiek is dus dat Stevenson verslagen van gesprekken presenteert als exacte citaten.

5 A Om het juiste antwoord te geven moet je alinea 5 helemaal uitlezen.
In tegenstelling tot wat men in het algemeen denkt, is het niet de belangrijkste taak van de officier van justitie om iemand veroordeeld te krijgen, maar om het recht te laten zegevieren oftewel te zorgen voor een rechtvaardig proces (regel 38-41).
Hiernaar zouden alle officieren van justitie moeten streven. Zij zouden dus hun ethische verplichtingen (**ethical obligations**) moeten nakomen (regel 37-38).

6 C Stevenson weeft het verhaal van McMillian – die een onrechtvaardig proces heeft gehad – met evenveel spanning door zijn boek als elke roman van Scott Turow (regel 48-49). Zelfs als je nog nooit hebt gehoord van deze schrijver van wie miljoenen rechtbankdetectives zijn verkocht, voel je wel aan dat dit een compliment is voor Stevensons schrijfstijl.
De functie van deze opmerking is dus om Stevenson te prijzen voor hoe hij het verhaal presenteert.

© ThiemeMeulenhoff

7 Een antwoord met de volgende strekking:
dat aanklagers zelden bestraft worden (voor wangedrag bij het uitvoeren van hun beroep)
Opmerking
Een letterlijke vertaling van het citaat boven deze opgave mag je niet goed rekenen.
Uit de recensie wordt duidelijk dat *Just Mercy* over racisme in het strafrechtsysteem in de VS gaat. Alinea 5 en 6 zoomen in op de rol van het Openbaar Ministerie, de aanklagers. In regel 41 staat dat er door het hele boek heen veel voorbeelden van (gerechtelijk) wangedrag van officieren van justitie worden gegeven. Dit wordt toegelicht met een voorbeeld (regel 42-48). Alinea 6 eindigt met de opmerking dat je een boek zou kunnen schrijven over gerechtelijk wangedrag, maar dat je slechts een of twee pagina's nodig hebt om die aanklagers, officieren van justitie, die bestraft zijn te beschrijven. Aanklagers worden dus zelden bestraft.

8 B In de eerste zin van alinea 7, de kernzin, staat dat Stevenson 'goede, menselijke engelen' ziet en ook genade, waardigheid en menselijkheid tegenkomt. Vervolgens haalt de recensent hier voorbeelden van aan.
Het boek *Just Mercy* geeft dus niet alleen een overzicht van trieste zaken, maar biedt ook details die je weer moed geven.

© ThiemeMeulenhoff

H 2019-I met uitwerkingen

In dit onderdeel vind je een volledig examen. Elke tekst wordt voorafgegaan door een 'oriëntatie vooraf' die je helpt om je te focussen op de tekst en de vragen.
Het examen wordt gevolgd door de uitgewerkte antwoorden. Lees voordat je begint de aanwijzingen op bladzijde 158, die ook voor dit examen gelden.

Van elke tekst is de moeilijkheidsgraad aangegeven door middel van het toekennen van één, twee of drie sterren.

De cijferbepaling vind je achter in deze bundel in de bijlage.

© ThiemeMeulenhoff

H 1 EXAMENtekst★ 2019-I: 1 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: In normaal taalgebruik verwijst 'The Jet Set' naar de allerrijksten die overal heen vliegen. Wat het hier betekent, is nog onduidelijk.
illustratie: Op de foto zie je een hondje tussen allerlei rotsblokken. Hij draagt een soort rugzak.
soort tekst: De tekst is gepubliceerd in *Best Friends Magazine*, een tweemaandelijks tijdschrift voor dierenliefhebbers.

The Jet Set

We already knew that dogs at *Best Friends Animal Sanctuary* turn heads, but they've now officially been "discovered". Dog gear company *Ruffwear* shot their fall catalog with canine models at *Best Friends*, as part of a new partnership to help more *Sanctuary* pets go home.

The company will also be helping *Best Friends* dogs find homes through the *Ruff Adventure* adoption program. Via a Facebook app, *Ruffwear* customers can learn more about featured dogs and apply to adopt them. All approved adoptions will be paid for — including travel fees such as airline costs out of Utah — by *Ruffwear*. Jetsetting dogs will go home sporting stylish *Ruffwear* collars and leashes, making them the ultimate "spokesdogs".

Best Friends Magazine, 2015

In de tekst wordt gesteld dat de honden van *Best Friends Animal Sanctuary* al opvielen voordat ze door *Ruffwear* als modellen werden gebruikt.

1p **1** Welke zin in de tekst maakt dat duidelijk?
Citeer de eerste twee woorden van deze zin.

"making them the ultimate 'spokesdogs'" (einde tekst)

1p **2** Waarom staat het laatste woord in de tekst tussen aanhalingstekens?
Dit benadrukt dat het hier gaat om een
A kernbegrip.
B voorbeeld.
C woordspeling.

© ThiemeMeulenhoff

H 2 EXAMENtekst★ 2019-I: 2 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: 'Stormverslagen'. De tekst zal over het weer gaan.
soort tekst: Uit vier keer de aanhef 'SIR' en de namen en gegevens eronder kun je afleiden dat het hier om ingezonden brieven in *The Daily Telegraph* gaat. Zie het overzicht in A4: *Veelgebruikte bronnen*.
soort opgave: Als een tekst maar één vraag heeft, lees je die eerst. Je moet titels aan brieven koppelen. Het is dus belangrijk dat je alle titels goed begrijpt, voordat je de brieven gaat lezen. Tip: schrijf de Nederlandse vertaling achter de antwoorden.

Storm reports

1 SIR — The great storm of 2013 was a bit of a damp squib. While I fully appreciate the need for preparation and warning, I can't help wondering how much absenteeism as a result of this widespread panic has cost Britain's businesses and the economy.

By 9am yesterday morning, many must have been wondering what all the fuss was about.

National broadcasters completely over-dramatised their live reports from locations such as Brighton beach and Lyme Regis. They won't be compensating small businesses for the consequence of having scared away employees.

Craig Peters
Worthing, West Sussex

2 SIR — I don't agree that it was "overkill" to think that extreme care might have been needed for those considering getting to work yesterday.

I too well remember the 1987 hurricane, the loss of life and the years it took to right the damage done.

So warnings were necessary: these weather systems cannot ever be foreseen exactly.

Rica Hare
St Leonards on Sea, East Sussex

3 SIR — I suppose it was commendable for the train-operating companies to postpone commencing services on a day when severe gales were forecast, in order to avoid stranded trains full of passengers and, worse, accidents.

But the problems of fallen trees on the line would have been almost non-existent had Network Rail kept trackside growth in check.

Peter Maynard
Princes Risborough, Buckinghamshire

4 SIR — Despite the dire weather warnings, our Telegraph was delivered yesterday at 6.30am, like every other day.

Ken Jones
Hambledon, Hampshire

Daily Telegraph, 2013

© ThiemeMeulenhoff

2p **3** Geef voor elke brief aan welke titel (a, b, c, d of e) er het best bij past. Noteer de letter van de titel achter het nummer van de brief.
Let op: er blijft één titel over.
a Better Safe than Sorry
b Business as Usual
c Cutting Corners on Maintenance
d Damaged Goods
e Expensive Hyperbole

H 3 EXAMENtekst★ 2019-I: 3 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: 'Virtueel gevaar' kan twee dingen betekenen: geen reëel, geen echt gevaar of gevaar op internet.
soort tekst: De tekst is een ingezonden brief die is geschreven door Rich Taylor, die een hoge functie bekleedt in de Entertainment Software Association. De brief is verschenen op de website van *The Washington Post*. Zie het overzicht in A4: *Veelgebruikte bronnen*.

Virtual danger

In the Dec. 1 editorial "Unacceptable Carnage", which rightfully warned against distracting attention from the root cause of the carnage that guns cause in our society, it was disappointing that the Editorial Board let itself be distracted by a gratuitous reference to video games.

The well-worn myth that video games contribute to violence has been discounted by countless studies and even the Supreme Court. The Editorial Board put its finger on the real-world cause of our nation's carnage. It should not have let its eyes wander into the virtual world.

Rich Taylor, Washington
The writer is Senior Vice-President of Communications and Industry Affairs for the Entertainment Software Association.

washingtonpost.com, 2015

1p **4** How does Rich Taylor characterise the editorial "Unacceptable Carnage"?
A as commendable but still flawed
B as controversial but quite courageous
C as interesting but mostly irrational
D as irrelevant but rather convincing

1p **5** Welk mogelijk belang heeft Rich Taylor bij het schrijven van deze brief?

© ThiemeMeulenhoff

H 4 EXAMENtekst★★ 2019-I: 4 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel en illustratie: De titel is een woordspeling. Als je 'on the horns of a dilemma' bent, sta je in tweestrijd. Op het plaatje zie je het logo van een stichting en website die actie voert tegen de stroperij op neushoorns. In deze tekst zal het dus gaan over een dilemma dat te maken heeft met hoorns.
soort tekst: De tekst is gepubliceerd in *The Economist*. Zie het overzicht in A4: *Veelgebruikte bronnen*.

A dilemma of horns

1 POACHING rhinos is a grisly business. Rather than attract attention with gunfire, many poachers prefer to use a tranquilliser dart to immobilise the rhino and then hack off a chunk of its face to pull out the horn. The beast usually dies of blood loss or suffocation within hours. But the work is lucrative; booming demand in China and Vietnam has pushed the price of rhino horn over $65,000 a kilo in some markets.

2 Last year 1,215 rhinos were poached in South Africa alone, up from 13 in 2007. The best way to turn the tide is to reduce demand, some conservationists reckon. In 2012 WildAid of San Francisco began campaigns to convince Chinese and Vietnamese people that consuming ground rhino horn is a cruel and ineffective way to relieve a hangover, break a fever, or heal disease; in a survey in Hanoi and Ho Chi Minh City in 2013, 37.5% of respondents said that rhino horn can help treat cancer.

3 But since rhino poaching isn't slowing, horn 'unmarketing' must become more aggressive. A cunning approach has been devised by a South African firm, Rhino Rescue Project (RRP). For about $600 per beast, RRP drills two holes into a sedated rhino's horn and pumps in a secret cocktail of toxins into its fibres. Consume powder from that horn and expect a migraine, nausea, vomiting, diarrhoea, or, after a big serving, permanent twitching due to nerve damage, says RRP's co-founder Lorinda Hern. Signs warn of the dangers of illegal horn. RRP has treated more than 300 rhinos in South Africa since 2010. Since the horn is dead material, the firm says there is no danger to the animal.

4 A private reserve near the northern South African town of Phalaborwa paid RRP to treat about 30 rhinos. "We're trying anything," says one of the owners. Locals were invited to watch so word would spread. Poacher incursions dropped from about two a month to just four in two years, with no losses.

5 An American startup, Pembient, offers a different way. Next year it will begin selling synthetic rhino horn for $7,000 a kilo. This will undercut the market for the real stuff, says CEO Matthew Markus. Others, though, fear that advertising synthetics may boost sales of real horn.

6 Those eager to trash rhino horn's market image face another obstacle. Many South African officials want to see a legal trade in non-poached horn, so that government stockpiles can be sold. It is perhaps telling that the South African government has not hired RRP.

The Economist, 2015

1p **6** Which of the following is in line with paragraph 1?
A Asian buyers of rhino horn risk heavy fines.
B Criminals slaughter rhinos in a gruesome way.
C It is very difficult to kill rhinos with just guns.
D There are hardly any wild rhinos left in Asia.

"The best way to turn the tide is to reduce demand" (alinea 2)
3p **7** Welke **drie verschillende** manieren om de vraag naar en de handel in hoorn te verminderen worden in deze tekst genoemd?

1p **8** What is the main function of paragraph 4?
A to criticise the limited use of the RRP method
B to illustrate that there is a great demand for the RRP method
C to point out the effectiveness of the RRP method
D to question whether the RRP method is morally acceptable

1p **9** How can the tone of the last sentence of this text best be characterised?
A as critical
B as playful
C as reassuring
D as surprised

H 5 EXAMENtekst★★ 2019-I: 5 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: Boven de tekst wordt uitgelegd wat je gaat lezen: het begin van het verhaal *Axis* geschreven door Alice Munro.
voorkennis: 'Axis' betekent as, zowel in de zin van een as waar een wiel omheen draait als een aslijn in een grafiek.
illustratie: Op de foto zie je de Canadese schrijfster Alice Munro, die beroemd is om haar korte verhalen en in 2013 de Nobelprijs voor de Literatuur ontving.
soort tekst: Dit verhaal is gepubliceerd op de website van *The New Yorker*. Zie het overzicht in A4: *Veelgebruikte bronnen*.
noot: Let op de voetnoot. Hierin wordt een begrip uit regel 19 uitgelegd.

Axis – the beginning of a story by **Alice Munro**

1 Fifty years ago, Grace and Avie were waiting at the university gates, in the freezing cold. A bus would come eventually, and take them north, through the dark, thinly populated countryside, to their homes. Forty miles to go for Avie, maybe twice that for Grace. They were carrying large books with solemn titles: "The Medieval World," "Montcalm and Wolfe," "The Jesuit Relations."

2 This was mostly to establish themselves as serious students, which they were. But once they got home they would probably not have time for such things. They were both farm girls, who knew how to scrub floors and milk cows. Their labor as soon as they entered the house — or the barn — belonged to their families.

3 They weren't the sort of girls you usually ran into at this university. There was a large School of Business, whose students were nearly all male, and several sororities[1], whose members studied Secretarial Science and General Arts and were there to meet those men. Grace and Avie had not been approached by sororities — one look at their winter coats was enough to tell you why — but they believed that the men who were not on the lookout for sorority girls were more apt to be intellectuals, and they preferred intellectuals anyway.

4 They were both majoring in history, having won scholarships enabling them to do so. What would they do when they were finished? people asked, and they had to say that they would probably teach high school. They admitted that they would hate that.

noot 1 sororities = studentenverenigingen voor meisjes/vrouwen

5 They understood — everybody understood — that having any sort of job after graduation would be a defeat. Like the sorority girls, they were enrolled here to find somebody to marry. First a boyfriend, then a husband. It wasn't spoken of in those terms, but there you were. Girl students on scholarships were not usually thought to stand much of a chance, since brains and looks were not believed to go together. Fortunately, Grace and Avie were both attractive. Grace was fair and stately, Avie red-haired, less voluptuous, lively, and challenging. Male members of both their families had joked that they ought to be able to nab somebody.

6 By the time the bus came, they were nearly frozen. They worked their way to the back, so they could smoke what would be their last cigarettes until after the weekend. Their parents would not be suspicious if they smelled it on them. The smell of cigarettes was everywhere in those days.

newyorker.com, 2011

3p **10** Geef van de volgende beweringen over Grace en Avie aan of deze overeenkomen met de tekst.
Noteer "wel" of "niet" achter elk nummer.
1 Ze namen hun studieboeken mee naar huis hoewel de kans dat ze daar zouden studeren erg klein was.
2 Ze waren familie van elkaar.
3 Ze gaven hun studietoelage vooral uit aan modieuze kleding.
4 Ze ergerden zich aan hun vrouwelijke medestudenten.
5 Ze hebben vanwege hun uiterlijk veel huwelijksaanzoeken gehad.

"They were both majoring in history" (line 25)
1p **11** Why did Grace and Avie study, according to the text?
A They believed they were smart enough for an academic career.
B They felt compelled to make good use of the funds given to them.
C They wanted to avoid having to do any form of physical work.
D They were hoping it would help them find a suitable partner.

H 6 EXAMENtekst★★★ 2019-I: 6 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: 'Zou één woord de wereld kunnen verenigen?' Dit is een raadselachtige titel.
illustratie: Op de foto zie je mensen die een bord met een vraagteken voor hun gezicht houden. Heeft dit te maken met het woord dat iedereen samenbrengt?
soort tekst: De tekst is een bewerking van een blog, verschenen op *npr.org*, de website van de National Public Radio, een van de Amerikaanse publieke radio-omroepen.

Could One Word Unite The World?

adapted from a blog by **Alva Noë**

1 The word for milk in German is "Milch." In French it is "lait." Two quite different words for one thing. This is the basic observation that supports the linguistic principle that the relation between words and their meanings is __12__. You can't read the meaning off the word. And what a word means doesn't determine or shape the word itself.

2 And that's why you don't find the same words in every language. Sameness of word implies a shared history. No shared history, no shared words. English and German share the word for milk (German "Milch"), but that's because German and English share a common history.

3 It would be __13__ if there was a word that was actually native to all languages. Yet this is precisely the claim made in a fascinating article by Mark Dingemanse and his colleagues at the Max Planck Institute for Psycholinguistics in Nijmegen, Holland, published this past Friday in PloS One.

4 "Huh?" — as in, huh? what did you say? — it is claimed, is a universal word. It occurs in every language, though not in exactly the same form. Think "Milch" and "milk." A certain amount of variation is consistent with word identity. How "huh?" gets said varies from language to language. And this turns out to be crucial, for it rules out a natural objection to the claim of universality. "Huh?" is universal, it might be said, because it isn't a word! It isn't the sort of sound that needs to be learned. You don't need to learn to sneeze, or grunt. You don't need to learn to jump when you are startled. "Huh?" must be like this. But it turns out that you do need to learn to use "huh?" in just the ways we need to learn the word for milk and ask questions. "Huh?" is not only universal, like sneezing, it is a word, like "milk."

© ThiemeMeulenhoff

5 This brings us to the central puzzle the authors face: given that you need to learn words, and that meanings don't fix the sound, shape or character of the words we use to express them, and given that linguistic cultures are diverse and unrelated, how could there be universal words? The authors' proposal is startling. Their basic claim is that this is an example of what in biology is called convergent evolution; sometimes lineages that are unrelated evolve the same traits as adaptations to the same environmental conditions.

6 According to the authors, this is what's going on here. It turns out that every language needs a way for a listener to signal to the speaker that the message has not been received. Why? Because where there is communication there is liable to be miscommunication. Just as missing balls comes with playing catching, so not hearing, or not understanding what you hear, not getting it, goes with speech. Where there is a speech you need a way to say: "Huh?"

7 Their bold claim is that only interjections that sound roughly like "huh?" can do this. "Huh?" is so optimal — it's short, easy to produce, easy to hear, capable of carrying a questioning tone, and so on — that every human language has stumbled upon it as a solution.

8 Is sounding the same and doing the same communicative job enough to make these all instances of the same word? Hmm.

npr.org, 2013

1p **12** Which of the following fits the gap in paragraph 1?
A arbitrary
B controversial
C obsolete
D practical

1p **13** Which of the following fits the gap in paragraph 3?
A annoying
B astonishing
C convenient
D reassuring

1p **14** Which of the following is in line with what is said in paragraph 4?
A "Huh" is generally acknowledged to be the only example of a sound common to all languages.
B The idea of "huh" as a significant form of communication should be researched.
C Though everybody is capable of uttering "huh", we have to master its usage.

© ThiemeMeulenhoff

"According to the authors, this is what's going on here." (paragraph 6)

1p **15** To which of the following does this remark refer?
- **A** "it rules out a natural objection" (paragraph 4)
- **B** "linguistic cultures are diverse and unrelated" (paragraph 5)
- **C** "convergent evolution" (paragraph 5)
- **D** "miscommunication" (paragraph 6)

"a fascinating article by Mark Dingemanse and his colleagues" (paragraph 3)

1p **16** Which of the following best reflects the claim made in the article by Dingemanse and his colleagues?
- **A** A deliberate transfer between culturally related languages has led to the development of a shared vocabulary.
- **B** The fact that human interaction requires the ability to correct miscommunication has led to the development of a shared word.
- **C** The widespread use of the word "huh?" is evidence that all languages are related to a larger extent than was previously assumed.

H 7 EXAMENtekst ★★★ 2019-I: 7 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: 'Whitewashing' betekent letterlijk wit schilderen, witten. In combinatie met 'Hollywood' betekent het witte acteurs rollen geven die oorspronkelijk geschreven zijn voor niet-witte mensen.
illustratie: Op de foto zie je merchandiseartikelen van de film *Ghost in the Shell*: dvd's, het hoofd van een stripfiguur, stripboeken enzovoort.
soort tekst: De tekst is een bewerking van een artikel op de site van *New Statesman*, een Brits politiek en cultureel tijdschrift dat wekelijks verschijnt.

Hollywood whitewashing

adapted from an article by Yo Zushi

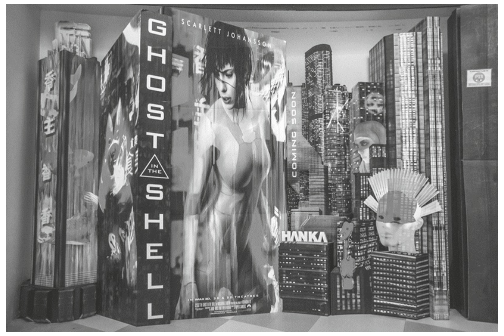

1 It took Steven Spielberg eight years to get *Ghost in the Shell* into production. His film company, DreamWorks, acquired the rights to adapt the cult Japanese science-fiction comic for a Western audience in 2008. Such a project is always a gamble, but Scarlett Johansson's casting in the lead role — as Major Kusanagi, a hacker-hunting cyborg — was a coup, and financial backers were lured by her star power. The moneymen were happy.

2 Online campaigners, however, were not. By the time the first image of Johansson as the Major was released last month, they were demanding: "Stop whitewashing Asian characters!" A petition under that slogan has attracted more than 101,000 signatures. "DreamWorks should be using this film to help provide opportunities for Asian-American actors," they said. The comic-book writer Jon Tsuei tweeted that *Ghost in the Shell* was an "inherently Japanese story", and that the choice of actors represented "the erasure of Asian faces".

3 Hollywood has a problem with representation — as the "all-white" Oscars of 2016 demonstrated — and anger over whitewashing is grounded in the obvious scarcity of prominent minority figures in the film industry. When characters written as Egyptian (as in Alex Proyas's *Gods of Egypt*), Native American (Joe Wright's *Pan*) or part-Chinese and Hawaiian (Cameron Crowe's *Aloha*) are played by the conspicuously white Rufus Sewell, Rooney Mara and Emma Stone, respectively, it's no wonder that minority activists get angry. The kind of race-blindness that Johansson's casting as Kusanagi represents, however, feels benign to me — even progressive.

4 It's worth thinking back to a similar uproar in 2013, when Benedict Cumberbatch played Khan Noonien Singh in *Star Trek Into Darkness*. At the time, Christian Blauvelt of hollywood.com, for instance, complained

that the character had been "whitewashed into oblivion". Khan was a Sikh from northern India and the film-makers, he argued, should have chosen "an Indian actor" for the role. But these critics overlooked the fact that Khan was a villain, and his villainy had been needlessly racialised in earlier appearances. In the 1967 Star Trek episode *Space Seed* and in the 1982 film *Star Trek II: the Wrath of Khan*, he was played by the Mexican actor Ricardo Montalbán. Khan's heritage went unmentioned until later spin-off novels expanded his biography, yet his name and the use of an ethnic-minority actor to portray him seemed intended to present him as an untrustworthy, foreign "other".

5 The portrayal of non-white characters by Cumberbatch and Johansson, in its small way, **21** a culture that assumes that the colour of your skin determines who you are. Major Kusanagi is the heroine of *Ghost in the Shell*, not its villain, and her embodiment by Johansson will have different implications from Cumberbatch's Khan. But the casting of whites as Asians serves as a reminder that much of what we understand as race is ultimately just performance, make-believe, a put-on.

6 Actress Constance Wu said that DreamWorks' attempts to counter claims of racially dubious casting by using digital effects to alter the shade of actors in *Ghost in the Shell* reduced "our race and ethnicity to mere physical appearance, when our race and culture are so much deeper than how we look". I agree: it was misguided. As the Stoic philosopher Epictetus said, "The true self . . . is not flesh or bones or sinews but the faculty which uses them."

7 Yet if our racial identity is not entirely determined by our bodies — if our essence is "deeper than how we look" — surely the authentic elements of our being can be brought to life by actors with "flesh" that is superficially different from our own. All acting is pretending. None of it is real: so why should an actor's race have to be?

8 The campaigners' plea for more diversity in Hollywood is valid but their insistence on minorities having exclusive rights over representing those whom they view as "their people" risks **23** colour lines. We will remain "people of colour" — a dubious term that means the same thing as "coloured people" — as long as race is fetishised as the core component of who we are. We should fight those who use stereotypes to define us by our race, not those who behave as if race weren't all that mattered.

newstatesman.com, 2016

"Such a project is always a gamble" (paragraph 1)

1p **17** Which of the following gives rise to this remark?
It is difficult to
- **A** find investors for a movie featuring obscure Japanese actors.
- **B** make a mainstream movie based on an unconventional source.
- **C** persuade people to go to a movie that features foreign actors.
- **D** promote a movie that has been publicly criticised for being racist.

"DreamWorks should be using this film to help provide opportunities for Asian-American actors" (alinea 2)

1p **18** In welke alinea, verderop in de tekst, maakt de schrijver **voor het eerst** duidelijk wat hij vindt van de acteurskeuze voor de film *Ghost in the Shell*? Noteer het nummer van deze alinea.

1p **19** Geef van de volgende namen aan of ze in de tekst worden genoemd als voorbeelden van de "prominent minority figures in the film industry" (alinea 3).
Noteer "wel" of "niet" achter elk nummer.
1 Jon Tsuei (alinea 2)
2 Christian Blauvelt (alinea 4)

1p **20** What is the main point made in paragraph 4?
- **A** Audiences prefer movies that feature actors who they can easily identify with.
- **B** Movie reviews can determine whether an actor with Asian roots gets a role in a sequel.
- **C** Selecting actors on the basis of their race can result in confirming undesirable prejudices.

1p **21** Which of the following fits the gap in paragraph 5?
- **A** disrupts
- **B** exploits
- **C** glorifies

1p **22** How does paragraph 7 relate to paragraph 6?
- **A** It explains Constance Wu's statement presented in paragraph 6 in more detail.
- **B** It justifies Constance Wu's statement presented in paragraph 6.
- **C** It looks at Constance Wu's statement presented in paragraph 6 from a different perspective.
- **D** It ridicules Constance Wu's statement presented in paragraph 6.

1p **23** Which of the following fits the gap in paragraph 8?
- **A** blurring
- **B** crossing
- **C** mocking
- **D** reinforcing

1p **24** Which of the following quotations states what Yo Zushi sees as the real problem?
- **A** "anger over whitewashing" (paragraph 3)
- **B** "race-blindness" (paragraph 3)
- **C** "much of what we understand as race is ultimately just performance, make-believe, a put-on" (paragraph 5)
- **D** "racially dubious casting by using digital effects to alter the shade of actors" (paragraph 6)
- **E** "race is fetishised as the core component of who we are" (paragraph 8)

H 8 EXAMENtekst ★★★ 2019-I: 8 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: Zoals vaker bij de titel van een Engels artikel het geval is, beginnen alle woorden met dezelfde letter. Dit heet alliteratie. De titel betekent: 'Voor altijd grillige poezenvrienden'.
illustratie: Op de foto zie je een mooie raskat met een grote, dikke staart.
soort tekst: Dit artikel is in de *Daily Telegraph* gepubliceerd. Zie het overzicht in A4: *Veelgebruikte bronnen*.

Fickle feline friends forever

adapted from an article by **Rowan Pelling**

1 "Faithless trollop!", yelled my husband from the window. I would have flushed red, if his gaze weren't fixed grimly on the next-door garden. I immediately knew exactly what scandalous scene was unfolding there. Our golden-red Maine Coon cat, Aubrey, had clearly been caught sidling out of our elderly neighbour's house.

2 There, doubtless, she had been employing her gamut of gullible human seduction techniques: rubbing her silky-soft fur against Gladys's naked calves, fixing her amber eyes in wide, hypnotic stare and purring at a frequency guaranteed to activate dopamine and other feel-good chemicals in the brain. A routine that's inevitably rewarded with slices of chicken or ham (too rich for a cat fed mostly on dried food) that are then regurgitated all over our quilt. Such are the reliable joys of cat ownership.

3 So this week's announcement that cats are more autonomous than dogs and don't suffer separation anxiety when parted from their owners seems to spring straight from the School of the Bleedin' Obvious – although the study actually came courtesy of the school of Veterinary Behavioural Medicine at the University of Lincoln.

4 Every cat lover knows that you don't own cats so much as enable them. True, you might lay down some cash for your feline friend, but you'd be wise to think of it as a transfer fee – or a deposit on their future __27__: you provide an abode and they graciously accept to share some of it with you (though woe betide the human who thinks they have first claim on the chairs or beds), until they find somewhere more comfortable down the street.

5 Eight cats have passed through our house in 20 years of marriage and they've all been studies in treachery. Our first Maine Coon, Wavell, wandered for miles whenever an east wind blew, his thick red tail held aloft like a pennant. People would phone us from all corners of Cambridge, saying they'd found our cat plaintively mewing at their front door. His cousin Minerva cared for no one, slept outside and stalked the street's back gardens like a vicious wraith, seeking winged things to murder.

6 I can only conclude we cat-owners actively thrive on regular doses of rejection – rather like those ardent Romeos who redouble their amorous efforts when treated cruelly. We are pathetically grateful that they choose to spend any time with us when they could naff off entirely. The freedom cats symbolise is a freedom we envy: a little loosening of the ties that bind. Why live in one house, when you could live in 10? Why eat one dinner when you could have a dozen?

7 Dogs, by contrast, are so containable. Pen a hound in your garden and you become aware of how easily your own movements can be curtailed, how limited life can be. But when your cat wanders, it reminds you of the endless adventures that await those who travel.

Daily Telegraph, 2015

1p **25** Why did Rowan Pelling's husband shout "Faithless trollop!", judging from paragraphs 1 and 2?
He was angry because their cat had
A been disloyal to them again.
B tried to steal food next door.
C vomited over their furniture.

1p **26** How can the tone of paragraph 3 be characterised?
A as ambiguous
B as matter-of-fact
C as mocking
D as surprised

1p **27** Which of the following fits the gap in paragraph 4?
A devotion
B greed
C infidelity

1p **28** What is the function of paragraph 5?
A to counterbalance the harsh statement made in paragraph 4
B to explain the ambiguity of the statement made in paragraph 4
C to give anecdotal evidence for the statement made in paragraph 4
D to question the relevance of the statement made in paragraph 4

1p **29** Which of the following is **not** said about cat owners in paragraph 6?
A They repay neglect with more devotion.
B They seem to enjoy being turned down.
C They tend to be overprotective of their pets.
D They wish they were more like their pets.

"But when your cat wanders, it reminds you of the endless adventures that await those who travel." (paragraph 7)

1p **30** Which of the following quotes from the text is in line with this thought?

A "Such are the reliable joys of cat ownership." (paragraph 2)
B "Every cat lover knows that you don't own cats so much as enable them." (paragraph 4)
C "Eight cats have passed through our house in 20 years of marriage and they've all been studies in treachery." (paragraph 5)
D "The freedom cats symbolise is a freedom we envy: a little loosening of the ties that bind." (paragraph 6)

H 9 EXAMENtekst★★ 2019-I: 9 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: Elk jaar publiceert het Amerikaanse tijdschrift *TIME* een lijst met de 100 invloedrijkste mensen ter wereld.
illustratie: Op de foto zie je de Amerikaanse superster Beyoncé.
soort tekst: Je ziet vier keer de naam en woonplaats van een briefschrijver. De tekst bestaat dus uit vier ingezonden brieven die in *TIME* zijn verschenen. Zie het overzicht in A4: *Veelgebruikte bronnen*.
soort opgave: Als een tekst maar één vraag heeft, lees je die altijd eerst. Je moet hier van elk van de briefschrijvers aangeven of hij of zij iemand noemt die onterecht op de lijst staat.

Time 100 List of Most Influential People in the World

RE "The 100 Most Influential People in the World" [May 5-12]: I must confess that this volume has been among the most refreshing I have read of late. Selecting the 100 most influential people could never have been easy. Choices are based on arguable and sometimes challenging principles. But this particular volume was scholarly preceded by Nancy Gibbs's editorial, which shielded your team from possible allegations of questionable biases and nuances. TIME has evolved very well in deciding what criteria to use for selecting the world's most influential people. Bravo!

Akpovire Oduaran,
MMabatho, South Africa

I enjoyed your issue a lot but have to express my confusion about the picture on the cover. While TIME is promoting women's rights and their continuously evolving role in society quite authentically throughout the issue, I am wondering whether there is some deeper sense of irony that I am failing to grasp behind portraying Beyoncé half-naked, in almost *Playboy*-style posture.

Maximilian Barghoorn,
Hamburg

Undoubtedly there are many on your list who are major influences for good or bad on the global stage, but there are too many whose influence is restricted to within the U.S.; I fail to see how American football player Richard Sherman is a "world influencer." In the future, you should differentiate between U.S. and global influencers. The list does nothing for TIME's global standing.

Warwick Woodhouse,
London

Including Thuli Madonsela on your excellent list is nothing short of a vote of confidence in the future of South Africa. Her sterling work as the public protector deserves admiration and gratitude of all right-minded people, among whom unfortunately the country's President Jacob Zuma and his little band of sycophants and oligarchs are not included.

Mariano Castrillón,
Johannesburg

adapted from *TIME, 2014*

"Time 100 List of Most Influential People in the World" (titel)

2p **31** Geef van elke briefschrijver aan of deze een persoon noemt die volgens hem of haar **onterecht** op de lijst staat.
Noteer "wel" of "niet" achter het nummer van de naam.

1 Akpovire Oduaran
2 Maximilian Barghoorn
3 Warwick Woodhouse
4 Mariano Castrillón

H10 EXAMENtekst★★★ 2019-I: 10 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: Zoals vaker bij de titel van een Engels artikel het geval is, beginnen alle woorden met dezelfde letter. Dit heet alliteratie. Het woord 'Power' kan twee dingen betekenen: kracht of energie. De titel betekent dus de kracht of de energie van pandapoep.
illustratie: Op de foto zie je een panda aan bamboe knabbelen.
soort tekst: Dit is een bewerking van een artikel dat is verschenen in *The Economist*. Zie het overzicht in A4: *Veelgebruikte bronnen*.
soort opgaven: Alle vragen bij deze tekst zijn meerkeuze-invulvragen. Lees de regels voor en na elke open plek. Soms heb je de informatie voor de open plek nodig, soms de informatie erna om het juiste antwoord te vinden. Als je je antwoord hebt gekozen, lees je de desbetreffende regels nog een keer om te beoordelen of de tekst met de door jou gekozen invulling één logisch geheel vormt.

Panda Poop Power

1 GIANT PANDAS are well known for being rather different from other bears. Having a diet composed almost entirely of bamboo is one of the things that sets them apart. It is also what attracted the interest of Ashli Brown of Mississippi State University, in a search for more efficient ways to make biofuel.

2 Most of the nutrients found in bamboo are locked away in tough substances known as cellulose and lignin. Liberating those nutrients is an energy-intensive process that involves high temperatures and extreme pressures. __32__, it is the cost of doing so that makes producing biofuel out of cellulose- and lignin-rich materials, like discarded corn (maize) cobs and husks, less financially viable than generating biofuel directly from more readily digestible corn kernels. The kernels, however, can be used to feed people whereas the cobs and husks cannot. So a process that is able efficiently to turn what is __33__ product into fuel could have great potential.

3 Given their __34__, Dr Brown knew that giant pandas had to have microbes in their gut that were strong enough to break cellulose and lignin down. If it was possible to identify those microbes and find the enzymes within them they might be used to improve biofuel production. So, Dr Brown and her colleagues got to work analysing piles of panda faeces to find the microbes that are particularly adept at breaking down the bamboo material.

4 The team identified 17 microbes with the ability to digest cellulose and six that looked like good candidates for digesting lignin. These microbes were then tested in the laboratory and they were found to be capable of transforming 65.4% of the tough materials they were given into the sorts of energy-rich sugars that are readily fermented into bioethanol or biodiesel. Considering that most cellulose- and lignin-based materials end up as compost, or worse, in landfills, the ability to convert such a large percentage of them into potential biofuel products is __35__. Dr Brown, though, is quick to point out that optimising the performance of the enzymes employed by the microbes so that they can be used commercially is going to be a long and hard job. But still a job that could be well worth the effort.

adapted from an article from *The Economist, 2013*

1p **32** Which of the following fits the first gap in paragraph 2?
A In conclusion
B Indeed
C In the meantime
D Nevertheless

1p **33** Which of the following fits the second gap in paragraph 2?
A an exclusive
B an indispensable
C a waste
D a wholesome

1p **34** Which of the following fits the gap in paragraph 3?
A abundance
B diet
C infertility
D size
E vulnerability

1p **35** Which of the following fits the gap in paragraph 4?
A encouraging
B hypothetical
C pointless

H 11 EXAMENtekst ★★ 2019-I: 11 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: 'Alto's Adventure' is de naam van een videospelletje.
illustratie: Op het plaatje zie je een lama en stripfiguren in een soort middeleeuwse kleding.
soort tekst: De tekst is een bewerking van een artikel dat is gepubliceerd op *wired.com*, de website van het blad *Wired*. Dit Amerikaanse en Britse tijdschrift verschijnt maandelijks en heeft als voornaamste onderwerp technologie, en de vraag hoe technologie cultuur, economie en politiek beïnvloedt.
soort opgave: Als een tekst maar één vraag heeft, lees je die altijd eerst. Je moet drie zinnen in de tekst invoegen. Let daarbij heel goed op de voorafgaande zin en de eropvolgende zin, als die er is. Die zinnen zijn je aanwijzingen voor het juiste antwoord. Je houdt uiteindelijk twee antwoorden over.

Alto's Adventure

The video game *Alto's Adventure* has a simple premise: Speed down a mountain on your snowboard, pull some tricks, collect some coins, capture a llama or two while you're at it. Maybe you'll crash into a rock or miss a landing, but no problem; you'll start over again at the top of the never-ending slope. **36-1**
And yet, I find myself coming back again and again.

Developers Ryan Cash and Jordan Rosenberg are the guys behind *Alto's Adventure*. As Alto, your shepherd/avatar, shreds the mountain in hot pursuit of his escaping llamas, he navigates a surreal alpine landscape designed by artist Harry Nesbitt. His main task was to try and create a larger, living, breathing environment with its own history and culture for Alto to inhabit. **36-2**

As you pass through randomly generated levels, your surroundings change. One minute it is raining, the next you're enveloped in a warm, orange haze. Rainbows will appear, lightning will strike and if you're watching closely, you might spot a shooting star streaking across the night sky or fireflies glittering in the dark. The details in *Alto's Adventure* — the plumes of snow after you hit the ground, the creaking of the windmills — are extraordinary. They make you want to ditch your board, strap on some snow shoes and wander around the magical and aesthetically pleasing land Nesbitt built. **36-3**

adapted from an article from *wired.com, 2015*

© ThiemeMeulenhoff

Drie van de onderstaande vijf zinnen (a, b, c, d of e) zijn uit de tekst weggelaten.
(zie **36-1**, **36-2**, **36-3** in de tekst)

2p **36** Geef bij elke plaats aan welk van de zinnen daar hoort.
Noteer de letter van de zin achter het nummer.
Let op: er blijven twee zinnen over.

a Because it evokes this desire to become a sightseer, *Alto's Adventure* is not just a game but rather a piece of interactive art.
b By limiting the complexity of the game's controls, the overall experience has been enhanced tremendously.
c He succeeded with flying colours because you really get the feeling that the game and its characters could be just a small part of an entire world.
d In terms of gameplay, it's fun but not groundbreaking.
e The harmony between visuals and sound makes up for the story with its silly and far-fetched plotlines.

H 12 EXAMENtekst ★ 2019-I: 12 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: 'Het genie van landschapsarchitect Capability Brown.'
voorkennis: De Brit Capability Brown was de beroemdste ontwerper van tuinen voor de adel in de achttiende eeuw. Hij bedacht de Engelse landschapsstijl, die je bijvoorbeeld nog terugvindt in het Amsterdamse Vondelpark.
illustratie: Op het plaatje zie je een schilderij van Capability Brown.
soort tekst: Boven de titel zie je al 'Brieven' staan. Je ziet ook nog tweemaal de aanhef 'Sir' en de naam en gegevens van de briefschrijvers. Deze ingezonden brieven zijn gepubliceerd in de *Financial Times*. Dat is een dagelijks verschijnend Brits internationaal zakendagblad met een grote invloed in de zakenwereld en politiek.
noten: Let op de voetnoten. Hierin worden twee termen vertaald.

LETTERS

The genius of landscape architect Capability Brown

Sir, Regarding Robin Lane Fox's column "A Capability for genius" (House & Home, October 29): I was startled and appalled to read that Capability Brown "was son of a land agent[1)] and a chambermaid in Kirkharle… His mother had six children of which Capability was the fifth but I continue to wonder if the local squire[2)] may have fathered him, such was Brown's later talent for art, business and organisation."

Professor Lane Fox manages to insult everyone: Brown, his mother, his father and the local squire, who was not perhaps in the habit of getting chambermaids with child.

Surely the idea that talent is limited to the wealthy has been sufficiently discredited by now that it should not appear in the august *Financial Times*.
Margaret McGarrahan
Berkeley, CA, US

noot 1 land agent = opzichter

noot 2 squire = landjonker / grootgrondbezitter

© ThiemeMeulenhoff

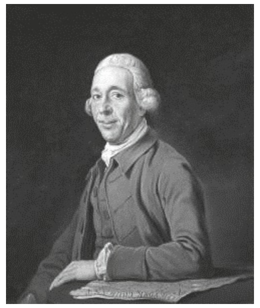

Sir, When he suggests the local squire as a more appropriate father for Capability Brown (House & Home, October 29), Robin Lane Fox may be confusing the science behind human achievement with dog or horse breeding.

Many 18th century-born artists, scientists and entrepeneurs came from humble origins, for instance Samuel Johnson, William Blake, Michael Faraday, Richard Arkwright and Thomas Chippendale. Alternatively this 18th century gardening genius may have inherited his talents from his mother.

Dr Louise Condon
Associate Professor,
College of Human and Health Sciences,
Swansea University, UK

Financial Times, 2016

1p **37** What inspired both writers to react to Robin Lane Fox's column?
They disagree with his suggestion that
A Capability Brown was an arrogant and spoilt child.
B children from working-class parents cannot be gifted.
C designing gardens was not a respectable profession.
D women are by nature intellectually inferior to men.

1p **38** How can the tone of the letter by Dr Louise Condon be characterised best?
A as scornful
B as surprised
C as sympathetic
D as worried

© ThiemeMeulenhoff

H13 EXAMENtekst★ 2019-I: 13 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: Boven de tekst staat het logo van Hilton-hotels. Daaronder lees je: 'Reserveringsregels en beperkende voorwaarden'.
soort tekst: Deze tekst van Hilton-hotels bevat informatie die belangrijk is als je bij deze hotelketen hebt geboekt. De tekst is een bewerking van die op de website *hilton.com.*
soort opgave: Om het juiste antwoord te vinden op de twee vragen moet je op zoek naar de relevante passages. Bedenk onder welk kopje je de gevraagde informatie eventueel kunt vinden en lees die tekst aandachtig door.

Hilton
HOTELS & RESORTS

Reservation Rules and Restrictions

Check-in/Check-out Policy: Rates quoted are based on check-in date and length of stay shown. Should you depart early prior to the departure date confirmed for any reason, hotels may impose an early departure fee.

Arrival Time: Your reservations will be held until local hotel hold time. To hold the room beyond the local hotel hold time, a credit card guarantee of payment must be received at the hotel prior to designated hold time. For reservations confirmed from countries where local regulations prohibit guarantees to a credit card, payment by check in the currency of the country in which the hotel is located, for at least one night, must be received by the hotel for the room to be held for arrival beyond the local hotel hold time. Rooms may not be available until after the reserved hotel's designated check-in time. Occupancy prior to check-in time on the date of the reservation cannot be confirmed unless the hotel has availability and payment for the previous night is received by the hotel prior to arrival either by credit card accepted by the hotel or a deposit by check.

Rate Rules/Restrictions: Rates are confirmed in the currency of the country in which the hotel is located unless otherwise specified in your e-mail confirmation details. Rates confirmed are for the number of occupants listed in your e-mail confirmation, per room, per night and do not include additional charges for rollaway beds or extra people and will apply only to rooms booked as part of this reservation. Tour and package rates vary according to the features of the specific package or program offered at each hotel. The applicable charges for the packages confirmed are indicated in your e-mail confirmation details. The taxes, service charges and value added tax shown on your e-mail confirmation are those

© ThiemeMeulenhoff

currently in effect and are subject to change without notice according to local law.

Revision/Cancellation: Should you need to cancel, please do so before the local hotel hold time to avoid cancellation fees. A new deposit is required for revisions to reservations received after the cancellation refund due date. If you need to make changes to your reservation call Hilton Reservations and Customer Care at 1-800-HILTONS (445-8667).

We reserve the right to cancel reservations where it appears that a customer has engaged in fraudulent or inappropriate activity or under other circumstances where it appears that the reservations contain or resulted from a mistake or error.

Thank you for choosing Hilton. We look forward to having you as our guest.

adapted from *hilton.com*

Je hebt één overnachting in het Hilton-hotel gereserveerd en verder niets bijgeboekt. Je maakt ook tijdens de overnachting zelf geen gebruik van extra faciliteiten of producten.

1p **39** Kan de rekening van deze overnachting daadwerkelijk hoger uitvallen dan het bedrag dat op de bevestiging staat aangegeven?
Zo nee, antwoord "Nee". Zo ja, citeer de eerste twee woorden van de zin die dit duidelijk maakt.

1p **40** Wordt duidelijk onder welke voorwaarden je **eerder** gebruik kunt maken van de kamer dan in je reservering staat?
Zo nee, antwoord "Nee". Zo ja, citeer de eerste twee woorden van de zin waarin dit staat.

© ThiemeMeulenhoff

H 1 EXAMENtekst 2019-I: 1

1p **1** **We already** (eerste zin)

Opmerkingen

- Niet fout rekenen wanneer je de juiste zin (deels) verder hebt overgenomen of de juiste zin op een andere manier hebt aangewezen.
- Ook niet fout rekenen wanneer je alleen 'turn heads' hebt opgeschreven.

In regel 2-3 lees je dat het bedrijf *Ruffwear*, dat hondenbenodigdheden verkoopt, voor zijn herfstcatalogus foto's maakte met hondenmodellen uit het asiel (sanctuary) van *Best Friends*. In de openingszin van het artikeltje staat dat we al wisten dat de honden uit dit asiel mensen laten omkijken. Het gaat dus om de eerste twee woorden van de tekst: **We already**.

1p **2 C** *Ruffwear* verkoopt spullen voor honden (regel 2) en helpt asielhonden die geadopteerd worden (regel 5-6). Het bedrijf betaalt bijvoorbeeld als de honden vervoerd moeten worden met het vliegtuig (regel 8-9) en geeft ze *Ruffwear*-halsbanden en -riemen mee (regel 9-10). Zo maakt *Ruffwear* de honden de ultieme vertegenwoordigers van het bedrijf (regel 10-11). Normaal zeg je dan 'spokesman' or 'spokeswoman'. Het gebruik van het woord 'spokesdog' is hier een woordspeling op en daarom staat het tussen aanhalingstekens.

H 2 EXAMENtekst 2019-I: 2

2p **3** **1 = e; 2 = a; 3 = c; 4 = b**

Indien vier antwoorden goed: 2 punten; indien drie antwoorden goed: 1 punt; indien twee of minder antwoorden goed: 0 punten.

De vier brieven gaan over een grote storm die werd verwacht in 2013, maar blijkbaar niet heeft plaatsgevonden.
1 = e. De eerste brief vertelt dat de grote storm van 2013 een beetje een fiasco (damp squib) was (regel 1). Veel mensen bleven van hun werk weg (absenteeism), omdat er zo veel paniek was gezaaid. Dit heeft de Britse bedrijven en economie veel geld gekost (regel 2-4). Landelijke omroepen dramatiseerden hun verslaggeving op een overdreven manier (regel 7). De juiste titel is dus 'Expensive Hyperbole' (Dure overdrijving).
2 = a. De tweede briefschrijver vindt dat de verslaggeving helemaal niet overdreven was. In 1987 heeft een storm veel schade aangericht en weersystemen zijn moeilijk te voorspellen. De juiste titel is dus 'Better Safe than Sorry' (Beter voorkomen dan genezen).
3 = c. De derde briefschrijver vindt het te prijzen dat de spoorwegen wilden voorkomen dat er treinen vol passagiers ergens zouden stranden of ongelukken zouden krijgen (regel 21-24). Er zouden echter geen bomen op het spoor kunnen vallen, als de begroeiing in de bermen (trackside growth) onder controle was gehouden (regel 25-26). Hij vindt dus dat de spoorwegen er de kantjes van af hebben afgelopen met het onderhoud: 'Cutting Corners on Maintenance'.
4 = b. De vierde briefschrijver meldt dat ondanks de ijzingwekkende (dire) weerwaarschuwingen zijn krant gisteren om 6.30 uur werd bezorgd, zoals altijd: 'Business as Usual'.
Titel d (Beschadigde goederen) blijft over.

© ThiemeMeulenhoff

H 3 EXAMENtekst 2019-I: 3

1p **4 A** Rich Taylor reageert op een hoofdredactioneel commentaar in *The Washington Post* getiteld 'Onaanvaardbaar bloedbad'. Taylor schrijft dat dit commentaar terecht waarschuwde tegen het afleiden van de aandacht voor de werkelijke oorzaak van de moordpartijen die wapens in onze maatschappij veroorzaken (regel 1-3). Hij vindt het echter teleurstellend dat de redactie zichzelf liet afleiden door een onnodige (gratuitous) verwijzing naar videospelletjes (regel 3-5).
Rich Taylor vindt het hoofdredactioneel commentaar dus prijzenswaardig maar ook gebrekkig.

1p **5** Een antwoord met de volgende strekking:
Hij werkt voor / verdedigt de belangen van de game-industrie/the Entertainment Software Association.
Of:
financieel belang / geld
Onder de naam van de briefschrijver zie je dat hij een hoge functie heeft (senior vicepresident) bij de Entertainment Software Association. Rich Taylor werkt zelf in de videospelletjesindustrie en heeft dus een financieel belang bij het schrijven van deze brief.

H 4 EXAMENtekst 2019-I: 4

1p **6 B** In alinea 1 wordt beschreven hoe stropers, illegale jagers, te werk gaan. Ze verdoven de neushoorns met een pijl en hakken dan een deel van hun kop af om de hoorn eruit te trekken. De neushoorn sterft dan door bloedverlies of verstikking.
Criminelen slachten neushoorns dus op een wrede manier af.

3p **7** Antwoorden met de volgende strekking:
- **het imago van het product/hoorn beschadigen / (een campagne voeren om mensen ervan te) overtuigen dat het gebruik van hoorn als medicijn wreed en/of zinloos is / uitleggen dat het niet werkt** [1p]
- **hoorns vergiftigen/onbruikbaar maken / de RRP-methode gebruiken** [1p]
- **(synthetisch/goedkoper) (namaak)alternatief aanbieden / nep-hoorn verkopen** [1p]

In alinea 2 vind je de eerste manier om de vraag naar en de handel in hoorns te verminderen. In regel 15-17 staat dat er campagnes zijn om Chinezen en Vietnamezen ervan te overtuigen dat het eten van gemalen hoorn van neushoorns een wrede en inefficiënte manier is om een kater, koorts of ziekte te bestrijden.
In alinea 3 staat de tweede manier. In regel 21-26 wordt beschreven hoe een Zuid-Afrikaans bedrijf gif in de hoorn van een neushoorn injecteert. Als je poeder van deze hoorn consumeert, word je ziek of krijg je zenuwbeschadiging.
De derde manier, beschreven in alinea 5, is het ontwikkelen van synthetische hoorns. Die zijn veel goedkoper dan de echte hoorns.

1p **8 C** In regel 29-30 staat dat dertig neushoorns met de RRP-methode werden behandeld. In regel 22-23 heb je gelezen wat deze methode inhoudt: men boort twee gaten in de hoorn van een neushoorn en injecteert deze met een geheime giftige cocktail.
Uit regel 31-32 blijkt dat het aantal stroperstochten (poacher incursions) daalde van ongeveer twee per maand naar vier in twee jaar, en er werden geen neushoorns gedood.
De belangrijkste functie van alinea 4 is dus het effect van de RRP-methode aantonen.

1p **9 A** De laatste alinea voegt nog een probleem toe voor de activisten die vechten tegen het imago van de handel in neushoorns. Veel Zuid-Afrikaanse ambtenaren willen dat er een legale handel in hoorn komt, zodat ze de nationale voorraden kunnen verkopen. Het zegt dus misschien wat (It is telling) dat de Zuid-Afrikaanse regering RRP niet heeft ingehuurd.
De laatste zin plaatst vraagtekens bij het beleid van de Zuid-Afrikaanse regering en is dus kritisch.

H 5 EXAMENtekst 2019-I: 5

3p **10** **1 = wel; 2 = niet; 3 = niet; 4 = niet; 5 = niet**
Indien vijf antwoorden goed: 3 punten; indien vier antwoorden goed: 2 punten; indien drie antwoorden goed: 1 punt; indien twee of minder antwoorden goed: 0 punten.
1. Wel. In regel 8 lees je dat Grace en Avie studieboeken droegen. In alinea 2 staat echter dat ze waarschijnlijk geen tijd daarvoor zouden hebben, als ze thuis waren.
2. Niet. Er staat nergens dat Grace en Avie familie van elkaar waren, alleen dat ze allebei op een boerderij woonden (regel 14) en samen de bus namen (regel 1-6 en 39).
3. Niet. In regel 32-34 lees je dat Grace en Avie beursstudenten waren, maar nergens in de tekst staat dat ze hun geld aan (modieuze) kleding uitgaven.
4. Niet. In alinea 3 en 5 gaat het wel over vrouwelijke medestudenten, maar er staat niet dat Grace en Avie zich aan hen ergerden.
5. Niet. In regel 30-31 staat wel dat Grace en Avie ingeschreven waren aan de universiteit om een man te vinden, maar niet dat er echte huwelijksaanzoeken waren gedaan.

1p **11 D** In regel 29-32 lees je dat het een afgang zou zijn als Grace en Avie na hun afstuderen een baan zouden krijgen. Ze studeerden aan de universiteit om eerst een vriend en daarna een echtgenoot te krijgen.
Grace en Avie hoopten dus dat ze door hun studie een geschikte partner zouden vinden.

H 6 EXAMENtekst 2019-I: 6

1p **12 A** De tekst begint met een voorbeeld. Het Duitse woord voor melk is 'Milch'. In het Frans is het 'lait'. Twee heel verschillende woorden voor hetzelfde ding (regel 1-2). Wat een woord betekent kun je dus niet aan het woord zien. In regel 3-4 staat dat dit de basis is voor het taalkundige principe dat de relatie tussen woorden en hun betekenissen willekeurig (**arbitrary**) is.

1p **13 B** De open plek in regel 10 volgt direct na alinea 2. Die tekst moet je bij je antwoord betrekken. In alinea 2 staat dat je alleen hetzelfde woord in verschillende talen terugvindt, als die talen een gezamenlijke geschiedenis hebben, zoals dat geldt voor Duits en Frans. Het zou dan ook verbazingwekkend zijn als er één woord was dat echt in alle talen voorkwam (regel 10-12). Het juiste woord is dus **astonishing**.

1p **14 C** Alinea 4 vat de kern van het onderzoek uit Nijmegen samen. 'Huh' komt in elke taal voor (universal), maar niet in exact dezelfde vorm (regel 20-21). Het varieert per taal en die variatie is heel belangrijk (regel 22-25). Dat betekent dat je het gebruik van 'huh' moet leren, net zoals het woord 'milk' en hoe je een vraag moet stellen (regel 28-30).
Hoewel iedereen in staat is 'huh' te zeggen, moeten we dus leren hoe het wordt gebruikt.

1p **15 C** De eerste zin van alinea 6 verbindt deze alinea met de voorgaande alinea. Het onderwerp 'this' verwijst terug naar de tekst ervoor en wordt uitgelegd in regel 40-43. Daar staat dat elke taal een manier nodig heeft waarop iemand die luistert duidelijk kan maken dat de boodschap niet overkomt. Als er communicatie is, dan is er ook miscommunicatie, overal ter wereld. In regel 36-39 staat dat dit verschijnsel ook voorkomt in de biologie. Ontwikkelingslijnen in de evolutie die helemaal geen verband met elkaar hebben, kunnen zich toch op eenzelfde manier aanpassen aan dezelfde omstandigheden. Dit heet 'convergent evolution'.

1p **16 B** Nadat Alva Noë in regel 13-15 heeft gesteld dat hij het artikel van Dingemanse en zijn collega's fascinerend vindt, legt hij stapsgewijs uit wat het inhoudt. In alinea 4 lees je dat 'huh' een universeel woord is dat je moet leren gebruiken. In alinea 5 beweren de auteurs van het artikel dat 'huh' zich overal ter wereld op eenzelfde manier heeft ontwikkeld en in alinea 6 staat dat als er communicatie is, er ook zeer waarschijnlijk miscommunicatie zal zijn.
Het artikel stelt dus dat menselijke interactie vereist dat men miscommunicatie kan herstellen en dat dit tot de ontwikkeling van een gedeeld woord heeft geleid.

H 7 EXAMENtekst 2019-I: 7

1p **17 B** In regel 1-2 lees je dat het Steven Spielberg acht jaar heeft gekost om de film *Ghost in the Shell* te maken. Waarom is zo'n project een riskante zaak (gamble, regel 7)? Het antwoord op die vraag vind je in regel 3-6: Spielbergs filmmaatschappij verwierf in 2008 de rechten om het Japanse sciencefictionboek dat populair is bij een subcultuur (cult) aan te passen voor een westers publiek.
Het is moeilijk om een film voor een groot publiek (mainstream movie) te maken die is gebaseerd op een onconventionele, ongebruikelijke bron.

1p **18** **(alinea) 3**
In alinea 3 legt de schrijver, Yo Zushi, eerst uit dat Hollywood een probleem heeft met de vertegenwoordiging van niet-witte acteurs. Er is een duidelijk gebrek (scarcity) aan hoofdrollen voor mensen die tot een minderheid behoren. Als die weinige rollen dan ook nog worden gespeeld door witte acteurs (whitewashing), leidt dit tot boosheid (regel 20-27). Toch (however) ervaart Zushi bij de keuze voor Johansson voor de film *Ghost in the Shell* die rassenblindheid als goed (benign) en zelfs progressief (regel 27-28). Hij heeft dus een positieve mening over de acteurskeuze.

1p **19** **1 = niet; 2 = niet**
Indien twee antwoorden goed: 1 punt; indien één of geen antwoorden goed: 0 punten.
1 Niet. In regel 17 staat dat Jon Tsuei een stripboekschrijver is. Hij is dus niet werkzaam in de filmindustrie.
2 Niet. Christian Blauvelt werkt voor de website hollywood.com (regel 31). Hij is dus waarschijnlijk een journalist en/of filmrecensent en niet zelf werkzaam in de filmindustrie.

1p **20 C** Alinea 4 begint met een ander voorbeeld van Hollywood-'whitewashing': de Engelse acteur Benedict Cumberbatch speelde de sikh Khan Noonien Singh uit Noord-India in *Star Trek Into Darkness*. In regel 34 staat een belangrijk signaalwoord van tegenstelling: 'But'. Maar de critici negeerden (overlooked) het feit dat Khan een schurk was en in eerdere afleveringen van *Star Trek* werd gespeeld door een Mexicaanse acteur, iemand van een andere etnische achtergrond met het doel om hem als een onbetrouwbare buitenlander neer te zetten (regel 34-41).
Acteurs uitkiezen op basis van ras kan dus onwenselijke vooroordelen bevestigen.

1p **21 A** De eerste zin van alinea 5 reageert op de laatste zin van alinea 4. Daar staat dat een acteur van een etnische minderheid iemand speelde, zodat hij er onbetrouwbaar, buitenlands uitzag. Dit hoort bij een cultuur die aanneemt dat je huidskleur bepaalt wie je bent (regel 43-44). Wanneer niet-witte personages worden gespeeld door witte acteurs als Cumberbatch en Johansson verstoort (**disrupts**) dat een racistische cultuur.

1p **22 C** In alinea 6 reageert Constance Wu op uitspraken van productiemaatschappij Dreamworks. Zij proberen te verdedigen dat ze digitale effecten gebruiken om de huidskleur van acteurs te veranderen (regel 49-51). Wu zegt dat ras en cultuur veel dieper zitten dan alleen het uiterlijk (regel 52-53). In alinea 7 gebruikt de schrijver dit argument om te onderstrepen dat het juist daarom niet uitmaakt welke huidskleur acteurs hebben. Tenslotte is acteren altijd doen alsof (pretending).
Alinea 7 beschouwt de bewering van Constance Wu in alinea 6 dus vanuit een ander perspectief.

1p **23 D** In de laatste, concluderende, alinea vat Yo Zushi zijn mening samen. In regel 61-63 lees je dat het terecht (valid) is dat activisten pleiten voor meer diversiteit. Het is echter niet goed dat ze erop staan dat minderheden het exclusieve recht hebben om die rollen te spelen, die zij zien als vertegenwoordiging van 'hun mensen'. Juist dan loop je het risico dat je de kleurlijnen versterkt (**reinforcing**).

1p **24 E** Yo Zushi begrijpt het pleidooi voor meer diversiteit, maar vindt dat ras en huidskleur niet uitmaken bij de keuze voor een acteur. Acteren is tenslotte altijd doen alsof (pretending, regel 59) en wie je bent wordt niet bepaald door vlees, botten of zenuwen (regel 54). Maar niet-witte mensen zullen altijd op uiterlijke kenmerken worden beoordeeld, zolang ras wordt vereerd (fetishised) als de kern van wie we zijn (regel 65-66). Dit ziet hij als het echte probleem.

H 8 EXAMENtekst 2019-I: 8

1p **25 A** Het artikel begint opvallend. Rowan Pellings man roept 'ontrouwe slet' uit het raam. Dit blijkt bedoeld voor hun rode poes Aubrey die uit het huis van de buurvrouw sloop (sidling), (regel 5-9). Daar had ze ongetwijfeld een hele serie (gamut) technieken gebruikt om een goedgelovig (gullible) mens te verleiden (regel 10-11). Dan werd ze beloond met kip of ham (regel 14-15).
Hij was dus boos omdat hun kat weer eens ontrouw was geweest.

1p **26 C** Je moet kiezen tussen vier soorten (schrijvers)toon: dubbelzinnig (antwoord A), feitelijk (antwoord B), spottend (antwoord C) en verbaasd (antwoord D).
In regel 18-19 lees je dat er een bericht is geweest dat katten autonomer, zelfstandiger, zijn dan honden en geen last hebben van verlatingsangst als ze gescheiden worden van hun eigenaren. In regel 21-22 staat dat dit bericht van de opleiding Diergeneeskunde en Gedrag van de Universiteit van Lincoln kwam. In regel 20 geeft Rowan Pelling aan dat het net zo goed van de 'School of the Bleedin' Obvious' had kunnen komen. Dit is een informele, grappige uitdrukking met de betekenis dat iets zo overduidelijk is dat je het niet hoeft te zeggen.
De toon van alinea 3 is dus spottend.

1p **27 C** Als er na een open plek een dubbele punt staat, volgt de aanwijzing voor het goede antwoord later in de tekst. In regel 23-25 lees je eerst dat iedereen die van katten houdt, weet dat je ze niet bezit maar in staat stelt te leven (enable). Misschien betaal je wel geld voor ze, maar je moet dat zien als een transferbedrag. Na de dubbele punt staat dat je ze een woning (abode) geeft tot ze een comfortabelere plek elders in de straat vinden (regel 26-29). Het transferbedrag is dus een aanbetaling op hun toekomstige ontrouw (**infidelity**).

1p **28 C** De kern van alinea 4 is dat kattenliefhebbers hun poezen een woning geven en dat hun huisdieren zo vriendelijk zijn die met hen te delen tot ze een beter huis hebben gevonden. In alinea 5 beschrijft Rowan Pelling twee van hun poezen die altijd wegliepen. Ze geeft dus anekdotisch bewijs, voorbeelden, uit haar eigen leven, om de bewering uit alinea 4 te onderbouwen.

1p **29 C** In alinea 6 staat niet dat kattenbezitters overdreven beschermend zijn voor hun huisdieren. Je leest hier wel dat kattenbezitters net als Romeo hun liefde verdubbelen als ze wreed worden behandeld (regel 39-40, antwoord A), dat ze het fijn vinden als ze regelmatig worden afgewezen (regel 38-39, antwoord B) en dat ze jaloers zijn op de vrijheid van poezen en dus meer op hun poezen zouden willen lijken (regel 41-42, antwoord D).

1p **30 D** Het artikel eindigt met de uitspraak dat als je kat zwerft, het je eraan doet denken hoeveel eindeloze avonturen er wachten (await) voor diegenen die reizen. Dit verwijst naar het citaat uit regel 41-43 van alinea 6: de kat symboliseert een vrijheid waar wij jaloers op zijn, de banden die ons binden worden een beetje losser gemaakt.

H 9 EXAMENtekst 2019-I: 9

2p **31** **1 = niet; 2 = niet; 3 = wel; 4 = niet**

Indien vier antwoorden goed: 2 punten; indien drie antwoorden goed: 1 punt; indien twee of minder antwoorden goed: 0 punten.

1 Niet. Akpovire Oduaran noemt geen persoon die onterecht op de lijst staat. Oduaran prijst *TIME* alleen voor de selectie (regel 7-8).
2 Niet. Maximilian Barghoorn vindt het niet onterecht dat Beyoncé in de lijst is opgenomen, maar begrijpt niet dat zij halfnaakt op het omslag staat.
3 Wel. Warwick Woodhouse schrijft dat hij niet kan begrijpen hoe de American football-speler Richard Sherman een influencer kan zijn op wereldniveau (regel 23-24). Zijn invloed is beperkt tot binnen de USA (regel 22-23).
4 Niet. Mariano Castrillón vindt het juist geweldig dat Thuli Madonsela op de lijst staat. Zij ziet het als een motie van vertrouwen in de toekomst van Zuid-Afrika (regel 29-30).

H 10 EXAMENtekst 2019-I: 10

1p **32 B** In alinea 1 lees je dat panda's anders zijn dan andere beren, bijvoorbeeld in hun dieet van bijna uitsluitend bamboe. Dit wekte de interesse van Ashli Brown, een onderzoeker op zoek naar efficiëntere manieren om biobrandstof te maken. In alinea 2 staat in regel 10-17 staat dat in bamboe de voeding opgesloten zit in harde stoffen zoals cellulose en houtstof (lignin). Het kost veel energie om die voedingsstoffen hieruit te halen. Sterker nog, het is financieel minder haalbaar (viable) om biobrandstof uit weggegooide (discarded) maïskolven en vliezen van maïs te produceren dan direct uit de eetbare maïskorrels.
Het woord voor 'sterker nog' is **indeed**.

1p **33 C** Het is financieel minder haalbaar (viable) om biobrandstof uit weggegooide (discarded) maïskolven en vliezen van maïs te produceren dan direct uit de eetbare maïskorrels (regel 14-17). Maar het zijn juist de maïskorrels die ook door mensen kunnen worden gegeten (regel 17-18). Het zou dus veel mogelijkheden bieden als je een efficiënt proces zou kunnen vinden waarmee je een afvalproduct (**waste** product) in brandstof kunt omzetten (regel 18-20).

1p **34 B** Alinea 1 en 2 gaan over panda's en het feit dat ze het moeilijk verteerbare bamboe eten. Dit wijst dus al op het juiste antwoord 'voedsel'. Als je verder leest, wordt dit bevestigd. Panda's zijn in staat voeding te halen uit de harde bestanddelen van bamboe. Gegeven hun dieet van bamboe moeten panda's wel bepaalde bacteriën in hun darmstelsel hebben die de cellulose en houtstof afbreken (regel 21-23). Het juiste woord is dus **diet**.

1p **35 A** Het onderzoeksteam vond zeventien bacteriën die bijdroegen aan het verteren van cellulose en zes voor het verteren van houtstof (regel 28-29). Deze bacteriën konden twee derde van de harde materialen omzetten in suikers die makkelijk via gisting kunnen worden omgezet in bio-ethanol of biodiesel (regel 29-33). Meestal eindigen deze harde materialen als compost of nog erger als vuilnis op stortplaatsen. De mogelijkheid om deze materialen om te zetten in biobrandstof is dus bemoedigend (**encouraging**), (regel 33-35).

H 11 EXAMENtekst 2019-I: 11

2p **36** **36-1 = d; 36-2 = c; 36-3 = a**

Indien drie antwoorden goed: 2 punten; indien twee antwoorden goed: 1 punt; indien één of geen antwoorden goed: 0 punten

36-1 = d. In regel 10 lees je: 'En toch ga ik steeds weer terug naar dit spel'. Het signaalwoord 'En toch' (And yet) wijst op een tegenstelling. Hoewel de schrijver kritiek heeft op het spel, gaat hij het toch steeds spelen. Zijn kritiek is dat het als spelletje leuk is, maar niet erg vernieuwend. Dit lees je in zin d.
36-2 = c. In alinea 2 staat dat het berglandschap van het spelletje is ontworpen door Harry Nesbitt. Hij kreeg als opdracht om een grotere, levendige, levensechte omgeving te ontwerpen met een eigen geschiedenis en cultuur waar Alto in kon wonen. Het woordje 'opdracht' (task, regel 14) sluit aan op de zinsnede 'Hij slaagde met vlag en wimpel' uit zin c. En Alto's wereld lijkt een grotere omgeving te hebben, 'omdat je echt het gevoel krijgt dat het spel en de hoofdpersonen een klein deel van een hele wereld zouden kunnen zijn' (zin c).
36-3 = a. In regel 23-25 lees je dat het spel er zo mooi uitziet, dat je je snowboard aan de kant wilt leggen, sneeuwschoenen wilt aantrekken en door het landschap wilt zwerven. Het spel roept dus het verlangen op een toerist (sightseer) te worden, het is niet alleen maar een spel maar meer interactieve kunst. De laatste zin van de tekst is dus zin a.

H 12 EXAMENtekst 2019-I: 12

1p **37 B** Beide briefschrijvers reageren op een column van Robin Lane Fox over de Engelse landschapsarchitect Capability Brown (regel 1-2). Lane Fox suggereert dat Brown, die de zoon was van een opzichter en een kamermeisje, misschien in werkelijkheid was verwekt door een grootgrondbezitter. Brown had tenslotte een talent voor kunst, zaken en organisatie (regel 2-6).
McGarrahan stelt dat het idee dat alleen rijke mensen talent hebben inmiddels genoeg in diskrediet is gebracht, bekritiseerd is (regel 10-11). Condon somt een rij getalenteerde en beroemde Britten op die van eenvoudige afkomst waren (regel 20-23). Zij zijn het dus beiden niet eens met de suggestie van Lane Fox dat kinderen uit de arbeidersklasse niet getalenteerd kunnen zijn.

1p **38 A** Je moet kiezen tussen vier verschillende (schrijf)tonen van de brief van dr. Louise Condon. Is de toon minachtend (antwoord A), verbaasd (antwoord B), meelevend (antwoord C) of bezorgd (antwoord D)?
In regel 15-19 vraagt Condon zich af of Lane Fox het fokken van honden of paarden verwart met de wetenschap achter menselijke prestaties, als hij aanneemt dat de plaatselijke grootgrondbezitter waarschijnlijk de vader van Brown was. Door te verwijzen naar adellijke hobby's als paarden en honden fokken, drijft ze de spot met Lane Fox. De toon is dus minachtend.

H13 EXAMENtekst 2019-I: 13

1p **39** **(Ja,) The taxes** (laatste zin onder het kopje Rate Rules/Restrictions)
Opmerking
Niet fout rekenen wanneer je de juiste zin (deels) verder hebt overgenomen of de juiste zin op een andere manier hebt aangewezen.
Je moet op zoek naar informatie over de rekening voor een overnachting en het eindbedrag. Regels en beperkende voorwaarden met betrekking tot de tarieven (Rate Rules/Restrictions) gaat hierover. In de laatste zin, die begint met 'De belastingen', staat dat de belastingen, servicekosten en btw op je e-mailbevestiging de bedragen zijn die nu gelden, maar dat ze zonder kennisgeving vooraf (without notice) kunnen veranderen (are subject to change). De rekening kan dan dus hoger uitvallen dan het bedrag dat op de bevestiging staat aangegeven. Deze zin begint met de woorden **The taxes**.

1p **40** **(Ja,) Occupancy prior** (laatste zin onder het kopje Arrival Time)
Opmerking
Niet fout rekenen wanneer je de juiste zin (deels) verder hebt overgenomen of de juiste zin op een andere manier hebt aangewezen.
Je wilt weten of je eventueel eerder in je kamer terechtkunt. Dit staat onder het kopje Aankomsttijd (Arrival Time). In de laatste zin lees je dat je eerder in je hotelkamer kunt (prior to check-in time) als de kamer vrij is en de vorige nacht is betaald per creditcard of aanbetaling. Deze zin begint met de woorden **Occupancy prior**.

© ThiemeMeulenhoff

I 2019-II met uitwerkingen

In dit onderdeel vind je een volledig examen. Elke tekst wordt voorafgegaan door een 'oriëntatie vooraf' die je helpt om je te focussen op de tekst en de vragen.
Het examen wordt gevolgd door de uitgewerkte antwoorden. Lees voordat je begint de aanwijzingen op bladzijde 158, die ook voor dit examen gelden.

Van elke tekst is de moeilijkheidsgraad aangegeven door middel van het toekennen van één, twee of drie sterren.

De cijferbepaling vind je achter in deze bundel in de bijlage.

© ThiemeMeulenhoff

I 1 EXAMENtekst★ 2019-II: 1 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: De beste vrienden van geiten klinkt interessant. Wie zouden dat zijn?
illustratie: Op de foto zie je een berglandschap met een fantasiedier dat, vanaf een houten wandelpad, uitkijkt over een bergmeer.
soort tekst: De tekst is een bewerking van een artikel in *The New York Times*. Zie het overzicht in A4: *Veelgebruikte bronnen*.
soort opgave: Als een tekst maar één vraag heeft, lees je die eerst. Je moet bepalen wat het doel is van alinea 2. Je gaat deze korte tekst gedetailleerd lezen om het juiste antwoord te vinden.

Goats' best friends

1 A few years ago, employees at Glacier National Park noticed that mountain goats were hanging out with visiting tourists, far from the goats' cliffside habitats. Now researchers have figured out why. Where there are people, there are fewer predators like bears and where there are people, there is pee. An acquaintance with people thus affords mountain goats two prized essentials: safety and salt. A mountain goat will lick a urine patch for up to 10 days.

2 After officials closed off a large part of the area because of a wildfire, the local goats retreated to the hills. Wesley Sarmento, who tracked animals in Glacier National Park for three years, found that the bears had returned. The promise of leftover urine was apparently not worth the risk for the goats.

adapted from *New York Times, 2017*

1p **1** What is the goal of paragraph 2?
A to add a new argument for the theory introduced in paragraph 1
B to challenge the theory introduced in paragraph 1
C to support the theory introduced in paragraph 1

© ThiemeMeulenhoff

I 2 EXAMENtekst★ 2019-II: 2 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel en illustratie: Door de titel 'Onze rotzomer' in combinatie met het plaatje van weersymbolen weet je dat de tekst zal gaan over het weer en weerberichten.
soort tekst: De tekst is een bewerking van een artikel in *The Times.* Zie het overzicht in A4: *Veelgebruikte bronnen*.

Our rotten summer

1 The Met Office's chief scientist Professor Dame Julia Slingo has defended its failure to foresee this summer's "pretty disappointing" weather.

2 Though the summer began with a hot spell, with record-breaking temperatures recorded in areas of the southeast last month, the season has been dominated by spells of heavy rains.

3 Dame Julia admitted that the Met Office was unsuccessful when it came to forecasting the general summer climate. However, she stressed that all the leading models around the world failed to capture the signal for unsettled weather over the UK. She added that the organisation's short-term skills have never been finer, boasting of "year-on-year and decade-by-decade improvements in forecasting skill". She wrote: "Our five-day forecast is now as accurate as our one-day forecast was when I started my career".

4 If domestic sun-seekers have been disappointed by recent weather, this bank holiday weekend looks set to provide scant succour. Cool conditions are expected and weather warnings have been issued for rain over southeast England on Sunday, where those attending the Notting Hill carnival and Reading festival may be hit by prolonged heavy rain and lightning. Forecasts have also warned of the potential for flooding.

adapted from *The Times, 2015*

"Dame Julia Slingo has defended its failure to foresee this summer's 'pretty disappointing' weather" (alinea 1)
1p **2** Leg uit wat de kern is van haar verdediging voor deze fout.
Geef antwoord in het Nederlands.

1p **3** Wordt er iets gezegd in deze tekst wat zonliefhebbers op korte termijn blij zou maken?
Zo nee, antwoord "Nee". Zo ja, citeer de eerste twee woorden van de zin waarin dit gebeurt.

© ThiemeMeulenhoff

I 3 EXAMENtekst ★★ 2019-II: 3 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: Boven de tekst staat 'Catastrofe!' oftewel 'Ramp!' Omdat er een streepje achter 'Cat' staat, lijkt het erop dat de ramp met katten te maken heeft.
illustratie: Op het plaatje zie je het deel van een wereldbol waarop Australië staat.
soort tekst: De tekst is een bewerking van een artikel van Mindy Weisberger op de website *livescience.com*, een wetenschappelijke nieuwswebsite.

Cat-astrophe!

adapted from an article by Mindy Weisberger

1 The cat's out of the bag — and all over Australia. A new study by the School of Biological Sciences at the University of Queensland finds that feral cats inhabit 99.8 percent of the continent's landmass, including 80 percent of the land that makes up its islands.

2 European explorers first introduced cats to Australia in the 18th century. With no large predators and easy access to tasty small animals, the invasive felines swiftly adapted to the hospitable continent. Since then, feral cats have contributed to the extinction of close to 30 native mammal species — such as the big-eared hopping mouse, the Eastern hare-wallaby and the pig-footed bandicoot — and are instrumental in the current decline of many more, the study authors wrote. "Australia is the only continent on Earth other than Antarctica where the animals evolved without cats, which is a reason our wildlife is so vulnerable to them," Gregory Andrews, Australia's Threatened Species Commissioner, said in a statement.

3 Sarah Legge, co-author of the study, discovered that population density varied widely across the country, with as many as 100 cats in 0.4 square mile (1 square kilometer) in some spots. Densities in urbanized areas could be 30 times greater than in natural environments. By revealing where feral cats tend to congregate, the scientists' results could help conservationists develop strategies to address the locations most at risk. "Our study highlights the scale and impacts of feral cats and the urgent need to develop effective control methods, and to target our efforts in areas where that control will produce the biggest gains," Legge said.

livescience.com, 2017

"Cat-astrophe!" (title)

1p **4** What makes feral cats particularly harmful for Australia, according to the text?
They are harmful because local species
A are less adept at surviving near big cities than the cats are.
B have not developed any defense mechanisms against the cats.
C succumb to the diseases the cats have brought to the island.
D suffer because the cats tend to deplete their sources of nutrition.

1p **5** What is the purpose of the study by Sarah Legge (paragraph 3)?
A to add more wild cats to those areas the cats now tend to avoid
B to find out where the need to keep wild cats in check is most pressing
C to monitor the behaviour of wild cats when they encounter people
D to promote certain measures for permanently removing wild cats

1p **6** Wordt in de tekst duidelijk **welke** maatregelen ingezet zullen worden bij de bestrijding van katten?
Zo nee, antwoord "Nee". Zo ja, citeer de eerste twee woorden van de zin waarin dit gebeurt.

I 4 EXAMENtekst ★★ 2019-II: 4 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: Boven de tekst wordt uitgelegd wat je gaat lezen: het begin van een verhaal geschreven door Jhumpa Lahiri. De titel van het verhaal is: 'De behandeling van Bibi Haldar'.
illustratie: Bij de tekst staat een foto van de auteur. Jhumpa Lahiri is een Amerikaanse schrijfster van Indiase komaf. Zij is vooral beroemd om haar korte verhalen.
soort tekst: Het fragment is het begin van een verhaal van Jhumpa Lahiri, gepubliceerd op de website *narrativemagazine.com*. *Narrative Magazine* is een Amerikaans online literair tijdschrift.
soort opgave: Bij een fragment van een verhaal is het aan te raden eerst de tekst helemaal te lezen en daarna de vraag te beantwoorden.

Het volgende fragment is het begin van een verhaal geschreven door **Jhumpa Lahiri**.

The Treatment of Bibi Haldar

For the greater number of her twenty-nine years, Bibi Haldar suffered from an ailment that baffled family, friends, priests, palmists, spinsters, gem therapists, prophets, and fools. In efforts to cure her, concerned members of our town brought her holy water from seven holy rivers. When we heard her screams and throes in the night, when her wrists were bound with ropes and stinging poultices pressed upon her, we named her in our prayers. Wise men had massaged eucalyptus balm into her temples, steamed her skin with herbal infusions. At the suggestion of a blind Christian, she was once taken by train to kiss the tombs of saints and martyrs. Amulets warding against the evil eye girded her arms and neck. Auspicious stones adorned her fingers.

Treatments offered by doctors only made matters worse. Allopaths, homeopaths, ayurvedics — over time, all branches of the medical arts had been consulted. Their advice was endless. After X-rays, probes, auscultations, and injections, some merely advised Bibi to gain weight, others to lose it. If one forbade her to sleep beyond dawn, another insisted she remain in bed till noon.

This one told her to perform headstands, that one to chant Vedic verses at specified intervals throughout the day. "Take her to Calcutta for hypnosis," was a suggestion still others would offer. Shuttled from one specialist to the next, the girl had been prescribed to shun garlic, consume disproportionate quantities of bitters, meditate, drink green coconut water, and swallow raw duck's eggs beaten in milk. In short, Bibi's life was an encounter with one fruitless antidote after another.

The nature of her illness, which struck without warning, confined her world to the unpainted four-story building in which her only local family, an elder cousin and his wife, rented an apartment on the second floor. Liable to fall unconscious and enter, at any moment, into a shameless delirium, Bibi could be trusted neither to cross a street nor board a tram without supervision. Her daily occupation consisted of sitting in the storage room on the roof of our building, a space in which one could not comfortably stand, featuring an adjoining latrine, a curtained entrance, one window without a grill, and shelves made from the panels of old doors. There, cross-legged on a square of jute, she recorded inventory for the cosmetics shop which her cousin owned and managed at the mouth of our courtyard. For her services Bibi received no income, but was given meals, provisions, and sufficient meters of cotton at every October holiday. At night she slept on a folding camp cot in the cousin's place downstairs.

adapted from *narrativemagazine.com, 2009*

4p **7** Geef van de volgende beweringen over Bibi aan of deze overeenkomen met de tekst. Noteer "wel" of "niet" achter elk nummer.
1 Ze werd 's nachts vastgebonden omdat haar dorpsgenoten bang voor haar waren.
2 Ze droeg ornamenten in de hoop dat die een heilzaam effect op haar zouden hebben.
3 Vanwege negatieve ervaringen met artsen bezocht ze alleen nog alternatieve genezers.
4 Ze kreeg van verschillende deskundigen tegenstrijdige adviezen.
5 Er was door haar familie iemand in dienst genomen om haar te verzorgen.
6 Door haar ziekte was ze in een rolstoel terechtgekomen.
7 Haar neef bouwde voor haar een zelfstandig te bewonen appartement in zijn huis.
8 Haar neef onderhield haar in ruil voor door haar uitgevoerde werkzaamheden.

© ThiemeMeulenhoff

I 5 EXAMENtekst★★ 2019-II: 5 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: 'De wolf voor de deur': blijkbaar gaat de tekst over een dreiging die ons dicht genaderd is.
illustratie: Op de foto zie je een injectienaald. Op de achtergrond staat een lijst met afkortingen. Misschien herken je daar de afkortingen van griepvirussen in?
soort tekst: De tekst is een bewerking van een artikel in *NewScientist*. Zie het overzicht in A4: *Veelgebruikte bronnen*.

The wolf at the door

1 Here we go again. Four years ago this week, the world watched terrified as a newly discovered strain of flu spread, with shocking rapidity, from its starting point in Mexico to countries across the globe. The H1N1 swine flu did what SARS and H5N1 bird flu failed to do: it turned into a pandemic, just as health experts had been dreading. Luckily, it turned out to be quite mild. But its relatively low death toll was taken by some as evidence that the public health response had been an overreaction; the scientists had cried wolf, they claimed — perhaps at the request of vaccine manufacturers.

2 Now we are faced with a worrying new outburst of flu, this time from China. So far H7N9 avian flu has not been able to pass readily from person to person. That might change at any time — and if it does, there's every reason to fear the worst. That's not just because the new flu seems to be at the lethal end of the scale. It's also because we are barely any better equipped to respond to a pandemic than we were in 2009 — despite considerable scope to enhance our readiness.

3 We have made some progress. Better monitoring has allowed us to track this eruption more closely, although we still don't know exactly where it came from. Last year's controversial research on what makes a flu strain dangerous has proved its worth by uncovering the H7N9 threat long before we might otherwise have spotted it.

© ThiemeMeulenhoff

4 As we continue to get better at spotting potentially dangerous viruses, we can expect alarm bells to start ringing more frequently. The danger is that this will breed complacency, rather than vigilance — and that this will be encouraged by short-sighted types who say that the warnings are only meaningful if the worst actually comes to pass.

5 We are still a long way from being able to contain flu, and so the risk of a pandemic remains very real. Of course, there is always a place for healthy scepticism. Science, more than any other field of human endeavour, prizes it. But we should not spend so much time debating whether scientists are crying wolf that we forget that wolves really do exist.

adapted from an article from *NewScientist, 2013*

1p **8** What becomes clear about the H1N1 virus in paragraph 1?
1 It spread further than SARS and H5N1.
2 It was a comparatively innocent virus.
A only 1 is correct
B only 2 is correct
C both 1 and 2 are correct
D neither 1 nor 2 are correct

1p **9** What is the main problem with flu epidemics according to the writer, judging from paragraphs 1 and 2?
A Health authorities are hardly better prepared to deal with them.
B Health authorities issue warnings about them without consulting the pharmaceutical industry.
C Health authorities tend to send out reassuring messages about them.
D Health authorities unnecessarily spend a lot of money on battling them.

"short-sighted types who say that the warnings are only meaningful if the worst actually comes to pass" (paragraph 4)
1p **10** Which of the following sentences from the text is in line with this reasoning?
A "But its relatively low death toll was taken by some as evidence that the public health response had been an overreaction" (paragraph 1)
B "That's not just because the new flu seems to be at the lethal end of the scale." (paragraph 2)
C "Better monitoring has allowed us to track this eruption more closely, although we still don't know exactly where it came from." (paragraph 3)
D "As we continue to get better at spotting potentially dangerous viruses, we can expect alarm bells to start ringing more frequently." (paragraph 4)

"The wolf at the door" (title)
1p **11** Which of the following does "the wolf" in this text refer to?
A policy made by ill-informed officials
B the interests of the pharmaceutical industry
C the outbreak of a contagious disease
D the unreliability of scientific evidence

© ThiemeMeulenhoff

I 6 EXAMENtekst★★★ 2019-II: 6 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: 'Het is beter te hebben liefgehad en die liefde te hebben verloren dan nooit liefgehad te hebben'. Deze poëtische uitdrukking maakt nieuwsgierig. Gaat de tekst over een verloren liefde?
illustratie: Op het plaatje zie je de Engelse dichter Alfred Lord Tennyson.
soort tekst: De tekst is een bewerking van een artikel dat is gepubliceerd in *ELLE Decoration*, een interieur- en lifestyletijdschrift.

Better to have loved and lost, than never to have loved at all

adapted from an article by **David Waters**

1 In his extraordinary work *In Memoriam*, about the loss of his closest friend, Arthur Hallam, the poet Alfred Lord Tennyson (1809 — 1892) writes the unforgettable lines 'Better to have loved and lost, than never to have loved at all'. These words have become a cliché of romantic fiction: they're powerful and true, but it's important to remember that they were inspired by intense friendship rather than erotic love.

2 Today, when a friendship ends, we'll nonchalantly click the 'unfriend' button on Facebook or, perhaps, ignore this person's emails like so much spam. We do not write a 2,000-line elegy expressing our torment at friendships lost anymore. Nowadays we are careful not to risk revealing our feelings of envy, anger or hurt to the person we once cared about so much.

3 According to the American author René Brown, it's when we disengage from our friends that we suck all the oxygen from the relationship. The breaking of trust and even the telling of lies are more acceptable to us than being ignored, he says. Disengagement hurts us so profoundly because when we were born, a close connection with our parents was essential to our survival. We need to be seen, acknowledged and responded to by others in order to thrive. Being ignored, as every bully knows, is one of the most powerfully destructive weapons.

4 A combination of social media, our busy lives and our unwillingness to think about what friendship really means is turning our social connections into so many things to be managed, sorted, selected and collected. Friends have become a special kind of social currency that we use to demonstrate our popularity. As parents, we wish to be our teenage children's best friends; corporations pitch themselves as communities, insisting that colleagues are 'frolleagues' (friends and colleagues), and even our enemies need to be kept close under the banner 'frenemies'. Yet, by attempting to turn almost everyone we meet into a mate, we're becoming increasingly baffled about who our true companions are and what we can expect from them.

© ThiemeMeulenhoff

5 The philosopher Aristotle said there are three kinds of friendship: those defined by utility, those about pleasure and the most important kind of all, soul mates. The first two are categorized by an external shared interest, such as working together or having the same hobby, which is a prerequisite for the friendship to grow. These are the kinds of friends who may drift apart when a common interest wanes or when they change jobs. The third category is a special and unique type of friendship, whereby two people take pleasure in each other's company for __15__. This is the sort of companionship to which we all aspire, even if we don't realize it.

6 Aristotle said that it is when people place each other under the wrong friendship label that they risk being hurt. Who hasn't suggested a night out with someone at work, not for the office gossip or to trade insults about the boss, but because we want to road-test becoming their true friend? We are bound to be disappointed if our colleague has different motives. If we also see them as a utilitarian friend, neither of us is likely to go home upset.

7 This confusion may explain why 62 percent of us say friends are the biggest cause of stress in our lives and a quarter of us say we can't cope with making new friends. __18__ it is through real engagement, through candid conversations when we say things we never even knew we thought, that we experience one of the best things in life. People from Victorian times already knew this. Friendship is worth risking everything for, even if the price is its untimely loss.

ELLE Decoration, 2014

1p **12** Geef van de volgende beweringen aan of deze overeenkomen met de inhoud van alinea 1 en 2.
Noteer “wel” of “niet” achter elk nummer.
1 Met het gedicht *In Memoriam* maakt Tennyson duidelijk hoe erg het verlies van Arthur Hallam voor hem was.
2 Social media zijn ontwikkeld om het mensen gemakkelijk te maken om hun diepere emoties te delen.

1p **13** What is the main purpose of paragraph 3?
A to analyse why it is hard to stay loyal to friends in modern times
B to criticise the influence of social media on today’s society
C to explain why it is cruel to act as if someone no longer exists
D to stress that ending a friendship should be done face-to-face

1p **14** Which conclusion does paragraph 4 lead up to?
A It is misguided to think that everyone connected to you is a friend.
B Nowadays people tend to exclusively go for long-term friendships.
C Social media have simplified the process of finding true friends.

1p **15** Which of the following fits the gap in paragraph 5?
A its own sake
B mutual growth
C romantic reasons
D their personal gain

1p **16** What is the point made in paragraph 6?
A Finding out whether you can rely on the discretion of co-workers can be a tricky business.
B It can be painful when there is confusion between colleagues about friendship expectations.
C You will appreciate your job better if you succeed at making friends in the workplace.

1p **17** Which of the following explains what is meant by “This confusion” (paragraph 7)?
A “The breaking of trust and even the telling of lies are more acceptable to us than being ignored” (paragraph 3)
B “Friends have become a special kind of social currency that we use to demonstrate our popularity.” (paragraph 4)
C “we’re becoming increasingly baffled about who our true companions are and what we can expect from them” (paragraph 4)
D “the sort of companionship to which we all aspire, even if we don’t realize it” (paragraph 5)
E “If we also see them as a utilitarian friend, neither of us is likely to go home upset.” (paragraph 6)

1p **18** Which of the following fits the gap in paragraph 7?
A And
B For
C So
D Yet

“Better to have loved and lost, than never to have loved at all” (titel)
1p **19** Citeer de eerste twee woorden van de zin in deze tekst die **met andere woorden** dezelfde gedachte weergeeft.

I 7 EXAMENtekst ★★★ 2019-II: 7 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: 'De treurige strijd van Groot-Brittannië met de schaliegasrevolutie'. Misschien heb je weleens gehoord van deze relatief nieuwe manier van gaswinning.
illustratie: Op de foto zie je drie mannen aan het werk met een boor.
soort tekst: De tekst is een bewerking van een artikel in de *Financial Times*. Dit is een dagelijks verschijnend Brits internationaal zakendagblad met een grote invloed in de zakenwereld en politiek.
noten: Let op de voetnoten. Hierin worden twee termen verklaard.

Britain's sorry struggle with the shale revolution

1 David Cameron has long cast an envious glance at America's booming shale[1)] industry. The prime minister once promised to go "all out" to extract the UK's reserves of onshore gas, inspired by the many finds of the valuable gas in the US. But Britain's dash for shale seems more akin to a barely discernible shuffle. Exploratory drilling at Balcombe in Sussex was abandoned two years ago in the face of protests. Last June, Lancashire county council inflicted another blow, blocking an application by Cuadrilla, an energy company, to begin fracking[2)] near Blackpool.

2 Ministers are right to fret about these setbacks because Britain needs to tap its reserves of shale gas. The British Geological Survey, a research body, estimates that there are 1,300tn cubic feet of shale in northern and central England. That is enough to fuel half a century of gas consumption if only a small part were extracted. With Britain on course to import 75 per cent of its oil and gas resources by 2030, the country requires more homegrown supplies in order to guarantee energy security.

noot 1 shale = schalie, een gesteente waaruit gas gewonnen kan worden

noot 2 fracking = methode om schaliegas vrij te maken door scheurtjes te maken in het gesteente waar het gas in opgesloten zit

3 The problem is that, unlike the US, fracking applications in Britain must go through a planning system that is wary of almost all development – let alone the creation of suburban oil wells. Britain's shale gas deposits lie beneath densely populated areas where the attitude of 'not in my backyard' must be overcome. Companies seeking permission to extract the gas also have to wrestle with local government regulation and inertia. The authorities in Lancashire took 15 months to reach a decision following Cuadrilla's drilling application – well beyond the 16 week limit set out in planning guidelines.

4 In order to overcome such foot dragging, the government has put local councils on notice that they will step in to override any "slow and confused" decisions on shale drilling applications. Ministers have signalled that if councils delay rulings or repeatedly knock back projects they could find that gas and oil planning applications are determined by national government.

5 This is a reasonable response. Companies such as Cuadrilla should expect their applications to receive an answer in reasonable time. But ministers must beware of using such powers to ride roughshod over local authorities. Mr Cameron's government has rightly promoted the importance of local decision-making and would look **22** if it went back on this.

6 Instead, the government should look harder at how communities can be persuaded to abandon their resistance to an industry that is safer than many realise. One question that needs tackling is how communities are recompensed. The shale revolution has been successful in the US because landowners there become rich if shale is discovered under their property. In Britain, underground resources belong to the Crown and local people will only get paid for gas won from under their property if the drilling company is willing to do so.

7 The government has unveiled a proposal under which communities should be paid £100,000 for each exploration well site, plus 1 per cent of production revenue. This may serve as a guideline but the precise amount should be decided on a case-by-case basis. More importantly, this aspect ought to be embedded in the planning system itself, becoming an essential part of every local authority decision.

8 Britain needs a shale revolution. But this requires developers to be far more realistic about the financial costs they must suffer. Resistance by local communities will not be overcome easily. But if the industry is willing to pay communities enough for the disruption, there is no reason why fracking in Britain should not finally begin.

adapted from *Financial Times, 2015*

1p **20** What becomes clear about Great Britain in paragraph 1?
A It has made little progress in finding and extracting shale gas.
B It has tried to suppress safety concerns about shale gas projects.
C It is being accused of hindering commercial shale gas mining.
D It prefers offshore shale gas activities over initiatives on land.

2p **21** Geef van de volgende beweringen aan of deze overeenkomen met alinea 2 en 3. Noteer "wel" of "niet" achter elk nummer.
1 Er is veel schaliegas in de bodem van Groot-Brittannië.
2 Het energieverbruik in Groot-Brittannië is de laatste jaren enorm gestegen.
3 Het winnen van schaliegas in dichtbevolkte gebieden kan tot gevaarlijke situaties voor de bewoners leiden.
4 Bedrijven die aan schaliegaswinning willen doen, moeten daarvoor een vergunning aanvragen bij de lokale overheid.

1p **22** Which of the following fits the gap in paragraph 5?
A dependable
B hypocritical
C inflexible

1p **23** How does the American situation differ from the British situation, according to paragraph 6?
In Britain
A people are not entitled to ask money for shale reserves that are found underneath their land.
B suing shale gas companies will not result in substantial payments to individuals.
C the government is eager to facilitate financial settlements for shale drilling concessions.
D the security procedures make the extraction of shale gas near settlements too expensive.

1p **24** What conclusion does paragraph 7 lead up to?
A Communities that refuse to allow mining activities should not share in shale gas profits.
B The government should negotiate about details instead of local authorities.
C The issue of financially rewarding residents should be integrated into policy making.
D The national regulations for handling shale gas incidents should be simplified.

"Britain needs a shale revolution." (alinea 8)
1p **25** In welke alinea wordt **voor het eerst** uitgelegd dat dit in het landsbelang is? Noteer het nummer van deze alinea.

1p **26** Which of the following aspects related to shale gas drilling is **not** discussed in this text?
A its disruptive effect on the public
B its economic importance
C its financial implications
D its impact on the environment

I 8 EXAMENtekst ★★★ 2019-II: 8 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: 'Leven op zijn extreemst' is de titel. Daaronder lees je dat het om een recensie van een tv-programma gaat.
illustratie: Op de foto zie je een jonge vrouw naast twee cheeta's of jachtluipaarden.
soort tekst: De tekst is een bewerking van een artikel van de website van de *Daily Mail*, een Britse tabloid. Een tabloid is een sensatiekrant met – naast beknopt politiek en algemeen nieuws – veel aandacht voor sport, roddel en (seks)schandalen van beroemdheden.
noot: Let op de voetnoot. Hierin wordt een verwijzing uitgelegd.

Life At The Extreme

CHRISTOPHER STEVENS reviews last night's TV

1 There are three basic units of measurement in tellyland. People who watch TV cannot be expected to know about metres, so height is gauged in double-decker buses — the Eiffel Tower, for instance, is 74 Routemasters tall. All countries have to be compared to Wales. There's no point in saying that 16 million people live in Holland, unless you also point out that the Netherlands is less than twice the size of Wales, with a population five times bigger. Volume is calculated in Olympic swimming pools. If 10 million cubic metres of rubbish is sent to landfill every day, a TV reporter must always explain that it's enough to fill 4,000 Olympic pools, though doing so would actually be a serious criminal offence.

2 We now have a fourth yardstick for TV. All speed is measured in Bolts — the pace of 100m world champion Usain Bolt at full throttle. And so Davina McCall informed us, in *Life At The Extreme* (ITV), that the Namib beetle could belt along at speeds, 'for their size, almost ten times faster than Usain Bolt'. The lanky Jamaican superman can hit 25mph flat out. But this didn't mean the beetles were zipping along at 250mph, like Speedy Gonzales after three cups of black coffee. The key phrase was 'for their size'. Namib beetles are no bigger than undernourished wasps, and they scuttle across the sands at human walking pace. Usain would have no trouble keeping up. This was about as informative as Davina got.

3 She was having a lovely time in southern Africa, squealing with excitement when she saw a giraffe and cooing over an orphaned aardvark. But she hadn't bothered to do too much homework before setting off. When she held a gecko, all she could tell us

was 'his little feet are so sweet'. Thank you, Davina Attenborough.[1] On a nighttime expedition through the dunes, hunting with ultraviolet torches for venomous scorpions, she seemed less than keen. 'I have never been a huge fan of scorpions,' she admitted. 'There's something quite eerie about them, the tail and the fact that they could kill me.' She ought to have brought a chair along, so she could stand on it and scream. It got worse when she tried camping out at night, building a wall of thorn branches round her tent to keep the lions at bay. 'Look,' she wailed, dropping her machete, 'I've broken a nail.'

4 The idea of the series is that Davina will roam the world, living in its most inhospitable places, to learn how people and animals adapt to its extremes. __31__, she looks as though she'd struggle to cope at an all-inclusive Mediterranean resort if the canapés ran out. To discover if it was true that cheetahs were the fastest animals on earth, for example, she visited a wildlife sanctuary and challenged a tame one called Kiki to a race. First, though, she wanted reassurance that the big cat wouldn't see her as prey and maul her. 'Dunno,' said the keeper. 'No one's ever been stupid enough to run in the cheetah camp.'

adapted from *dailymail.co.uk, 2016*

noot 1 verwijzing naar David Attenborough, een beroemde Britse bioloog en maker van zeer gewaardeerde natuurdocumentaires

1p **27** How does the writer view the “basic units of measurement in tellyland” (paragraph 1) judging from the tone of this paragraph?
A as colourful
B as educational
C as inaccurate
D as simplistic

1p **28** What is the point made by Christopher Stevens about Davina McCall’s use of “Bolts” in paragraph 2?
According to Stevens she uses it
A to help viewers better appreciate the ecological impact of insects.
B to make an unremarkable insect appear more spectacular.
C to make clear why she is fascinated by a particular insect.
D to stress how much research into insects her show involves.

Om een artikel te verlevendigen kan een schrijver gebruikmaken van verschillende stijlfiguren, zoals:
a eufemisme
b paradox
c terzijde
d vergelijking

1p **29** Geef van de citaten uit de tekst aan van welke van de bovenstaande stijlfiguren ze een voorbeeld zijn.
Noteer de letter van de stijlfiguur achter het nummer.
Let op: je mag elke stijlfiguur slechts één keer gebruiken, dus er blijven twee stijlfiguren over.
1 “though doing so would actually be a serious criminal offence” (alinea 1)
2 “like Speedy Gonzales after three cups of black coffee” (alinea 2)

© ThiemeMeulenhoff

1p **30** What becomes clear about Christopher Stevens from paragraph 3?
A He dislikes serious programmes that are presented by women.
B He is annoyed by the superficiality of Davina McCall and her show.
C He is unhappy because David Attenborough supports Davina McCall.

1p **31** Which of the following fits the gap in paragraph 4?
A After all
B In general
C Trouble is
D What’s more

I 9 EXAMENtekst ★★★ 2019-II: 9 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: ‘Dit is Zoe: een poes met academische titels’. Deze titel wekt de nieuwsgierigheid. Hoe zou een kat titels kunnen behalen?
illustratie: Op de foto zie je een close-up van een poes die dromerig voor zich uitstaart.
soort tekst: De tekst is een bewerking van een artikel op *io9.com*, een website met artikelen over wetenschap, techniek, sciencefiction en fantasy.
soort opgaven: Alle vragen bij deze tekst zijn meerkeuze-invulvragen. Bepaal steeds of je alleen de informatie voor de open plek nodig hebt om het juiste antwoord te kiezen of ook de informatie erna. Als je je antwoord hebt gekozen, lees je de desbetreffende regels nog een keer om te beoordelen of de tekst met de door jou gekozen invulling één logisch geheel vormt.

Meet Zoe: a cat with degrees

adapted from an article by Esther Inglis-Arkell

1 Zoe D Katze, PhD, CH, DAPA, has a wall of diplomas, despite being unable to sign her name. She doesn't have the opposable thumbs for it. This goes to show that a diploma doesn't necessarily indicate __32__.

2 Steve Eichel, PhD, ABPP, who I can assume earned his degrees the hard way, got upset with the amount of credentialing being given out to uneducated hacks. These degrees were concentrated in the less rigorously controlled professions, such as hypnotherapy and diet counseling, but could branch out to academic degrees — __33__ the impressive PhD diploma clutched in the hairy Doctor Katze's claws. He wanted to prove that diploma mills were happy to sell diplomas to anyone, turning them into worthless pieces of paper for people who want to seem educated.

3 Which doesn't mean the process didn't take some perseverance. One doesn't get a PhD overnight. Eichel started with a crappy little

© ThiemeMeulenhoff

hypnotherapy organization, comprised mostly of people without formal academic backgrounds, and paid some fees for certification. After a few of those certifications piled up, __34__.

4 Eichel applied for a degree (for Zoe) from the American Psychotherapy Association, an organization of which he'd been a member. They requested a listing of academic credentials, and he went ahead and made a few up, including doctorates from mail-order colleges and a position at "Tacayllaermi Friends School" – Tacayllaermi is "I'm really a cat" spelled backwards. They made Zoe a Diplomate.

5 Zoe's academic and professional career is actually pretty __35__. A great number of animals have professional or academic certifications. My advice for diploma mills? Don't give degrees in life experience, and automatically reject anyone named "Sassafras".

io9.com, 2014

1p **32** Which of the following fits the gap in paragraph 1?
A discipline
B fame
C literacy
D success

1p **33** Which of the following fits the gap in paragraph 2?
A due to
B hence
C in spite of

1p **34** Which of the following fits the gap in paragraph 3?
A he managed to double his assets
B he started his own practice
C he went after bigger prey

1p **35** Which of the following fits the gap in paragraph 5?
A absurd
B common
C controversial
D impressive

I 10 EXAMENtekst★★ 2019-II: 10 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel en illustratie: Zowel boven de tekst als op de afbeelding staat ‘Gezondheid en Veiligheid’. Verder zie je een bouwhelm op het plaatje. Gaat de tekst over veiligheid op het werk?
soort tekst: Dit artikel is verschenen in *The Telegraph*, beter bekend als *The Daily Telegraph*. Zie het overzicht in A4: *Veelgebruikte bronnen*.
soort opgave: Als een tekst maar één vraag heeft, lees je die altijd eerst. Je moet drie zinnen in de tekst invoegen. Elke open plek volgt na een dubbele punt. De zin die je invult, moet dus logisch volgen uit het voorafgaande. Je houdt uiteindelijk twee zinnen over.

Health and Safety

1 Children should not be wrapped in cotton wool and must be allowed to play, fall over and hurt themselves, the head of the Health and Safety Executive (HSE) has insisted. Despite the organisation's reputation for promoting a risk-averse society, the chairman of the HSE, Judith Hackitt, said it was not good for society to overprotect young people.

2 In the past, schools have outlawed a wide range of children's games on health and safety grounds. Activities that have fallen foul of overzealous health and safety rules include British bulldog, tag, marbles and even skipping. But Mrs Hackitt has denied such bans were the work of the HSE: __36-1__

3 She warned that children who were overprotected would be more likely to have accidents later in life because they would be naive when it came to assessing risk. She also blamed the compensation claim industry for using Health and Safety legislation to create a culture of blame: __36-2__

4 Mrs Hackitt told the Independent on Sunday that the poor interpretation and application of health and safety rules denigrated her organisation's work, making people cynical about the need for laws to protect people in the workplace. Two or three people still lose their lives in the workplace in Britain every week. Mrs Hackitt said: __36-3__

The Telegraph, 2015

Drie van de onderstaande vijf zinnen (a, b, c, d of e) zijn uit de tekst weggelaten. (zie **36-1**, **36-2**, **36-3** in de tekst)

2p **36** Geef bij elke plaats aan welk van de zinnen daar hoort.
Noteer de letter van de zin achter het nummer.
Let op: er blijven twee zinnen over.

a “It is important that Health and Safety is not dismissed as a joke.”
b “Schools should not take the law into their own hands.”
c “They are more likely decisions taken by well-meaning individuals who misinterpreted guidelines.”
d “What parents often fail to realise is that they have first responsibility for their children’s well-being.”
e “What people sometimes hide behind when they misuse the health and safety term is the fear of being sued.”

I 11 EXAMENtekst ★★ 2019-II: 11 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel: De term ‘the chattering classes’ (de kletsende klasse) wordt alleen in Groot-Brittannië gebruikt en verwijst naar hoogopgeleide mensen voor wie Londen het middelpunt van de wereld is en die veel invloed hebben in de politiek en media. In Nederland wordt dit vaak ‘de grachtengordel’ genoemd.
illustratie: Op het plaatje zie je de silhouetten van twee mensen die met elkaar praten.
soort tekst: Het artikel is gepubliceerd in de *Daily Mail,* een Britse tabloid. Een tabloid is een sensatiekrant met – naast beknopt politiek en algemeen nieuws – veel aandacht voor sport, roddel en (seks)schandalen van beroemdheden.

The Chattering Classes

adapted from an article by **Fiona MacRae**

1 It might leave the man in your life lost for words. If, that is, you can stop him talking long enough to tell him. Contrary to popular belief, women are not all that talkative, research has found. But when women speak, it's worth listening because they use more varied and thoughtful language than men.

2 Psychologist Geoffrey Beattie from Manchester University reviewed 56 studies into male and female communication and discovered that 24 concluded men used more words per day. Only two of those studies pointed to women being the more talkative sex. He then carried out his own study. He recorded 50 conversations on a variety of topics. He gave volunteers scripts of the exchanges with every fifth word missing and asked them to fill in the gaps. The words spoken by women were harder to guess because they used language more carefully, said the professor. For example, when paying compliments, the men tended to rely on bland and therefore more __38__ words, such as 'nice' and 'good'. A typical male compliment might be: "You look really nice today." A woman, however, would be more likely to say: "I really love your jacket. Where did you buy it?" Overall, the men's words could be guessed 81 per cent of the time, compared with 71 per cent for the women.

3 Professor Beattie said: "It is men who are more likely to talk for the sake of talking when engaged in social chitchat by recycling their words with ritualistic and redundant language that doesn't contain new information. Female 'nattering' is little more than a cultural myth."

Daily Mail, 2011

1p **37** Hoe wordt het onderwerp van dit artikel **in de eerste zin** geïntroduceerd?
A met een uitleg
B met een vergelijking
C met een voorbeeld
D met een waarschuwing
E met een woordgrap

1p **38** Which of the following fits the gap in paragraph 2?
A interesting
B positive
C predictable
D suitable

“Female ‘nattering’ is little more than a cultural myth.” (alinea 3)
1p **39** In welke andere zin is deze mededeling **voor het eerst** gedaan?
Citeer de eerste twee woorden van deze zin.

I 12 EXAMENtekst★ 2019-II: 12 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel en eerste regel: Deze korte tekst gaat over een retweet van Alastair Campbell.
voorkennis: Alastair Campbell was van 1994 tot 2003 de woordvoerder en pr-manager van de Britse premier Tony Blair.
soort tekst: Dit korte artikel is verschenen in *Private Eye*, een Brits tweewekelijks satirisch tijdschrift.

Retweet

ON 18 September Alastair Campbell retweeted the following from broadcaster Robert Peston: "At @speakrs4schools we want great work experience to go to kids on merit, not connections. Click here to learn more."

The following day saw publication of the latest batch of Campbell's diaries — in which the former Downing Street communications chief reveals that in December 2005 he secured work experience for his son Rory at Manchester United through his friendship with the club's manager, Sir Alex Ferguson.

Private Eye, 2017

1p **40** Which of the following titles fits this text?
A A bad loser
B A worthy opponent
C Quite a genius
D Such a hypocrite

© ThiemeMeulenhoff

I 13 EXAMENtekst★ 2019-II: 13 met uitwerkingen

Oriëntatie vooraf
titel en illustratie: Cotton On is een Australische kledingwinkelketen. Op de foto zie je een winkel van deze keten.
soort tekst: Deze tekst van de website van Cotton On bevat informatie die belangrijk is als je bij deze kledingzaak iets hebt gekocht en niet tevreden bent.
soort opgave: Als een tekst maar één vraag heeft, lees je die eerst. Om het juiste antwoord te vinden moet je op zoek naar de relevante passage. Bedenk onder welk kopje je de gevraagde informatie eventueel kunt vinden en lees die tekst aandachtig door.

COTTON ON – WOMEN'S, MEN'S & KIDS CLOTHING & ACCESSORIES

RETURNS, REFUNDS AND EXCHANGES

If something isn't right or you just change your mind, don't sweat it, we are happy to accept a return. Please read below for all of the details you need to know.

THE IMPORTANT STUFF – PLEASE NOTE:

Changed your mind?
If you change your mind about the products you have purchased from us (it happens, you're human), we can refund the purchase price or exchange those products in the country in which they were purchased subject to the following conditions:
– Item(s) must be returned within 30 days of purchase, together with proof of purchase.
– Items from the Cotton On Kids Baby and Cotton On Kids Swimwear range can be returned up to 60 days from the date of purchase, subject to all other terms and conditions in this policy.
– Item(s) must be unworn, unwashed, or otherwise unused with all original tags/labels attached. Returns for swimwear will be accepted if the protective gusset and labelling have not been removed.
– Underwear, earrings and cosmetics cannot be returned or exchanged because that's gross!
– Sale, clearance and seconds items are not eligible for a refund or exchange if you change your mind.

If you request a refund, the purchase price will be refunded to you using the original payment method, once we have received the returned item back and confirmed that it meets conditions above, so make sure you post it back to us in good time.

© ThiemeMeulenhoff

Received something faulty?
If something is faulty or incorrectly described or different from the sample shown (first of all, sorry, this is our bad) we will happily meet our legal and good-natured obligations which may include refunding the purchase price and delivery charges, or providing a replacement product provided the item is returned within a reasonable time with proof of purchase. We would also love to make you a cup of tea to say sorry but some things just aren't possible. Shipping costs can't be refunded if there are other items listed on the original invoice that you aren't returning. That's fair, right?

OUR RETURN AND EXCHANGE POLICY

To return your online purchase for a refund, simply head into a store that stocks the brand you've purchased. If that's not possible, you can also return them for a refund via post. Please note that in-store purchases must be returned or exchanged in store and cannot be returned via post as it all gets a little tricky for everyone.

HOW TO RETURN AN ONLINE ORDER IN STORE

Drop in to a Cotton On Group store (Cotton On, Cotton On Body, Cotton On Kids, Rubi or Typo) with your unwanted item(s), make sure the store stocks the brand you are wanting to return and don't forget to bring your proof of purchase! You also must provide the packaging slip included in your order and the tax invoice we emailed to you. Sorry, it's just one of those legal things we have to do. Once the return and exchange policy has been met, we'll offer you a refund or an exchange in store, on the spot.

RETURN INSTRUCTIONS FOR IN-STORE PURCHASES

If you purchased an item in store, you can return it to any Cotton On Group store in the USA that stocks the same brand for a refund or exchange, subject to our, you guessed it, Returns Policy. Items purchased in store can't be returned by post because that just gets confusing for all involved. Drop in to a Cotton On Group store with your unwanted item(s), make sure the store stocks the brand you are wanting to return, don't forget to bring your proof of purchase! Once the return and exchange policy has been met, we'll offer you a refund or an exchange in store, on the spot.
Important for any in-store returns! Cotton On, Cotton On Kids, Cotton On Body, Rubi & Typo are separate businesses, meaning that products can only be returned to a Cotton On Group store that stocks the brand of the product you wish to return. So you can't go into Cotton On Kids with a burrito shaped pen and hope to exchange it for some sparkly leggings.

© ThiemeMeulenhoff

PLEASE NOTE:

Your personal information will be used according to our Privacy Policy to process your refund or return.

cottonon.com

Als Cotton On een product levert dat niet aan je verwachtingen voldoet, en je stuurt het samen met het aankoopbewijs op tijd retour, dan krijg je, behalve de prijs van het product zelf, ook de verzendkosten terug.

1p **41** In welke zin in de tekst wordt uitgelegd wanneer de verzendkosten **niet** worden terugbetaald?
Citeer de eerste twee woorden van deze zin.

© ThiemeMeulenhoff

I 1 EXAMENtekst 2019-II: 1

1p **1 C** In alinea 1 wordt uitgelegd waarom berggeiten in het Glacier National Park graag in de buurt van toeristen verblijven (hanging out). Mensen schrikken roofdieren af en laten urine achter (regel 6-8). Berggeiten likken heel lang op een plek waar geplast is vanwege het zout (regel 11-12). In alinea 2 wordt deze verklaring bevestigd. Toen een stuk park werd afgesloten vanwege een brand en er geen mensen meer konden komen, trokken de geiten zich terug (regel 13-14).
Alinea 2 ondersteunt dus de theorie die in alinea 1 is geïntroduceerd.

I 2 EXAMENtekst 2019-II: 2

1p **2** Een antwoord met de volgende strekking:
Iedereen/Elk weerbureau had het fout. / Geen van de modellen had de signalen erover opgepikt. / De lange-termijnvoorspellingen zijn nog steeds onbetrouwbaar.
Het hoofd van het Britse KNMI (Met Office) Dame Julia Slingo heeft verdedigd hoe het kwam dat het meteorologisch instituut de slechte zomer niet had voorspeld. In regel 13-15 staat dat Slingo benadrukte (stressed) dat alle belangrijke weermodellen ter wereld er niet in waren geslaagd om het signaal op te pikken dat Groot-Brittannië instabiel weer zou krijgen.

1p **3** **Nee**
In regel 20-21 staat dat het komende vrije lange weekend (bank holiday weekend) ook weinig troost (scant succour) zal bieden. In regel 21-25 lees je dat er fris weer wordt verwacht en langdurige zware regen en onweer.

I 3 EXAMENtekst 2019-II: 3

1p **4 B** In alinea 2 wordt uitgelegd waarom wilde (feral) katten vooral schadelijk waren voor de plaatselijke, lokale soorten. In regel 15-19 lees je dat Australië het enige continent op aarde is, afgezien van Antarctica, waar dieren evolueerden, zich ontwikkelden, zonder katten en daarom zijn Australische wilde dieren zo kwetsbaar (vulnerable) voor hen. Zij hebben namelijk geen verdedigingsmechanismen ontwikkeld tegen de katten.

1p **5 B** In alinea 3 wordt eerst uitgelegd wat het onderzoek van Sarah Legge aantoonde: er is enorm veel verschil in de bevolkingsdichtheid (population density) van katten over het hele land (regel 20-21). In steden leven soms 30 maal meer katten dan in een natuurlijke omgeving (regel 22-23). Door duidelijk te maken waar wilde katten dicht bij elkaar leven (congregate) kunnen de onderzoeksresultaten natuurbeschermers helpen om beleid te ontwikkelen voor de plaatsen met het hoogste risico (regel 23-25).
Het doel van het onderzoek van Legge was dus om erachter te komen waar de nood om wilde katten in bedwang te houden het hoogst was.

1p **6** **Nee**
In alinea 3 is alleen sprake van het ontwikkelen van strategieën om de wilde katten in bedwang te houden, maar er staat nergens hoe dat gedaan moet worden.

© ThiemeMeulenhoff

I 4 EXAMENtekst 2019-II: 4

4p **7** **1 = niet; 2 = wel; 3 = niet; 4 = wel; 5 = niet; 6 = niet; 7 = niet; 8 = wel**
Indien acht antwoorden goed: 4 punten; indien zeven antwoorden goed: 3 punten; indien zes antwoorden goed: 2 punten; indien vijf antwoorden goed: 1 punt; indien vier of minder antwoorden goed: 0 punten

1 Niet. Er staat wel in regel 7-8 dat Bibi's polsen 's nachts met touwen werden vastgebonden, maar niet dat dit gebeurde omdat haar dorpsgenoten bang voor haar waren.
2 Wel. In regel 12-13 lees je dat Bibi amuletten om haar armen en nek droeg om haar te beschermen tegen het boze oog (the evil eye). Aan haar vingers droeg ze edelstenen die een gunstig (auspicious) effect moesten hebben.
3 Niet. In regel 14-16 staat dat Bibi niet alleen naar alternatieve artsen (allopaths, homeopaths, ayurvedics) ging, maar dat alle takken van de geneeskunde werden geraadpleegd. Uit het feit dat ze ook röntgenfoto's en injecties krijgt (regel 16-17), kun je afleiden dat ze ook naar gewone artsen ging.
4 Wel. In regel 17-19 lees je dat sommige artsen haar aanraadden om aan te komen, andere om af te vallen. De ene arts verbood haar door te slapen na zonsopkomst (dawn), de andere stond erop dat ze tot 12 uur in bed bleef. Ze kreeg dus tegenstrijdige adviezen van verschillende deskundigen.
5 Niet. In regel 29-32 wordt beschreven hoe Bibi regelmatig flauwviel (liable to fall unconscious) en ook plotseling in een schaamteloos delirium kon raken. Daarom mocht ze niet zonder begeleiding (supervision) de straat op. Er staat echter nergens dat er iemand in dienst was genomen om haar te verzorgen.
6 Niet. In het fragment staat nergens dat ze door haar ziekte in een rolstoel was terechtgekomen. In regel 36 lees je alleen dat ze in kleermakerszit (cross-legged) op een juten lap zit.
7 Niet. Er staat nergens dat haar neef een zelfstandig te bewonen appartement voor haar had gebouwd in zijn huis. Je vindt wel in de tekst dat zij bij een neef en zijn vrouw woonde in een appartement dat hij huurde (regel 28-29) waar ze 's nachts op een opvouwbaar kampeerbed (folding camp cot) sliep (regel 39-40).
8 Wel. In regel 36-40 lees je wat Bibi voor werk deed. Ze hield de inventaris bij van de cosmeticawinkel die haar neef bij de ingang (mouth) van de binnenplaats van het gebouw bezat. Voor haar werk kreeg ze geen geld, maar wel maaltijden, levensmiddelen (provisions) en voor de feestdag in oktober voldoende meters katoen (regel 38-39).

I 5 EXAMENtekst 2019-II: 5

1p **8 C** In regel 1-3 staat dat een nieuw griepvirus zich vier jaar geleden razendsnel over de aardbol verspreidde: de varkenspest H1N1. In regel 3-4 lees je dat deze griepsoort iets deed wat SARS en H5N1 niet hadden gedaan: het ontwikkelde zich tot een pandemie, dat wil zeggen een epidemie op wereldwijde schaal. Het verspreidde zich dus verder dan SARS en H5N1. Bewering 1 is correct.
In regel 5-6 staat dat het gelukkig een nogal milde griep was. Bewering 2, dat het een relatief onschuldig virus was, is dus ook correct.

1p **9 A** In alinea 1 worden drie griepuitbraken uit het verleden beschreven: H1N1, SARS en H5N1. In alinea 2 wordt een nieuwe griepuitbraak genoemd, die zorgwekkend (worrying) is. Deze vogelgriep (avian flu) komt uit China en heet H7N9. Er heeft nog geen overdracht van mens op mens plaatsgevonden. Maar als dat wel gebeurt, is er alle reden om het ergste te vrezen. Het nieuwe griepvirus schijnt niet alleen dodelijker te zijn (at the lethal end of the scale), maar we zijn ook nauwelijks beter voorbereid om op een pandemie te reageren dan we in 2009 waren.
Afgaande op alinea 1 en 2 is het belangrijkste probleem met griepepidemieën dus dat gezondheidsautoriteiten nauwelijks beter voorbereid zijn om ermee om te gaan.

© ThiemeMeulenhoff

1p **10 A** Je moet op zoek naar een citaat dat past bij de argumentatie van 'short-sighted types'. Om deze vraag goed te beantwoorden, moet je eerst begrijpen wat die kortzichtige types vinden. Zij zeggen dat waarschuwingen alleen maar zin hebben als het ergste ook echt gebeurt (regel 25-26). Zij vinden dus dat het gevaar van griepepidemieën zwaar wordt overdreven, omdat ze tot nu toe milder uitvallen dan gevreesd. Dit komt overeen met het citaat uit alinea 1: 'Maar het relatief lage sterftecijfer ervan werd door sommigen aangegrepen als bewijs dat de reactie van gezondheidsautoriteiten overdreven was geweest'.

1p **11 C** Het artikel verwijst op twee manieren naar wolven. In regel 31 staat 'crying wolf', dat 'onterecht alarm slaan' betekent. Sommigen vinden dat wetenschappers dit hebben gedaan. De auteur eindigt met de waarschuwing dat we echter niet moeten vergeten dat wolven echt bestaan. In dit geval bedoelt de schrijver dat epidemieën ook echt bestaan.
De wolf is hier dus de uitbraak van een besmettelijke ziekte.

I 6 EXAMENtekst 2019-II: 6

1p **12** **1 = wel; 2 = niet**
Indien twee antwoorden goed: 1 punt; indien één of geen antwoord goed: 0 punten.
1 Wel. In regel 1-5 lees je dat de dichter Alfred Lord Tennyson in *In Memoriam* schreef over het verlies van zijn beste vriend Arthur Hallam. In regel 12-13 wordt naar *In Memoriam* verwezen als een klaagzang (elegy) van 2000 regels waarin Tennyson uiting geeft aan zijn vreselijke verdriet (torment) over het verlies.
2 Niet. In regel 10-12 staat juist dat je makkelijk iemand kunt ontvrienden of e-mails van voormalige vrienden kunt negeren. In regel 13-15 lees je dat we tegenwoordig ons best doen om gevoelens van jaloezie, woede of pijn te verbergen.

1p **13 C** In regel 16-18 staat dat het negeren van vrienden een relatie kapotmaakt. Daarna wordt uitgelegd waarom dit zo is. Vanaf onze geboorte is een nauwe band met onze ouders van levensbelang (essential to our survival, regel 21). Anderen moeten ons zien, erkennen en op ons reageren. Iemand negeren is een van de krachtigste vernietigingswapens (regel 21-22).
Alinea 3 legt dus uit waarom het wreed is te doen alsof iemand niet langer bestaat.

1p **14 A** Volgens alinea 4 beschouwen we vrienden, vriendschap als iets wat we moeten beheersen, sorteren, selecteren en verzamelen (regel 25-26). Met vriendschap laat je zien hoe populair je bent en daarom zien ouders hun kinderen als vrienden, presenteren bedrijven collega's als vrienden en onderhouden mensen zelfs vriendschappelijke relaties met vijanden ('frenemies', regel 31). Geen wonder dat we niet meer weten wie onze echte kameraden zijn en wat we van ze kunnen verwachten (regel 33-34).
Alinea 4 leidt dus tot de conclusie dat het een dwaas idee (misguided) is om te denken dat iedereen die met jou verbonden is, een vriend is.

1p **15 A** Volgens de filosoof Aristoteles zijn er drie soorten vriendschap. Twee hebben ermee te maken dat je een belang of interesse deelt. Vriendschap kan nut hebben (utility) als je samenwerkt, of gebaseerd zijn op plezier als je een hobby deelt (regel 35-39). Het derde soort vriendschap is die tussen soulmates (regel 37). Daarbij hebben mensen plezier in elkaars gezelschap puur vanwege dat gezelschap (**its own sake**, regel 41-42).

1p **16 B** Aristoteles heeft gezegd dat het pijnlijk kan zijn als mensen elkaar als het verkeerde soort vriend zien (regel 44-45). Wanneer je een keer iets gaat drinken met een collega om te kijken of die persoon een echte vriend kan worden en de ander wil alleen collega blijven, zul je zeker teleurgesteld zijn (regel 45-48).
In alinea 6 wordt dus duidelijk gemaakt dat het pijnlijk kan zijn als er verwarring is tussen collega's over vriendschapsverwachtingen.

1p **17 C** De verwarring in regel 51 slaat in de eerste plaats op het voorbeeld uit alinea 6 wanneer collega's verschillende vriendschapsverwachtingen hebben. Maar in de tweede plaats gaat het over iets algemeners: we beschouwen zo veel mensen als vrienden dat we niet meer weten wie onze echte vrienden zijn. Dat was ook de conclusie van alinea 4: we zijn in toenemende mate in de war over wie onze echte vrienden zijn en wat we van hen kunnen verwachten.

1p **18 D** Op de open plek moet je een signaalwoord invullen. In regel 51-53 staat dat we zo in de war zijn over vriendschap dat 62 procent van de mensen vindt dat vrienden de hoogste stressfactor in hun leven zijn en dat 25 procent van de mensen het niet aankan nieuwe vrienden te maken. De zin hierna benadrukt het belang van vriendschap. Toch ervaren we, door echt contact te maken met een ander, een van de mooiste dingen die het leven te bieden heeft.
Het signaalwoord **Yet** geeft dus een tegenstelling aan.

1p **19** **Friendship is (alinea 7)**
Opmerking
Niet fout rekenen wanneer je de juiste zin (deels) verder hebt overgenomen of de juiste zin op een andere manier hebt aangewezen.
De titel 'Het is beter te hebben liefgehad en die liefde te hebben verloren dan nooit liefgehad te hebben' komt in andere woorden terug als de conclusie van de tekst. Vriendschap is het waard om alles voor te riskeren, zelfs als de prijs is dat je het te vroeg (untimely) zult verliezen (regel 56-57). Deze zin begint met de woorden **Friendship is**.

I 7 EXAMENtekst 2019-II: 7

1p **20 A** In alinea 1 staat dat David Cameron, de voormalige premier van Groot-Brittannië, jaloers naar de Amerikaanse schalie-industrie keek en alles op alles ('all out') wilde zetten om dit gas uit de Britse grond te halen (extract). Maar die stormloop (dash) lijkt meer op een nauwelijks waarneembaar geschuifel. Proefboringen in Sussex zijn twee jaar geleden opgegeven door protesten en het provinciaal bestuur van Lancashire heeft een aanvraag om te beginnen met boren, geblokkeerd.
Uit alinea 1 blijkt dus dat Groot-Brittannië weinig vooruitgang heeft geboekt bij het vinden en winnen van schaliegas.

2p **21** **1 = wel; 2 = niet; 3 = niet; 4 = wel**
Indien vier antwoorden goed: 2 punten; indien drie antwoorden goed: 1 punt; indien twee of minder antwoorden goed: 0 punten.
1 Wel. In regel 10-12 lees je dat er in Noord- en Midden-Engeland volgens schattingen 1300 triljoen kubieke voet schaliegas in de bodem zit.
2 Niet. In alinea 2 en 3 staat nergens dat het Britse energieverbruik de laatste jaren enorm is gestegen. Je leest in regel 14-15 alleen dat het land meer eigen energiebronnen nodig heeft om energiezekerheid te bieden.
3 Niet. In regel 18-20 staat dat schaliegasvoorraden onder dichtbevolkte gebieden liggen, waar mensen zich zullen verzetten tegen gaswinning in 'hun achtertuin'. Hier staat echter niet dat het winnen van schaliegas in dichtbevolkte gebieden gevaarlijk is.

4 Wel. In regel 20-21 lees je dat bedrijven die toestemming vragen om gas te winnen daarvoor een gevecht moeten aangaan met de lokale overheid.

1p **22 B** Op de open plek moet je een bijvoeglijk naamwoord invullen dat van toepassing zou kunnen zijn op de regering van David Cameron. In regel 33-34 staat dat ministers ervoor moeten waken om hun bevoegdheden te gebruiken om makkelijk over lokale besturen heen te stappen (to ride roughshod over). De regering van premier Cameron heeft terecht het belang van lokale besluitvorming aangemoedigd en dan zou het hypocriet (**hypocritical**) lijken als zij daarop terugkomt.

1p **23 A** In regel 40-42 wordt het succes van de schaliegasrevolutie in de Verenigde Staten uitgelegd. Landeigenaren worden rijk als er schaliegas onder hun terrein wordt aangetroffen. Regel 42-44 gaat over de situatie in Groot-Brittannië. Daar behoren ondergrondse grondstoffen toe aan de staat (Crown) en krijgen lokale mensen alleen geld voor gas dat onder hun grond is gewonnen, als het boorbedrijf bereid is te betalen.
In Groot-Brittannië hebben mensen dus niet het recht om geld te vragen voor schaliegasreserves die onder hun land worden gevonden.

1p **24 C** In regel 45-47 lees je dat de regering een voorstel heeft gedaan om bewoners £100.000 per gaswinningslocatie uit te keren plus 1 procent van de productie-inkomsten. In regel 48-50 staat dat men wil dat deze compensatie een belangrijk onderdeel wordt van elk besluit van een lokale autoriteit.
Alinea 7 leidt dus tot de conclusie dat de kwestie van het financieel compenseren van bewoners moet worden opgenomen in beleidsvorming.

1p **25** **(alinea) 2**
Alinea 2 begint met de stelling dat ministers gelijk hebben als ze zich zorgen maken over tegenslagen bij het winnen van schaliegas, omdat Groot-Brittannië zijn reserves schaliegas moet aanboren (tap). In 2030 zal Groot-Brittannië 75 procent van zijn olie- en gasvoorraden moeten importeren, dus is het nodig om meer binnenlandse voorraden te hebben om de energievoorziening te garanderen (regel 13-15).
In **alinea 2** wordt dus voor het eerst uitgelegd dat de schaliegasrevolutie in het landsbelang is.

1p **26 D** Het enige onderwerp met betrekking tot schaliegas dat niet wordt aangeroerd in deze tekst, is het effect op het milieu. Het ernstige, ontwrichtende gevolg voor het publiek wordt besproken in alinea 3 (antwoord A). Het economische belang komt aan bod in alinea 2 (antwoord B) en de financiële gevolgen worden uitgelegd in alinea 6 en 7 (antwoord C).

I 8 EXAMENtekst 2019-II: 8

1p **27 D** De manier waarop in tv-land wordt gemeten bestaat volgens de recensent uit drie basiseenheden: dubbeldekkers voor hoogte (regel 2-3), landen worden vergeleken met Wales (regel 4) en volume wordt berekend aan de hand van olympische zwembaden (regel 7-8). Dit wordt zo gedaan, omdat men ervan uitgaat dat televisiekijkers niet weten wat een meter is (regel 1-2.)
Met die tv-maten wordt alles vereenvoudigd. De schrijver vindt dit dus simplistisch.

1p **28 B** Davina McCall heeft een vierde meetstaf (yardstick) toegevoegd: 'Bolts'. Dit is de maximumsnelheid van wereldkampioen Usain Bolt op de 100 meter (regel 11-12). Op volle kracht (flat out) rent Bolt 25 mijl per uur (regel 15). Davina McCall gebruikte de 'Bolts' voor woestijnkevers die niet groter zijn dan ondervoede wespen (regel 18). In feite lopen deze insecten in een wandeltempo van mensen (regel 19). Alleen als je hun grootte (their size, regel 18) erbij betrekt, rennen ze zo hard.
Volgens Christopher Stevens gebruikt Davina McCall dus 'Bolts' om een onopvallend insect spectaculairder te laten lijken.

1p **29** **1 = c; 2 = d**
Indien twee antwoorden goed: 1 punt; indien één of geen antwoord goed: 0 punten.
Je moet kiezen uit vier stijlfiguren. Ken je deze? Een eufemisme is een verzachtende omschrijving, een paradox een schijnbare tegenstrijdigheid, een terzijde een zijdelingse opmerking en bij een vergelijking maak je iets duidelijk door te wijzen op een overeenkomst met iets anders.
1 = c. Het eerste citaat is het laatste deel van een zin over het berekenen van volume aan de hand van olympische zwembaden. Als voorbeeld wordt een hoeveelheid vuilnis genomen, terwijl het strafbaar zou zijn om dat in een zwembad te gooien (regel 8-10). Dit heeft niets met de rest van de alinea te maken en is dus een terzijde.
2 = d. Bij de tweede stijlfiguur wordt de Namibische woestijnkever vergeleken met Speedy Gonzales na drie koppen koffie. Speedy Gonzales is 'de snelste muis van Mexico' uit stripfilms. Het gaat hier dus om een vergelijking.

1p **30 B** De hele alinea is een opsomming van kritische opmerkingen van Christopher Stevens over Davina McCall. In regel 22-24 schrijft hij dat ze aan het krijsen (squealing) en kirren (cooing) is. Dan zegt hij dat ze haar huiswerk niet goed heeft gedaan (regel 25-27). Als ze op zoek gaat naar schorpioenen, is ze zo bang dat ze beter een stoel had kunnen meenemen om daar op te klimmen en te schreeuwen (regel 34-35) en in regel 38 klaagt ze dat ze een nagel heeft gebroken.
Uit alinea 3 blijkt duidelijk dat Christopher Stevens zich ergert aan de oppervlakkigheid van Davina McCall en haar programma.

1p **31 C** Op de open plek moet je een woordgroep invullen die de voorgaande zin met het vervolg verbindt. Alinea 4 begint met een beschrijving van het idee van de televisieserie: Davina zou over de wereld zwerven (roam) en leren hoe mens en dier zich aanpassen aan de meest extreme omstandigheden. Na de open plek lees je dat het erop lijkt dat zij het al moeilijk zou hebben in een all-inclusiveresort als de hartige hapjes (canapés) op waren. Dit is een tegenstelling. Het probleem is dus dat zij heel makkelijke tegenslagen niet aankan. De juiste woordgroep is: **Trouble is**.

I 9 EXAMENtekst 2019-II: 9

1p **32 C** Ken je het begrip 'opponeerbare duim'? Omdat de mens zo'n duim heeft waarmee hij andere vingers kan aanraken, kan de mens, bijvoorbeeld, een pen vasthouden. Zoe D Katze heeft heel veel diploma's maar kan niet haar handtekening zetten, omdat ze niet zulke duimen heeft (regel 1-4). Toch heeft ze veel diploma's; zo zie je maar, een diploma hoeft niet altijd te betekenen dat je kunt lezen en schrijven (**literacy**).

1p **33 B** In regel 6-9 lees je over Steve Eichel, een gepromoveerde (PhD) Amerikaanse psycholoog (ABPP), die boos is dat er zo veel diploma's (credentialing) worden uitgegeven aan onopgeleide oplichters (hacks). In regel 9-13 staat dat dit soort titels vooral voorkomen in slecht gecontroleerde beroepen, maar zich kunnen uitbreiden tot academische graden. In regel 14-15 lees je dat Steve Eichel wilde aantonen dat de diplomafabrieken (diploma mills) graag aan iedereen diploma's verkopen. De juiste invulling in regel 13-14 is dus: vandaar (**hence**) dat Dr Katz een doctorstitel in zijn harige pootjes vasthoudt.

1p **34 C** Dr. Eichel heeft wel veel moeite gedaan om zijn kat een doctorstitel te bezorgen. Hij begon bij een slechte (crappy), kleine slaaptherapie-organisatie en betaalde wat geld voor een diploma (regel 18-20). Toen hij een paar van die diploma's had (regel 20-21), vroeg hij een titel aan bij de American Psychotherapy Association (regel 22-23). Hij ging dus jagen op een grotere prooi (**he went after bigger prey**).

1p **35 B** Om het juiste antwoord te vinden moet je de zin na de open plek goed lezen. Daar staat dat heel veel dieren professionele of academische diploma's hebben. De academische en professionele carrière van Zoe is dus eigenlijk best gewoon (**common**).

I 10 EXAMENtekst 2019-II: 10

2p **36** **36-1 = c; 36-2 = e; 36-3 = a**

Indien drie antwoorden goed: 2 punten; indien twee antwoorden goed: 1 punt; indien één of geen antwoord goed: 0 punten.

36-1 = c. In regel 1-3 staat dat het goed is voor kinderen om te spelen, eventueel te vallen en zich pijn te doen. In regel 7-9 lees je dat het volgens Judith Hackitt, de voorzitter van de Health and Safety Executive (HSE) – de Britse organisatie die zich bezighoudt met arbeidsongevallen – niet goed is om kinderen te veel te beschermen. In alinea 2 staat dat scholen allerlei spelletjes verbieden op grond van gezondheid en veiligheid. Maar mevrouw Hackitt ontkent dat haar organisatie hierachter zit: 'Het is waarschijnlijker dat dit beslissingen zijn van goedbedoelende individuen die richtlijnen verkeerd hebben begrepen' (zin c).
36-2 = e. Judith Hackitt legt de schuld voor overdreven bescherming ook neer bij de bedrijfstak die zich bezighoudt met het claimen van compensatie bij ongelukken. Deze claims worden vaak via de rechter opgeëist (regel 17-18). Volgens haar wijst men anderen dus als schuldigen aan. Dit staat in zin e: 'Mensen verschuilen zich graag achter het verkeerde gebruik van de termen gezondheid en veiligheid, omdat ze bang zijn voor de rechter te worden gedaagd (being sued)'.
36-3 = a. Mevrouw Hackitt vertelde dat door misbruik van gezondheids- en veiligheidsregels mensen op haar organisatie afgaven (denigrated, regel 20). Maar arbeidswetgeving is een serieuze zaak. Elke week sterven er twee of drie mensen op hun werk (regel 22-23). Mevrouw Hackitt zei: 'Het is belangrijk Gezondheid en Veiligheid niet als een grapje van tafel te vegen (is not dismissed)' (zin a).

I 11 EXAMENtekst 2019-II: 11

1p **37 E** De eerste zin van het artikel is: 'Misschien maakt het de man in je leven sprakeloos.' Na de titel waarin het woord kletsend (Chattering) voorkomt, gaat het nu over het tegenovergestelde: dat je niets weet te zeggen. De uitdrukking 'lost for words' is een woordgrap.

1p **38 C** De psycholoog Geoffrey Beattie heeft ontdekt dat mannen meer praten dan vrouwen (regel 11). En als vrouwen spreken, is het moeilijker te raden wat ze gaan zeggen, omdat hun taalgebruik zorgvuldiger is (regel 15-16). Mannen gebruiken als compliment woorden zoals 'nice' en 'good' (regel 18). Dit soort woorden zijn nietszeggend (bland, regel 17) en daarom meer voorspelbaar (**predictable**). In regel 21-22 staat de bevestiging dat **predictable** het juiste antwoord is: als je in 81 procent van de gevallen de woorden van mannen kunt raden, is hun taalgebruik inderdaad voorspelbaarder dan dat van vrouwen. Bij vrouwen ligt dat percentage op 71 procent.

© ThiemeMeulenhoff

1p **39** **Contrary to (alinea 1)**

Opmerking

Niet fout rekenen wanneer je de juiste zin (deels) verder hebt overgenomen of de juiste zin op een andere manier hebt aangewezen.

Het vrouwelijke 'kwebbelen' is niets anders dan een cultureel sprookje. Met deze stevige uitspraak van professor Beattie eindigt de tekst. Dit is een herhaling in andere woorden van regel 3-4: In tegenstelling tot wat men in het algemeen denkt, zijn vrouwen helemaal niet zo spraakzaam (talkative). Je citeert de eerste twee woorden van deze zin: **Contrary to**.

I 12 EXAMENtekst 2019-II: 12

1p **40 D** Met een retweet zegt Alastair Campbell dat hij vindt dat kinderen geweldige werkervaringsstageplaatsen moeten kunnen krijgen, omdat ze dit verdienen (on merit) en niet door wie ze kennen (regel 2-3). Een dag na zijn retweet werd duidelijk dat Campbells zoon Rory een stageplaats bij Manchester United had gekregen, omdat zijn vader bevriend was met de manager Sir Alex Ferguson. Campbell is dus behoorlijk schijnheilig (regel 5-9).
'Zo'n hypocriet' (Such a hypocrite) is daarom een passende titel voor deze tekst.

I 13 EXAMENtekst 2019-II: 13

1p **41** **Shipping costs**

Opmerking

Niet fout rekenen wanneer je de juiste zin (deels) verder hebt overgenomen of de juiste zin op een andere manier hebt aangewezen.

Je moet op zoek naar een stukje tekst dat gaat over verzendkosten bij retourzendingen. Het hele artikel gaat over het terugbrengen en ruilen van aankopen. Onder **Changed your mind?** staan de regels die daarvoor gelden. Dan komt het kopje **Received something faulty?** Dit gaat over online bestellingen. Hier zal het over verzendkosten gaan. In de een-na-laatste zin staat dat verzendkosten niet worden terugbetaald, als er ook andere dingen op je originele rekening (invoice) staan die je niet terugstuurt. De eerste twee woorden van deze zin zijn: **Shipping costs**.

© ThiemeMeulenhoff

2021-I zonder uitwerkingen

Probeer de opgaven te maken in de daarvoor gestelde tijd. Het examen duurt 2½ uur.
De antwoorden en uitwerkingen vind je op mijn.examenbundel.nl.

Tekst 1

A waiter's excuse for being rude

1 A waiter sacked for being rude, aggressive and disrespectful has claimed he was simply being French. Guillaume Rey told a tribunal hearing that he was the victim of "discrimination against my culture".

2 Bosses at Milestones, a bar and grill in Vancouver, Canada, said his behaviour was so over the top that he left one colleague in tears. He was said to have been aggressive toward other staff. Following verbal and written warnings he was dismissed in August 2016 for violating the restaurant's code of conduct.

3 But Mr Rey has now filed a complaint. In alleging employment discrimination he said French culture "tends to be more direct and expressive". He said he was dismissed for traits he had acquired while training in the hospitality industry in his native France.

4 The French authorities have been aware of their reputation for rudeness toward foreign visitors. In 2013 the Paris Tourist Board distributed a 'politeness manual' for service industry workers. In 2016 the authority also employed 'smile ambassadors' at the city's main attractions in an attempt to be welcoming to tourists.

Daily Mail, 2018

"A waiter sacked" (paragraph 1)

1p **1** Which of the following becomes clear from the tribunal hearing about this sacking?

A Canadians do not seem to appreciate the way in which French waiters do their job.
B French hospitality personnel have better legal rights than their Canadian counterparts.
C It is impossible for foreign employees to adjust to Canadian work standards and ethics.

1p **2** How does paragraph 4 relate to the first part of this text?

A It highlights the fact that the dismissal of the waiter was illegal.
B It makes clear that Canadians know little about France.
C It makes fun of how people think about the French.
D It provides context for the explanation offered by the waiter.

© ThiemeMeulenhoff

Tekst 2

Human and pet health-cost trends are strikingly similar

1 WHY do Americans spend so much on health care? Two common explanations are government meddling and tangled incentives, but a new study by economists Liran Einav, Amy Finklestein and Atul Gupta finds that reality may be more complicated.

2 Digging through household survey data, the authors discovered that between 1996 and 2012 spending on pet health care actually rose faster than it did for humans, by over 60% compared to 49%. With the caveat that their sample size is very small, spending on health care in the last months of life seems to tick up for pets as well as humans.

3 The puzzle is this: contrary to the human health care situation, regulation in the pet health care market is light, and fewer than 1% of the critters are insured. It looks like something else is driving the trends for pets. Might that something else be driving human health care trends too? Traditional explanations for the rise of health care spending may have just a bit more bark than bite.

economist.com, 2017

"government meddling" (paragraph 1)

1p **3** Which of the following is an example of 'government meddling'?

A "Digging through household survey data" (paragraph 2)
B "spending on pet health care" (paragraph 2)
C "regulation" (paragraph 3)
D "health care trends" (paragraph 3)

1p **4** Geef van de volgende stijlfiguren aan of de schrijver deze heeft gebruikt in dit artikel.
Noteer 'wel' of 'niet' achter elk nummer op het antwoordblad.

1 overdrijving
2 woordspeling

Tekst 3

Social mobility

Two heads of private schools share their uplifting tales of social mobility and "supportive partnership work" with state schools (*Letters*, 25 April). We all seem to approve of social mobility and it is increasingly cited as a justification for just about anything. Why?

In the endless queues round the block outside Wimbledon, if an individual from the back of the queue is moved nearer the front then for each significant 'winner' there are many 'losers'. This is social mobility.

Alternatively, if we expand Centre Court to provide more seats, there are many 'winners' and no 'losers'. This is social transformation.

Steve McMahon
Chester

The Guardian, 2017

1p **5** Which of the following letters presents the same argument as Steve McMahon uses in his letter?

A Letters defending private schools or even portraying them as agents for social mobility must surely be part of the new trend for fake news? The headmistress of James Allen's Girls' School gives us a heartrending account of the struggles of her mother sending her off to private education on the back of her work in the school kitchen. She probably has few pupils in her school with mothers currently in such employment. Finding the upwards sum of an extra £10k a year from the wages of a kitchen help would be laughable.
Joan Errington,
East Grinstead, West Sussex

B Promoting social mobility through public schools being seen as positive is in itself problematic. In an unequal society someone climbing the social ladder sends someone down. Greater social equality, without rank being set by those already privileged, would enable all people being respected for their abilities and contribution to society.
Roy Grimwood,
Market Drayton, Shropshire

C When I attended James Allen's Girls' School (Jags) in the 1950s at least half the pupils post-11 were paid for by the local authority. The remaining half had to pay fees. There was some genuine social mobility with many girls going on to successful careers. But nowadays Jags is a part of the very small but extremely powerful private sector in this country. It is naive to think that schools that are so richly resourced and as selective as Jags enhance social mobility.
Liz Armstrong,
Hadfield, Derbyshire

Tekst 4

Cheers and jeers for the end of Crain's comments section

***On Nov. 20, we announced the following on our website*:** The editors of *Crain's Chicago Business* are pulling the plug on our website's comments section.

We do not have the personnel to manage reader commentary, to keep it civil and fair before it devolves into name-calling and, in too many cases, outright hate speech. The often anonymous commenters drive out more civil readers and potential commenters. They sully our content, our brand and our sponsors.

So, we're draining the swamp.

That said, we're delighted to hear from readers via other means — namely, social media and email. We hope you'll find them a useful alternative for airing views. You also will be speaking to the world at large, rather than inside the echo chamber that our comments section generally has become.

Here's what some readers had to say about our decision.

1 I am a former journalist myself. I see the troll comments in many threads. I have come to respect them. Intelligent readers offer perspectives and even contradictory information. We should use the comments to learn and to hone our own opinions.
Scott S.

2 If you allow anonymous comments, the blame falls to you for not enforcing standards at the front door. Hate speech and invective are part of public discourse... Sending people to social media is just kicking the trash into someone else's backyard.
Brian White

3 Good move on your part. I wish all papers would get rid of comments. Long ago I used to be able to follow interesting exchanges in various comment sections and learn things. Today, when I occasionally dip into a comment it turns my stomach. I'd rather be an ostrich than read all that garbage.
Mary Brigid O'Toole

chicagobusiness.com, 2017

"The editors of *Crain's Chicago Business* are pulling the plug on our website's comments section." (eerste zin)

2p **6** Geef van de volgende beweringen aan of ze genoemd worden door *Crain's Chicago Business* als reden om dit te doen.
Noteer 'wel' of 'niet' achter elk nummer op het antwoordblad.
1 Ze hebben te weinig personeel om de commentaren goed te beheren.
2 Ze lijden reputatieschade door de negatieve commentaren.
3 Ze vrezen dat de site te gemakkelijk gehackt kan worden.
4 Ze willen minder gebruik gaan maken van sociale media.

Drie personen geven een reactie op de mededeling van *Crain's Chicago Business*:
1 Scott S.
2 Brian White
3 Mary Brigid O'Toole

2p **7** Geef van elke persoon aan welke bewering bij hem of haar past.
Noteer de letter van de bewering achter het nummer op het antwoordblad.
Let op: er blijven twee beweringen over.
a *Crain's Chicago Business* has shifted responsibility without addressing the problem.
b *Crain's Chicago Business* is throwing away something that is quite valuable.
c Life is easier when its less pleasant elements are ignored.
d Verbal abuse, though sometimes very unpleasant, is essentially harmless.
e When you are losing grip on the situation it is advisable to hand over control to experts.

Tekst 5

On Lebanon's coast, a garbage dump grows

adapted from an article by Tim Arango and Hwaida Saad

1 There was once a nice sea view at the Al Jazira beach club, and umbrellas of palm fronds sticking from the sand are reminders of nicer days. Nowadays, the place is surrounded by an ever-growing garbage dump. Just up the shoreline, Mohammed Jradi, who has been fishing the waters of the Mediterranean off Beirut for 20 years, said the trash had driven even the fish away. "All over the world, there are solutions for this, but not here," he said.

2 Last year, the municipality opened the Costa Brava landfill on the shoreline, not far from Beirut's Rafic Hariri International Airport. And so for many visitors to Beirut, a city whose shabby-chic architecture, great cuisine and French colonial influences are otherwise enchanting, the first thing to greet them was a strong whiff of garbage.

3 The landfill also attracted birds — lots of them — not just the sea gulls that normally fly around the coast, but others on migratory patterns from Europe and North Africa. "In other words," wrote one local blogger, "a giant free Lebanese restaurant for birds." More seriously, this posed a problem to civil aviation. When an airliner hit a bird this month, Lebanon's trash problem suddenly became a matter of aviation safety.

4 Almost immediately, gunmen showed up on the coast line, apparently deployed by the government to shoot the birds out of the sky, raising the anger of environmental activists. "Lebanon is an important bird area," said Paul Abi Rached, president of the Lebanon Eco Movement, noting that millions of birds from Europe and North Africa pass through Lebanon each year on migratory patterns. "So what you are killing are not Lebanese birds," he said. "They are the birds of Europe. That is the catastrophe!"

5 The garbage problem has long been a symbol of a failure of Lebanese politics, one that activists say has its roots in the time shortly after the country's civil war, which ended in 1990. Soon after the war ended, the government set up a trash collection company, called Sukleen, that was connected to political parties and over the years became a vehicle for corruption, activists say. This __11__ the possibility of other solutions, like recycling, and in a country as small and densely populated as Lebanon it has been hard to find enough space for landfills.

6 Habib Battah, the founder of the news website Beirut Report, said the problems with garbage went back to the decision at the end of the war to privatize trash collection. He said that Lebanon offered a lesson to other postwar societies on the dangers of rushing into privatization too fast, and that he often wished he could bring free-market advocates to Lebanon for a field trip to see what can happen in the absence of strong government regulations. Public services across the board, not just trash collection, have long suffered in Lebanon, he said, forcing political leaders to confront a difficult question: "What do you fix first? The water? The garbage? The internet?"

New York Times, 2017

1p **8** How is the topic of Lebanon's garbage problem introduced in paragraph 1?
- **A** by blaming the government for the state of affairs
- **B** by comparing the past with the present situation
- **C** by presenting the writers' viewpoint on the matter
- **D** by stressing how it is harming the global environment

1p **9** Geef van de onderstaande mogelijke gevolgen van de locatie van de vuilnisbelt aan of ze worden genoemd in alinea 2 en/of 3.
Noteer 'wel' of 'niet' achter elk nummer op het antwoordblad.
1 De aantrekkelijkheid van Beiroet voor toeristen wordt aangetast.
2 Vogels worden ziek omdat ze daar ongezonde etensresten vinden.

"The garbage problem has long been a symbol of a failure of Lebanese politics" (paragraph 5)

1p **10** What role did the civil war play with reference to this problem?
- **A** It caused an unexpected growth in the Lebanese population.
- **B** It led to the improvement of the Lebanese infrastructure.
- **C** It motivated people to try and make the world a better place.
- **D** It resulted in a political climate that is still rather dysfunctional.

1p **11** Which of the following fits the gap in paragraph 5?
- **A** blocked
- **B** boosted
- **C** facilitated
- **D** justified

1p **12** Which of the following can be concluded about Habib Battah, judging from paragraph 6?
- **A** He advises the Lebanese government on matters of global political importance.
- **B** He believes authorities should be involved in providing essential facilities.
- **C** He is confident that the garbage issue now has top priority for the government.
- **D** He strongly supports involving commercial stakeholders in important decisions.

Tekst 6

Down the YouTubes

Fully Functioning Human (Almost) by Melanie Murphy *(Hachette, £12.99)*

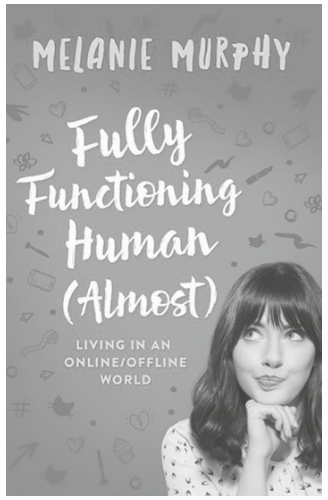

1 The books coming out now are dominated by YouTube celebrities, better known in marketing speak as 'Influencers'. The names change — Melanie Murphy, Grace Victory (*No Filter*), Arden Rose (*Almost Adulting*) and Emma Blackery (*Feelgood 101*) — but the books they churn out are remarkably similar: they're essentially a 300-page humblebrag, an inane hybrid of me-me-me-moir, life guide and second-hand self-help.

2 Every story is better for a bit of redemption and so our Influencers all begin by going back to when they weren't influential and everything was shit. They were socially awkward, suffered from eating disorders, had body image issues and spent too much time online. But then, in an astonishing turnaround, they somehow regained their confidence, spent a lot of the right kind of time online and ended up being the one thing all young women should aspire to be: a YouTube Influencer with x million subscribers and an ambassadorial role with a major cosmetics company.

3 This creates a problem, however, when it comes to promoting a book: what's brought these YouTubers all their followers in the first place is that they've already laid themselves bare. They've spumed out all the confessionals they have to confess over several years of ten-minute vlogs that anyone can watch free of charge. What, then, to put in the book?

4 Melanie Murphy __15__ that time-honoured space-filler, writing about writing. "For ages, I had no idea how to begin — I mean, how do you spark off a *whole book* about the absolute fool that is yourself?" she says, almost as if she concedes she has nothing to say but has been told by her agent to write a book because she has 50m followers who might buy it.

5 She then embarks on a protracted aside in which she suggests the best thing any of her readers on the search for massive vlogging empowerment could do is go and buy a different book: it was reading *The Secret,* Rhonda Byrne's frighteningly influential self-help guide, that changed Mel's life.

6 The vital thing, one that she stresses throughout, is that despite having lots of YouTube followers and her life appearing to be completely perfect, she's not perfect: "It's important that you know that now I am *literally* typing this while sitting on the toilet, having a poo," she confesses (failing to note that she is *metaphorically* squeezing one out too).

7 But it's that over-sharing that quickly gets her in trouble, when she describes the life of an Influencer: she gets money from advertisements on YouTube, she is "lucky enough" to work with various brands and sometimes she gets paid "to simply show up somewhere and talk about my social media experiences".

8 You do wonder if those who are being influenced by these Influencers realise they're not just doing the blog, vlog, and now the book because sharing, connecting with people, talking about it, makes the world a better place. It's also about making these authors money and that, dear reader, is why they've bothered to write a book at all. Time to unfollow.

adapted from a review in *Private Eye, 2017*

1p **13** What is the point made about 'Influencers' in paragraphs 1 and 2?
- **A** They are committed to their followers and want to do good.
- **B** They are grateful that the internet has made them less self-conscious.
- **C** They are self-centred and produce books with identical storylines.
- **D** They are vulnerable youngsters who are trying to avoid attention.

"This creates a problem, however, when it comes to promoting a book" (paragraph 3)

1p **14** What is the problem for these 'Influencers'?
- **A** They actually have nothing new to tell.
- **B** They are used to earning money easily.
- **C** They have followers who clearly dislike reading.
- **D** They lack the patience for doing market research.

1p **15** Which of the following fits the gap in paragraph 4?
- **A** denies herself
- **B** falls back on
- **C** is ignorant about
- **D** makes fun of

2p **16** Geef van de volgende citaten uit alinea 2 tot en met 5 aan of deze ironisch bedoeld zijn door de schrijver van het artikel.
Noteer 'wel' of 'niet' achter elk nummer op het antwoordblad.
1 "in an astonishing turnaround" (alinea 2)
2 "This creates a problem, however, when it comes to promoting a book" (alinea 3)
3 "she has 50m followers who might buy it" (alinea 4)
4 "She then embarks on a protracted aside" (alinea 5)

"(failing to note that she is *metaphorically* squeezing one out too)" (paragraph 6)

1p **17** What is the function of this remark?
The writer wants to
A express how much he/she dislikes the book written by Melanie Murphy.
B give an example of the topics Melanie Murphy discusses in her book.
C make clear why he/she admires Melanie Murphy's honesty and openness.
D point out that some bits in Melanie Murphy's book are quite distasteful.

1p **18** Which conclusion about Influencers do paragraphs 7 and 8 lead up to?
A They are mainly driven by financial gain and not worthy of attention.
B They are talented but tend to overexpose themselves in the media.
C They have an important role in this world dominated by technology.
D They lack the skills to keep audiences interested in them for long.

Tekst 7

Beware the robot revolution

adapted from an article by Katie Allen

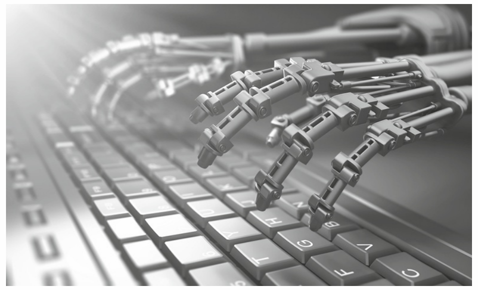

1 Ask an economist or a technology expert and they will happily tell you that decades of data reliably show automation has created more jobs than it has destroyed. Far fewer of us now work on farms, for example, thanks to super-efficient machines that do the bulk of the work. Such technology has boosted productivity and, with it, living standards. As a result, more people work in leisure industries such as hospitality or hairdressing, serving all those people with higher disposable incomes and more free time.

2 So far so good. And were the pattern to continue, one could envisage the realisation of the prediction made by John Maynard Keynes in 1930 that the working week would eventually be cut, perhaps to just 15 hours. The problem with this rose-tinted view of automation, however, is its focus on big averages that take little account of individuals' experiences. Sure, the number of job gains for the whole of the UK is higher than the number lost to technology. But that is little consolation to someone who loses his job in a Midlands car plant to a robot and discovers most of the new openings are far afield in the coffee bars and hotels of London.

3 Nor do studies of what has gone before allow for the fact that the pace of technological change will probably be quicker in the future. In other words, evolutions that took place over previous decades may well have been __21__ enough for most people to find new ways of making a living, with varying degrees of difficulty. But faster and more widespread technological changes in the future are unlikely to be so easy to adapt to.

4 For governments, this imposes a pressing need to step in and ensure the rise of the robots is not accompanied by a further rise in __22__. As tempting as it may be to pour money into boosting automation in return for the long-awaited boost to productivity and headline economic growth, doing so without having a clear plan for retraining displaced workers would cause untold harm to millions of individuals. As the Institute for Public Policy Research (IPPR) points out, some workers are far more vulnerable than others to automation. It highlights particular risks for low-skill sectors and warns that the robot revolution could widen Britain's already entrenched north-south divide.

5 The IPPR rightly calls for an urgent increase in investment in education and retraining. It also asks for funds to be prioritised to help regions far away from the capital. These are the regions that most need help equipping people to adapt as automation shakes up their workplaces. If the government fails to act, the result could all too easily be a spike in unemployment and poverty in places with the lowest skilled workers — a very high price to pay for a bit of average productivity growth.

The Guardian, 2017

"automation has created more jobs than it has destroyed" (alinea 1)

1p **19** Welke zin verderop in de tekst is inhoudelijk een herhaling van deze bewering?
Citeer de eerste twee woorden van deze zin.

1p **20** Which of the following becomes clear from paragraph 2?
A Low-skilled employees have to work more hours per week than people working in technology.
B New jobs appear in different places than where automation causes unemployment.
C People whose jobs are taken over by a machine suffer from a loss of self-esteem.
D Workers who are laid off receive too little support when looking for new employment.

1p **21** Which of the following fits the gap in paragraph 3?
- **A** arbitrary
- **B** gradual
- **C** rapid
- **D** serious

1p **22** Which of the following fits the gap in paragraph 4?
- **A** expertise
- **B** immobility
- **C** inequality
- **D** inflation
- **E** maintenance

1p **23** What is the main point made in paragraphs 4 and 5?
- **A** Authorities should focus more on the labour force instead of striving for economic progress.
- **B** If you take into account money spent on upkeep, robots are just slightly more cost-effective than people.
- **C** It is more profitable to switch to a technology-based industry than is generally acknowledged.
- **D** The manufacturing industry will suffer if too many people lose their jobs as a result of robotics.

Tekst 8

Here and Back Again

adapted from an article by Inkoo Kang

1 I went a little crazy this Black Friday. Taking advantage of the retail holiday's significant discounts, I ordered sweaters, shoes, and makeup from some of my favorite sites. Buying online is easier than ever, but still tricky: sizing and fit remain a gamble, colors don't always match a site's photography, and fabric quality is hard to predict. E-commerce wouldn't work without the returns that grease its gears. Because of the inherent risk in buying something you've never seen IRL[1], there would be fewer and smaller orders without them.

2 Returns, you'd think, would be the ruin of online retailers, and it's true that they're a pain for them. It's estimated that a third to 40% of online

noot 1 IRL = in real life

purchases are returned — three to four times the average of returns at brick-and-mortar stores. Returns are the reason why an online store might actually make less money than a real-life store, __25__ the latter's rent, utilities, employee salaries, and so on. Still, it turns out that a Black Friday splurge is exactly what stores want out of their customers. In the long run, returns are a win-win for retailers and consumers alike. And the more generous the return policy, the more, I've realized, I'm ultimately willing to spend.

3 Ten years ago, when I began slowly growing my post-college wardrobe, I was limited by a grad student's stipend. I didn't have a car, and most brands didn't offer free returns via mail, so when I shopped online, I mostly stuck to stores that also had brick-and-mortar locations near my grad school so I could do my returns there. As e-commerce returns became smoother over the years — OK, and as I began earning more than a pauper's wages — my shopping adventurousness grew too. Since shopping in person continues to be a man-made hell, I've spent the past decade piecing together a wardrobe of favorites, half-returned order after half-returned order.

4 It's obvious what customers get from online returns, which are becoming ever breezier via free shipping both ways, and/or the option of in-store returns. Sure, e-retailers __27__ having to eat the initial shipping cost, the possible return shipping cost, the restocking of items, and any customer support that goes into the process. But the conventional wisdom in the business world claims that retailers are ultimately rewarded by generous return policies that extend return windows and greet returners with friendly customer service. The longer items sit in consumers' homes, the more likely the 'endowment effect' will cause them to consider them their own, or re-evaluate their initial judgment. You might have decided you didn't like a new dress on Day 1, but after it's lingered in your home for three weeks while you postpone a trip to the post office, you might update your opinion to, "Oh, it's actually not that bad". And a good return experience, especially one that allays negative feelings like guilt, can foster loyalty among customers.

5 The ease of returns is probably making me order more stuff — while also forcing me to spend more time at the post office than I'd like, not to mention make more trips to the mall, where I'm tempted to purchase even more things. Is late-stage capitalism playing me for a dupe with these seemingly nicey-nice return policies? Probably. But I'm fine with it. Commerce is, ideally at least, about two entities getting what they each want out of the other. E-commerce returns give me the infinite choices of the internet with the safety of the neighborhood chain store. In exchange, companies get out of me probably more money than they should. It's a perfect capitalist love story.

slate.com, 2017

1p **24** Why does the writer mention Black Friday (paragraph 1)?
- **A** to convince readers that it is the best day for online bargains
- **B** to explain why it is financially attractive to online retailers
- **C** to have a starting point for an analysis of online shopping
- **D** to warn customers against the risks of online shopping

1p **25** Which of the following fits the gap in paragraph 2?
- **A** even accounting for
- **B** further supported by
- **C** when investing in

1p **26** Which of the following best characterises paragraph 3?
- **A** It explains why the writer dislikes shopping in regular stores so much.
- **B** It makes clear why it is quite acceptable to return online purchases.
- **C** It outlines how and why the writer developed certain shopping habits.
- **D** It points out how online stores have influenced the fashion industry.

1p **27** Which of the following fits the gap in paragraph 4?
- **A** avoid
- **B** dislike
- **C** promote
- **D** welcome

Online winkels maken ruilen of retourneren gemakkelijk, omdat ze dan meer verkopen, onder andere vanwege het “endowment effect” (alinea 4).

1p **28** Welk **ander** voordeel voor winkels van gemakkelijk ruilen of retourneren wordt in alinea 4 genoemd?
Geef antwoord in het Nederlands.

“The ease of returns is probably making me order more stuff” (alinea 5)

1p **29** Welke eerdere zin in de tekst is inhoudelijk een herhaling van deze bewering?
Citeer de eerste twee woorden van deze zin.

Tekst 9

Revenge is a dish better left unmade

adapted from an article by Jennifer Breheny Wallace

1 While most of us won't engage in the type of vengeful displays that grab headlines or warrant prison time, our everyday lives often include small acts of retaliation such as gossiping about a neighbor who snubbed you or lashing out online after poor customer service. Evolutionary psychologists believe we are hardwired for revenge. Our earliest ancestors relied on the fear of retaliation to help keep the peace and correct injustices. "Acts of revenge acted as an insurance policy against future harm by others, a warning signal that you're someone who will not tolerate mistreatment," says Professor of Psychology Michael McCullough.

2 In modern life, betrayal and social rejection hurt. The desire to repair that pain and improve our mood may be one of the things that motivates us to seek revenge, according to six studies published this year in the *Journal of Personality and Social Psychology*.

3 Revenge may provide a lift, but the positive effects appear to be fleeting. "Revenge can feel really good in the moment," says David Chester, who studies the psychological and biological processes involved in human aggression, "but when we follow up with people five minutes, 10 minutes and 45 minutes later, they actually report feeling worse than they did before seeking revenge."

4 Professor Timothy Wilson conducted a study on the __**32**__ of revenge. People think that they will feel better if they strike back, but when surveyed, those who had actually retaliated reported feeling worse than people who never had the opportunity to punish and so had moved on. "By not retaliating, we're able to find other ways of coping, like telling ourselves it wasn't such a big deal," Wilson theorizes.

5 Ruminating about getting even can interfere with day-to-day wellbeing and happiness. "When someone persists in revenge fantasies over time they can develop anxiety and remorse," says psychotherapist Beverly Engel. According to her, these feelings can also take up important cognitive resources, depleting time and energy that could be better spent.

6 Research suggests that when it comes to valuable relationships, "what the angry mind ultimately wants is a change of heart from the transgressor," Michael McCullough says. He claims it may be in your best interest to stay open to an apology and to help pave the road that would allow the offender to make it up to you. "Revenge may sometimes make you feel better for a moment," McCullough explains, "but making the effort to repair a valuable relationship can pay bigger dividends over a lifetime."

Washington Post, 2017

1p **30** What is said about revenge in paragraph 1?
- **A** It is a genetically in-built reflex that is increasingly relevant in today's world.
- **B** It is a relic from the past that seems to be disappearing from modern life.
- **C** It is a safeguard that helps individuals survive the harsh realities of society.
- **D** It is an innate mechanism that was once useful to maintain social stability.

1p **31** What is the function of paragraph 2?
- **A** to downplay the findings from paragraph 1 by quoting current research
- **B** to question what is said in paragraph 1 and introduce alternative views
- **C** to relate paragraph 1 to the insights presented later in the text
- **D** to stress the relevance of the hypothesis mentioned in paragraph 1

1p **32** Which of the following fits the gap in paragraph 4?
- **A** ethical aspects
- **B** paradoxical consequences
- **C** social acceptability
- **D** substantial benefits
- **E** theoretical limitations

In alinea 3 tot en met 6 worden de volgende wetenschappers genoemd:
1. David Chester (alinea 3)
2. Timothy Wilson (alinea 4)
3. Beverly Engel (alinea 5)
4. Michael McCullough (alinea 6)

2p **33** Geef van elke persoon aan welke uitspraak het best bij hem of haar past.
Noteer de letter van de uitspraak achter het nummer op het antwoordblad.
Let op: er blijven twee uitspraken over.
- a A focus on revenge can result in an unhealthy obsession.
- b An act of revenge can restore the balance in a relationship.
- c A reconciliation is often preferable to a prolonged conflict.
- d Refraining from revenge can help us find a new perspective on events.
- e Revenge will only bring temporary relief.
- f Striking out at an enemy is both risky and deeply satisfying.

Tekst 10

Hot Talk-Show

adapted from an article by Don Steinberg

1 Charlize Theron's appearance on *Hot Ones* wasn't her typical talk-show guest spot. "I hate my tongue right now. If I could pull it out, I would," the Oscar-winning actress said near the end, her eyes watering after she yelled obscenities at a bottle of spicy salsa.

2 Guests on *Hot Ones*, an online series with a format breaking from traditional TV, regularly freak out — and give candid interviews to audiences in the millions. On the program, which posts a new episode online every Thursday morning, host Sean Evans asks celebrities about their careers while together they eat 10 progressively spicier chicken wings. Episodes run around 22 minutes. The set is spartan: two chairs and a small, black table that can travel to wherever the celebrity is.

3 Condiments like Da Bomb Beyond Insanity and Blair's Mega Death appear to have a physiological impact on guests. Sniffles and tears burst loose. They try to douse the fire with milk, yogurt or rice. Their answers get more raw as the Scoville rating — a measure of hot-pepper hotness — rises to face-melting levels. It's a talk-show with its own story arc.

4 Hot peppers can cause the brain to release endorphins and dopamine, adding mild euphoria to the emotional distortion. "The hotness is the disruptive element. It's designed to knock our celebrity guests off their PR-driven flight pattern," says Mr. Evans, 31, who considers himself a guide leading guests on a voyage of discovery. "I'm going up the mountain with you, so it's a bonding experience. By wing six, we're best friends."

5 Even with 2.9 million YouTube views, the Charlize Theron episode isn't among the show's most widely seen. It lags behind installments featuring astrophysicist Neil deGrasse Tyson (7 million), rapper Post Malone (11 million), actors James Franco and Bryan Cranston (almost 6 million) and all-time leader Kevin Hart (13 million), in which the comedian weeps deliriously.

6 Plenty of YouTube sensations have amassed surprising numbers and passionate fans. Fewer have been able to cross over to attract mainstream guests and audiences. The online media company that produces it won't say if *Hot Ones* is profitable, __37__ its production budget is low, its marketing is done via social media, and the company counts on a mix of revenue streams.

7 Not every guest eats all 10 wings. Comedian Jim Gaffigan, famous for loving junk food, surprised viewers by 'tapping out' early. "We've had people who, after the first one, said, 'That's kind of hot,' and you can't picture them finishing," Mr. Evans says. "But then they'll just suck it up and power through. I think it says something about the human spirit."

Wall Street Journal, 2018

1p **34** What becomes clear from paragraph 1 about Charlize Theron's appearance in *Hot Ones*?
- **A** She demonstrated how skilled an actress she is.
- **B** She refused to talk at the end of the interview.
- **C** She used foul language when being interviewed.
- **D** She was angry for being treated disrespectfully.

"Guests on *Hot Ones*, (…), regularly freak out" (alinea 2)

1p **35** In welke alinea verderop in de tekst wordt een voorbeeld van dit soort extreem gedrag van een gast genoemd?
Noteer het nummer van deze alinea.

"to knock our celebrity guests off their PR-driven flight pattern" (alinea 4)

1p **36** Leg uit in het Nederlands wat met deze zin bedoeld wordt.
Let op: een letterlijke vertaling van het citaat levert geen scorepunt op.

1p **37** Which of the following fits the gap in paragraph 6?
- **A** because
- **B** but
- **C** provided
- **D** so

1p **38** Which of the following subtitles matches the content of this article?
- **A** Because variety is the spice of life
- **B** Spread your wings and fly away
- **C** When sauce becomes a truth serum
- **D** Where nobody dares to chicken out
- **E** Why we want to sit in the hot spot

Tekst 11

Ruthin school

Sir, In my experience (as a mother of four, and having spent 45 years in teaching), if you tell a teenager not to do something, they immediately put every effort into doing the opposite.

JACQUELINE FRAMPTON
Leigh-on-Sea, Essex

Sir, It is no surprise that Toby Belfield, the head of Ruthin School, is a mathematician. Anyone who has taught literature and poetry (from any culture) knows there is little chance of preventing affairs of the heart.

STEPHEN SUTTLE
Maarston Magna, Somerset

The Times, 2018

These two letters are a reaction to an earlier article.

1p **39** What was the title of that article?
- **A** Ruthin School abolishes all sex education lessons
- **B** Ruthin School bans pupils from having relationships
- **C** Ruthin School forbids the use of first names in the classroom
- **D** Ruthin School tells staff to refuse friendship requests from pupils

Tekst 12

Hostel Celica, Ljubljana, Slovenia

A former military prison built by the Austro-Hungarian Army, today Hostel Celica is one of Ljubljana's trendiest guest houses, which adds character to its contemporary façade by __40__.

Guests sleep in renovated penitentiary compartments — complete with original barred windows — and can visit the eerie solitary confinement chambers (now a museum) to gain an insight into living conditions during the building's previous incarnation. Modern additions include the opulent Oriental Café and eclectic on-site Srečišče Art Gallery; all of which aid the hostel's goal of fostering friendship in an establishment initially built to divide.

lonelyplanet.com, 2018

1p **40** Which of the following fits the gap in the text?

A displaying local and multicultural customs
B housing its guests in a choice of themed rooms
C revealing the political ideology of its owners
D showcasing the marks of its sinister past
E stressing the roughness of its grim exterior

Lees bij de volgende tekst steeds eerst de vraag voordat je de tekst zelf raadpleegt.

Tekst 13

Ready Player One

Director: **Steven Spielberg**
Stars: **Tye Sheridan, Olivia Cooke**
Languages: **English, French, Italian, Korean**
Subtitles: **Indonesian**
140 min / Rating**: PG-13**
Action, Adventure

Despite a relatively near-future setting, Steven Spielberg's adaptation of the book *Ready Player One* doesn't feel like the sci-fi film that's been advertised. Much as it may dabble in next-gen technology (virtual reality), while introducing us to a brand-new world with its own rules and clans (and doing it all with the latest special effects around), this isn't *Avatar*. Instead, it's *The Goonies*. Or *Ferris Bueller's Day Off*, or any one of the mid-to-late '80s films from coming-of-age maestro John Hughes.

The story, set in the year 2045, shows us that the real world is now a harsh place. The only time Wade Watts (Tye Sheridan) truly feels alive is when he escapes to the OASIS, an immersive virtual universe where most of humanity spends its days.

In the OASIS, you can go anywhere, do anything, be anyone — the only limits are your own imagination. The OASIS was created by the brilliant and eccentric James Halliday (Mark Rylance), who left his immense fortune and total control of the OASIS to the winner of a three-part contest he designed to find a worthy heir. When Wade suspects he's cracked the first challenge of the reality-bending treasure hunt, it's not long before he's hurled into a fantastical universe of discovery and danger to save the OASIS.

Although the film has its fair share of high concept sci-fi ideas, pitching it as a sci-fi movie would be inaccurate — or at least imperfect — as it's far more focused on the past than it is on the present, let alone the future. Ernest Cline's book, from which the film is adapted, is a tome indebted to the films (and games) of the '80s and early '90s, and reading it is, for some, like being engulfed by a tsunami of nostalgia. Spielberg's screenwriter, Zak Penn, has had to find simpler, more elegant puzzles for

our heroes to solve, but the pair stay true to the book by keeping its sense of adventure and love of geekery. And, unlike in some areas of our popular culture, the film/gaming geeks that populate this world aren't belittled. Loving something, and loving it with your entire being, is a boon in this place.

Sheridan, who stole the show in *Mud* a few years ago, proves he can carry a film of any stature and is ably supported by up-and-comer Olivia Cooke as another keen gamer, and Ben Mendelsohn, once again channeling his inner villain (also see: *Rogue One, Slow West, The Dark Knight Rises* and many more), this time as the CEO of Innovative Online Industries, who is out to get his hands on OASIS at any cost.

As commendable as the story and its stars are, the most impressive thing here is how superbly the 71-year-old Spielberg details how people engage with the new technology. He could easily have been wrongfooted by much that must be new to him (unless he's been a devoted gamer all this time), and yet he handles it all with the deftness and energy of a filmmaker half his age.

Garuda Inflight Magazine, 2018

"Despite a relatively near-future setting, Steven Spielberg's adaptation of the book *Ready Player One* doesn't feel like the sci-fi film that's been advertised." (eerste zin)

1p **41** Welke zin verderop in deze tekst geeft **voor het eerst** een onderbouwing voor deze uitspraak?
Citeer de eerste twee woorden van deze zin.

1p **42** Welke persoon krijgt van de recensent **de meeste** lof voor deze film?
Noteer de naam van deze persoon.

Bijlagen

Basiswoordenlijst

De basiswoordenlijst is een lijst van woorden die in de centrale examens van de laatste jaren regelmatig voorgekomen zijn en bekend verondersteld worden. Je kunt deze lijst gebruiken als checklist en de woorden die je nog niet kende alsnog leren. Bij de keuze van de op te nemen woorden en afleidingen is een bepaalde willekeur natuurlijk onvermijdelijk: er vallen dus altijd woorden aan toe te voegen.

Let op:

- Als het Engelse woord als twee verschillende woordsoorten functioneert (als zelfstandig naamwoord en als bijvoeglijk naamwoord), wordt dit bij de vertaling aangegeven door 1) en 2).
- Een komma tussen twee woorden bij de vertaling geeft aan dat het synoniemen betreft.
- Een puntkomma tussen twee woorden bij de vertaling geeft aan dat het verschillende betekenissen van één woord betreft.
- Een groot aantal werkwoorden en sommige bijvoeglijke naamwoorden worden gevolgd door een zelfstandig naamwoord dat tussen haakjes staat. Dit is het zelfstandig naamwoord dat qua vorm en betekenis het meest direct verwant is.
- Alleen de Britse spelling is gebruikt.

Wil je liever online oefenen met de basiswoordenlijst? Dat kan op wrts.nl/examenbundel-engels. Wil je daarnaast verder oefenen en leren voor jouw (mondeling) examen? *Examenidioom Engels havo* helpt jou verder! In dit boek vind je meer dan 1000 woorden met voorbeeldzinnen die handig zijn voor het centraal examen en het schoolexamen.

A

to abandon	*in de steek laten*
able (ability)	*in staat, bekwaam*
to abolish (abolition)	*afschaffen*
abundance	*overvloed*
to abuse	*misbruik maken van*
abuse	*misbruik; mishandeling*
access	*toegang*
accessible	*toegankelijk*
to accompany	*vergezellen, begeleiden*
to accomplish	*volbrengen, presteren*
accomplishment	*prestatie*
to accommodate (accommodation)	*onderbrengen, huisvesten*
according to	*volgens*
to account for	*verklaren*
account, to take into	*rekening houden met*
accountable:	*verantwoording*
to be ~ for	*schuldig zijn*
to accumulate (accumulation)	*opstapelen*
to accuse (accusation)	*beschuldigen*
to achieve (achievement)	*presteren; bereiken*
to acknowledge (acknowledgement)	*erkennen*
to acquire (acquisition)	*verwerven*
act	*daad; wet*
actually	*eigenlijk*
ad (= advertisement)	*advertentie*
to adapt	*aanpassen, bewerken*
to add (addition)	*toevoegen*
to be addicted to (addiction)	*verslaafd zijn aan*
additional	*bijkomend, extra*
to address	*adresseren; aanspreken; aanpakken*
to adjust (adjustment)	*(zich) aanpassen*
to admire (admiration)	*bewonderen*
to admit (admission)	*toegeven; toelaten*
adolescent	*tiener*
adult	*volwassen(e)*
to advance (advancement)	*vorderen, vooruitgaan; bevorderen*
advance	*vooruitgang, voorschot*
advance, in	*vooraf, van te voren*
advanced	*gevorderd*
advantage	*voordeel*

© ThiemeMeulenhoff

adversary	*tegenstander*
adverse	*nadelig, ongunstig*
to advocate (advocate)	*voorstaan, voorstander zijn van*
to affect	*van invloed zijn op; treffen, raken*
affection	*genegenheid; liefde*
to afford	*zich permitteren*
after all	*per slot van rekening*
age, of/under	*meer-/minderjarig*
to aggravate (aggravation)	*verergeren; ergeren*
to agree with	*instemmen met, het eens zijn met*
akin	*gelijk, verwant*
to alienate (alienation)	*vervreemden*
to allege	*beweren*
allegedly	*naar men zegt*
ambiguous (ambiguity)	*dubbelzinnig*
amount	*hoeveelheid, bedrag*
to amount to	*bedragen, neerkomen op*
ancestor	*voorouder*
ancient	*heel oud*
to announce (announcement)	*aankondigen*
to annoy (annoyance)	*irriteren*
annual	*jaarlijks*
anxious (anxiety)	*bezorgd, angstig*
apparent	*ogenschijnlijk, schijnbaar; blijkbaar*
to appeal to (appeal)	*aantrekkingskracht hebben op; een beroep doen op*
to apply (application)	*toepassen*
to apply for (application)	*solliciteren naar, aanvragen*
to appoint	*benoemen*
appointment	*afspraak; benoeming*
to apologise (apology)	*zijn excuses aanbieden*
to approach (approach)	*(be)naderen, aanpakken*
appropriate	*geschikt, passend*
to approve (approval)	*goedkeuren*
arbitrary	*willekeurig*
area	*gebied, terrein*
to argue (argument)	*redeneren, beweren; ruzie hebben*
to assault (assault)	*aanvallen*
to assemble (assembly)	*(zich) verzamelen*
to assert (assertion)	*verklaren, beweren*
to assess (assessment)	*beoordelen, onderzoeken*
to assume (assumption)	*aannemen, ervan uitgaan; op zich nemen*
to attach to (attachment)	*hechten aan*
to attempt (attempt)	*proberen, pogen*
to attend (attendance)	*aanwezig zijn bij*
attitude	*houding, mentaliteit*
to attribute to	*toeschrijven aan*
to auction (auction)	*veilen*
available (availability)	*beschikbaar*
average	*gemiddeld, doorsnee*
to avoid	*vermijden*
aware(ness)	*bewust(zijn)*
award	*prijs, beloning*
to award	*toekennen*
awe	*ontzag*
awkward	*onhandig, lastig*

B

to back	*(onder)steunen*
balance	*evenwicht(igheid)*
to ban (ban)	*verbieden*
barely	*nauwelijks*
to bargain	*onderhandelen*
bargain	*koopje*
to belong to	*behoren bij*
to benefit from (benefit)	*profiteren van, zijn voordeel doen bij*
beneficial	*heilzaam*
besides	*bovendien*
to betray (betrayal)	*verraden*
beyond	*verder dan*
bias	*vooroordeel; voorkeur*
bias(s)ed, to be	*bevooroordeeld zijn*
bill	*rekening; wetsontwerp*
to blame (for) (blame)	*de schuld geven (van)*
to blend	*(ver)mengen*
blend	*mengsel; mengeling*
to boast	*pochen, opscheppen (over)*
bond	*band; verbintenis; obligatie*
to boost (boost)	*stimuleren*
to bother	*lastig vallen; de moeite nemen*
to bother about/with	*zich druk maken om*
boundary	*grens*
to brake (brake)	*remmen*
brand	*merk*

© ThiemeMeulenhoff

brand-new	*gloednieuw*
brave (bravery)	*moedig*
breach	*schending, breuk*
brief	*kort*
bright	*helder; slim*
broke	*blut; failliet*
brutal	*bruut, wreed*
burden	*last; lading*

C

to cap	*beperken*
to capture (capture)	*vangen, gevangen-nemen; boeien*
casual	*terloops; vrijetijds-*
casualties	*doden en gewonden*
to catch up (on)	*inhalen*
cause	*oorzaak; zaak*
to cause (cause)	*veroorzaken*
caution	*waarschuwing*
cautious	*voorzichtig*
chain	*ketting; keten*
chair, chairman	*voorzitter*
to challenge (challenge)	*betwisten; uitdagen*
to charge	*belasten; berekenen, als prijs vragen*
to charge with (charge)	*beschuldigen van*
charity	*liefdadigheid(sinstelling)*
to chase (chase)	*(na)jagen*
citizen	*burger*
civil	*beleefd; burger-*
civil servant	*ambtenaar*
civilian	*1) burger 2) burger-*
to claim (claim)	*beweren, eisen*
to clarify	*verduidelijken*
close	*dichtbij; hecht*
coeducation/ coed	*gemengd onderwijs*
coincidence	*toeval*
to collaborate (collaboration)	*samenwerken*
to collapse (collapse)	*ineenstorten; mislukken*
collateral	*bijkomend*
to collide (collision)	*botsen*
column	*kolom; rubriek; zuil*
to combat (combat)	*(be)strijden, vechten tegen*
to comfort (comfort)	*troosten*
to commit (a crime)	*(een misdaad) begaan*
common	*gemeenschappelijk; gebruikelijk, gewoon; ordinair*
commonplace	*cliché*
community	*gemeenschap; gemeente*
to commute (commuter)	*forenzen, pendelen*
to compare (comparison)	*vergelijken*
to compel (compulsion)	*dwingen, verplichten*
compelling	*boeiend*
to compete (competition)	*concurreren*
competitive	*concurrerend; prestatiegericht*
competitor	*deelnemer; concurrent*
to complain (complaint)	*klagen*
to comprehend (comprehension)	*begrijpen*
compulsory	*verplicht*
to conceal	*verbergen*
to conceive (concept)	*bedenken*
to conceive (conception)	*verwekken (van een baby)*
concern	*zorg; bezorgdheid; bedrijf*
concerned	*bezorgd; desbetreffende*
concise	*beknopt, kernachtig*
concrete	*1) beton(nen) 2) concreet*
to condemn (condemnation)	*veroordelen*
to condone	*gedogen*
to conduct (conductor)	*leiden, dirigeren (van een orkest)*
conduct	*gedrag*
to confess (to) (confession)	*(op)biechten*
confident (confidence)	*vol (zelf)vertrouwen*
confidential	*vertrouwelijk*
to confine	*beperken*
to confirm (confirmation)	*bevestigen*
to confuse (confusion)	*verwarren*
to conquer (conquest)	*veroveren*
conscious	*zich bewust*
consequently	*dientengevolge*
to conserve (conservation)	*behouden*
to consider (consideration)	*overwegen*
considerable	*aanzienlijk*
to consist of	*bestaan uit*

© ThiemeMeulenhoff

consistent	*consequent*
conspicuous	*opvallend*
to conspire (conspiracy)	*samenzweren*
constitutional	*grondwettelijk*
to consult (consultation)	*raadplegen*
contagious (contagion)	*besmettelijk*
to contain (container)	*bevatten*
contemporary	*1) tijdgenoot 2) eigentijds, hedendaags*
contempt	*minachting*
contemptuous	*minachtend*
content, contented	*tevreden*
content, contents	*inhoud*
contest	*wedstrijd*
continual	*aanhoudend*
continuous	*voortdurend*
to contradict (contradiction)	*tegenspreken*
to contribute (contribution)	*bijdragen*
to control (control)	*beheren; besturen*
convenient (convenience)	*gemakkelijk, comfortabel*
to convey	*overbrengen; kenbaar maken*
to convict (convict)	*veroordelen*
conviction	*veroordeling; overtuiging*
to convince	*overtuigen*
to cope (with)	*zich weten te redden; aankunnen*
core	*kern*
corporate	*bedrijfs-*
council	*(gemeente)raad*
counter	*toonbank, balie*
to counterbalance	*een tegenwicht bieden tegen*
countryside	*platteland*
court	*(gerechts)hof*
to cover (cover, coverage)	*(be)dekken*
cowardice	*lafheid*
to create (creation)	*scheppen, creëren*
creature	*schepsel, wezen*
credible (credibility)	*geloofwaardig*
critic	*criticus*
crop	*landbouwgewas; oogst*
to crop up	*opduiken, de kop opsteken*
cruel (cruelty)	*wreed*
culprit	*schuldige*
to cure (cure)	*genezen*
current	*1) huidig, actueel 2) stroom; stroming*
currently	*tegenwoordig*
to curse (curse)	*(ver)vloeken*
customary	*gebruikelijk*

D

dairy	*zuivel-*
to damage (damage)	*schaden, beschadigen*
damages	*schadevergoeding*
to deal with	*behandelen; gaan over*
debt	*schuld*
decade	*(periode van) tien jaar*
to decay (decay)	*in verval raken, bederven*
to deceive (deception, deceit)	*bedriegen*
decent	*beschaafd, behoorlijk*
to declare (declaration)	*(openlijk) verklaren*
to decline (decline)	*in verval raken, achteruitgaan; afnemen*
to dedicate (dedication)	*toewijden*
defect	*gebrek; mankement; tekortkoming*
to defend (defence)	*verdedigen*
defendant	*verdachte, gedaagde*
definite, definitely	*definitief, duidelijk, beslist*
to delay (delay)	*vertragen*
deliberate	*opzettelijk, weloverwogen*
to delight (delight)	*in verrukking brengen*
to deliver (delivery)	*afleveren*
to demand (demand)	*eisen*
demanding	*veeleisend*
to demonstrate	*aantonen*
to deny (denial)	*ontkennen; ontzeggen*
dependent on (dependence, dependency)	*afhankelijk van*
to deprive of (deprivation)	*afnemen, ontnemen*
deprived	*achtergesteld, arm*
to derive from (derivation)	*ontlenen aan, herleid worden tot*
to desert (desertion)	*in de steek laten*
to deserve	*verdienen*
to desire (desire)	*wensen*
to despair (despair)	*wanhopen*
desperate	*wanhopig*
to despise	*verachten*
despite	*ondanks*
destination	*bestemming*
destiny	*lot*
to destroy (destruction)	*vernietigen*
to detect (detection, detective)	*opsporen, ontdekken*
to deter (deterrent)	*afschrikken*
to deteriorate (deterioration)	*achteruitgaan, verslechteren*
to determine	*vaststellen, bepalen*
determined (determination)	*vastbesloten, vastberaden*
to develop (development)	*ontwikkelen*
device	*instrument; middel*
to devise	*bedenken, ontwerpen*
to digest	*verteren; (geestelijk) verwerken*
dignity	*waardigheid*
to diminish	*verminderen*
disabled	*invalide, gehandicapt*
disadvantage	*nadeel*
to disappoint (disappointment)	*teleurstellen*
to disapprove of (disapproval)	*afkeuren*
disaster	*ramp*
to discard	*weggooien; ter zijde leggen*
discount	*korting*
to discourage (discouragement)	*ontmoedigen*
disgrace	*schande*
to disguise (disguise)	*vermommen; verhullen*
disgust	*walging*
disgusting	*walgelijk*
to dismiss (dismissal)	*wegsturen; ontslaan; afwijzen*
disobedience	*ongehoorzaamheid*
to display (display)	*tentoonspreiden*
disposal, at your	*tot uw beschikking*
to dispose of (disposal)	*wegdoen; wegwerken*
to dispute	*betwisten*
dispute	*geschil, twist; discussie*
to disrupt (disruption)	*verstoren*
distance	*afstand*
distant	*ver*
distinct	*duidelijk*
to distinguish (distinction)	*onderscheiden*
distinguished	*beroemd, voornaam*
to distract (distraction)	*afleiden*
distress	*leed, verdriet; nood*
to disturb (disturbance)	*(ver)storen; verontrusten*
domestic	*huis-, huiselijk; binnenlands*
doubtful	*twijfelachtig*
drawback	*bezwaar; nadeel*
to dread (dread)	*(doods)bang zijn voor*
due	*verschuldigd; verwacht*
due to	*te wijten aan, ten gevolge van*
dull	*saai, dof*

E

eager (eagerness)	*enthousiast*
to edit (edition)	*de uitgave verzorgen van, bewerken*
effort	*inspanning; poging*
to elaborate on	*uitweiden over, uitvoerig ingaan op*
elderly	*bejaard*
to elect (election)	*(ver)kiezen*
eligible	*verkiesbaar; in aanmerking komend*
to embarrass (embarrassment)	*in verlegenheid brengen*
to emerge (emergence)	*tevoorschijn komen, opkomen, blijken*
emergency	*noodgeval, nood-*
to emphasise (emphasis)	*benadrukken*
empire	*(keizer)rijk*
to employ	*in dienst nemen/hebben*
to enable	*in staat stellen*
to encounter (encounter)	*ontmoeten, tegenkomen*
to encourage (encouragement)	*aanmoedigen*
endurance	*uithoudingsvermogen*
to endure	*verdragen*
to enforce	*de hand houden aan; handhaven*
to enhance	*versterken, verhogen*
to ensure	*garanderen*
enterprise	*onderneming; ondernemingslust*
entire, entirely	*geheel*
entitled: to be ~ to	*recht hebben op*
environment	*omgeving; milieu*
environmental	*milieu-*
to envy (envy)	*jaloers zijn op*
equal	*gelijk(e)*

© ThiemeMeulenhoff

© ThiemeMeulenhoff

equally	*evenzeer, in gelijke mate*
equipment	*uitrusting*
era	*tijdperk*
to eradicate (eradication)	*uitroeien*
to erase	*(uit)wissen*
to err	*zich vergissen, een fout begaan*
to establish	*vestigen*
establishment	*gevestigde orde*
to estimate	*schatten*
evasive	*ontwijkend*
event	*gebeurtenis*
eventually	*uiteindelijk, tenslotte*
evidence	*bewijs(materiaal)*
to evolve	*ontwikkelen*
to exaggerate	*overdrijven*
to exemplify	*illustreren*
to exempt (exemption)	*vrijstellen*
to exercise	*(uit)oefenen*
exciting (excitement)	*spannend, opwindend*
exhausted (exhaustion)	*uitgeput*
to exhibit (exhibition)	*tentoonstellen, vertonen*
to exile (exile)	*verbannen, in ballingschap sturen*
to exist (existence)	*bestaan*
to expand (expansion)	*uitbreiden*
expense: at the ~ of	*ten koste van*
expenses	*(on)kosten*
to experience (experience)	*ondervinden, ervaren*
to exploit (exploitation)	*uitbuiten*
to explore (exploration)	*verkennen*
to expose to (exposure)	*blootstellen aan*
to extend (extension)	*(zich) uitbreiden*
extent	*mate*
extinct (extinction)	*uitgestorven*
to extinguish (extinction)	*doven, blussen*

F

factual	*feitelijk*
to fade	*(langzaam) verdwijnen, verbleken*
to fail (failure)	*mislukken; zakken voor (een examen)*
to fail to	*er niet in slagen te; nalaten te, niet …*
fair	*eerlijk; rechtvaardig; redelijk; blond*
fairly	*tamelijk*
faith	*geloof*
to fake	*namaken; doen alsof*
familiar	*bekend, vertrouwd*
famine	*hongersnood*
to fancy (fancy)	*leuk vinden, vallen op*
fatal	*fataal; dodelijk*
fate	*(nood)lot*
favour	*gunst*
favour: in ~ of	*ten gunste van; vóór*
to fear (fear)	*vrezen, bang zijn voor*
feature	*kenmerk; (gelaats)trek*
fed up: to be ~ with	*genoeg hebben van*
fee	*bedrag; tarief*
fellow-	*mede-*
female	*vrouwelijk*
fertile (fertility)	*vruchtbaar*
fiction	*roman(s); verzinsel*
fictional	*denkbeeldig*
fierce	*hevig, fel*
figure	*figuur; getal*
fine	*boete*
to fire	*schieten; ontslaan*
firm	*1) firma, bedrijf 2) stevig*
to fit	*passen*
flaw	*gebrek, fout*
to flourish	*gedijen, bloeien*
fluent	*vloeiend*
force	*dwang; kracht; geweld*
to force	*dwingen*
Foreign Secretary	*minister van Buitenlandse Zaken*
former	*voormalig, ex-; eerstgenoemde*
formerly	*voorheen, vroeger*
fortune	*fortuin; lot*
fortune, good	*geluk*
fortunate	*fortuinlijk, gelukkig*
to found (foundation)	*oprichten, stichten; funderen*
frankly	*eerlijk gezegd*
to frighten (fright)	*schrik/angst aanjagen*
to fuel (fuel)	*van brandstof voorzien; voeden*
fulfilling	*bevredigend*
to further	*stimuleren, bevorderen*
furthermore	*bovendien*
future, in	*voortaan*
future, in the	*in de toekomst*

© ThiemeMeulenhoff

G

to gain	*verkrijgen, verwerven*
gain	*winst; stijging*
gap	*kloof, gat*
to gather (gathering)	*verzamelen*
gear	*uitrusting; versnelling*
gender	*sexe, geslacht*
general practitioner (G.P.)	*huisarts*
generous (generosity)	*edelmoedig, royaal*
gentle	*vriendelijk, zacht*
genuine	*echt; oprecht*
gesture	*gebaar*
gigantic (giant)	*reusachtig*
global	*wereldwijd, mondiaal*
graceful	*sierlijk, elegant*
to graduate	*afstuderen, een opleiding voltooien*
to grant	*geven, toekennen*
grant	*(studie)beurs, subsidie*
granted, to take for	*als vanzelfsprekend aannemen*
to grasp	*(be)grijpen*
grateful	*dankbaar*
grave	*1) ernstig 2) graf*
greedy (greed)	*gulzig, hebberig*
grief	*verdriet; leed*
to guard (guard)	*bewaken*
to guess	*raden*

H

to handle	*omgaan met*
hardship	*tegenspoed, ontbering*
to harm (harm)	*schaden*
harmful	*schadelijk*
harmless	*onschuldig, onschadelijk*
to harvest (harvest)	*oogsten*
hazardous (hazard)	*gevaarlijk, riskant*
headline	*krantekop*
to heighten	*verhogen*
heir	*erfgenaam*
hence	*vandaar*
heritage	*erfgoed*
Home Office	*ministerie van Binnenlandse Zaken*
Home Secretary	*minister van Binnenlandse Zaken*
hooligan	*vandaal*
hostage	*gijzelaar*
hostile (hostility)	*vijandig*
huge	*enorm, geweldig (groot)*
human (humanity)	*1) mens 2) menselijk, van de mens*
humane	*humaan, menslievend*
humble	*nederig*
to humiliate (humiliation)	*vernederen*

I

ignorance	*onwetendheid*
to ignore	*negeren, geen notitie nemen van*
illiterate (illiteracy)	*analfabeet*
imaginary	*denkbeeldig*
to immerse (immersion)	*onderdompelen*
impact	*invloed, effect; inslag*
impartial	*onpartijdig, neutraal*
to imply (implication)	*suggereren; met zich meebrengen*
to impose	*opleggen*
to impress (impression)	*indruk maken*
impressive	*indrukwekkend*
to improve (improvement)	*verbeteren*
incidentally	*trouwens; af en toe*
inclined: to be ~ to (inclination)	*de neiging hebben om*
to include	*bevatten*
to increase (increase)	*(doen) toenemen, vergroten*
increasingly	*in toenemende mate*
incredible	*ongelooflijk*
indefinite	*onbeperkt; onbepaald*
independent (independence)	*onafhankelijk*
to indicate (indication)	*aangeven; aanwijzen*
indifference	*onverschilligheid*
indignant (indignation)	*verontwaardigd*
inevitable	*onvermijdelijk*
to inherit (inheritance)	*erven*
initial, initially	*aanvankelijk*
injustice	*onrechtvaardigheid, onrecht*
innovation	*vernieuwing*
to inquire	*informeren*
inquiry	*vraag; informatie; onderzoek*
to insist (insistence)	*met klem beweren, erop staan, volhouden*
instantly	*onmiddellijk*
to insult (insult)	*beledigen*
to intend (intention)	*van plan zijn*
interest	*belang; belangstelling; rente*

© ThiemeMeulenhoff

to invent (invention)	*bedenken, uitvinden*
to investigate (investigation)	*onderzoeken*
to involve (in) (involvement)	*met zich meebrengen, betrekken (bij)*
issue	*kwestie, probleem; uitgave*

J

to join	*samenvoegen; zich voegen bij*
joint	*1) gezamenlijk 2) gewricht, verbindingsstuk*
judge	*rechter*
to judge (judgement)	*(be)oordelen*
to justify (justification)	*rechtvaardigen*
juvenile	*jeugd-*

K

keen	*enthousiast; scherp (v. gehoor, wind)*
to keep up with	*bijhouden*

L

labour (labourer)	*arbeid*
to lack (lack)	*gebrek hebben aan, missen*
largely	*grotendeels*
to last	*duren*
lately	*de laatste tijd, onlangs*
to launch (launch)	*lanceren; op touw zetten*
lawful (law)	*wettig; wettelijk*
lawsuit	*rechtszaak*
layer	*laag*
lecture	*lezing; college*
legal	*wettelijk; wettig; juridisch*
legislation	*wetgeving*
legitimate	*rechtmatig, wettig*
leisure	*vrije tijd, recreatie*
level	*niveau, mate*
likely	*waarschijnlijk*
limit	*grens*
to limit	*beperken*
to link (link)	*verbinden*
lunar	*maan-*
lunatic	*gek*

M

main	*voornaamste*
mainly	*voornamelijk, vooraal*
to maintain (maintenance)	*handhaven; onderhouden; beweren*
major	*belangrijkst; meerderjarig*
majority	*meerderheid, het overgrote deel*
male	*mannelijk*
manual	*1) met de hand, hand- 2) handleiding*
to manufacture (manufacturer)	*fabriceren*
marital	*huwelijks-*
mature (maturity)	*rijp, volwassen*
mayor	*burgemeester*
means	*middel(en)*
meantime, in the	*ondertussen*
meanwhile	*ondertussen*
measure	*maat; maatregel*
to measure	*meten*
medieval	*middeleeuws*
membership	*lidmaatschap*
to mend	*repareren*
merely	*alleen maar, enkel en alleen*
merit	*verdienste, waarde*
minor	*1) minder (belangrijk) 2) minderjarige*
minority	*minderheid*
miserable (misery)	*ellendig*
mishap	*ongeluk*
to mock (mockery)	*bespotten*
modest (modesty)	*bescheiden*
to modify (modification)	*veranderen*
to monitor	*toezicht houden op*
mood	*stemming, humeur*
moreover	*bovendien*
mortal (mortality)	*sterfelijk*
motorist	*automobilist*
to multiply (multiplication)	*vermenigvuldigen*
multitude	*menigte*
muscular (muscle)	*gespierd*
mutual	*wederzijds*

N

narrative	*1) verhaal 2) verhalend, vertel-*
to neglect (neglect, negligence)	*verwaarlozen*
nerve	*zenuw; moed*
nevertheless	*toch, niettemin*
to nod (nod)	*knikken*
nonetheless	*toch, niettemin*
notable	*opmerkelijk*
to note	*aandacht schenken aan; opmerken*
notice	*mededeling*
to notice	*opmerken*
notorious	*berucht*
novel	*1) roman 2) nieuw*
novelist	*romanschrijver*
novelty	*nieuwtje*
numerous	*talrijk*
nutrition	*voeding*
nutritious	*voedzaam*

O

obedient	*gehoorzaam*
obesity	*zwaarlijvigheid*
to obey (obedience)	*gehoorzamen*
to object to (objection)	*bezwaar maken tegen*
objective	*1) objectief 2) doel(stelling)*
obligatory	*verplicht*
to oblige (obligation)	*verplichten*
to observe (observation)	*opmerken; waarnemen; zich houden aan*
obstinate	*koppig, hardnekkig*
to obtain	*verkrijgen*
obvious, obviously	*duidelijk, voor de hand liggend*
occasion	*gelegenheid*
occasional	*af en toe*
to occupy (occupation)	*bezetten; bezig houden*
to occur (occurrence)	*gebeuren, voorvallen*
odd	*oneven; vreemd*
offence	*overtreding; belediging*
to offend	*kwaad doen; beledigen*
offender	*overtreder*
offspring	*nakomelingen, kroost*
opportunity	*kans, gelegenheid*
opposition	*verzet; oppositie*
to oppress (oppression)	*onderdrukken*
option	*keuze (mogelijkheid)*
oral	*mondeling*
outdated	*ouderwets, achterhaald*
outrage	*woede; wandaad*
outrageous	*schandelijk; buitensporig*
overall	*over het geheel genomen*
to overlook	*over het hoofd zien*
overwhelming	*overweldigend*
to owe	*schuldig zijn; te danken hebben aan*

P

participant	*deelnemer*
to participate in (participation)	*deelnemen aan*
pastime	*tijdverdrijf*
patience	*geduld*
peak	*top*
peculiar (peculiarity)	*eigenaardig, bijzonder*
pedestrian	*voetganger*
peer	*mede-, collega*
to penetrate (penetration)	*doordringen*
to perceive (perception)	*(be)merken, waarnemen*
to persist (persistence)	*volhouden; voortduren*
persistent	*volhardend*
to persuade (persuasion)	*overhalen, ervan overtuigen*
phenomenon	*fenomeen, verschijnsel*
physician	*arts*
to pile (pile)	*(op)stapelen*
plain	*duidelijk, simpel*
to plead (plea)	*pleiten, een pleidooi houden*
pointless	*zinloos*
to poison (poison)	*vergiftigen*
to police	*controleren, toezicht uitoefenen*
policy	*beleid*
poll	*(opinie)peiling*
to pollute (pollution)	*vervuilen*
posh	*chic*
precaution	*voorzorgsmaatregelen*
precious	*waardevol; dierbaar*
to predict (prediction)	*voorspellen*
to be prejudiced (prejudice)	*bevooroordeeld zijn*
premature	*te vroeg (geboren); voorbarig*
prepared, to be	*bereid zijn*
to prescribe	*(een medicijn) voorschrijven*
present (adj.)	*huidig; aanwezig*
at present	*nu, tegenwoordig*
to preserve (preservation)	*bewaren, houden*
to prevail (prevalence)	*wijdverspreid zijn, heersen*
to prevent (from) (prevention)	*voorkómen, verhinderen*
previous	*vorig, voor(af)gaand*
pride	*trots*
to pride yourself on	*trots zijn op*
principal	*1) schooldirecteur 2) hoofd-, belangrijkste*
prior to	*voorafgaand aan*
to proceed	*doorgaan*
to proclaim	*verklaren, verkondigen*

© ThiemeMeulenhoff
© ThiemeMeulenhoff

profitable (profit)	*winstgevend*
progress	*vooruitgang*
prolonged	*langdurig*
to prompt	*opwekken; teweegbrengen*
pronounced	*duidelijk; uitgesproken*
proper, properly	*behoorlijk; fatsoenlijk*
property	*eigendom; (koop)huis; eigenschap*
proportionately (proportion)	*verhoudingsgewijs*
to propose (proposal)	*een voorstel/ aanzoek doen*
to prosecute (prosecution)	*gerechtelijk vervolgen*
prosecutor	*openbare aanklager, officier van justitie*
prospect	*vooruitzicht*
to prosper	*bloeien*
prosperity	*welvaart*
prosperous	*welvarend*
to prove (proof)	*bewijzen; blijken (te zijn)*
to provide	*verschaffen, opleveren*
provided that / providing	*op voorwaarde dat, mits*
pun	*woordspeling*
to purchase (purchase)	*(aan)kopen*
purpose	*doel*
to pursue (pursuit)	*achtervolgen; doorzetten; beoefenen*
pursuit of	*jacht op*

Q

qualified	*bevoegd*
to qualify	*in aanmerking komen*
to quote (quotation)	*citeren*

R

to raise	*verhogen; grootbrengen*
random	*willekeur(ig)*
range	*verscheidenheid, scala, reeks*
to range from … to …	*variëren van … tot …*
rank	*rang*
ransom	*losgeld*
rare (rarity)	*zeldzaam*
rarely	*zelden*
rate	*snelheid; cijfer; percentage; mate*
to reason	*redeneren*
to reassure (reassurance)	*geruststellen*
to recall	*zich herinneren*
recipient	*ontvanger*
to recognise (recognition)	*(h)erkennen*
to recollect (recollection)	*zich herinneren*
to recommend (recommendation)	*aanbevelen*
to reconcile (reconciliation)	*verzoenen; verenigen*
to record (record)	*opnemen; vastleggen, registreren*
to recover (recovery)	*herstellen; terugkrijgen*
redundant (redundancy)	*overbodig; werkloos*
to refer (reference)	*verwijzen*
to reflect (reflection)	*weergeven; nadenken; weerspiegelen*
to refuse (refusal)	*weigeren*
regard	*achting; opzicht*
regard: with ~ to	*met betrekking tot*
to regard	*beschouwen*
regarding	*met betrekking tot*
regardless (of)	*ongeacht*
regulation	*regel(ing), voorschrift*
to reign (reign)	*regeren, heersen*
to reject (rejection)	*afwijzen, verwerpen*
related	*verwant*
to release (release)	*vrijlaten*
relentless	*aanhoudend; meedogenloos*
reliable (reliability)	*betrouwbaar*
to relieve (relief)	*verlichten*
relieved (relief)	*opgelucht*
reluctant (reluctance)	*onwillig*
to rely on (reliance)	*vertrouwen op*
to remind (reminder)	*herinneren aan*
remorse	*berouw*
remote	*ver weg, afgelegen*
to remove (removal)	*verwijderen*
renowned	*bekend*
to repeat (repetition)	*herhalen*
repeatedly	*herhaaldelijk*
to replace (replacement)	*vervangen*
to represent	*vertegenwoordigen; weergeven*
to request (request)	*verzoeken*
to require (requirement)	*vereisen*
to resemble (resemblance)	*lijken op*

to resign	*zijn ontslag nemen, aftreden*
to resist (resistance)	*zich verzetten*
to resolve (resolution)	*een oplossing vinden voor*
resources	*hulpbronnen; middelen;voorraden*
respect, in this	*in dit opzicht*
to respond (response)	*reageren, antwoorden*
to restore (restoration)	*restaureren*
restraint	*terughoudendheid*
to restrict (restriction)	*beperken*
to retire (retirement)	*zich terugtrekken; met pensioen gaan*
to retreat (retreat)	*zich terugtrekken*
to reveal (revelation)	*onthullen, aan het licht brengen*
to reverse (reverse, reversal)	*omdraaien*
to review (review)	*recenseren*
to revive (revival)	*weer tot leven brengen*
to reward (reward)	*belonen*
rid: to get/be ~ of	*kwijtraken, kwijt zijn; zich ontdoen van*
to ridicule	*belachelijk maken*
rife	*wijdverbreid; vol*
riot	*rel, oproer*
risky	*riskant, gevaarlijk*
rivalry	*rivaliteit; concurrentie*
robust	*krachtig; zwaar, lastig*
to row	*roeien; ruziemaken*
row	*ruzie; rij*
rubbish	*rommel; onzin*
rude	*onbeleefd*
rule	*regel*
to rule	*heersen; bepalen*
rural	*plattelands*
to rush	*zich haasten; rennen*
rush hour	*spitsuur*
ruthless	*meedogenloos*

S

to sacrifice (sacrifice)	*opofferen, offeren*
to sample (sample)	*proeven; testen*
to sanction	*goedkeuren; bestraffen*
sane (sanity)	*verstandig, geestelijk gezond*
to satisfy (satisfaction)	*bevredigen*
to save	*sparen; redden*
scarcely	*nauwelijks, bijna niet*
scientific	*wetenschappelijk*
scientist	*(natuur)wetenschapper*
scope	*omvang, reikwijdte*
to search	*zoeken*
second-rate	*tweederangs*
segregation	*rassenscheiding*
to seize	*grijpen*
sensation	*gevoel*
sense	*gevoel; verstand; zintuig*
sensible	*verstandig*
sensitive	*gevoelig*
to sentence	*veroordelen*
sentence	*zin; vonnis*
to separate (separation)	*scheiden, uit elkaar gaan*
separate	*apart*
to serve	*dienen; bedienen*
to settle	*zich vestigen; afhandelen, regelen*
severe	*ernstig, streng*
shallow	*ondiep*
shameful	*schandelijk*
to shape (shape)	*vormen*
shelter	*schuilplaats; opvangcentrum*
to shift	*(ver)schuiven, (zich) verplaatsen*
sign	*bordje; teken*
significant (significance)	*belangrijk*
similar	*gelijk, soortgelijk*
simultaneous	*tegelijkertijd*
since	*aangezien, omdat*
sincere	*oprecht*
single	*alleenstaand; één enkele*
site	*locatie, terrein*
size	*grootte, omvang*
skilful (skill)	*bekwaam, vaardig, vakkundig*
skilled	*geschoold*
smooth	*glad; soepel*
sole	*1) enige 2) (voet)zool*
to solve (solution)	*oplossen*
sound	*1) gezond; verstandig 2) klank, geluid*
to sound (sound)	*klinken*
source	*bron*
spacious	*ruim*
species	*(dier- of planten-)soort*
spokesman / spokesperson	*woordvoerder*
spot	*plek, punt*
staff	*personeel*
stage	*podium; stadium*

standard	*norm, niveau*
to starve (starvation)	*van honger omkomen, verhongeren*
to state (statement)	*verklaren*
steady	*vast, constant; gestaag*
steep	*steil*
still	*toch, echter; nog*
to store	*opslaan, bewaren*
to stress (stress)	*benadrukken*
strike	*slag; staking*
string	*reeks; touw(tje)*
to struggle (struggle)	*worstelen, vechten*
stubborn	*koppig*
stunning	*verbijsterend*
subject	*onderwerp; onderdaan*
subject to	*onderhevig aan*
to subject to	*onderwerpen aan*
to submit to	*zich onderwerpen aan*
subordinate	*ondergeschikte*
to substitute (substitution)	*vervangen*
to succeed (success)	*slagen*
to succeed (succession)	*opvolgen*
successor	*opvolger*
to sue	*een rechtszaak aanspannen tegen*
sufficient	*voldoende*
suitable	*passend, geschikt*
to summon (summons)	*(op)roepen*
superficial	*oppervlakkig*
superfluous	*overbodig*
superstitious (superstition)	*bijgelovig*
to supplement (supplement)	*aanvullen*
supplier	*leverancier*
to supply	*verschaffen, leveren*
supply	*voorraad*
to support (support)	*(onder)steunen*
supposedly	*zogenaamd; vermoedelijk*
to suppress (suppression)	*onderdrukken*
surface	*oppervlakte*
surgeon	*chirurg*
surgery	*chirurgie: chirurgische ingreep*
to surround	*omringen*
surroundings	*omgeving*
to survey (survey)	*onderzoek doen naar, een overzicht geven van*
to survive (survival)	*overleven*
to suspect (suspicion)	*verdenken, vermoeden*
suspect	*verdacht(e)*
suspicious	*verdacht; wantrouwig*
sustainability	*duurzaamheid*

T

to tackle	*aanpakken, oplossen*
tale	*verhaal*
target	*doel*
to tease	*plagen*
to tempt (temptation)	*in verleiding brengen*
to tend (tendency)	*de neiging hebben*
to tend to be	*meestal zijn*
tension	*spanning*
theft	*diefstal*
thorough	*grondig*
to threaten (threat)	*(be)dreigen*
thriving	*bloeiend, welvarend*
thus	*op deze manier*
to tie to	*(ver)binden aan*
tight	*strak, streng*
tiny	*heel erg klein*
tongue-in-cheek	*met een knipoog, mild ironisch*
tool	*gereedschap, instrument*
topic	*onderwerp*
to torture (torture)	*martelen; kwellen*
tough	*taai; moeilijk, lastig*
toxic	*giftig*
to trace (trace)	*opsporen*
to trade (trade)	*handelen*
trail	*spoor*
treasure	*schat*
to treat (treatment)	*behandelen*
treaty	*verdrag*
trial	*gerechtelijk onderzoek; poging; ongemak*
tribe	*(volks)stam*
truancy	*spijbelen*
truant	*spijbelaar*
to turn out	*blijken*
to turn up	*komen opdagen, verschijnen*

U

ultimate	*uiteindelijk, eind-*
to underestimate	*onderschatten*
upbringing	*opvoeding*
to upset	*van streek brengen*
urban	*stedelijk*
to urge	*dringend verzoeken*
use	*nut, zin; gebruik*
utmost	*grootst, hoogst*

V

vain	*ijdel; vergeefs*
vain, in	*tevergeefs*
valid (validity)	*geldig*
valuable	*waardevol, van waarde*
to value (value)	*waarderen; taxeren*
vast	*enorm groot*
vehicle	*voertuig*
verdict	*vonnis, uitspraak*
vice	*ondeugd, slechte eigenschap*
view	*mening, opvatting; uitzicht*
violent (violence)	*gewelddadig*
virtually	*vrijwel*
virtue	*deugd, goede eigenschap*
visible	*zichtbaar*
vital	*essentieel*
voluntary	*vrijwillig*
to volunteer (volunteer)	*zich (als vrijwilliger) aanmelden*
to vote (vote)	*stemmen*
vulnerable	*kwetsbaar*

W

wage(s)	*loon*
warehouse	*pakhuis*
wary	*voorzichtig*
to waste (waste)	*verspillen*
waste	*afval*
wealth	*rijkdom*
whereas	*terwijl*
willing	*bereid*
to witness (witness)	*getuigen van; getuige zijn van*
to worsen	*verslechteren*
worthwhile	*de moeite waard*

Y

to yield (yield)	*opleveren, opbrengen; toegeven*

Register op thema

thema & titel	moeilijkheidsgraad	onderdeel	examentekst
Communicatie en media			
Storm reports	★	**H2**	**2019-I: 2**
Virtual danger	★	**H3**	**2019-I: 3**
Retweet	★	**I12**	**2019-II: 12**
Viewers complain about 'frightening' Ikea gnomes advert	★★	**E7**	**2017-II: 9**
Invisible boyfriend	★★	**F3**	**2018-II: 3**
Time 100 List of Most Influential People in the World	★★	**H9**	**2019-I: 9**
Apps tell strangers what they have in common	★★★	**E10**	**2017-II: 5**
The raw and the clicked	★★★	**G14**	**2018-I: 4**
Life At The Extreme	★★★	**I8**	**2019-II: 8**
Kunst en cultuur			
The genius of landscape architect Capability Brown	★	**H12**	**2019-I: 12**
Flesh remains flesh	★★	**E6**	**2017-II: 8**
Axis	★★	**H5**	**2019-I: 5**
Alto's Adventure	★★	**H11**	**2019-I: 11**
The Treatment of Bibi Haldar	★★	**I4**	**2019-II: 4**
Cinderella is a fairy tale	★★★	**F6**	**2018-II: 6**
Textual healing	★★★	**G11**	**2017-I: 4**
Why Adults Dismissed The Beatles in 1964	★★★	**G12**	**2017-I: 6**
Genetic Engineering	★★★	**G13**	**2017-I: 8**
Hollywood whitewashing	★★★	**H7**	**2019-I: 7**
Mens en maatschappij			
Wonderland: Walking With Dogs	★	**E1**	**2017-II: 1**
Khat Conundrum	★	**E2**	**2017-II: 2**
Blondes to dye for	★	**E4**	**2017-II: 11**
Buy this handbag	★	**F2**	**2018-II: 2**
United	★	**F12**	**2018-II: 12**
Rebels without a cause	★	**G1**	**2017-I: 2**
Google meets grey matter	★	**G3**	**2018-I: 2**
Jury Duty Information	★	**G5**	**2018-I: 11**
The Jet Set	★	**H1**	**2019-I: 1**
Hilton – Reservation Rules and Restrictions	★	**H13**	**2019-I: 13**
Cotton on – Women's, men's & kids' clothing & accessories	★	**I13**	**2019-II: 13**
For what it's worth	★★	**F4**	**2018-II: 4**
Project Salus	★★	**G6**	**2017-I: 9**
Cops and Cameras	★★	**G8**	**2018-I: 7**
Physical attractiveness and careers	★★	**G10**	**2018-I: 9**
Health and Safety	★★	**I10**	**2019-II: 10**
The Chattering Classes	★★	**I11**	**2019-II: 11**
Music Moguls donate $70 million to University of South California	★★★	**E12**	**2017-II: 7**
Counsel against despair	★★★	**G16**	**2018-I: 6**
Fickle feline friends forever	★★★	**H8**	**2019-I: 8**
Better to have loved and lost, than never to have loved at all	★★★	**I6**	**2019-II: 6**

thema & titel	moeilijkheidsgraad	onderdeel	examentekst
Natuur, milieu en gezondheid			
Weather predictions	★	**E3**	**2017-II: 10**
Buy this handbag	★	**F2**	**2018-II: 2**
Fighting Puppy Mills	★	**F11**	**2018-II: 11**
Carbon-based energy	★	**G2**	**2018-I: 1**
Goats' best friends	★	**I1**	**2019-II: 1**
Our rotten summer	★	**I2**	**2019-II: 2**
Tasty Solution: Squirrel Snack	★★	**E5**	**2017-II: 3**
Ghana's e-Waste Dump Seeps Poison	★★	**F9**	**2018-II: 9**
Water safety, on tap	★★	**G7**	**2018-I: 3**
Bugs a la mode	★★	**G9**	**2018-I: 8**
A dilemma of horns	★★	**H4**	**2019-I: 4**
Cat-astrophe!	★★	**I3**	**2019-II: 3**
The wolf at the door	★★	**I5**	**2019-II: 5**
How to beat the bugs	★★★	**F7**	**2018-II: 7**
Panda Poop Power	★★★	**H10**	**2019-I: 10**
Onderwijs, wetenschap en techniek			
Shapeshifter	★	**G4**	**2018-I: 10**
A security patch for your brain	★★	**E8**	**2017-II: 12**
Blushing	★★	**F10**	**2018-II: 10**
Resistance is futile	★★★	**E9**	**2017-II: 4**
It is all in the mind	★★★	**F8**	**2018-II: 8**
A new reading of the old sob story	★★★	**G15**	**2018-I: 5**
Could One Word Unite The World?	★★★	**H6**	**2019-I: 6**
Meet Zoe: a cat with degrees	★★★	**I9**	**2019-II: 9**
Politiek en economie			
Every student succeeds	★	**F1**	**2018-II: 1**
What's the Big Idea?	★★	**F5**	**2018-II: 5**
Crossing the divide	★★★	**E11**	**2017-II: 6**
The raw and the clicked	★★★	**G14**	**2018-I: 4**
Britain's sorry struggle with the shale revolution	★★★	**I7**	**2019-II: 7**

© ThiemeMeulenhoff
© ThiemeMeulenhoff

Cijferbepaling

Hieronder vind je de cijferbepaling van drie examens die integraal in deze bundel zijn opgenomen: 2018-II, 2019-I en 2019-II.

2018-II

aantal behaalde punten	cijfer
0	**1,0**
1	**1,4**
2	**1,8**
3	**2,0**
4	**2,2**
5	**2,4**
6	**2,6**
7	**2,8**
8	**3,0**
9	**3,2**
10	**3,4**
11	**3,6**
12	**3,7**
13	**3,9**
14	**4,1**
15	**4,3**
16	**4,5**
17	**4,7**
18	**4,9**
19	**5,1**
20	**5,3**
21	**5,5**
22	**5,7**
23	**5,9**
24	**6,1**
25	**6,3**
26	**6,5**
27	**6,7**
28	**6,9**
29	**7,1**
30	**7,3**
31	**7,5**
32	**7,7**
33	**7,9**
34	**8,1**
35	**8,2**
36	**8,4**
37	**8,6**
38	**8,8**
39	**9,0**
40	**9,2**
41	**9,4**
42	**9,6**
43	**9,7**
44	**9,8**
45	**9,9**
46	**10**

2019-I

aantal behaalde punten	cijfer
0	**1,0**
1	**1,4**
2	**1,6**
3	**1,8**
4	**2,0**
5	**2,2**
6	**2,3**
7	**2,5**
8	**2,7**
9	**2,9**
10	**3,1**
11	**3,3**
12	**3,5**
13	**3,7**
14	**3,9**
15	**4,1**
16	**4,3**
17	**4,5**
18	**4,6**
19	**4,8**
20	**5,0**
21	**5,2**
22	**5,4**
23	**5,6**
24	**5,8**
25	**6,0**
26	**6,2**
27	**6,4**
28	**6,6**
29	**6,8**
30	**6,9**
31	**7,1**
32	**7,3**
33	**7,5**
34	**7,7**
35	**7,9**
36	**8,1**
37	**8,3**
38	**8,5**
39	**8,7**
40	**8,9**
41	**9,1**
42	**9,2**
43	**9,4**
44	**9,6**
45	**9,8**
46	**9,9**
47	**10,0**

2019-II

aantal behaalde punten	cijfer
0	**1,0**
1	**1,4**
2	**1,6**
3	**1,8**
4	**2,0**
5	**2,2**
6	**2,4**
7	**2,6**
8	**2,8**
9	**3,0**
10	**3,2**
11	**3,4**
12	**3,5**
13	**3,7**
14	**3,9**
15	**4,1**
16	**4,3**
17	**4,5**
18	**4,7**
19	**4,9**
20	**5,1**
21	**5,3**
22	**5,5**
23	**5,7**
24	**5,9**
25	**6,1**
26	**6,3**
27	**6,5**
28	**6,7**
29	**6,9**
30	**7,1**
31	**7,3**
32	**7,5**
33	**7,7**
34	**7,9**
35	**8,0**
36	**8,2**
37	**8,4**
38	**8,6**
39	**8,8**
40	**9,0**
41	**9,2**
42	**9,4**
43	**9,6**
44	**9,8**
45	**9,9**
46	**10,0**

© ThiemeMeulenhoff
© ThiemeMeulenhoff

Aantekeningen

© ThiemeMeulenhoff

Aantekeningen

© ThiemeMeulenhoff

Colofon

Auteurs
Tineke van Putten
Riek Verploegh

Vormgeving binnenwerk
Maura van Wermeskerken, Apeldoorn

Opmaak
Crius Group, Hulshout

Redactie
Marinell Bruys, Hoogerheide

Over ThiemeMeulenhoff
ThiemeMeulenhoff ontwikkelt zich van educatieve uitgeverij tot een learning design company.
We brengen content, leerontwerp en technologie samen. Met onze groeiende expertise, ervaring en leeroplossingen zijn we een partner voor scholen bij het vernieuwen en verbeteren van onderwijs.
Zo kunnen we samen beter recht doen aan de verschillen tussen lerenden en scholen en ervoor zorgen dat leren steeds persoonlijker, effectiever en efficiënter wordt.

Samen leren vernieuwen.

www.thiememeulenhoff.nl

ISBN 978 90 06 49154 8
Eerste druk, eerste oplage, 2021

© ThiemeMeulenhoff, Amersfoort, 2021

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (PRO), Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp (www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden. Voor meer informatie over het gebruik van muziek, film en het maken van kopieën in het onderwijs zie www.auteursrechtenonderwijs.nl.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Deze uitgave is volledig CO_2-neutraal geproduceerd.
Het voor deze uitgave gebruikte papier is voorzien van het FSC®-keurmerk.
Dit betekent dat de bosbouw op een verantwoorde wijze heeft plaatsgevonden.

examenbundel 〉

havo **Nederlands**
havo **Engels**
havo **Duits**
havo **Frans**
havo **Economie**
havo **Bedrijfseconomie**
havo **Maatschappijwetenschappen**
havo **Geschiedenis**
havo **Aardrijkskunde**
havo **Wiskunde A**
havo **Wiskunde B**
havo **Scheikunde**
havo **Biologie**
havo **Natuurkunde**

samengevat }

havo **Economie**
havo **Bedrijfseconomie**
havo **Maatschappijwetenschappen**
havo **Geschiedenis**
havo **Aardrijkskunde**
havo **Wiskunde A**
havo **Wiskunde B**
havo **Scheikunde**
havo **Biologie**
havo **Natuurkunde**
havo/vwo **Nederlands 3F/4F**
havo/vwo **Rekenen 3F**

Tips, tricks en informatie die jou helpen bij het slagen voor je eindexamen vind je op examenbundel.nl! Nog meer kans op slagen? Volg ons ook op social media. #geenexamenstress

examenidioom + examenbundel + samengevat + zeker slagen! = #geenexamenstress

examenidioom

havo **Engels**
havo **Duits**
havo **Frans**

zeker slagen !

voor vmbo, havo én vwo

9 789006 491548